

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Helene Strange

Ad pligtens veje

Sværkeslægten : 6

Ad pligtens veje

Helene Strange

Sværkeslægten . 1-8:

Søren Sværke

I fædrenes spor

Slægtens arv

Rodbundne

Under familieloven

Ad pligtens veje

Tro i liv og død

Den sidste Sværke

Prierbøgerne:

Priergårdsslægten

Inger Prier . 1-2

Helene Strange

Sværkeslægten

6

Ad pligtens veje

Normanns Forlag

Sværkeslægtens stamtafle:

Kristen Sværke (gift med Sidsel).

Søren Sværke (gift med 1. Else, 2. Ane, 3. Maren).

Klavs Sværke (gift med Dorte).

Søskende: Sidsel, Else Gren, Rasmus, o. fl. a.

Morten Sværke (gift med 1. Birthe, 2. Bodil).

Søskende: Else Galle, Lisbeth og Karen Stang, Hans Bødker o. fl. a.

Niels Sværke (gift med Grete).

Søskende: Klavs, Kristen Skræder, Maren Galle, Birthe,

Ellen Pippert, Ane Ibs, Else o. fl. a.

Hans Sværke.

Søskende: Karen og Birthe Kimmer, Morten Brodt,

Klavs Drage og Else Nygaard.

Copyright by M. Normanns Forlag A/S 1970

4. udgave

Omlaget er tegnet af Svend Otto S.

Trykt hos Andelsbogtrykkeriet i Odense

Udgivet i samarbejde med Nyt Dansk Litteraturselskab

ISBN 87 7032 092 6 hb.

ISBN 87 7032 093 4 hft.

Hans Sværke stod på en lille banke ude i en af sine marker. Her var god udsigt over egnen, og med sine kolde blå øjne tog han mål af det hele. Foran lå Guldborgsund, der ved solens glans blev et flimrende sølvbælte, der satte skel mellem Falster og Lolland.

Mon noget andet sund i grunden kunne være så skønt? Hans Sværke havde ikke set ret mange andre vande og kendte knap nok, hvad der omgav hans lille fødeø. Men interessant ville det være at komme lidt bort fra stedet, han stod på, og få set andet og mere end den lille vestfalsterske plet, han hidtil havde kredset om. Tid efter anden ville det forhåbentlig også lykkes ham. Og der var begrundet håb om, at han kunne nå frem ad de ønskede veje, uden at hans omgivelser derfor skulle kunne finde ham aparte eller overspændt. For dette måtte ikke ske!

Kun som bonden, der stod med begge fødder fast plantet på den jord, hvor han havde sin rod, skulle hans navn nævnes både nu og senere, men blive førstemanden her higede han efter.

Og alle tegn tydede på, at det ligeledes ville gå i opfyldelse. Ikke blot var han ved faderens død straks udnævnt til hans eftermand som sognefoged og lægdsmand og fattigforstander, men ved den sidste store præmiepløjning på Korselitze med påfølgende dyrskue havde han sammen med to andre falsterske bønder været dommer. Det var en ære, som vejede. Noget lignende havde aldrig været tilfældet før. Ved slige lejligheder plejede det ellers altid at være højtstående personer, der kom i betragtning, men nu havde man ligesom begyndt at regne med bønderne.

At han var taget med her, vidste han dels skyldtes Sværkegårdens veldrevne landbrug, og dels hans tidligere præmietagning. Hans indsats der havde ikke alene betydet en øjeblikkelig ære og fordel, men kom sammen med hans arbejde i hans egen

bedrift igen med store renter. Desuden havde han også haft den glæde, at hans røde hingst og en stor tyr af eget tillæg havde fået præmie ved dyrskuet. Ingen af hans hjemegns gårdmænd kunne møde med sådanne avlsdyr, som han havde på sin stald.

Og samtidig med den vundne anerkendelse havde han opnået at komme et stykke udenfor den sædvanlige cirkel og fået set meget, han ikke kendte. Syd på havde han ikke været længere end i Nykøbing, nu havde han også været på Korselitze, set det prægtige gods og hørt mangt og meget om dets ejer og det store classenske fideikommis stifter, den landskendte generalmajor Classen og det, han havde arbejdet med. Det var en berigelse af høj værdi, og her igennem havde han fået et fond, hvoraf han i rigt mål kunne øse.

Foruden Korselitze havde han også der set Østersøen, som til tider brølende skyllede imod østkysten. Søen havde været noget i oprør, da han var derude, og han fik derved lidt forståelse af, at der var forskel på det store hav og det lille sund, som han var vant til at have for øje. Mægtig og imponerende virkede Østersøen, men den drog ham ikke som Guldborgsund, hvor han havde plasket som barn og de snese gange set solen gå ned som i en sky af guld.

Hvor hård og kold han ellers i flere henseender kunne være, øvede hans barndoms kæreste legeplads om end halvt ubevidst en stærk og dragende magt over hans sind, og ved det smilende Guldborgsund skød altid noget af det bedste og blødeste frem i ham.

Og nu stod han her og så ud over sin hjemgårds jorder, og mange minder om slægten og fædrene meldte sig og fik mund og mæle ved tanken om, hvad han havde taget i arv.

Og alt dette bandt og forpligtede. Som de gamle havde været foregangsmænd på deres områder, måtte han også se at blive det på forskellige punkter. Hans ærgerrighed var ham her en tro hjælper og drivfjeder, og af sit inderste hjerte ønskede han at blive sat overfor opgaver lignende dem, faderen og de andre før ham havde haft held til at løse.

Men endnu havde der intet vist sig af virkelig betydning. Alt gik jævnt hen i de sædvanlige folder, som det havde gået, siden han var blevet ejer af hjemgården. Han havde overtaget den ved

faderens død, der indtraf kort efter, at denne var ramt af et apoplektisk tilfælde. Nogle uger senere havde han giftet sig med sin morbroders, Jens Spurs datter Maren, som moderen og mormoderen havde lovet ham sammen med på vuggen. Hårdt havde det været at tvinge sig her, men han var under familieleven og kunne ikke vige udenom. Man skulle ikke kunne bebrejde ham, at han havde svigtet sin pligt!

Hvad han havde lidt ved at opfylde denne forpligtelse, skulle heller ingen få at vide. Han ville hverken ynkes eller beklages.

Ved Hans Sværkes hjemkomst tog Maren imod ham i køkken-døren. Hun havde set ham komme ude på vejen og var altid parat til at møde op, så snart hun så ham, for muligvis at få lejlighed til at veksle et ord med ham i enrum eller blot få et blik fra hans øjne. Af hele sin sjæl hang hun ved denne mand, hun fra barn af havde været bundet til, men som det havde kostet så mange og lange års bitter ventetid at blive forenet med. Og da hun så endelig nåede det så højligens ønskede mål at få foden indenfor Sværkegården, var sorgens og skuffelsernes dage dog ingenlunde til ende. Ganske vist stod hun som hans kone og behøvede ikke længere at frygte, at nogen skulle tage ham fra hende, men fuldt så kold og stenhård som tidligere gik han hende stadig forbi.

På alle mulige måder søgte hun at takkes ham og vinde hans behag, men intet frugtede. Tværtimod. Det var næsten, som jo mere ydmyg og underdanig, hun rettede sig efter hans mindste vink, des mere fjernede han sig fra hende. Aldrig havde hun fået et godt, langt mindre et kærligt ord fra ham, og til tider havde hun halvt ubevidst en følelse af, at han både hadede og foragtede hende, men bebrejde ham noget kunne hun ikke. I isnende kulde gjorde han jo sin pligt og gav hende de rettigheder, der tilkom en stor gårdmands kone. I så henseende havde hun intet at beklage sig over, men ellers måtte hun græde over den manglende lyksalighed, hun forhen havde drømt om.

Og græd og klagede gjorde hun trolig, så hendes vandblå øjne blev røde og ophovnede og skæmmede yderligere hendes langagtige, magre ansigt. Rask var hun heller aldrig. Hovedpine og værk i alle lemmer led hun meget af, og feberen rystede hende ofte flere dage i træk. Den sygelighed, der havde plaget hende,

fra hun var barn, så hun intet kunne tåle at spise, men måtte kaste det meste af maden op igen, tog mere og mere til og pinte hende både først og sidst.

Hans Sværke havde en gang budt hende at komme til doktor, men for lægebehandling nærede hun en indgroet skræk og ønskede blot at hjælpe sig med de husråd, hun kendte fra sin moders og mormoders tid. Sværken lod hende her få sin vilje. Når hun ikke ville tage imod den kyndige hjælp, han tilbød at lade hende blive til del, fik resten være hendes egen sag.

Og klynkende kludrede Maren så videre med de forskellige hjemmelavede medikamenter uden dog at finde nogen lindring derved; og kastanjer og hundeuld i klæderne og surdejg i nakken eller en flækket tørret pære bag ørene var så, hvad hun brugte for værken. For feberen skrev hun i skorstenen og spiste altid påskemorgen et æble på fastende hjerte og ligeledes det første kløverblad, hun så om foråret. Imod de indvendige lidelser kendte hun en utrolig bunke afkog af blomster, blade og bark og tyllede de bedske drikke i sig fra morgen til aften og tit om natten med, når smerterne holdt hende vågen.

Tandpine havde hun ligeledes døjet meget med, men lade smeden trække de hule betændte tandstumper ud, vovede hun ikke at gå i lag med og tyede så til brændevin og pibesovs, varme stene og krydderposer, så huden gik af såvel inde i munden som udvendig i ansigtet. Med alt dette blev hun endnu mere utiltalende, end hun før havde været, og ved siden af den smukke, stærke mand så hun dobbelt ringe ud.

I grunden undrede slægt og venner sig ikke over, at Hans Sværke ikke var glad for den pyldrende og skrantende kone, der ikke i nogen retning kunne stå mål med ham, men ingen hørte ham nogensinde beklage sig eller sige et nedsættende ord om hende.

Hvad han mente om hendes færd og tale og hele væremåde, fik hun råt og utilsløret at høre, når de var ene, men i andres påhør nøjedes han med at bide hende kort af, hvis hun blev alt for trættende i sine beretninger om sine sædvanlige dårligheder eller fik i sinde at jamre altfor højlydt op, når smerterne pinte hende.

I den sidste tid havde hun særlig lidt af opstød og havde ved

davrebordet ræbet adskillige gange. Hans Sværke havde straks rynket panden ved at høre de ubehagelige lyde, men sagde intet til at begynde med. Tilsidst blev det ham dog for slemt.

»Det er dog fanden til ræven i dag!« slyngede han så harmfuldt ud i mod hende.

»Ja, du kan rænnok osse tro, at jeg døjer,« klynkede hun, »og det er en forfærdelig pine, jeg har inde i mig.«

»Ja, det er jo det sædvanlige!«

Sværken vendte sig og satte sin ske i vinduessprossen. Det var ham ikke muligt at få mere ned. Pigerne vekslede et stjålent øjekast. De syntes heller ikke, det lød godt ved madbordet, men de var sultne og kunne ikke holde op som Hans Sværke.

Hvis han ville, kunne han tage et stykke brød, som det passede ham, men det var de andre afskåret fra. Selvfølgelig var den slags ikke tilladt for tjenere, og Maren skulle også nok sørge for, at hendes folk ikke fik for meget eller havde for stort et råderum. I det hele var det ikke let at være pige under hende, og der var slet ingen glæde eller stads mere ved at tjene på Sværkegården. Det var ikke som i tidligere tider, da Niels Sværke regerede.

Begge pigerne var søstre og døtre af Kristen Skræder, og som kusiner til Hans Sværke havde de i lighed med deres ældste søskende fra først af fundet, der var en egen storhed ved at kunne tjene i en gård, hvor de hørte til familien. Ved Niels Sværkes død havde Stine og Ane tjent der, og begge var så blevet hos den nye ejermand.

At han ikke var som farbroderen, vidste de i forvejen og ventede sig egentlig slet ikke noget godt af ham og langt mindre af Maren, som de kendte for at være sur og gnaven og en stakkelhader ligesom Spurren. Men et sted skulle de jo være, og forældrene led ikke, at de flyttede, både fordi de gerne ville have dem i tjeneste på Sværkegården, som fordi det ikke anstod sig for anstændige tjenestefolk at skifte plads mere end højst nødvendigt. Søstrene havde derfor slidt tiden hen, og deres lyse, godmodige sind havde båret dem lykkelig og vel over mangt og meget, som de ellers ikke syntes om.

Da Maren tog imod Hans Sværke, stod begge pigerne inde i bryggerset.

»Uh — jeg har sån en klemmelse både i mine sider og min mave!« hørte de hende klage.

»Ja, andet skulle vel være mærkeligt!« lød hans hånlige svar.

Søstrene så hastigt til hinanden. Der var som sædvanlig ingen ynke eller trøst for Maren at finde der. Hun vidste det også nok, men hun ville for enhver pris snakke med ham og håbede vel sagtens på, at han en gang skulle vise medfølelse med hendes lidelser.

De hørte hende også snuse lidt over afvisningen, men så kom det videre: »Hvad vil du helst have til mad i morgen — fedgrød eller grå ærter?«

»Fedgrød«, var den eneste korte stavelse, som blev hende til del.

Pigerne skævede påny til hinanden. Maren fik ikke ret meget for at være så ydmyg en husmoder og så at sige lægge alle afgørelser i mandens hånd. Men når det nu i morgen var den sædvanlige sulemadsdag, hvor der skulle koges middagsmad til tre dage, og hvor der kunne vælges mellem fedgrød og grå ærter, ville hun dog høre, hvad der passede ham bedst af de to forskellige retter, som der kunne være tale om. Sulevælling skulle det jo ikke være, da den havde stået på i sidste uge. Nu havde han så valgt fedgrøden, og den skulle selvfølgelig blive kogt, endskønt hun ellers nok mente, det havde passet fuldt så godt med ærterne.

Hans Sværke var hurtig gået ind i stuen. Han brød sig ikke om længere end højst nødvendigt at snakke med Maren om maden. Til at begynde med havde hendes forespørgsler vedrørende husvæsenet nærmest forundret ham og tildels også ærgret. Fra faderens tid vidste han, at alle husholdningsspørgsmål havde været overladt til moderen og senere efter hendes død til fasteren, mens hun stod for styret, så han fandt det pjattet af Maren at lægge den slags frem for ham, når hun dog ellers selv kendte og forstod, hvordan alt skulle være. For det gjorde hun. På hendes dygtighed var der intet at udsætte. Men når hun kom med alle disse tåbelige forespørgsler, var det jo kun, fordi hun ville indynde sig hos ham og vinde den plads i hans hjerte, som hun higede så længselsfuldt efter.

Men hun opnåede blot det modsatte. Hans Sværke var ikke

den mand, som lod sig imponere af en slaves ydmyge tryglen. Der skulle en fast karakter og selvhævdelse til, hvor han skulle respektere nogen. Og det var der intet af hos Maren. Hun kunne nok mene sig meget i kraft af sin stilling som den rige gårdmandsdatter, hun før havde været, og den rige gårdmandskone, hun var nu, og husfolk og tjenere regnede hun kun for såre lidt — men hvor hovmodig end Hans Sværke selv kunne være, var Marens standpunkt alligevel ikke det, der formåede at hæve hende i hans øjne. At hun overså alle, der var under hende, og kun regnede med dem, der sad ved gårdene og ejede penge, opirrede ham trods det, at meget i hans indre var beslægtet med hendes syn.

Men idet, at det netop kom fra hende, som han måtte se på med ringeagtende og hånlige øjne, blev hendes udtalelser og handlemåde og hele optræden ham imod.

Uden at vide eller ville det tvang hun ham herved ud af mangt og meget, som han tidligere havde været inde i, og ikke mindst i flere forskellige samfundsspørgsmål måtte han stille sig langt anderledes end før. Når hun smålig himlede op over de foranstaltninger, som til tider blev foretaget for at lindre fattigfolks kår, viste hendes hadske udfald ham, hvor lavsindet hun stod overfor dem, der var i nød, og han fik herigennem som i et hurtigt glimt set sin egen tankegang i noget af den samme betyngning.

Ville han end ikke indrømme for sig selv og langt mindre for andre, at hans sind var ondt, som faderen flere gange havde sagt til ham, kunne han dog ikke andet end gå imod den ondskab, der inderst inde besjælede Maren, og som hun havde arvet efter sin fader og som havde kendetegnet deres fælles forfædre langt tilbage i slægten; og hvoraf han også selv havde fået sin del i arv og eje. Og når Maren ikke sjældent kunne få i sinde at stikle til tjenestefolkene over deres ringe stand, eller hun ubarmhjertig jog med pigerne ved deres arbejde, måtte han træde op derimod, så folkene slap for hendes sårende stiklerier og blev undt rimelige arbejdsvilkår, såvidt han skønnede.

Men som han lidt efter lidt og til en vis grad næsten umærkeligt forandrede sin handlemåde overfor andre, forandrede han dog ikke sit væsen. Kold og utilnærmelig som altid gik han om

såvel i sit hjem, som når han var ude mellem fremmede, og særlig fik Maren hans kulde at føle. Jo dybere hun bøjede sig for ham, des mere trykkede han på en vis måde hende ned, og som han til at begynde med halvvejs havde fundet det meningsløst, at hun spurgte ham ud om maden og andet, der kom ind under husførelsen, sådan fandt han det nu rimeligt og selvfølgelig, at han traf de forskellige bestemmelser om alt det indvendige, så det hele kunne komme til at gå just i det spor, som ene passede ham bedst.

Hans Sværke havde ikke siddet ret længe inde i stuen, før Stine, den ældste af pigerne kom ind og satte sig hen ved sin blårrøk. Hun var en flink og tiltalende pige, og den kønneste af alle skræderens mange døtre. Tillige var hun den, der lignede mest efter faderen og havde arvet noget af hans stille, rolige væsen. Kunne hun end snakke livligt op og altid forsvare sig, hvor det skulle være, var hun dog langt fra så rap i munden som moderen og flere af de andre søskende. Når hun kom til legs eller ungdomsgilde flokkedes adskillige af de unge karle også gerne om hende. Som søskendebarn til Hans Sværke og gennem flere år knyttet til Sværkegården stod hun ligesom lidt højere end de fleste almindelige tjenestepiger, så det var ikke alene tjenestekarlene, men også nogle af gårdmandssønnerne, der gerne ville svinge hende i dansen, når de var sammen i de unges lag.

Hans Sværke havde også hørt og set nok til at vide, at Knud Stigels Jesper holdt sig nær til Stine, og at hun var glad for ham, så der var dem sikkert noget imellem.

På en måde kunne der intet siges hertil. Jesper var en pæn og ordentlig karl, som Sværken i og for sig gerne ville se sin kønne og dygtige kusine sammen med, men hvad skulle de vel gribe til? Selv om Stines higen ikke gik højere end de gifte søstres i sin tid havde gjort, så hun ville være lykkelig blot ved tanken om at bo til leje i en eller anden indsidderstue sammen med den mand, hun havde kær, så ville forholdet blive et andet for Jesper.

Han var ikke tjenestekarl eller husmandssøn, men stammede fra en gård — det gav forskellen. Sad hans fader end småt i det,

og kunne Jesper end ikke vente at få andet end et får og en kiste og nogle sengeklæder og lidt forskelligt, som kunne falde, så han i grunden ikke ejede stort mere end Stine, vidste Sværken dog uden at have talt med den ungekarl derom, at gårdmandssønnen i ham altid ville gøre sig gældende. Og han ville være bundet af den stilling og opdragelse, han havde fået i hjemgården, hvor han havde sin dybeste rod.

Hans Sværke kendte nok til dette fra de ældre i sin egen familie og gennem andre og vidste det desuden ud fra det kendskab, han havde til, hvad der boede i hans eget og hans standsfællers indre. Og på alt dette kunne han danne sig en mening om, hvordan Jespers skæbne ville falde, hvis han giftede sig med Stine. Lykkelig eller tilfreds kunne han ikke blive under de forhold, der ventede ham, og når han kom til at stå uden glæde ved tilværelsen og måske tilsidst så sig forbitret på alt og alle, fordi han havde fået det ilde, kunne Stine heller ikke blive glad. Hendes lykke var jo knyttet til hans, og livet ville da blive svært for dem begge.

Og det var i grunden synd for de to unge, flinke mennesker. Så hård og kold Hans Sværke ellers var, omfattede han dog sin raske og tro kusine med en vis velvilje. Hendes værd som tjenestetyende erkendte han fuldt ud, og dertil kom også faderens ord om, hvad han krævede af ham som Sværkegårdens ejer. Han skulle råde og støtte slægtninge og kendinge, som han mødte på sin vej og trængte til en hjælpende hånd, og han skulle som kalde faderen frem og spørge ham, hvad han ville have gjort, hvis han havde stået i sønnens sted. Han skulle gøre af pligt, hvad hans sind ikke tillod ham af medlidenhed!

Det var faderens uskrevne testamente, som bandt ham fastere end det tinglæste dokument, han gemte i det lille vægskab over slagbænken inde i hverdagsstuen. Gennem dette var han kommet til at se på, at han havde en slags forpligtelse overfor Stine udover det, at han stod som hendes husbond. Og nu var der så uventet dukket noget op, som hans tanker særligt måtte tumle med, og som han ville søge at bringe til udførelse, da han mente, at her åbnede sig en udvej for de to unge, hvis de blot ville rette sig efter hans råd.

»Jeg snakked med Søren Edske i går,« sagde han til Stine, da hun havde sat sig hen ved rokken, »og vi kan nok vente, at han kommer i dag for at fri til dig.«

»Søren Edske!« Stine standsede rokkehjulet med et ryk. »Den gamle støder tænker danne på at gifte sig?«

»Jo, du ved jo, at både hans søn og sønnkone og deres lille dreng allesammen døde af tyfus for et par måneder siden, så han står helt alene tilbage og har nu bestemmet at forandre sig.«

Stine gav et lille fnys.

»Han må junne være ved sine fulde fem!«

»Jo — forstanden er dænne noget i vejen med.«

»Jamen han er jo inde i de 70.«

»Ja, han fyldte 74 til jul.« Hans Sværke greb om øret på ølkruset. »At han er så gammel, kan jo siges at være en fordel for den, han frier til,« fjøede han til med eftertryk.

Stine tog øjnene til sig. I forbavnelsen over, at den ældgamle Edske, der havde været enkemand i mangfoldige år, nu ville optræde som frier, havde hun næsten glemt, at hos hende kunne det ikke nytte ham at møde op.

»Gården er jo hverken særlig stor eller særlig god,« forklarede Hans Sværke da han havde drukket, »men der skyldes ænne ret meget, så der kan ligegodt fås noget ind, og du kan siden komme til at sidde her i det.«

»Jan.en jo hverken eje eller have Edskin,« erklærede Stine.

»Det kunne alarig falde mig ind at tage sån en gammel stabejs!« Hans Sværke så stift på hende.

»Er der kas noget andet, som hindrer dig?«

Stine blev blussende rød og trak en stund tvivlrådig i blårtotten foran sig. Hun og Jesper var enige om foreløbig at holde deres kæresteri hemmeligt, men når Hans Sværke, hendes husbond og søskendebarn, spurgte, kunne hun ikke lyve for ham. Han stod jo over hende i alle retninger, og hun var vant til at bøje sig for hans befalinger. Igennem lang tid havde hans vilje været afgørende for hende, så selv om hun på en måde var fri nok og desuden havde sine forældre, hvis råd hun burde følge, kom hun nok alligevel ikke udenom Sværken.

»Jeg er gode venner med Stiglens Jesper,« hviskede hun sagte,

idet hun pludselig fik en følelse af, at et vink fra Hans Sværke kunne skille hende fra den ven, hun havde vundet.

»Så det er du,« hørte hun ham så rolig sige. »Ja, Jesper kan jo også være god nok for sig. Men hvad har I tænkt at gifte jer på?«

»Det ved jænne — —«

»Nej, det er netop ulykken! Få en kærest er let nok, men noget at sætte bo med er værre.«

Stine gav sig til at græde. Ja, det var netop ulykken, at de ikke kunne skaffe sig noget virkeligt hjem. De havde selv ofte talt om deres fremtid, men intet fundet, som de kunne støtte sig til. Hun kendte, hvad Jesper ventede sig hjemmefra, og for hendes øjne var det stort og herligt med de gode, uldne dyner og andet, som han havde fortalt ville blive hans arvegods, men hvad forslog det alligevel til at grundlægge et hjem med, særlig når hjemmet skulle være det, som Jespers tanker kredsede om — en gård eller i hvert fald et lille sted med så meget jord til, at han ikke behøvede at gå på arbejde hos andre. Men skulle der være mindste håb om en gård, måtte det blive en fæstegård, men her var alt jo ejendom, og flytte hen på en frømed egn og der prøve at blive fæstere, turde de ikke.

For sit eget vedkommende kunne hun også udmærket finde sig tilrette med det, der var at få herhjemme. Huset eller blot en indsidderstue, men hvad hjalp det, når Jesper gerne ville ind under husmandsåget. Det var for ham som for de fleste andre gårdmandsbørn en pinagtig tanke, og det blev bondestøtthedens gamle og dog evig unge kamp, han måtte ind i.

Desuden vidste hun heller ikke, hvad hans forældre ville sige til partiet. Rimeligvis ville de helst forbyde det, fordi hun kun var en skræderdatter og intet ejede. Som søn af ordentlige gårdmandsfolk kunne der jo håbes, at Jesper på en eller anden måde kunne komme til gårds, når blot han ventede den gode tid efter og ikke blev hængende ved noget andet.

»Jeg synes, du skulle tage Edskin,« lød nu Hans Sværkes stemme i Stines øre. »Efter al rimelighed kan du der i løbet af ænne ret lang tid tjene en gård til dig og Jesper.«

»Tjene en gård!«

»Ja, se kun på det, som det er. Edskin er gammel, og efter naturens orden kan hanne leve dig ud, og når han først er død og borte, så har du lov at gøre, som du synes for godt.«

»Jamen — —«

Stine forstod klart, hvad han mente, men tav forvirret og overvældet.

»Ja, Jesper må med ind i det hele,« vedblev Hans Sværke, »der må gås ærligt til værks i det altsammen, så holder det længst.«

Alt kørte stadig rundt for Stine. Det forekom hende som den største umulighed at give slip på Jesper og binde sig til Edsken, men tjene en gård — —.

Hans Sværke kunne omtrent gætte sig til hendes tanker.

»At det til at begynde med må synes dig strikt nok, kan jeg i og for sig godt forstå,« sagde han mildere, end han ellers plejede at tale, »men når du tænker det nøjere igennem, vil du nok komme til at se på det med samme øjne som jeg. For som stillingen nu er for jer, ved du jo godt, at du og Jesper ænne kan komme ind i noget, som han er vant til.«

»Nej — det kan vi junne,« stønnede Stine forpint.

»Nej — I har junne udsigter til andet end at blive arbejdsfolk, og det kan osse være meget ærligt, men det bliver et surt liv for en gårdmandssøn. Og det kan ligesådan føre det med sig, som I vel nu ænne tænker på. Ved en tom krybbe bides hestene, ved du nok.«

Stine snoede en blårtot om sine fingre og løsnede den så lidt igen. Det var så hårdt at tænke på den tomme krybbe, og dog var billedet hende ikke ganske nyt eller fremmed, fordi Jesper havde talt så meget om det, han frygtede af fremtiden. Men her ved Hans Sværkes ord blev det hele hende langt mere mørkt og frygtindgydende end nogensinde før.

»Men hvis du derimod er fornuftig og siger ja til Edskin, kan du kas sikre dig og Jesper for resten af jert liv,« fortsatte Sværken. »Og I er junne ret gamle, så I kan nok vente lidt med at komme sammen, hvis I ellers mener det alvorligt.«

Uden at vide det snoede Stine bestandig blårtotten frem og tilbage om fingrene. Vinde en gård til sig og Jesper var jo det

herligste af alt, men binde sig til Edsken og blive hans kone kunne som få blodet i hende til at standse. Og Jesper — hvad mon han ville sige, og mon han ville vente på hende og tillade, at hun tjente en gård til deres fælles bedste.

»Og tænk osse på din får og mor,« blev Sværken ved, »dem kan du altid støtte lidt, når du sidder ved en gård, men det kan dunne, hvis du ligger i et hus — og en glæde for dem vil det være at se dig i en god stilling.«

Ja, det ville det! Stine kendte, hvor glade og stolte de var over at vide broderen Morten som gårdmand, og hvor taknemlige de var, fordi han ved forskellige lejligheder havde et og andet at undvære til dem.

Og for hende selv ville det blive en stor og inderlig glæde en gang imellem at kunne bringe en hjælp til de kære forældre, som altid havde kæmpet så hård en kamp for at skaffe føde og klæder til de mange børn og givet dem et ordentligt og agtværdigt hjem.

Men højt over det altsammen ragede dog hensynet til vennen og det, der stod i forbindelse med ham.

»Tror dunne, jeg skal snakke med Jesper og jere forældre?« spurgte nu Sværken.

»Jo — —« hviskede Stine næppe hørligt.

Selv kunne hun ikke forelægge sagen for nogen af dem, og på egen hånd turde hun heller ikke træffe så vigtig en afgørelse. Derfor var det bedre, at Hans Sværke talte med dem alle. Han kunne også bedst, og for hende og Jesper stod her meget på spil. Opnåede han ikke at skaffe sig et hjem, som han kunne forlige sig med, gik det måske med ham, som det var gået med flere andre, at han blev ked både af hende og alt det øvrige, så de enten ikke kom tilsammen eller blev ulykkelige for resten af deres dage. Men ofrede hun sig selv, og de begge gav nogle år af deres ungdom, ville de måske derved kunne vinde et helt langt livs lykke.

»Ja, så ser jeg at få klaret det med Jesper og de andre,« sagde Hans Sværke, »for vi kan nok vente Edskin lidt hen på eftermiddagen, og det er bedst at have det hele i orden, når han kommer.«

Kort efter klokkentid red Sværken op til Stiglens. Jesper var ved at splejse et stykke reb inde i portrummet, så han kunne straks få ham i tale.

»Jeg kommer for at snakke med dig om en meget vigtig sag,« begyndte Sværken, imens han bandt hestens grimetøjle om en vognkæp.

Jesper fik med det samme en anelse om, at Stine måtte være i forbindelse med besøget. Når Sværken særskilt ville ham noget, var det sikkert angående den unge pige, der var i hans brød.

»Jeg har fået at vide, at du og Stinne er gode venner,« fulgte det også hurtigt efter. »Og her kan I jo osse gøre for mig, som det passer jer bedst, men hvad skal det blive til, når I en gang vil sammen?«

Jesper stod nu med en rebstump, som Stine før havde siddet med blårtotten.

»Ja — det er jo det værste med det —.«

»Ja, det er det værste,« gentog Hans Sværke, »for hverken du eller hun har, så I siden kan få det lignende det, du er vant til at være i. Og husmand har du vist ænne lyst til at blive.«

»Nej, det har jænne.«

»Men hvad så?«

»Ja — det ved vinne.«

»Men nu er der en måde, så I kan blive hjulpet, hvis I vil være fornuftige.«

»Vun det?«

Jesper så op med det samme spændte øjekast, som Stine før havde haft. Der blev en hel lighed imellem dem ved den stilling, de indtog, imens de ventede på, hvad Sværken ville sige. Men det var jo også det samme, det gjaldt for dem begge.

»Søren Edske vil fri til Stinne,« forklarede Hans Sværke nu, »og som du ved, er han gammel — og kan I tænke at bie på hans time, kan I dermed sikre jer det, I æls ænne har håb om at få.«

Jesper blev luende rød i ansigtet, men straks efter skiftede han farve og blev ligbleg.

»Stinne skulle altså gifte sig med Edskin,« stødte han besværligt ud.

»Ja — og du vente på hende, til hun blev enke.«

»Det er ænne til at udholde at tænke på —«

»Men er fattigdommen og husmandsstillingen kas bedre?«

»Nej — —« Jesper vred sig i det. »Der er ænne noget godt for mig at se her.«

»Men der kan blive, dersom I lader fornuften råde. Så kan I få gård og stilling, som al din anden familie har, og du blive i det lag, hvor du altid har hørt hjemme. Lader I dette gå fra jer, bliver der kas mere surt, end det søde kan veje op.«

Jesper stod ulykkelig og forpint.

»Ved Stinne noget om alt dette?« spurgte han så med brudt stemme.

»Ja, jeg har forelagt hende det, som jeg nu har gjort det for dig.«

»Og hvad siger hun?«

»Jeg skulle snakke med dig, sagde hun, og jeg mener, hun retter sig efter det, du bestemmer. Du kan vist få det med hende, som du vil have det.«

Jesper havde drejet ryggen halvt om imod Hans Sværke. At Stine så at sige lagde afgørelsen i hans hånd, gjorde valget dobbelt svært.

»Jeg kunne jo osse snakke med dine forældre,« tilbød Sværken. »I så vigtig en sag kan det være godt at rådføre sig med de ældre og mere erfarne.«

»Ja — du må godt sige det til får og mor —.«

Jesper følte, det var bedst at tale med nogen, der stod ham nær og ville hans vel. Hans Sværke gik derpå ind i stuen, hvor både Knud Stigel og hans kone opholdt sig. De blev snart sat ind i sagen og var med det samme enige om, at Stine skulle tage imod Edskens tilbud. For dem at se var der intet at betænke sig på. Alt lå her så klart og ligetil, som det vel kunne forlanges, og dermed var i grunden de unges skæbne afgjort. Når forældrene rådede Jesper til at give Stine fri, så hun kunne vinde dem et fremtidshjem, ville han gøre det. Og hvad han besluttede sig til, ville Stine rette sig efter.

Hans Sværke blev ikke længe i Stigelgården. På hjemvejen var han inde hos skræderens, der straks erklærede, at de overlod det hele til ham og de unge selv, og ret veltillfreds red han tilbage for at kunne være hjemme, når Edsken kom.

Nogen lang ventetid fik han heller ikke, da han knap havde fået sin hest på stald, før Søren Edske kom luntende ind i gården på et brunt, bredbenet øg. Han var middelhøj og lidt krumbøjjet med et tiltalende gammelmandsansigt og langt hvidt hår.

»Ja, nu er jeg så her for at snakke med dig om det, jeg begyndte på i går,« sagde han, da han med stor forsigtighed var kommet af hesten, »for som du ved, har jeg ingen, der står mig rigtig nær, og der er heller ænne nun, som jeg særlig bryder mig om at give min gård til. Alle mine søskende er gamle aftægtsfolk, og deres børn har aldrig brudt sig noget om mig før, så hvad skal jeg lade dem få gården for.«

»Nej, du har da lov at gøre med dit, som du vil.«

Den gamle nikkede ivrig.

»Ja, det skulle jeg da tro! Og da jeg nu er blevet så ene, er det, jeg er kommet på tanker om at gifte mig. For så er man da sikker på at have nun til at passe sig, når først manne kan mere. Giver man gården fra sig og går på undertægt hos fremmede, kan man risikere, at de hverken vil høre eller se til en.«

»Ja, den slags er jo sket før.«

»Ja, jeg ved da sån som den gamle Pa Tæsker. Han havde jo heller ingen børn, men lod sin søstersøn få gården; men tror dunne, de tilsidst behandlede ham, som var han et almisselem og ænne den, de kunne takke for det, de havde.«

»Nej, den gamle Tæsker havde denne for godt.«

»Godt! Nej, han havde det alt andet end det. Og se derfor vil jeg nu ænne lave det sån for mig, som han lavede det for sig. Og mine søskendebørn kan nok være meget ordentlige og respektable mennesker, men de har dog aldrig plejet at se til den side, hvor jeg har været, førend nu, da de vel tænker, der kan blive lidt at hive. Men nu kan det æls være det samme. Ja, det kan!«

Edsken lo lidt på sin egen stille måde. Familien skulle ikke få noget for, at den pludselig havde fået i sinde at vise ham opmærksomhed.

»Og nu er det så, jeg mener,« fortsatte han, »at når jeg vil tænke at forandre mig, så vil jeg have en net ung pige, der kan være mig til trøst og støtte i den tid, jeg har tilbage; og da Stinne har gået her på gården i flere år og mæssén som hører til her, selv om hun så kun er datter af en skræder, så skulle jeg lide at

tage min nye kone af din familie og vil så forhøre, om det kan lade sig gøre, at jeg får hende ind til mig. Og jeg kommer til dig om det, da du vel nok har mere at sige over hende end forældrene.«

»Jeg kanne bestemme for hende, hvem hun skal tage,« sagde Sværken, »men for mit eget vedkommende ser jeg gerne, at Stinne bliver kone i din gård. Men jeg mener, det er det rigtigste, at vi snakker om det hele, som det er, og vi kommer junne uden om, at der er meget forskel på jer alder, så du kanne regne med, at hun skal tage dig for din egen skyld.«

»Nej, vil hun have mig, bliver det naturligtvis for gårdens skyld,« sagde Søren Edske rolig. »Man kanne forlange, at en ung pige skal tage en, der er gammel nok til at være hendes morfår, hvis ænne hun kunne se sin fordel ved det.«

Hans Sværkes øjne hvilede med velvilje på Edsken. Han havde altid godt kunnet lide den milde, stiltfærdige mand, og som han nu her talte jævnt og ligetil om tingene, steg han yderligere i hans agtelse.

»At Stinne skulle tage mig, hvis jeg lå til leje i et hus, ville jo være over alle fornuftens regler,« vedblev den gamle, »men da jeg nu kan byde hende ind som gårdmandskone, kan det jo være, hun har lyst til at gå ind i det. Men synes hunne, at gården kan veje min alder op, skal hun lade være. Jeg venne have nun tvungen kone. Hun skal komme frivillig.«

»Ja, nu skal jeg så ærlig og redelig sige dig, vun det altsammen står til,« sagde Sværken. »Stinne er gode venner med Stiglens Jesper, men de honne noget at gifte sig på, og jeg har så foreslået dem, at Stinne tager dig, og Jesper venter på hende, til din tid er omme.«

Den gamle så glad på Sværken.

«Det var ærlig mands tale, Håns Sværke, og det er, som jeg har lært din får og farfår at kende. Nu ser jeg, du slægter dem begge to på i det stykke, og jeg er velfornøjet med at få det ordnet, som du har foreslået. Og du vil nok gøre dit til, at alt kan falde i lave på en god måde.«

»Jeg skal gøre mit bedste,« lovede Hans Sværke, »men jeg siger min mening, som den er, og selv om det æls nok kan lyde lidt underligt, at jeg sætter en ung karl til at vente på din enke,

så kan jænne se, der er noget galt i det ilejn. Du ved jo, du skal dø en gang, og du ved osse, det kanne ventes, at en yngre kone skal sidde og sørge over dig hele sit liv — og om du så på forhånd er klar over, hvem der skal være din eftermand, har fra en vis side set ænne noget at betyde.«

»Nej, det har denne,« nikkede Edsken. »Jeg ved jo, der skal en ind i mit sted, når jeg er væk, og det kan sm' være helt godt at vide, at man får en ordentlig afløser fremfor at have det alt sammen på det uvisse.«

»Og så må vi have bud efter Stiglens,« sagde Hans Sværke. »Det er bedst, at vi indenfor vos selv går åbenlyst til værks med det hele.«

På hesteryg blev en af karlene sendt af sted til Stiglegården, og Maren havde knap nok fået sat mad på bord, førend Jesper og hans fader var der. Stine kaldtes nu også til. Med bøjet hoved og nedslagne øjne blev hun stående henne ved døren. Sværken rejste sig, og en højtidelig stilhed sænkedes over stuen. Hver enkelt følte øjeblikkets alvor.

»Vi ved jo allesammen, hvad det drejer sig om,« begyndte Hans Sværke. »Søren Edske har friet til Stinne, og jeg har foreslået, at hun tager ham, og at Jesper venter på hende, til hun bliver fri igen. Hvorfor jeg råder dem til at følge de veje, er jo heller ingen hemmelighed, men når vi går redelig frem med det hele, og Stinne bliver imod Edsken, som hun skal, så mener jænne, der er noget forkert ved ordningen, selv om det kas i andre folks øjne kan se lidt mærkeligt ud.«

»Men når vi er tilfredse, kan andre jo osse være det,« indskød Edsken.

Hans Sværke så fra den ene til den anden.

»Og så bliver det, som vi har snakket om, og alting ordnes uden vrede eller fortrydelse fra nun af siderne.«

»Ja, jeg er da godt nøjdt, hvad mig angår,« erklærede Søren Edske.

»Og I andre — går I osse ind på det?«

»Ja,« kom det grødet fra Jesper, mens Stinne brast i gråd.

Edsken så deltagende på den grædende pige.

»Herregud, mit barn, tag donne så stærkt på vej. Du skal sm'

få det godt hos mig, og jeg lever kas ænne ret længe, og så kan du snart få ham, du helst vil være sammen med.«

Den gamles godmodige trøst virkede dog ikke efter hensigten, og sorgen over adskillelsen fra hendes hjertensven var hos Stine stærkere end håbet om mulig forening.

Edsken vendte sig nu om til Jesper, der sad mørk og rugende over sin sorg.

»Ja, jeg kan godt forstå, at dunne er glad for alt dette her, og jeg fortænder dig heller ænne i, om du ønsker, at hver dag må blive min sidste. Men jeg venter af dig, at du som ærlig karl ænne vil prøve at sætte mig horn i panden.«

En mørk blodbølge skyllede over Jespers ansigt og bredte sig helt ned på hans hals.

»Så lumpen en fyr er jænne — og Stinne er en ordentlig pige,« fo'r han op.

»Jeg mistror jer heller ænne,« beroligede Edsken, »men vi er jo alle mennesker, og jeg er på det rene med, at her er meget strikt for jer begge to.«

»Men hvis jænne havde troet, at der kunne stoles på jer alle-sammen, ville jeg ænne haft noget med det at bestille,« sagde Hans Sværke, »men nu mener jeg, at vi honne nødig at snakke mere om den ting. Edskin ved, vun det skal være, når han er væk, og indtil den tid bliver Stinne ham en skrap og flink kone.«

De sidste ord var dermed sagt om den side af sagen, og Sværken bød mændene ind på saltmadsfadet. Stine mærkede, at hun var overflødig, og med et langt tåresløret blik henimod Jesper, der sad med halvt bortvendt ansigt, vendte hun sig om og gik atter ud i køkkenet.

Så snart der var spist, tog Jesper og faderen hjem. Edsken blev lidt længere for at træffe aftale om trolovelse og bryllup. Hans Sværke hjalp ham senere til hest og blev stående ude i porten og så efter ham, da han i sindig luntetrav red bort fra gården. Nu var han hjulpet til en rask og dygtig kone, og de unge var senere sikret en gård. Det var ikke så helt lidt, han her havde fået til at falde i lave. Og godt, at hele denne sag var ordnet i fred og fordragelighed. Kunne han end halvt om halvt have tvunget Stine til at gifte sig med Edsken, og havde end Jesper uden

videre forhandling haft lov at vente på den gamles død, var det dog langt bedre, at alt blev ordnet uden oprivende og voldsomme optrin eller lurende mistænksomhed om det, der hørte fortiden til. Havde Edsken senere fået at vide, at Stine kun nødtvungen var gået ind til ham, og at hun havde været gode venner med Jesper, kunne der gerne blevet mere ud deraf, end der ret lod sig overskue; derimod nu lå det hele åbent, og uden svig kunne de unge bygge deres fremtidshåb over Edskens grav. Og selv om Stine nu græd og Jesper gik mørk og tung omkring, ville håbet dog alligevel lette dem vejen, som de foreløbig skulle vandre skilte fra hinanden.

Hans Sværke kom en dag kørende hjemad og traf på vejen tæt udenfor byen farbroderen Kristen Skræder, der langsomt og besværligt humpede af sted i det næsten bundløse pløre. Sværken gjorde holdt og spurgte, om han ville køre med.

»Nej, jeg ville just ud for at snakke med dig, men det kan jeg så gøre her.« Den gamle vanføre skræder lagde sine magre, hvide hænder på vognhaven og så bønfaldende op imod brodersønnen.

»Det er Hanne, den yngste af mine piger, som jeg vil bede dig hjælpe lidt, da det er gået helt galt for hende,« sagde han forknyt. »Som du nok ved, havde Ane Sofies søster, som bor på Sydfalster, skaffet hende plads i præstegården der — og madammen var osse flink nok, men hun har ænne kunnet nært sig for præstin. Han var efter hende både først og sidst, og forrige nat blev hun da så fortvivlet, at hun sprang ud fra sit kammervindue og rendte sin vej med det samme. — Og nu er hun så kommet hjem og har hverken det ene eller det andet, for præstin vil ænne lade hende få sine sager.«

»Det er en karl, der er skikket til at præke og formane andre?« sagde Hans Sværke med en egen betoning. »Men det havde været bedre, om Hanne var blevet på sin hjemegn og osse holdt sig til bønderfolk i stedet for at fare ind i noget så langt borte, som hun slet ænne kendte noget til.«

Det havde både harmet og krænket ham, at den unge pige ikke ville tage plads på Sværkegården efter at Stine var blevet gift med Edsken, og Ane den følgende skiftedag var taget op hos hende, da begge de to søstre helst ville være sammen som hidtil. På Sværkegården havde de derfor i løbet af forholdsvis kort tid skullet haft to nye piger, og både Sværken og Maren havde ment, det var rimeligt, om den yngste og sidste af skræderens døtre

var kommet i stedet for en af søstrene, men hverken ved den ene eller den andens flytten var hun at få.

Det var ikke, som det før havde været, da alle skræderbørnene kappedes om at komme i tjeneste på faderens hjemgård. Hvad der lå bag ved afslaget, forstod Hans Sværke godt. Det var ham og Maren, som pigen ikke ønskede at være under. Så lidt han end i grunden regnede med skræderfamilien, bed det alligevel i ham, at nogen vragede pladsen i Sværkegården. På bunden af det hele lå jo dette, at den ikke længere ejede den tiltrækningskraft, den før havde haft. Og var det end kun i skræderøjne, den havde tabt sin glans, og kunne han end let skaffe sig tjenestefolk nok dem foruden, ulmede det dog i ham, at Hanne havde sagt nej til den plads, han havde budt hende. Men nu, da hun var kommet i betryk i den nye tjeneste, så vidste man, hvor han var. Nu havde man brug for ham til at rage kastanjer ud af ilden for hende hos præsten, det, som ingen anden i familien evnede eller turde.

I første øjeblik havde han også haft mest lyst til hånligt at slynge den usle skræder alt dette i synet og lade ham selv om, hvordan han fik reddet tøsen ud af den klemme, hun var kommet i — men kun for et kort nu lod han tanken have råderum.

Når skræderen var tyet til ham i sin nød, viste det jo også, at man mente, det netop var ham, som ene kunne hjælpe. Ingen andre havde de, der evnede at tage en sådan sag op.

Uden ord var der en anerkendelse heri, og efterkom han ikke anmodningen, kunne det gerne tilsidst komme til at ligge således, som om han ikke turde gå i lag med det, man havde bedt ham om. Og det ønskede han ikke at have siddende på sig. Han skulle vise, at han ikke frygtede for at binde an med den nedrige præst!

Da Hans Sværke kom med bemærkningen om, at Hanne kunne have blevet hos bønder, drejede Kristen Skræder hovedet lidt om til siden. Han havde ventet at få dette at høre og ville også helst haft, at datteren var taget op til Sværkens, da de andre flyttede, men på den anden side havde han heller ikke villet tvinge hende til at være under Maren.

»Der blev jo budt sån en svær løn,« sagde han undskyldende, »og da Hanne ænne er så stærk af sig, så tænkte hun, at hvis hun rigtig fik lært at lave mad, kunne hun kas med tiden få det

lidt lettere. — Og hun mente jo osse, at det måtte være rart at tjene i en præstegård.«

»Ja, så fik hun jo osse kærligheden at føle!«

»Ja, det var forskrækkeligt, at det skulle ende sån! Og nu ville jeg så bede dig hjælpe hende at få sine klæder, for som det er, har hun kun det, hun står og går i — og det ville da være forskrækkeligt, hvis hun skal forlise alt det, hun har —«

»Ja, det ville det jo.«

»Ja, det ville blive et stort tab,« blev Kristen Skræder suk-kende ved, »for hun har været meget sparsommelig og fået sig monne gode ting.«

»Men vun har hun så æls forholdt sig, efter at hun er kommet fra præstens?«

»Ja, først løb hun om natten i mulm og mørke hen hos Ane Sofies søster, og om morgenen tog hendes mand op i præstegården for at snakke om sagerne, men præstin jog ham bare ud og sagde, at Hanne fik ænne sit tøj, men skulle straks komme tilbage, da hun ulovlig var rendt af sin tjeneste.«

»Og hun vil så ænne derud igen?«

»Nej, hun tør ænne være, hvor præstin er.«

Hans Sværke sad og svippede med svøben henover lænden på hestene, men de mærkede, det kun var en legende bevægelse, og blev rolig stående.

»Hvis man skal tænke at udrette noget, kommer man jo så til at tage ud for at snakke med den herre om det hele,« sagde han så efter et øjeblik betænkning.

»Ja, ville du det, så hjalp det nok.«

Kristen Skræder var sikker på, at præsten ville komme til at give sig, hvis Hans Sværke fik ham i tale; derimod var Sværken ikke nær så vis på, at han kunne udrette noget, men han ville forsøge derpå. Helt uden videre skulle sådan en skurk ikke slippe.

Efter at Sværken og skræderen havde talt lidt nærmere om sagen, skiltes de og tog hver til sit. Kristen Skræder var dybt taknemlig i sit indre. Han havde været så ulykkelig og forpint over den ulykke, der var overgået datteren, men efter at han havde fået talt med den kloge brodersøn, var der kommet mere ro i hans sind.

Selv om han mente, at datteren var i sin gode ret til at handle, som hun havde gjort, og at det var præsten, der havde forbrudt sig, vidste han fuldt vel, det var en såre vanskelig sag for en stakkels fattig pige at stå som anklager af en højlærd præst. Og ingen af sine egne havde hun til at hjælpe sig. Broderen Morten Nygård var ganske vist god nok og ville uden tvivl gøre sit bedste for hende, men han var ikke vant til at optræde hverken i den ene eller den anden retning. Anderledes med Hans Sværke. Han var sognefoged og havde i mange måder som taget alt i arv efter faderen. Og det var noget, der vejede!

Da Maren fik at høre, at Hans Sværke den følgende dag ville ride til Sydfalster for at snakke med præsten, begyndte hun straks at jamre op.

»Du vil vel danne lægge dig i hob med en præst eller blande dig i noget af den slags for andre menneskers skyld,« klynkede hun. »Og det kommer dig da heller ænne noget ved, vun den skrædertøs slipper ud af sit.«

»Det kommer mig i hvert fald så meget ved, at det er mit søskendebarn, som lider uret,« sagde Sværken koldt, »og hun har ingen andre til at forsvare sig.«

»Men sån en mand kan jo gerne få drejet det hele om, så det kan komme til at gå ud over dig.«

»Å — for mit eget skind frygter jænne! Jeg lever jo hverken af hans nåde eller barmhjertighed. Og som det står, kan det osse være, han er til at få i tale.«

»Men selv om der så ænne kan ske dig noget, så er det da rædsomt at tænke på den lange tur og al den ulejlighed og bekostning, som kan komme, bare fordi sån en stødderæske skulle vigte sig op og tage en plads helt derude,« vedblev Maren. »Hun kunne vel være blevet herhjemme omkring, så havde hunne kommet ind i alt dette. Lad hende derfor nu bare se at rede sig ud af det, hun har ligget og rodet sig ind i.«

»Men nu har jeg påtaget mig at hjælpe hende, fordi jeg synes, det er min pligt,« afbrød Sværken kort.

Han ville ikke høre af Maren om det, der i grunden var hans egen mening, og han ville heller ikke lade sig rokke fra den en gang tagne beslutning. Meget tidlig den følgende morgen red han hjemme fra. Det var et flere timers ridt, der ventede ham, men han var stadig en udmærket rytter og hesten livlig og ung, så

det gik rask fremad. Foran sig havde han en tværsæk med for-tæring til sig selv og bagved hestens foder. At det var en anstren-gende tur, som forestod, var han klar over, men det regnede han for intet. Mere optaget var han af, hvorledes sagen ville spænde af. Helt lige til vidste han, det ikke var. Trods det, at han nok var vant til at føre ordet såvel i det samlede bylav som ved for-skellige andre lejligheder og altid plejede at kunne stå sig, så var dette noget ganske andet.

Hvor han ellers havde taget en kamp op, havde det altid været indenfor hans egen kreds, og han havde der stået overfor mennesker, som i mange henseender var ham underlegne, men her var det en lærd mand og tilmed en præst, han skulle i kast med. Det forandrede aldeles sagen. Han kunne her være forberedt på at lide nederlag og måske vente flere ubehageligheder eller noget endnu værre deraf. Ingen vidste, hvad sådan en herre kunne få i sinde, som Maren havde sagt.

Og når han var nedrig nok til at stille sig således overfor en ung pige, kunne der vel ventes alt muligt, særlig da det gjaldt om for ham at hytte sit skind, så han ville sikkert ikke sky noget middel til at værgе sig med.

Efter at Hans Sværke i Nykøbing havde gjort et længere holdt for at spise noget af sin medbragte mad, og for at hesten kunne hvile og få sit foder, fortsatte han videre syd på. Her var alt fremmed og nyt, og opmærksomt og interesseret betragtede han den smalle landtunge, der skød sig ind mellem Østersøen og Guldborgsund.

Præstegården havde han ikke vanskeligt ved at finde, og med al sin kolde ro i behold bankede han på hos præsten, som han var så heldig at træffe hjemme.

Et afmålt goddag hilste ham fra den lille, blegfede mand, der med hoven mine lå tilbagelænet i sin store armstol, da Sværken kom ind i studereværelset.

»Jeg hedder Håns Sværke,« sagde han, »og er kommet for at snakke med præstin om den pige, Hanne Kristensdatter, som har tjent her i præstegården.«

»Ja så«.

Præsten forandrede lidt ved sin stilling, men blev dog stadig liggende henslængt i stolen.

»Ja, jeg er kommet for at få hendes sager udleveret.«

»Det kunne I have sparet jer, min gode mand! Pigen er ulovlig gået af sin tjeneste, og jeg fordrer, at hun møder her igen og gør sin skyldighed. Hvis ikke, får hun selv tage følgerne, og tøjet bliver her indtil videre.«

Ved at komme til at stå ansigt til ansigt med præsten følte Sværken sig sikrere, end før han havde set ham, og den tone, han talte i, samt hele hans væremåde drev straks Hans Sværke til at sætte hårdt ind.

»Jeg tror, præstin er bedst tjent med at få ordnet dette her i mindelighed,« sagde han truende.

»Hvad siger I! Hvad vover I vel at byde mig!« Præsten var faret op fra stolen og stod nu dirrende foran Hans Sværke, som han næppe nåede til skuldrene. »Og hvem er vel I, som trænger jer ind her i præstegården for at blande sig i en sag, der ikke vedkommer jer?«

»Jeg er Hannes søskendebarn og har en gård vester på,« svarede Sværken, »og jeg er osse sognefoged og kender lidt til, vundet er mellem husbond og tjenere, og derfor har jeg lovet at hjælpe pigen tilrette.«

»Men I har intet med sagen her at skaffe, og jeg byder jer ufortøvet at forføje jer bort her fra præstegården.«

Sværken målte den ophidsede præst med sine kolde, stærke øjne.

»Jeg går ænne, førend jeg har ordnet mit ærinde.«

Præsten greb ham i armen og søgte at trække ham ud af stuen.

»Forlad mit hus straks på timen, eller det skal komme jer dyrt til at stå!«

Sværken lod sig ikke rokke ud af stedet.

»Jeg tror, det kan komme præstin dyrere til at stå, hvis jeg skal gå, uden at vi er kommet tilrette.«

Præsten stampede rasende i gulvet.

»Var jer tunge, mand! Ved I måske ikke, hvem jeg er?«

»Jo — en horebuk!« slyngede Sværken ud.

I samme nu havde præsten grebet sin ridepisk, der hang på væggen, og lod den suse imod Hans Sværkes ansigt. Hurtig som lynet varede han sig lidt til siden, så slaget ramte ham på skulderen.

»Nej, nu kan det æls være nok!«

I et snuptag slog Sværken armene om præsten og løftede ham et stykke op fra gulvet, imens han klemte ham hårdt ind imod sig.

»Jeg er ænne nun dreng, der lader mig jage bort med en pisk.«

Med et sæt hug han præsten ned i den store hestehårssofa, så det knagede i alle dens sammenføjninger.

»Kan man kas så få lov at stå med fred.«

En hæs gispn undslap præsten. Han havde halvt tabt vejret i Sværkens kvælende favn og ømmede sig ved stødet imod den hårde sofa.

Ved lyden af tumulten var døren blevet åbnet fra det andet værelse, og præstens hustru kom ind.

»Hvad er det dog, her går for sig?« spurgte hun og lod sine store, lidende øjne glide fra den ene til den anden.

»Bliv du hellere ude,« hikkede præsten. »Jeg ønsker ikke din nærværelse.«

»Men jeg tør ikke lade dig ene — det ser jo ud, som manden har overfaldet dig — —«

»Nej — ingen skal beskyldes mig for overfald,« erklærede Sværken. »Dette er kommet fra den anden side. Men jeg er her for at få udleveret de sager, som tilhører den tjenestepige, der måtte rende herfra sidste mandag nat.«

Madammens lille, spinkle skikkelse blev næsten som endnu tyndere og udtrykket i hendes øjne mere lidende og angstfyldt.

»Å ja —.« Et blik på Sværkens høje skikkelse og hårde ansigt havde sagt hende, at han lod sig ikke kyse bort som den sølle husmand, der først havde bedt om pigens tøj. »Må vi ikke også hellere lade manden få det lille stakkels skrin og det øvrige fatige pjus, så den sag kan komme ud af verden.«

»Sån bød jeg osse præstin det straks,« sagde Hans Sværke, »men da lod det junne til, der kunne tages imod det — og så kan der jo osse prøves at gå andre veje.«

»Nej — å nej —.« Madammen hævede bønfoldende sine hvide, blåårede hænder op imod ham. »Gør intet videre ud af dette her.«

Igennem skræderen vidste Sværken, at præsten tyranniserede sin kone, og at hun også havde kendskab til det, der lå bag ved pigens bortgang, kunne han tyde af den måde, hun tog sagen på, så her åbenbares ingen hemmelighed, hvis han talte lige ud

om det hele. Og ved at se præsten sidde skulende og halvt sammenfalden i sofaen på samme sted, hvor han havde sat ham, så han også, at fra hans side var der intet at frygte. Nu var han myg, så det var bedst at holde ham der.

»Jeg ved, at præstin kan blive dømt fra kjole og krave for det, der er gået forud,« sagde han, »og er jeg kun en bonde, som de store eller studerte kas ænne regner for ret meget, så skal jeg dog vise, at vi bønder ænne helt er til at køre med.«

Madammen lagde nu bønligt sin hånd på hans arm.

»Men hvad gavnede det vel jer, om I fik gjort en hel familie ulykkelig. Tror I, at I vandt noget ved at se en syg mor jaget fra hus og hjem med sine mindreårige uskyldige børn? Og mener I, der er noget godt ved at rive et par unge mennesker bort fra deres studeringer?«

Hendes bedende ord undlod ikke at gøre et vist indtryk på Hans Sværke.

»Nej, jeg mener ænne, der er noget godt for mig at høste ved nun af disse ting,« svarede han. »Men så meget retfærdighed skal der være, så en ung pige kan få lov at gå med fred, og hun skal heller ænne bøde for andres dårligheder.«

»Men kan der ikke blive slået en streg over alt dette, når I får hendes sager?«

»Hun skal i hvert fald osse have den løn, hun er fæstet for.«

»Ja, det vil vi også nok give — vil vi ikke det?« vedblev madammen henvendt til præsten, der bestandig sad med duvende hoved og slapt nedhængende arme.

Ved hendes sidste ord rejste han sig og gik slæbende henimod det store chatol, og efter lidt famlen i en af skufferne rakte han Sværken de forlangte penge.

»Og så skal jeg hjælpe jer til Hannes tøj,« skyndte madammen på for hurtigt at få ham af sted, og uden at værdige præsten et blik eller en hilsen fulgte Sværken med hende ud i pigekamret, hvor sagerne stod.

Hvad der var i skrinet, kunne han med lethed have hos sig på hesten. Kassen bar han hen i en af gårdene i byen, så den kunne stå der, indtil Ane Sofies søsters mand hentede den hjem til sig og siden ved lejlighed søgte at få den til Nykøbing. Herfra skulle den så ved en anden lejlighed tages med hjem til skræderens.

Der var ikke helt lidt besvær ved alt det, men det fik være. Nu havde han hjulpet pigen til sin ret, og måske hun så igenem dette havde fået en grundig lære om, at det var en farlig sag for en ung tøs at vove sig ud på egne ord og søge bort fra det, hun kendte. Tjenere og husfolk i det hele taget havde ikke noget med at sætte næsen til vejrs eller prøve at fare udenfor de rammer, der var afstukket for dem.

Med lidt ejendommelige følelser svang Hans Sværke sig atter op på hesteryggen. Der havde været både noget stort og simpelt i dette, at han havde tvunget sin vilje igennem hos præsten. Når han tænkte over hele optrinet, måtte han halvt om halvt more sig over, som den lille præstemand så ud, da han sprællende hang i hans sammenklemte arme, og da han lod ham dumpe ned på sofaen. Men på den anden side kunne han heller ikke rigtig lide det. Han var jo langt den stærkeste, når først det kom an på selve kræfterne, så det var ingen kunst her at få overtaget.

Men præsten havde været ude efter det. Det var ham, der begyndte, og lade sig prygle som en hund ville han ikke.

At han ligesom havde handlet med madammen om at lade præsten slippe, var han heller ikke helt tilfreds med. Skønt resultatet i og for sig var godt nok, havde der været en underlig småtskåren prangen derover, som ikke rigtig huede ham. Hvad det var, kunne han knap nok sige, og når det kom til stykket, var der heller ikke noget, han ønskede ændret. Han havde ikke villet være glad for at føre offentlig krig imod en lærd mand, og det havde aldeles ikke glædet ham at få præstens kone gjort mere ulykkelig, end hun var i forvejen, men der var absolut heller ingen tilfredsstillelse ved at vide, at så uærligt et menneske skulle stå som præst og lærer for andre. Det var en vanhelligelse af Guds ord med en sådan forkynder.

Der kom en bitter trækning om Hans Sværkes mund. Men præsten her var jo ikke rationalist. Han var rettroende nok, og så gik det vel!

Inden Sværken drog hjemmefra, havde han bestemt, at når han skulle til Sydfalster, ville han helt ud til spidsen. Trods det, at han ikke havde hørt ret meget om Gedser, eller mente, der var noget særligt at se, vidste han dog, at her var Danmarks sydlig-

ste punkt. Det var altid lidt mere end ethvert som helst andet sted. Og herude fra gik der også megen sejlads over Østersøen til udlandet. Og her var Gedsergård, hvor Kristian den Fjerdes mormoder, hertuginde Elisabeth, blev syg og døde, da hun ventede på magsvejr for at komme hjem til Mecklenborg. Ligeledes havde her været de Gedser kromænd, som Frederik den Andens enke havde forlenet med så stor en magt, at de næsten havde siddet som små konger.

Jo, her var nok at lade tankerne dvæle ved, og når han var kommet så langt af led, ville han benytte lejligheden til at se, hvad der muligvis kunne være. Overnatte et eller andet sted ville han også komme til. Hesten kunne ikke trave de mange mil ud i ét stræk, men måtte have et fornødent hvil, og selv kunne han også nok trænge til at hvile sig efter det lange ridt.

En ikke ringe bekostning ville han få ud af alt dette, men pengene havde han og skulle ikke savne dem til noget andet, så han behøvede ikke at tænke videre over udgiften. Han kunne rolig nyde den store udflugt, han var ude på. At Maren ville korse sig over alle de skillinger, der her gik i løbet, betød intet.

Kunne han ikke som faderen og farfaderen og flere af de øvrige gamle få de store opgaver at løse imellem sognemændene, skulle man dog komme til at kende ham som den, der var nået videst ud.

Og nu havde han snart faret Falster igennem fra nord til syd og fra vest til øst og været en tur på Lolland. Hans stolthed og ærgerrighed drev ham bestandig fremad imod at ride så meget nyt land ind som det på nogen måde lod sig gøre uden at få præg af meningsløs og tåbelig farten om.

Og her havde han så haft Hannes sager at ordne. Og Stine havde han også taget sig af og hjulpet hende ind på Edskegården.

En kånlig trækning krusede som så ofte før Hans Sværkes læber. At hjælpe skræderbørnene tilrette var måske en opgave, der lå og ventede på ham!

Skræderen var ikke rask, da Hans Sværke var der med Hannes sager, og i de følgende dage blev han dårligere; men han klagede sig ikke og lå for det meste med lukkede øjne. Med en rørende omhu plejede Ane Sofie ham og søgte stadig at holde humøret oppe, men intet hjalp, og det gik stedse tilbage. En aften kendte han hverken hende eller børnene, der var kommet for at se til ham, men troede sig hjemme på Sværkegården, og hen på natten sov han let og næsten umærkeligt ind. Som han havde gået sin stille gang gennem livet, gled han også stille ind i døden.

»Han har været en god mand og en god får, og jeg vil savne ham meget,« hviskede Ane Sofie grædende, da hun havde foldet hans hænder over brystet, »men det var lige godt bedst, at han blev den første, så jeg fik lov at forsyne ham hen.«

Børnene var også dybt bevægede. Som moderen havde sagt, havde han været en god fader, og de var enige med hende i, det var bedst, hun blev den sidste. Hun kunne bedre klare sig alene. Så der var her som altid noget godt at se. Det var den store arv, som skræderbørnene havde fået i eje.

Til begravelsen var både Hans Sværke og Maren bedt, men hun ville ikke med.

»Jeg er ænne rask,« sagde hun, »og jeg vil danne anstrenge mig for at følge den skræder til jorden.«

Hans Sværke svarede ikke. Når han skulle være ærlig, følte han heller ingen lyst til at møde op i skræderhuset. Kristen havde han ikke haft noget imod som menneske eller som skræder, men familieskabet passede ham ikke, og Ane Sofies rappe tunge havde altid forarget ham. Det sømmede sig ikke for en skræderkone at være så højmålsk og fremsagt, som hun alle dage havde været og var endnu til hver en tid. Han kunne derfor i grunden ønske

at dukke hende ved ikke at møde til begravelsen. Det ville være en tort, hun nok skulle komme til at mærke.

Men kun for et øjeblik lod han tanken få råderum. Sin faders broder kunne han ikke undlade at følge til graven, men burde vise ham den sidste ære. Hvordan han end vendte og drejede det, var Kristen udgået fra Sværkegården, og stakkel, som han var, kunne han ikke bebrejdes, at han kun som skræder havde slidt livet hen. Hvad der tilkom ham fra hans egen side, skulle også blive ham til del. Ellers blev han ikke faderen kvit!

Hen på eftermiddagen traf han sammen med Morten Nygaard, der var gift med hans yngste søster Else og boede ude på den lille nye gård, som Niels Sværke havde bygget til dem.

»Når din får skal begraves, vil jeg køre for ham til kirke.«

Morten Nygård så taknemlig på Sværken.

»Det var pænt af dig«, sagde han varmt, »og hvis får kan se det, vil det glæde ham i hans grav, for han kunne jo aldrig glemme, hvor han var kommet fra.«

Morten huskede klart, hvordan faderen ofte og særlig i mørkningsstunderne havde fortalt snart et og snart et andet træk om livet i fædrenehjemmet. Altid havde der været vemod i stemmen, og øjnene havde tit et eget fjernt blik ved mindet om det, han var lukket ude fra.

I fuldt mål havde han også følt Hans Sværkes kulde og lidt derunder, men nu ville brodersønnen dog al sin stolthed til trods alligevel køre den tilsidesatte farbroder bort fra skræderhuset op til kirkegården. Og det skulle han så få lov til. Morten Nygård havde ellers selv et par gode heste, og som ældste søn og eneste gårdmand i søskendeflokken kunne det være hans tilfald at køre for faderen, men godmodig og føjelig som altid var han villig til at vige for den store, stolte fætter og svoger. Han kunne så køre for moderen, der også ville sætte en ære i, at faderen kørtes til graven af Sværkegårdens ejer.

Og således blev det. Trukket af to af Sværkegårdens bedste heste og med Sværken selv som kusk førtes Kristen Skræders sorte kiste op til kirkelågen. Siden var han også med til at bære ham ind i kirken og ud til graven. Hans Sværke havde herigenem taget skyldigt hensyn til den gamle Sværkesøn.

Ved begravelsen blev Ane Sofie forkølet, og dagen efter måtte

hun gå til sengs. I en uges tid stredes hun med hosten og feberen, som plagede hende stærkt, og en tidlig aftenstund lukkede hun for stedse sine glade øjne. Hans Sværke fulgte også hende til jorden, men var hverken med til at bære eller køre. Det overlod han denne gang til Morten Nygård og de andre i familien. Ane Sofie havde nok været gift med farbroderen, men hun var ikke ud af Sværkeslægten.

Søndagen efter hendes begravelse havde Sværken været et ærinde oppe i byen og vendte først hjem, da folkene havde spist medaften. Ude i gården mødte han førkarlen Jens, der ligesom lidt forlegen blev stående foran ham.

»Må jeg gå lidt bort i aften?«

»Hvor skal du hen?«

»Å — bare op i byen —«

»Op til Pingerens?«

»Ja — — det kan nok være — —«

»Og så spille og drikke til pægls den meste nat og kas bagefter komme op at slås og få flået både ansigt og klæder i stykker!«

Karlen duvede sig og havde intet at svare. Han ville ikke gerne snakke med Hans Sværke om alt dette og var egentlig også ængstelig for at bede om lov til at gå med til soldet, men lysten efter at være med var ham for stærk, så han trods tidligere advarsler ikke kunne modstå fristelsen til at være sammen med kammeraterne i spillelaget. Desuden havde han lovet at komme i aften og var derfor nødt til at møde. Brød han sit løfte og blev borte, ville han ikke siden kunne nære sig imellem dem.

»Jeg synes æls, du er så gammel, at du må kunne forstå, det er til din egen skade at gå med til den slags,« fortsatte Sværken, da karlen blev stående tavs. »Og den fornøjelse, der kan være ved at sidde og tærskes i et gammelt fedtet spil kort og drikke brændevin til, skulle manne tro var alle de penge værd.«

Jens stod bestandig med ludende hoved og hænderne dybt begravet i bukselommerne. Hans Sværke kunne sagtens snakke. Han og de andre bønder kom både til gilder og kolænder og ikke sjældent en tur til Nykøbing, Gåbense eller Guldborg og flere andre steder, hvor der var lidt på færde, så han havde adspredelse og fornøjelser nok. Men sådan var det ikke for tjenestekarlene. De kunne ikke slippe af sted, når de ville, men skulle

hænge i deres arbejde fra tidlig morgen til sildig aften, så det var ikke underligt, om de gerne ville stikke et lille smut ud, når de endelig havde sluppet arbejdsselen. De kunne også nok trænge til en smule morskab ligesom andre mennesker.

Hans Sværke vidste, at han tildels talte for døve øren. Jens var i sig selv flink nok, og der var intet at udsætte på hans opførsel i det daglige, men han var grebet af det dårlige udefra, og det var stærkere end det meste andet.

»Ja, vil du endelig af sted, kan du jo gå, da det er søndag aften,« sagde han tilsidst, »og når dunne vil høre, kommer du kas til at føle.«

Han vendte karlen ryggen og gik ind i stuen. Jens drev langsomt hen imod kamret. Han var slet ikke glad for tilladelsen og ville på en måde nu egentlig helst blive hjemme. Det ville også nok være det rigtigste, indså han, men det var morsomt at være med deroppe hos Pingerens, hvor alle de andre karle samledes. Og han havde lovet at komme, så han var tvungen til at give møde.

Men han skulle nok passe, at det ikke gik ligesom sidst. Da havde han tabt altfor meget og drukket mere, end han kunne tåle. Hen på natten var de også kommet op at slås, og Sommerens førkarl havde revet hans vest i stykker og slået hans næse til blods, så den havde været hævet og dårlig flere dage efter. Men det skulle ikke ske tiere! I aften ville han kun gå derop for at more sig på en ordentlig måde.

»Er Jens osse rendt i by i aften?« spurgte Maren hen på aftenen, da karlen ikke viste sig.

»Ja,« svarede Sværken kort.

»Ja, tjenestefolk forstår at more sig,« blev hun ved.

Hans Sværke lod, som han ikke hørte det, men efter nadvertid tog han sin hue og skindpels på. Han ville nu op for at snakke lidt med dem, der samledes hos Pingerens.

Maren var ikke helt på det rene med, om hun skulle glæde sig over, at han ville slå ned på spillegasterne. På den ene side undte hun af sit inderste hjerte hele koblet at komme ind under Sværkens strenge tugt. Han var jo sognefoged og ikke til at spøge med, og de fortjente både hårde ord og straf for deres løse levned. Men på den anden side fandt hun det næsten heller ikke

værd at gøre sig nogen ulejlighed for den slags folks skyld. Som de redte, fik de ligge, og når de ville længere ned, end de var i forvejen, behøvede andre ikke at bekymre sig om dem.

»Sån nun tampe er æls ænne værd at befatte sig med,« sagde hun ringeagtende, da Sværken var ved at gå, »og det får du vist heller ænne ret meget fornøjelse af.«

»Nej, kanske, men det kan du jo lade mig om,« fik hun hårdt tilbage.

Han tog sin kæp og vandrede derpå op imod byen. Det regnede og stormede stærkt, så det var ingen behagelig tur. Egentlig havde det været bedre at krybe i seng i den lune stue, men nu ville han forsøge at komme lidt af det uvæsen til livs, som trivedes oppe hos Pingerens.

Jens som flere af de andre karle hørte ingenlunde til de dårligste, men de var letsindige og nemme at lokke og tænkte ikke på følgerne, som disse udskejelser kunne føre med sig, hvis de fortsatte på den måde, de havde begyndt, og som sognefoged — — ja, som sin faders søn var det hans pligt at prøve at tale dem tilrette og få dem ud af det ødelæggende, de var havnet i.

Da han nærmede sig Pingerens lille faldefærdige rønne, kunne han høre, der lød råb og latter og slag i bordet derinde fra. Der var heller ingen, som lagde mærke til, at der blev taget i yderdøren, og først da han kom ind i stuen, så de spillende op fra kortene. Der blev straks lydløs stilhed ved synet af ham, og alle ønskede sig borte.

Med et hurtigt blik målte Sværken forsamlingen. Omkring det skrøbelige fyrretræsbord sad syv af byens karle sammen med Pingeren, en halvgammel, rødskægget mand med store, skjoldede hænder. Det svage skær fra en tynd tælleprås i en ormstukket træstage lysnede ud over bordet med ølkruset og brændevinsflasken. Henne i kakkellovnskrogen stod Ane Pinger, vissen og sammenkrøbet og nu næsten stivnet af skræk. Så ringe belysningen end var, kunne Sværken dog se minespillet i alles ansigter, og at ingen var glade for hans komme, mærkede han med det samme.

»Her går det nok lystigt til,« brød han så stilheden.

»Ja — karlene er kommet for at se lidt til vos, og så fik de i sinde at tage et lille slag kort,« sagde Pingeren ydmygt.

»Men det går nok æls ænne så sjældent på, at de sån kommer og ser til jer og får et slag kort — efter hvad man hører.«

Pingeren så rådvild fra den ene til den anden. Han mærkede, det trak op til uvejr og ville egentlig helst have nægtet sig fra det hele, men turde ikke.

»Det er jo sån, at tiden forslås så godt, når man sån sidder sammen og får en lille lander,« kom det endelig hakkende.

»Og øl og brændevin vanker der så til beterne.«

»Ja — å ja — sån en lille drik øl og en snaps fås der osse. — —«

Der kunne ikke slippes uden om trakteringen, når både krus og flaske stod på bordet!

»Men har du så råd til at traktere på alle byens karle?« skar Sværken ind. »Jeg mente æls, at Ane har snakket med vos fattigforstandere, om vi ville tænke lidt på jer til jul.«

Pingeren vred sig i det.

»Ja vist så — ja, det har hun osse — men det er da heller ingen sån rigtig kolænde, som karlene er kommet til — så de giver vos da lidt for fortæringen.«

»Det vil så sige, at du har sån et slags krohold, og her kan så byens unge mennesker øde en hel del af deres løn til spil og svir.«

Pingerens holdning blev mere og mere bange og krybende.

»Jamen herregud, Håns Sværke, du vil danne tage en fattig mand ilde op, fordi sån nun stykker samles hos mig en gang imellem og får sig en glad aften.«

»Hvis det gik i al ordentlighed, kunne det være, hvad det var, men når tiden går med drik og slagsmål, skal der sættes en stopper for det. — Og nu kan du forstå dig i en eneste gang til at skænke for karlene, så skal du få med mig at bestille på en anden måde end nu.«

Henne i kroen stod Ane Pinger stadig rystende. Foruden al den myndighed, Hans Sværke sad inde med igennem hele sit væsen, var det jo også sognefogden og fattigforstanderen, der her var samlet i hans person. Alt det kunne hurtigt knække småfolk, og grædende hældede hun sig ind imod bilæggeren.

»Å — herregud, Håns Sværke,« klynkede hun ligesom manden, »du må danne gøre vos fortræd! Vi har ænne lagt nun ond tanke ind i dette her. Det er bare kommet sån mæssen af sig selv, da

karlene gerne ville have et sted at samles — og så tjente vi jo lidt til lys og varme, når de sad herinde.«

»Nej, vi har ænne haft nun ond mening med det,« skyndte Pingeren sig også at forsikre, da konen tav. »Vi mente ænne, det kunne gøre noget, at de var her og så gav vos en lille skilling for vort. Så gør bønderne jo osse, når de samles i deres lav.«

»Men det er noget helt andet end dette her,« afbrød Hans Sværke; »for det ved vore lavsgilder hører med til bøndernes gamle faste rettigheder, men der er ingen, som har lov at drive kroskænk på den manér, som du har drevet det. — Og jeg synes osse, at I karle skulle holde jer for gode til at sidde sån og spille og drikke og siden ryge i totterne på hverandre,« vedblev han henvendt til de unge, der hidtil havde holdt sig musestille og var uhyggelig tilmode ved at høre på Sværken. »Jeg har altid ment, at vi her i byen havde en ordentlig ungdom, og det vil jeg osse helst blive ved at tro; men her er I kommet på afveje, så skal vi have gode tanker om jer, må I vende om, inden det bliver for sent.«

Alle karlene sad med øjnene fast rettet imod bordet. De havde nok fået noget at drikke, men var ikke fulde, og det lød så underligt i deres øren, at Sværken havde en god tro til dem. Det havde de sidst ventet at høre, men været forberedt på, at han ville skælde dem hæder og ære fra.

Med sine få anerkendende ord havde Hans Sværke vundet en let sejr og var kommet i et heldigt øjeblik, inden karlene havde fået mere, end de kunne tåle. Alt ville da nok være blevet på en anden måde. Nu sad de skamfulde og var nemme at få i tale.

Hans Sværke undrede sig næsten også over, at han kunne få sig selv til at tale til dem på denne måde. I grunden havde han mest lyst til at slynge dem al sin foragt i synet og vise, hvor lidt han regnede disse pjaltede usselrygge, der i virkeligheden kun var så lidt og her gjorde sig endnu ringere, end de var i forvejen. Men det var faderen, der stod bag ved det hele, og med uimodståelig magt tvang ham til at handle på en ganske anden vis, end hans sind ellers var til.

Så mærkeligt virkede hans fader nu efter sin død. Mens han levede, havde han mangfoldige gange gået ham imod og ofte undladt at gøre det, som han vidste, helst blev ønsket, men nu

var det ham omtrent en umulighed ikke at følge i sin faders spor.

Som jeg ville have gjort, skal du gøre, lød ordren, han ikke kunne unddrage sig, og som tiden gik, kom den med stedse stigende kraft.

Og nu stod han her mellem disse unge uerfarne, letsindige fyre, som faderen ville have søgt at dreje ind på de rette veje hvis han havde været iblandt dem. Nu var det ham, der skulle føre an. Her var en pligt, han ikke kunne svigte.

»I kender jo allesammen, det er vanskelige tider for dem, der skal arbejde for det daglige brød, og ingen ved, vun det siden kan blive,« begyndte han igen, »og ønsker I en gang at få et hjem at holde til i, så skulle I osse se at få lidt tilovers fra jer løn. Gør I det, kan det gerne komme til at svie slemt til jer senere hen i livet.«

Karlene sad stadig i samme stilling og med nedslåede øjne. De var klar over, det ville være godt at spare lidt til de kommende dage, men de ville gerne mere sig og søge sammen i selskab, hvor det gik muntert til.

»Og hvis I så slet ænne har spekuleret noget på den tid, der vil komme,« lød Sværkens stemme videre, »så tænk i det mindste på den tid, der er, og se så, om ænne I skulle have forældre eller søskende, der kunne trænge til et par skilling, hvis I æls synes, I har nun at undvære.«

En af de yngste karle gjorde en bevægelse, som fik han noget tykt i halsen. Hans moder sad enke med flere mindre børn og led tit både sult og kulde. På de andre gjorde ordene også et stærkt indtryk. De var alle kommet fra fattige hjem og kendte meget vel, hvordan forældrene måtte kæmpe for at holde sig så nogenlunde oppe.

»Vun I æls skal stille jer, skal jænne sige mere om,« sagde Sværken tilsidst, »men jeg vil bare råde jer til at få noget nyttigt for pengene. Og skylder I så noget her, er det bedst, I betaler og så æls går hjem, hvor I hører til.«

Hurtigt fik alle nogle småpenge fat og skyndte sig at få afgjort deres mellemværende med Pingeren, der havde stået og rystet for, at han ikke skulle få sit tilgodehavende. Hvis Sværken ville, havde han jo i sin magt at forbyde ham at tage betaling for drikke-

varerne. Nu fik han, hvad der kunne tilkomme ham, og i sit stille sind lovede han sig selv, at kunne han blot slippe vel fra dette, skulle han ikke tiere vove sig ind i noget lignende.

Hans Sværke blev stående, mens regnskabet ordnedes.

»Vi kan så følges ad hjem,« sagde han til Jens, da alt var klaret.

»Ja.«

Der var noget forsagt ved tonefaldet, men karlen var alligevel glad for tingenes ordening. Når Sværken havde talt dem alle til, og de ikke mere kunne samles hos Pingeren, blev det i grunden ikke så svært at blive hjemme. Langt værre var det at vide, at de andre sad og morede sig, og ikke selv kunne komme med i laget. Nu var fristelsen taget væk. Det lettede betydeligt.

På hjemvejen vekslede Hans Sværke og Jens ikke ret mange ord. Hver var optaget af deres egne tanker. Sværkens kredsede stærkt om, at der burde gøres noget for de unge, så de kunne få lidt mere modstandskraft overfor de fristelser og farer, der lurede på dem fra forskellige sider. Ikke mindst ville det være et gode, hvis hver en husbond ville hjælpe karlene til at få udnyttet deres aftener noget bedre, end de almindeligvis gjorde nu. Det husflidsarbejde, som faderen for år tilbage havde fået i så udmærket gænge, var i flere retninger tildels gået i stå, så de unge der i byen ikke mere var så ivrige til at snitte og skære og flette, som tidligere tiders ungdom havde været. Dette måtte tages op igen, og ingen var nærmere til at gøre et arbejde herfor end netop han selv.

Og han var Sværken og ejer af Sværkegården, hvor de gamle længe før ham havde siddet og vogtet slægtens og byens interesser, og det måtte han fortsætte med. Her kunne han heller ikke svigte. Her lå også en opgave for ham!

En bitter krusning trak nu som så ofte før Hans Sværkes smalle læber fastere sammen. Stakkel- og stødderhjælp var det, han skulle ofre sig for. Det var den opgave, der lå til ham, som måske blev den sidste Sværke. Hans og Marens ægteskab var jo barnløst, så han ville muligvis komme til at lægge slutstenen på Sværkeslægtens virke.

Store ting havde der været til de gamle, til ham var der kun småtterier. Men det fik ikke hjælp! Stort eller ringe, så måtte

karlenes aften-husflidssyssel til ære og værdighed igen. Selv om de i vintertiden arbejdede, så længe de kunne se, og først spiste deres medaften i mørkningen, blev der alligevel adskillige timer, de intet af betydning havde af foretage sig. Som drenge måtte de gerne være med at tese og karte ulden og nogle gange hjælpe med at spinde blå og hamp, men som voksne karle havde de fri efter fyraften, undtagen når der skulle plukkes humle, rives fjer, stikkes svesker, skæres æbler til tørring eller lignende. Men det tog ikke mange af årets aftener, og resten af tiden kunne de blot hænge på bænkene, til det var nadvertid, for derefter at gå i seng. Der var meget usundt i dette, og det burde forandres. Fritiden skulle udnyttes noget bedre, og det påhvilede ham at få det hele ind i det rette spor.

Hans Sværke havde fået sin sædvanlige forårs-smededag fastsat og var sammen med begge sine karle mødt oppe i bysmedien for at få markredskaberne i orden, til det var tid at gå i lag med pløjning og såning. Som han havde begyndt, fortsatte han stadig med at koste og forbedre meget på alt vedrørende jordens drift og anskaffede adskilligt, som tidligere havde været ukendt på bøndergårdene. Således havde han fået en kornrensningsskine, som der gik meget ry af. På landbrugets område stod han ubestridt som den førende i sin kreds, og ikke så ganske få kom til Sværkegården for at se hans bedrift og spørge ham til råds både om dette og hint angående jordens dyrkning og kreaturerne pasning. Ved at låne bøger såvel i den lille sognebogsamling som hos degnen og enkelte andre, der var i besiddelse af en smule læsestof, havde han stedse søgt at udvide sine kundskaber. Enkelte mindre landbrugsskrifter havde han også selv købt, og avisen, som hans fader havde begyndt at holde, fik han ligeledes stadig. Som før var dens indhold stærkt begrænset, men den bragte dog alligevel adskilligt nyt og fremmed udefra, så han derigennem kunne få besked om ting, som bønderfolk ellers ikke kendte.

I det hele hørte læsningen til hans bedste timer inden døre, og han fandt her en tilfredsstillende lignende den, hans arbejde bragte, og rådede bod på meget af det, der kastede mørke skygger over livet omkring ham.

Noget af det, der ude fra havde lagt stærkt beslag på Sværkens og flere andres tanker, var de meget omtalte stænderforsamlinger, som kongen for længere tid siden havde givet løfte om, men som endnu ikke var bragt til udførelse. Her ved smedien, hvor nogle af byens mænd efter gammel sædvane daglig

drev et lille vend hen for at drøfte dagens nyt, varede det heller ikke længe, før man var inde på spørgsmålet.

»Vun går det — mon det bliver til noget med disse her stænderforsamlinger i Roskilde og Jylland?« spurgte Klavs Rase, da de en stund havde snakket om de lave kornpriser, der var bøndernes stadige sorg.

»Til sidst må det vel gå i lave,« svarede Hans Sværke, »for 30. april 1832 samledes jo da de 29 »erfarne« mænd på Christiansborg for at lave lovudkast til de påtænkte stænderforsamlinger, og 10. juli mødte så de 35 »oplyste« for at sige deres mening derom.«

»Ja, så snakkes der jo da om sagerne,« sagde Rasen.

»Men det bliver kas så heller ænne til andet end snak,« mente Ole Hovmand.

»Ja, jeg er nu ligeglad med det altsammen,« snerrede Marens broder, Mikkell Spur, der var kommet for at bestille smededag, »for jeg skanne være med til noget af det ilejn.«

»Der er vel nok ingen af vos, som uden videre ryger ind i noget af den slags,« kom det skarpt fra Sværken, »men derfor skulle vi dog ligegodt være interesserede i de ting, der har betydning for vos.«

»Ja, jeg kan da nu ænne tænke mig, at der bliver noget, som kan gavne vos bønder,« erklærede Spurren, »for selv om der kommer stænderforsamlinger, slår de nok ænne af på skatterne.«

»Nej, de vil kas bare stige,« indskød Klavs Rase.

»Men vun gik det æls med stadsen, da kongin var her på Falster?« spurgte Hovmanden, der ved sidste kongebesøg havde ligget syg og derfor ikke overværet den store begivenhed.

»Ja, der var naturligvis svært halløj,« svarede Hans Sværke. »Jeg var ridende til Gåbense, hvor han gik i land sammen med prins Frederik, kronprinsens søn — og særlig Vålse og Hvedendals bønder var så mødt op.«

»Og der var nok osse en rædsom hob ryttere, der fulgte ham fra det ene sogneskel til det andet.«

»Ja, og ved Nr. Alslev skole blev gjort holdt, og børnene overhørt og måtte synge og gøre gymnastik for ham.«

»Ja, det var en rigtig begivenhed for sån nun unger — og en gevaldig ære er det jo for vos allesammen, når vi får besøg både af en konge og en prins.«

Hans Sværke svarede ikke noget hertil. Nu havde han flere gange været med til fest og kongeligt besøg, og det ene lignede omtrent det andet, så noget særligt var der i grunden ikke mere at opleve ved den slags. Det var ikke, som da det første dampskib kom til Gåbense, og alt stod i nyhedens tegn, da havde der været en ganske anden glans over det hele. Nu var han også blevet ældre og havde set og hørt lidt mere end den gang, så det ene lagte til det andet gjorde ham lunken og halvvejs ligegyldig for den kongelige stads.

Men fest havde der været, enten han så var levende optaget af det eller ej, og naturligvis blev det en stor begivenhed, at landets konge kom som gæst i en falstersk landsby. Ikke mindst blev det stort for de Nr. Alslev skolebørn, der havde læst og sunget for kongen. Det minde ville sikkert aldrig gå dem af glemme.

Og prinsen, som havde været med, blev vel en gang landets konge. Når han var kronprinsens søn og gift med kongens datter, måtte det vel blive ham, der siden kom til at regere. Hvordan det så ville gå, var ikke godt at vide. Der fortaltes stadig så meget om hans vidtløftigheder, og hans ægteskab med prinsessen skulle nok heller ikke være lykkeligt.

Hans Sværke drejede sig pludselig om og gik ud imod sin vogn. Ulykkelige ægteskaber kunne der være nok af både iblandt høje og lave.

På bunden af vognen lå to sække, den ene fyldt med trækul, der var slukket af ved bagnerne på Sværkegården; i den anden var gode smedekul, købt i Nykøbing sammen med jernet, som også skulle leveres til smeden. Bønderne ejede bestandig bysmedien i fællesskab og måtte selv bringe det fornødne materiale til det, der skulle laves.

Ved synet af kulsækkene, der blev sat ind foran essen, sendte smeden et veltilfreds blik henimod Sværken.

»Ja, dit jern kan man da tænke at få hedet, når man kan få lidt ordentlige kul imellem de andre,« sagde han, »men skal man klare sig med bare trækul, er det mæssen ænne til at få sat varmen op.«

»Nej, let er det junne, men folk vil jo gerne spare, hvor de kan, og det har jo osse altid været skikken at komme med trækul til smedene.«

»Jeg har heller ænne noget imod at bruge nun af de hjemmelukte kul,« blev smeden ved, »men der må ænne være bare af dem.«

Med en rask bevægelse lagde han mere på ilden. Hans Sværke var nok en striks mand at arbejde for, og han tålte ikke ret megen spøg, som så mange af de andre bymænd, så smededagen kunne gå med kommers og lystighed ind imellem arbejdet, men der var alligevel noget ved ham, som flere af de andre manglede. Her var alting, som det skulle være både med kul og jern og redskaber. Og hans sager var til at sætte skik på. Han kom ikke med elendige ting, det næsten var en umulighed at lave i stand. Hos ham skulle de heller ikke rende og trygle for at få det pligtige smedekorn eller andet af hø og halm, som det var hans skyldighed at levere. Alt faldt punktligt, så der kunne ikke siges andet, end at Sværken var værd at arbejde for. At han ellers var hård som stok og sten, var en sag for sig.

Inden Hans Sværke og karlene tog hjemme fra, havde de spist davre, men klokkentien havde de med i en stor madæske af træ, og øl og brændevin i en større og mindre lejl. Før de kørte, havde Sværken åbnet madæsken for at se, om indholdet var, som det burde være. Han kendte Maren og vidste, at hvis hun kunne slippe efter at knibe på maden, gjorde hun det, når hun mente, det kunne lade sig gøre, uden at han fik det opdaget. Og fra morgenstunden af havde hun ikke været klar over, at han selv tog med til smedie, så det kunne nok ligne hende ikke at lægge mere end de sædvanlige portioner til karlene og smeden deri. Smedekonen og børnene undte hun ikke at få en bid med.

Selv havde han heller ikke ret meget tilovers for den sladrende og sjuskede smedekælling, men han ville ikke flås for nogle stykker smørrebrøds skyld, og når det desuden var som en fast regel, at alle i smedehuset på de forskellige smededage fik deres meste føde igennem den smedemad, bønderne pligtskyldig havde at levere til smeden og hans hjælpere, var det også kun ret og rimeligt, at der blev givet, så hele familien kunne få en part deraf. Hvor nødig end Maren ville, måtte hun derfor smøre flere rundtenommer, end hun fandt påkrævet, og heller ikke i dag havde hun povet at snyde udenom Sværkens befaling.

Til middag kom den ene af pigerne slæbende med en stor

pottefuld grå ærter og et godt stykke røget flæsk, og Hans Sværke så straks, at her ville blive rigeligt til hver enkelt, så der var intet at bebrejde Maren.

Mens de spiste, kom en af nabokonerne farende ind i stuen.

»Har I hørt, at Trine Pils er død?« råbte hun åndeløst og uden at hilse.

»Er Trine død!«

Smedekonen holdt helt op med at søbe.

»Ja, du ved jo, hun har fået et lille, og nu har feberen så taget hende.«

Ved meddelelsen om Trine Pils uventede død, sortnede det et øjeblik for Hans Sværkes øjne, og hans hænder kom til at ryste, men i samme nu greb han sig i det og rettede sig op. Ingen skulle se ham svag, og det ville være ilde, om nogen skulle kunne sige ham på, at han faldt sammen ved at høre, at en andens kone var kaldt bort. Som han i sin tidligste ungdom havde skjult sin kærlighed til Trine, mens hun var levende, måtte han også som fuldmoden mand kunne gøre det ved hendes død.

Men hårdt holdt det for ham at betvinge sig og tale roligt og halvt ligegyldigt om det triste dødsfald, der vakte alles dybeste medfølelse. Trine var en særdeles vellidt kvinde og havde været en god hustru og moder og nu gået bort i sin bedste alder. Intet under, at hver en bekendt måtte føle sig dybt grebet af det tunge slag, der havde ramt mand og børn og hele hjemmet.

Hans Sværke lod nogle ord falde om de mange barselkoners død. I hans egne øren lød stemmen fremmed og med en underlig dump klang, men for de andre var der ingen tegn, som røbede noget påfaldende ved hans holdning eller væremåde.

Hen på eftermiddagen var de så vidt med smedningen, at han nu ville hjem. Karlene kunne så komme bagefter med heste og vogn. Hans ryg var rank som altid, og han trådte fast med sine fødder på den plørede vej, imens han gik hjemad imod Sværkegården, men inde i sig følte han, som noget var knækket og brudt sammen. En kvalfuld stønnen trængte sig også pludselig over hans læber. Trines død viste ham med næsten uhyggelig klarhed, at først nu bristede hans sidste håb om nogensinde at få hende i eje. Skønt de begge forlængst var bundet til andre, og trods det, at han fra sine unge år havde holdt sin kærlighed

nede, fordi det var hans pligt at vende sig mod Maren, havde der dog alligevel på bunden af hans sjæl levet et aldrig slukket håb om, at skæbnen måske dog tilsidst på en eller anden underfuld måde ville føre deres veje sammen.

Når han skulle være helt ærlig, kunne han heller ikke nægte, at Marens stadige og tiltagende sygelighed og kendskabet til, at Jens Pil ikke var særlig stærk, havde givet hans tanker en retning, der førte ud over deres bortgang og åbnede vejen for ham til Trine. Men nu var det blevet hende, som døden havde taget først, mens de to andre levede, og alle skulle de så slide videre gennem livet. For Pilen ville det sikkert ikke falde let. Han sad temmelig hårdt i det, og de to småbørn, Trine havde efterladt, ville gøre alt sværere for ham.

Og så var der Maren. Hun kendte ikke til økonomiske sorger i nogen retning, og hun var blevet kone i Sværkegården, således som hun vel næsten fra barnsben havde ønsket det — men lykkelig kunne hun nok ikke siges at være. Med sit kedelige, misfornøjede sind og den idelige sygelighed var der altid noget, der gnavede og tog glæden fra hende, som glæden jo også var taget fra ham, så trods al deres rigdom var deres liv tomt og glædesløst. Og nu ved Trines død var den sidste lille, blege stjerne i håbets skær slukket for ham, og i den dødeste mørke nat kunne han trælle livet videre ved siden af den kvinde, der var påtvunget ham fra han lå i sin vugge.

Sværkens tanker gled igen tilbage til Trine, der nu lå død og kold. Om hun var blevet hans, havde sorgen vel også været til huse hos ham, som den var det hos Jens Pil. Efter alt at dømme ville døden rimeligvis lige så godt have indhentet hende, hvis hun var gået ind til ham som til Pilen. Den frygtede barsel feber ville antagelig have dræbt hende, enten hun havde været på den ene eller anden gård. Og havde han end villet ofre alt, hvad ofres kunne for at frelse hendes liv, kunne nok ingen menneskelig magt have hjulpet her. Hendes tid havde sikkert ikke været længere. Men havde hun været hos ham, turde han have vist sin sorg og sit savn — og så havde han måske haft hendes børn at elske og værne. Som det var nu, havde han i virkeligheden intet at leve for, og livet havde intet at byde ham af værdi, så han ville helst ønske sig død og borte sammen med Trine.

Den gamle præst, der havde været Niels Sværkes trofaste ven og rådgiver, var død, og i hans sted var kommet en anden og yngre, som i mangt og meget stod på et helt andet standpunkt end forgængeren. Særlig var han en stærk modstander af rationalismen og havde ikke videre interesse for landbruget, så bønderne kunne ikke nu som før komme i præstegården for at hente praktiske råd vedrørende deres bedrifter. Desuden var han en meget aristokratisk herre og forstod at holde sine sognebørn på tilbørlig afstand. Skellet mellem præst og menighed blev derfor af en hel anden karakter end i forrige tider, og man var nu delt i to meget forskellige lejre.

På den ene side stod præsten, der punktlig forrettede de kirkelige handlinger, men i fornem tilbageslukkethed holdt sig borte fra bøndernes kreds, og på den anden side var menigheden ligeglad og interesseløs både overfor præst og forkyndelse. Ved de store højtider mødte de fleste pligtskyldigt op for at bringe deres offer, og i ny og næ kunne enkelte også få i sinde at gå i kirke på en almindelig søndag, men for det meste måtte præsten prædike for mere end halvtomme bænke. Om det voldte ham nogen sorg, lod han ikke komme til orde, men talte ene ud fra skriften, som dagens evangelium bød. Med til bøndergilderne blev han aldrig bedt. Alle havde på fornemmelsen, at han ikke regnede at være med ved slige lejligheder, så ingen bad ham komme, og kun få viste ham synderlig opmærksomhed.

Iblandt dem, der holdt sig mest borte fra præsten, var Hans Sværke. Når de mødtes, tog han vel sin hue af, men tonen var hård og kold, som når han talte til Maren eller sine folk. Sværken var derimod en hyppig gæst hos degnen, Anton Hald, ligesom denne heller ikke sjældent aflagde besøg i Sværkegården. Hald var en søstersøn af den gamle præst og opdraget i præste-

gården, så Hans Sværke havde kendt ham både som dreng og ganske ungt menneske og altid omfattet ham med en vis velvilje, så vidt som hans stolte, kølige natur tillod det.

Og nu kom så røret om de påtænkte stænderforsamlinger i Roskilde og Jylland. — Her var meget for Hans Sværke at drøfte med Hald.

»Nu blev det altså endelig vedtaget angående stænderne,« meldte denne en aften, så snart Sværken var kommet indenfor døren i skolen, »og der skal nu vælges 60 deputerede, som senere skal samles i Roskilde.«

»Og vun så æls med valg og al den slags?«

»Der vælges 12 mand fra København, 11 for købstæderne og 20 af de mindre ejendomsbesiddere.«

»Vi bliver monne om de sidste,« indskød Sværken skarpt.

»Men andet har I vel heller ikke ventet.«

»Å nej — det må vel endda kaldes stort, at vi er kommet med.«

»Ja, det er jo som Anders Sandø Ørsted har sagt, at dette er den første danske folkerepresentation, og er den end ikke fuldkommen, er den dog som en spire til noget større.«

»Og hvor gamle skal vi så være?«

»Valgrets- og valgbarhedsalderen er 30 år, og vælgeren skal have 2 tdr. hartkorn ager og eng eller 4 tdr. skov og mølleskyld — og fæstebønder det dobbelte.«

»Og vun bliver det så med valget?«

»Falstringerne samt Nysted og Saxkjøbing skal høre til 10. distrikt med valg fra september 1834 til januar 35. Og under sognepræstens ledelse skal der så vælges sognevalgmænd — en valgmand for hver 10 vælgere — og disse valgmænd skal igen jurisdiktionsvis træde sammen under ledelse af herredsfoged eller birkedommer og vælge de deputerede.«

»Alt det lader noget indviklet,« sagde Sværken, idet han for sit indre øje ligesom så sig selv og alle bymændene samlet i skolen, hvor et sådant valg for første gang skulle foregå.

At han ville blive valgt som valgmand, tvivlede han ikke et øjeblik om. Som sognefoged og fattigforstander og ejer af byens største gård og dertil sognets mest velhavende mand ville ingen vove at gå udenom ham, selv om han ellers nok vidste, at han var mere frygtet end vellidt. Men enten det var så eller så, ville

han i kraft af sit navn og sin hele stilling blive sognevalgmand og dermed være sikret at komme med ved det endnu større valg i Stubbekøbing, hvor alle valgmandene skulle samles for at afgive deres stemme på rådhuset. Det ville blive både ærefuldt og interessant at mødes der med de forskellige sognes udvalgte mænd.

Det var noget nyt og ukendt, som her blev bønderne til del. Herigennem var de alligevel blevet regnet for mennesker og ikke blot som uvidende høveder, man ikke behøvede at tage noget hensyn til.

Men som Hald også flere gange havde talt om, var der i de sidste år kommet et vist røre mellem folk, og adskillige havde begyndt at interessere sig for noget, de ellers tidligere var fuldkommen ligeglade med. Og det var så det, der ligesom havde givet en vis berettigelse for, at bønderne nu havde opnået at kunne deltage i disse valg og også selv blive stænderdeputerede, hvis det skulle være.

Men kunne det lade sig gøre? Mangfoldige gange havde Sværken ene med sig selv tumlet med dette spørgsmål. Kunne det tænkes, at en bonde gik ind som deputeret i stænderforsamlingerne, og kunne han der fylde sin plads?

Når han lod hele sin bekendtskabskreds af bønder passere revu for sig, var der ikke en eneste, som han syntes kunne gøre fyldest i en stænderforsamling. Skønt der var flere velbegavede og fornuftige mænd imellem dem, han kendte, manglede de dog kundskaber og forudsætninger for at kunne møde op iblandt de mange kloge og højtannede herrer, som uden tvivl ville blive valgt ind fra andre samfundslag. Og idet de så ikke kunne hævde sig i den kreds, de kom ind i, og sandsynligvis derfor blive både overset og ugleset af størsteparten i forsamlingen, ville de egentlig gøre bondestanden en dårlig tjeneste ved at stå som dens repræsentanter.

Imellem alt dette var også tanken skudt op, om han ikke selv kunne gøre regning på at blive valgt. Han vidste, at kun de færreste af hans ligemænd kunne hamle op med ham i dygtighed og kundskaber, og på adskillige punkter var han et hestehoved foran en stor del af sine jævnlige. Grundet på sin stilling som dommer ved præmiepløjningen og deltagelsen i dyrskuerne med

præmiering af både hingst og tyr og andet var hans navn blevet kendt i forholdsvis vide kredse, så han kunne have et ikke ringe håb om, at man ville lade nogle stemmer falde på ham, i fald han tragtede derefter. Men hvor fristende det end kunne være for hans stolte, ærgerrige natur, ville han dog ikke lade sig friste deraf.

Med sin kolde, klare fornuft kendte han sin egen begrænsning og vidste, at var han end klogere og mere belæst end flertallet indenfor bøndernes rækker, og havde han end et skarpt og hurtigt overblik, så han let kunne sætte sig ind i de forskellige foreliggende ting og danne sig en mening derom, ville han dog i mangt og meget komme til at stå uden kendskab til en mængde spørgsmål, hvor han kunne risikere at blotte sig i allerhøjeste grad, hvis han blev afæsket et svar.

Og når han så på sin håndskrift — ja, så kunne han fast og klart skrive sit navn og føre en pen til at opsætte en vedtægt vedrørende byens og sognets anliggender, og han mestrede også alle bogstaverne og kunne stille det hele tildels fejlfrat sammen, men hvad betød det, hvis der f. eks. skulle føres noget ind i en protokol, eller det kom til at dreje sig om at affatte en offentlig skrivelse. Da kunne han blive ilde faren dermed.

Og der var talefærdigheden. Skønt han lå godt for ordet og med lethed kunne sætte alle bymændene til vægs i en diskussion, hvad garanti havde han så for, at han i en stor forsamling ville kunne tage del i en debat af en helt anden art. Og de 25 ud af de oplyste mænd havde jo stemt for, at de deputerede ikke måtte læse deres taler op, men skulle tale frit uden opskrift. Det var også en hæmsko at lægge på dem, der ikke var øvede talere. Og ingen vidste, om nogen ved slige lejligheder kunne komme til at fortale sig og måske derved blive til latter for hele forsamlingen og rygtet derom nå hjembyen. Intet af dette ville han udsætte sig for. Han ville ikke skubbes til side eller nøjes med at være tålt eller måske mindre end det, hvis han kom ud i noget, hvor han ikke formåede at bunde. Så hellere fortsætte ved det hjemlige, hvor han kunne være den førende i laget.

»Ved du ellers, at man så småt begynder at snakke om at få dig ind i stænderne, når tiden den er til det?« hørte han pludselig Hald spørge.

Hans Sværke rettede sig halvt i sædet.

»Nej — det kender jænne noget til, men — —«

»Men du kunne måske tænke dig det,« smilede Hald, »og skal der en falstersk bonde ind, da er du absolut selvskreven til posten.«

»Nej,« Sværken rettede sig helt, »jeg skanne begynde at gøre mig selv til nars imellem de store karle, som vel kommer der.«

»Nå — gøre dig til nar gjorde du sikkert heller ikke.«

»Jeg ved i hvert fald, at jeg kanne måle mig med nun af de herrer, som ventes i det hold — og så kan man let komme til at stå som en dumrian, selv om manne er det,« svarede Sværken kort.

»Å ja, en eller anden besk snaps kunne der muligvis nok blive at tømme, men sådan vil det jo altid gå, når man giver sig i lag med noget nyt.«

»Men der bliver forskel på, om man ved, at man har nun-lunde bund under fødderne, end hvis man mærker, at man er på gyngende grund.«

»Vel så — men det ville også blive en ære at kunne stå som sin hjemegns første folkevalgte repræsentant.«

»Ja, ære, dersom man kunne klare sig helt ud, som man skulle, men det modsatte kunne osse let blive tilfældet.«

»Du og dine forfædre har ellers ikke været bange for at give jer i kast med noget, I ikke altid har haft så særligt kendskab til — og I er vokset med opgaven.«

»Men vi har osse altid holdt vos til det derhjemme — derfor har vi kunnet klare vos. Men æls forresten vil jeg osse sige til dig, at jeg, som du før sagde, har tænkt på noget af dette her, og kan det end på en vis måde nok trække i mig, så kan det ligegodt ænne veje nok til at forandre min mening.«

»Jeg ville ellers gerne lægge et godt ord ind for dig, hvor det kan lade sig gøre, og skal også være villig til at hjælpe dig med et og andet,« tilbød Hald.

Hans Sværke vendte sig mere om imod ham.

»Du skal have tak for det alt sammen — men det bliver ænne anderledes, end som jeg har sagt.«

Hald klappede ham let på skulderen.

»Du vil, som det hedder, hellere være den første i en by end den sidste i en stad, og det standpunkt må man respektere.«

Ja, Hans Sværke ville hellere være den første hjemme i sin by, end han ville risikere at blive den sidste i Roskilde stænderforsamling, og om disse to poler kredsede bestandig hans tanker, imens han gik hjemefter. Den første var han i sin by og sit sogn og kunne vedblive at være, hvis han lod fornuften råde og fortsat vandrede i fædrenes spor — men i stænderne havde han i bedste fald kun udsigt til at blive et nul, som ingen agtede på eller regnede med. Få nogen betydning kunne der aldrig være tale om.

Og skulle der end i enhver hær være brug for rekrutter og almindelige soldater, således som han også kendte det fra bylavet, og hvor enhver kunne være god for sig og der have en gerning at røgte, så ønskede han dog stadig ikke at gå ind i disse rækker.

Hans Sværke tog fastere som sin kæp. Ja, tusinde gange hellere være den første på sit sted, selv om stedet så kun var et bymandslav!

Og her stod han og var ikke til at rokke. Ret længe varede det ikke, før der både hjemme i sognet og udenfor begyndte at lyde stadig stærkere og stærkere røster om, at når man skulle til valg, ville man vælge Hans Sværke. Man vidste, han var kendt med mange forhold, som kun de færreste havde rede på, og derfor ville man give ham den første store ærespost, der var rådighed over.

Fra flere af nabosognene kom der snart forespørgsler, om han muligvis ville være stænderdeputeret, da man så derfra ville stemme på ham og se at få andre til det samme, men hans svar blev et nej. Som han havde sagt til Hald, havde han taget sin beslutning, og denne var urokkelig. Yderligere var han også blevet bestyrket i sit forsæt ved at høre, hvad der fra højere side blev sagt og skrevet om bøndernes mulige deltagelse i stænderforsamlingerne.

Således havde han læst, at professor Schouw havde udtalt, at det gjaldt om at finde oplyste og duelige mænd til stænderdeputerede, og det ville være højst uheldigt, om almuen i by og på land ville vælge deres egne folk, men han håbede på, at almue-

manden ville være sig sin egen uduelighed bevidst og derfor ikke lade sig vælge. — Der var noget i ordene og hele tonen, de var fremført i, der kaldte på Hans Sværkes harme og trods, og han følte den største trang til at tage en dyst med den lærde professor om hele spørgsmålet, men alligevel måtte han i en vis forstand give professoren ret i bemærkningen om almuemanden, der måtte holde sig borte.

Men trist var det, at bønderne skulle lade sig skubbe til side på grund af uvidenhed, og det måtte være dem en spore til at søge dygtiggørelse på flere forskellige områder.

Videre så han også, at professor Sibbern var bange for, hvordan det ville gå, hvis almuen skulle være med til at bestemme, hvor mange professorer, der skulle være ved universitetet, og hertugen af Augustenborg ankede jo over, at bønderne fik for megen indflydelse og sagde, det var en enfoldig idé at give bønder adgang til stænderforsamlingerne.

Jo, her var nok at samle tankerne om.

Som Hans Sværke havde håbet og ventet, blev han hjemme valgt til sognevalgmand og kom som sådan senere til at afgive sin stemme ved valget af deputeret. Alle kunne stemme på, hvem de ville, og måtte nævne to navne, men uden at sige, hvilken de ønskede til deputeret og hvilken til suppleant. Stemmeflertallet skulle senere afgøre spørgsmålet. For Hans Sværke blev det et par interessante valgdage, og her ville det have krænket ham dybt ikke at komme med.

Da han på den store valgdag i Stubbekøbing blev klar over, at nu ville en anden falstersk bondemand, sognefoged Peder West fra Nr. Ørslev, gå ind på den plads, han havde nægtet at modtage, og komme til at møde som stænderdeputeret i Roskilde, gik der et stik igennem ham, men ingen kunne mærke, at meddelelsen gjorde noget indtryk. Kold og overlegen som altid drøftede han sammen med et par andre valgmænd Peder Wests stilling og mulighed for at kunne røgte sit hverv på tilfredsstillende måde, imens han for sig selv anstillede betragtninger over, om han ikke ligesåvel kunne have repræsenteret de falsterske bønder som Westen. Begge var de gårdmænd og sognefogder og i flere henseender ligemænd, så den ene kunne måske være ligeså god som den anden. Men nu havde Peder West vovet springet, som han

selv var vejet udenom. Tiden skulle så vise, hvad der ville komme ud af det hele.

Nogle dage efter at de sidste stændervalg havde fundet sted, var Hans Sværke inde i skolen for at tale om resultatet.

»I bønder klarede jer jo fint,« modtog Hald ham med. »Ni mand sat ind i stænderne, og de tre hernede fra, må vel siges at være langt over forventning. — Skade kun, at du ikke gik ind imellem dem. Det havde været en ære for Vestfalster at se en af sine egne i Roskilde stænderforsamling.«

»Ja — men du kender mine grunde, og jeg honne ændret min mening om de ting.«

»Det havde jeg heller ikke ventet at høre; du plejer jo ikke at mene et i dag og et andet i morgen. Men nu må man så håbe, at Peder West kan hævde sig imellem de øvrige deputerede.«

»Ja, det må man.«

Selv om Hans Sværke ikke havde noget særlig tilovers for den nyvalgte repræsentant, ønskede han dog, at hans standsfælle måtte kunne klare sig i den stilling, der var ham betroet. Både som bonde og som sognefoged ville han føle det som et nederlag for bondestanden, hvis dens repræsentanter kom til at stå som uduelige i det hverv, de havde fået. Trods det, at han ikke kunne frigøre sig for et gran af misundelse og skinsyge, hvis det skulle vise sig, at Peder West var den rette til at repræsentere de falsterske bønder, måtte han alligevel for hele standens og de kommende tiders skyld håbe, at denne viste sig værdig til den tilidspost, han nu sad inde med.

Et nederlag for Westen ville give sviende bagslag, så enten han var med eller mod den valgte deputerede, burde han følges af ønsket om held og anerkendelse i Østifternes stænderforsamling.

»Men når du nu ikke kommer ind som deputeret, skulle du alligevel tage en tur til Roskilde den dag, da stænderne åbnes,« sagde Hald senere i samtalens løb. »Det vil sikkert blive meget interessant at overvære.«

»Ja vist så — men kan man sån det?«

»Ja, præsten har allerede fået meddelelse om, at åbningshøjtideligheden skal være offentlig og tilgængelig for alle. — Og du har jo råd til at tage turen, så her bør du være med.«

Ja, råd til at rejse til Roskilde havde han! I alle de sidste år var hans formue stadig vokset, og indtægterne øgedes bestandig. Kornpriserne var nu stigende, og fedekreaturerne gav godt, og gennem hingst og tyr og orner havde han fået mangfoldige daler ind, så det ville næppe kunne mærkes, at han tog sig en længere udflugt og ofrede nogle skilling på sin egen fornøjelse.

Og hvorfor skulle han ikke gøre det? Han havde jo ingen at samle i bunke til, og her var en lejlighed, hvor der kunne opleves noget interessant og også kaste en vis glans over ham selv. Kun de færreste og måske slet ingen af de falsterske bønder mødte op i Roskilde — hvad ville det så ikke betyde, at han havde set og overværet alt det, der fulgte med åbningshøjtideligheden. Endnu huskede han klart, hvordan man i hans barndom havde stået overfor en tur til Gåbense for ikke at tale om rejsen til Lolland, hvor meget mere så ikke, når han kunne være med i Roskilde. Inden han nåede hjem, var han fast besluttet på at ville tage turen, men ingen fik nys herom, før dagen omtrent var inde.

Maren var næsten en besvimelse nær, da hun hørte, at han ville af sted.

»Du vil vel danne tænke på at rejse så langt væk helt ene og alene!« jamrede hun forfærdet.

»Jeg er vel ænne nun pattebarn, så jeg skulle nok kunne klare mig, hvor jeg vil hen her i landet,« svarede Hans Sværke koldt og hånligt.

»Jamen Roskilde ligger da så langt borte — og det er danne sån at komme udenlands!«

»Å, lad vos nu være fri for mere af det vrøvl!« bød Sværken hvast.

Maren så grædefærdig på ham. Hun frygtede for, at han skulle komme noget til på den i hendes øjne så uendelig lange og farlige rejse, og hun tænkte også på alle de penge, det ville koste, men hun vovede ikke at antyde.

Når Hans Sværke havde sat sig noget for, kunne det ikke nytte, hun prøvede at få ham derfra, og bekostningen turde hun slet ikke komme med bemærkninger om. Han var jo manden, der ene rådede for pengekassen, og selv om hun også havde ført en god slump med sig, da hun drog ind på gården, havde hun dog ikke det mindste råderum derover. Hun havde smukt at holde sig der-

fra og lade Sværken skalte og valte, som han ville. Hun havde blot at tie og se til. Han så lidt som de fleste andre mænd tålte ikke nogen indblanding i pengespørgsmål, og hun var derfor tvungen til at afholde sig fra alle hentydninger til udgiften. I stilhed kunne hun blot grue for det dybe skår, som Roskilde-rejsen ville tage i det lille fine grønmalede skrin med dobbelt bund og lås og nøgle, som Hans Sværke havde ladet lave til at gemme sine penge i. Hvormange der i øjeblikket var, vidste hun ikke, og hun fik heller ikke at vide, hvormange han tog med sig på turen. Ordknap, som det var hans vane, gav han kun besked om arbejdet, der skulle gøres, mens han var væk. Rejsen ville han gøre med Maribo dagvogn, der gik hver tirsdag og fredag. Fra Maribo kørtes klokken 9 om morgenen, og man var så næste dags aften mellem 6 og 7 i København. Turen kostede her 3 rigsdaler 5 mark. Til Roskilde var der jo kortere, så prisen ville da blive lidt mindre, trøstede Maren sig med.

På vognen var der plads til otte personer, og flere af de rejsende snakkede lystigt op. Vejret var fint, og i den klare septemberdag nød Hans Sværke, der var kommet med ved Gåbense, ret den lange køretur på de fremmede egne. Indhøstet var der langtfra alle steder, og med en vis stolthed foretog han en sammenligning mellem de falsterske og sjællandske afgrøder. Gennemgående var alt større og bedre på Falster end på Sjælland, og særlig kunne intet herovre måle sig med hans eget. Tidligere på færde var man også hjemme end her. Alt sit havde han forlængst i hus, og førkarlen og den faste arbejdsmand havde begyndt at tærse til punds inde på den store lo.

Og halmen fyldte svært, og kornet vejede godt til, så han behøvede ikke at se på de daler, som skulle springe i de dage, han var borte. En ikke ringe sum ville der sikkert gå i løbet, men igen kom dette, at han ingen havde at samle eller spare til. Og hvorfor skulle han ikke ofre lidt på sin egen fornøjelse og egen udvikling? Hjemme i det daglige sammen med Maren var der nok, som hverken morede eller højnede eller udviklede, så der kunne ikke siges noget til, at han søgte andet steds hen for at få lidt erstatning for det, han manglede i sit hjem.

Noget blev der også både at høre og se på den store dag i Roskilde. Allerede aftenen før åbningen skulle finde sted, kom stør-

steparten af de deputerede og øvrige både af indbudte og uindbudte, der ville overvære den usædvanlige højtidelighed, så det vrimlede med mennesker overalt på gaderne.

Hald havde givet Hans Sværke anvisning på en gæstgivergård, hvor han kunne bo under opholdet, og her mødtes han med en hel del andre landboere, med hvem han kunne snakke om alt det, der rørte sig rundt omkring. Særlig faldt han i snak med en lidt ældre gårdmand fra Nordsjælland.

»Ja, nu må vi se, hvad disse stænderfolk kan lave,« sagde denne, ret før de skulle af sted til åbningen. »Københavnerne har jo været svært på stikkerne med valget, og der var et gevaldigt røre derinde, mens alt det stod på. Og håndværkerne lod jo også høre godt fra sig og ville ligesådan nok repræsenteres — og brændevinsbrænderne ikke at forglemme — —«

»Ja, det skal jo være den valgklasse, der er stærkest repræsenteret, efter hvad der skrives i aviserne,« svarede Hans Sværke. »Alene i København var der 75 valgbare medlemmer.«

»Ja, det viser, hvad det betyder med at drikke brændevin,« sagde sjællænderen, »og selv om jeg ellers også kan lide at få mig en snaps, holder jeg dog på, at det skal være til rettens måde, men dette her vidner om, at der er noget galt med drikkeriet.«

»Det samme mener jeg,« sagde Sværken, »og både hos bønder og arbejdsfolk drikkes der i almindelighed altfor store portioner.«

»Ja, og det kommer brændevinsbrænderne tilgode.«

»Ja, så kan de sidde som store karle.«

Hans Sværkes tanker gled hastigt tilbage til Falster og særlig til Nykøbing, hvor brændevinsbrænder Isak Sidenius sad som en lille konge på Prindsholm og nu også kunne møde op i stænderne. Når ret skulle være ret, var det dog heller ikke alene i kraft af sin brændevinsbrænden, at Sidenius var kommet ind som stænderdeputeret. Det skyldtes også hans anden dygtighed. Og ud af gammel anset slægt var han, og flere andre Sidenius'er havde været fremme under valget. Købmand Sidenius i Nykøbing stod som brændevinsbrænderens suppleant, og for 9. kreds var valgt Knud Sidenius i Maribo. Stamfaderen til alle de mange af Sideniusslægten var den lærde og meget veltalende provst Isak Sidenius fra Riserup, og man kunne af det hele se, hvad det

betød med en agtet og anset familie. Selv havde han i den henseende også taget meget i arv og havde dermed et stort pund at forvalte.

Kirkeklokkerne begyndte nu at ringe, og Sværken og sjællænderen drejede rask henimod domkirken for at få en plads under gudstjenesten. Senere var de sammen i stændersalen, da åbningsmødet fandt sted. Hans Sværkes øjne fulgte flere gange Peder West. Det kunne ikke nægtes, at det var en stolt dag for den jævne bondemand, der nu var medlem af Roskilde stænderforsamling, og igen jog et stænk af misundelse igennem Sværkens sind.

Sæt nu, han havde stået som Westen! Hvis han havde villet, kunne han fået anvist sin plads mellem de øvrige deputerede. Der havde været ære i dette, men han havde jo selv frasagt sig denne ære, så det nyttede ikke vedblivende at lade tankerne kredse om æren og anerkendelsen, der kunne være blevet!

»Det er jo helt flot, at vi bønder har 9 af vore egne som deputerede,« begyndte nu sjællænderen, »og en mærkelighed var det, at godsejerne hele landet over stemte meget mindre end bønderne.«

»Ja, herremændene på Falster og Lolland tog i hvert fald kun meget lidt del i valget,« sagde Sværken, men der er jo da nun store navne derovre fra ilejn — Reventlow, Wilhjelm, Wichfeld og flere andre.«

»Ja, naturligvis, det ville jo have været underligt, hvis de høje herrer ikke var blevet repræsenteret; men ellers forresten faldt der jo rundt om særlig mange stemmer på sognefogder og møllere.«

»Ja.«

Hans Sværke var lige ved at sige, at han også var sognefoged, og at han også kunne have fået adskillige stemmer, hvis han havde ønsket det, men han tav dermed. Det vedkom ikke denne fremmede, hvordan hans hele stilling var, og det gavnede ingen steder at lægge sine forhold blot for andres øjne.

Sjællænderen kendte nogle stykker i forsamlingen og gjorde Sværken opmærksom på dem.

»Se, der er den store Drewsen fra Strandmøllen,« oplyste han, »det er jo ellers en herre, der vil gå for at være særlig bondeven,

men han har dog sagt, at få bønder kan være gavnlige i stænderne, men mange skadelige, og han håber, bønderne vil lære, at de ikke gavner deres sag ved at vælge deres egne folk.«

»Ja, jeg har osse læst om det, og det viser jo, at hanne tiltror vos ret megen kløgt,« kom det bittert fra Sværken.

»Nej, men der kan jo heller ikke forlanges ret meget af os, når vi kun har lært så lidt.«

»Nej, det er jo netop ulykken, at vi ved altfor lidt.«

Som Hans Sværke havde ventet, kom der til at stå stort ry af hans rejse til Roskilde og overværelse af stændernes åbning. At han, ene mand fra sin hjemegn og en vid kreds der omkring, havde vovet at være med ved en sådan lejlighed, var noget ganske enestående. I stort tal kom også bymændene for at høre, hvorledes turen var spændt af, og spørge ud om, hvordan det hele var gået til både i den ene og den anden retning. Over Sværkens nærværelse ved denne lejlighed var man omtrent ved at glemme Peder West og de andre deputerede fra stiftet. Nu var de jo valgt, så det var kun en selvfølge, at de var til stede.

Desuden fik de fri befordring og skulle have 3 rigsdaler for hver dag, stænderne var samlet, så alt det var helt ligetil. Men at Hans Sværke på egen regning og risiko gjorde turen, vakte opsigt i allerhøjeste grad.

Og når man så huskede, at Sværken selv kunne være blevet stænderdeputeret og i længere tid taget del i alt det, som man vidste interesserede ham stærkt, så forstod man endnu mindre, at han ville foretage den lange og kostbare rejse blot for at overvære åbningen og lidt af de første forhandlinger.

Men sådan var netop Hans Sværke! Ikke just som de fleste andre, men en mand, der evnede at imponere, enten man var med eller mod.

Selv var han også glad for alt det, han havde hørt og set, og inden han var hjemme, havde han bestemt, at dette ikke skulle blive hans sidste tur. Han ville opleve mere af lignende art, når lejlighed gaves.

En formiddag kort efter Roskilde-rejsen havde han været en tur ude i marken og kom nu ind i gården med et par lange stænger, som skulle slås sammen til et led.

Maren åbnede i det samme den øverste halvdør inde fra bryggerset.

»Uh — jeg har sån en forfærdelig hovedpine, som har plaget mig lige fra i morges tidlig,« klagede hun.

Sværken svarede ikke, men gik hastig ind i huggehuset. Han ville være fri for at høre på disse klynkerier, som hun stadig opvartede med.

Maren blev et øjeblik stående og så langeligt efter ham i håb om, at han snart ville vise sig igen, men da det ikke skete, lagde hun langsomt og tøvende hånden på klinkefaldet for at trække døren til sig, da hendes opmærksomhed blev fanget af galoperende hovslag, som hastigt kom nærmere ude fra den lange pileallé, der førte fra vejen op til indkørselsporten. Nysgerrig og halvvejs lidt forskrækket over, hvem der vel kunne få i sinde at fare så voldsomt af sted, blev hun stående ved døren for at se rytteren. Var det en af deres egne karle, skulle hun nok fortælle det til Hans Sværke, så han kunne få vedkommende under behandling, da han holdt strengt på, at der ikke måtte jages med hestene.

En halvvoksen dreng, som tjente hos Søren Edske, jog nu ind gennem porten.

»Jeg skulle sige fra vor får, om I ville komme over hos vos straks,« stødte han hastig ud henimod Hans Sværke, der kom til syne ved huggehusdøren, »for de tror, at vor mor er lige ved at dø!«

»Er Stinne blevet syg?«

»Ja, hun fik en lille pige i morges, og nu er hun så forfærdelig dårlig.«

»Så skal jeg komme med det samme. — Og gå du så ind og få en tår øl, mens din hest puster lidt — og rid så ordentlig tilbage.«

Et øjeblik senere red Hans Sværke i skarpt trav over imod Edskegården, imens tankerne vekselvis gled fra hans ungdomselskede og til kusinen og Edsken. En ulykke kom jo sjældent alene, og skulle den raske, dygtige Stine dø, ville det være ulykkeligt såvel for det spæde nor og den gamle mand som for Jesper, der så trofast gik hjemme og ventede på hende. Og så skulle al Stines offervillighed have været forgæves. Ikke et fremtidshjem for sig og sin hjertensven, men kun døden havde hun vundet sig

hos den gamle Søren Edske. Det var ikke således, de havde drømt om, at det skulle gå. Men muligvis var hun herigennem friet for meget. Det kunne ofte være sværere at leve end at dø.

Edsken kom Hans Sværke i møde ude i gården.

»Å, herregud, som det dog er gået her,« græd han. »Stinne var så rask i går — og nu drages hun vel med døden. Det havde været bedre, hvis det havde været mig.«

Sværken dæmpede sine skridt, da han trådte ind i stuen, hvor Stine lå, men hun havde dog hørt ham og slog straks øjnene op.

»Det var godt, du kom,« hviskede hun besværligt, »jeg ville så gerne snakke med dig og bede dig tænke på dem allesammen, hvis jeg går bort.«

»Og hvad vil du så have, jeg skal gøre?«

»Du skal hjælpe dem, som de trænger til det — og du må ænne glemme Jesper.« Hun rakte pludselig hånden ud imod Sværken.

»Å — må jænne se ham endnu en gang?«

Hans Sværke gav hendes hånd et fast tryk.

»Der skal straks blive sendt bud efter ham — men lig så rolig hen.«

Han gik hurtig ud for at tale med Edsken og fandt ham sidende sammensunken på et knippe risbrænde inde i skorstensrummet. Det var ham ikke muligt at være i stuen og se på Stines lidelser og holdt sig derfor ude omkring.

»Stinne vil gerne snakke med Jesper, inden hun dør, og det har du vel ænne noget imod,« sagde Hans Sværke, da han fik øje på den gamle.

Edsken rystede på hovedet.

»Nej, lad ham kun i Guds navn komme! Hun har været mig en god kone i al den tid, jeg har haft hende, så det ville være synd at nægte hende sit sidste ønske.«

Sværken gik ud for at få en karl på hesteryg op til Stiglens med bud om, at Jesper skulle komme, det snarest han kunne.

»Men hvad så, hvis du bliver ene igen?« spurgte han Edsken, da han havde fået karlen af sted.

»Ja hvad så?« gentog den gamle. »Det har jænne sån spekuleret på, for jeg er blevet, så jeg hverken kan sanse eller samle.«

»Men du har jo den lille pige — —«

»Ja herregud, at det arme barn skulle komme så ulykkeligt til

verden, så det omtrent hverken har mor eller far til at sørge for sig — for hvad kan vel jeg gamle stakkels menneske stille op?«

»Du kan give hende en ny mor.«

»Ja — herregud — — —«

»Og der er ingen, der kan være nærmere til det end Ane.«

»Nej — sandt nok — og hun er sm' osse en flink pige — —«

»Og så må hun siden gå i Stinnes sted overfor Jesper, så han kan blive din eftermand, sån som du har lovet ham.«

»Ja, jeg ser gerne, at alting bliver sån,« udrød den gamle halvvejs lettet, »for jeg har sm' osse været så ked af det på hans vegne, fordi det ænne kunne blive sån, som jeg i sin tid har lovet. For når de unge har holdt deres, ville jeg osse gerne holde mit, men for det lilles skyld kan jeg junne sån un noget videre give gården til Jesper.«

»Nej, men nu ordner det sig så altsammen på denne her måde.«

»Ja Gud ske lov og tak for det!«

En af konerne, der hele tiden havde været hos Stine, kom nu ud i køkkenet for at hente lidt vand.

»Tror dunne, der kan være tale om, at hun kommer over det?« spurgte Hans Sværke.

»Nej, så skulle der vist ske et mirakel,« svarede konen. »Men helt mærkeligt er det, at hun kan blive ved at leve. For et par timer siden troede vi, at hun havde slukket af, men det er ligesom, hun venter på noget, så hun vil ænne dø.«

Hans Sværke anede, hvad det var, der holdt Stine i live, men nævnede intet derom.

»Kunne I æls ænne have sendt bud efter doktoren noget før?« spurgte han blot.

»Jo, det kunne vi kas nok, men fra først af gik det jo helt godt, og siden mente vi, det var blevet forbi med det samme. — Og vi er jo heller ænne sån vant til at tænke på doktor, for det er en stor historie.«

Ja, det var stadig en stor historie at få en læge til huse ude på landet. Men det var også et ungt menneskeliv, det gjaldt, en ellers rask og stærk kone, der gerne ville leve for sit lille barn og for at vente på den mand, hun havde kær.

Men nu var der jo også sendt vogn efter doktoren, så der var ikke andet end at vente på, at han snart skulle komme. Fore-

løbig ville det dog ikke ske. Selv i bedste tilfælde ville der gå flere timer, inden han nåede frem.

Hans Sværke listede atter ind for at se til Stine. I dørsengens halvmørke kunne han skimte hendes hvide ansigt med de sorte ringe under øjnene. Mon hun ikke skulle kunne leve, til vennen kom? Han måtte snart kunne være her.

Ret længe varede det heller ikke, før Jesper red ind i gården. Han var gråden nær og kunne knap hilse på Hans Sværke, der kom ud for at tage imod ham.

»Stinne har forlangt at se dig,« sagde Sværken, inden de gik ind til hende, »og jeg kan mærke, hun har uro for dig og din fremtid, men jeg har lovet at sørge for, at det hele kommer til at gå, som det fra først af har været bestemt, så du skal nok tilsidst få gården.«

Jesper så forundret og spørgende på Hans Sværke.

»Jamen, hvis Stinne dør — —«

»Ja, så får Ane tage hendes plads, og så må det blive dig og hende, der kommer til på Edskegården og sørger for det lille. Men lad vos nu gå ind hos Stinne; hun venter på dig.«

Fortvivlet og ude af stand til at svare fulgte Jesper med ind i stuen. Da de kom hen til sengen, rørte Sværken sagte ved den syges hånd.

»Jesper er her.«

Hun åbnede øjnene og så sig forvildet om.

»Jesper —!«

»Ja, her er jeg, Stinne — kender du mig ænne?«

Hendes læber bevægede sig, men der kom ingen lyd over dem.

»Kender du mig ænne?« spurgte han igen og bøjede sig bevæget dybt ned over hende.

»Jo — kære — kære — —!« Hendes tågede blik klaredes lidt. Så skød en vild uro op. »Men hvad skal det blive til for dig?«

Sværken lagde uvilkårligt sin hånd på hendes pande.

»Du skanne ængste dig hverken for det ene eller det andet. Alting bliver, som jeg har lovet dig. Jesper skal komme til at sidde som mand her på gården og siden gå din lille pige i fårs sted.«

Stine kunne knap nok samle ordene og var for svag til at spørge, men så meget forstod hun, at Sværken ville tage sig af

det hele, og dermed var hendes kære i sikre hænder. På Hans Sværke vidste hun, der kunne stoles.

Jesper tog nu hendes ene hånd imellem begge sine.

»Du må ænne bekymre dig for nun af vos, Stinne,« hviskede han med brudt stemme. »Alt vender sig nok til det bedste for vos allesammen.«

Det gav yderligere ro at høre ham tale så tillidsfuldt om fremtiden, og hendes øjelåg gled langsomt i.

Søren Edske var også listet hen til sengen.

»Ja, du skanne være bange for noget, Stinne,« sagde han med sin rystende gammelmandsstemme, »jeg har altid været en ærlig mand, og det skal jeg osse nok blive på det sidste.«

Stine åbnede øjnene igen. Hun havde heller ikke nu kræfter til at spørge, hvordan det siden skulle ordnes, men at først Sværken og nu Edsken gav løfter for Jespers fremtid, stilnede angsten i hendes sind.

En tid lå hun roligt hen. Jesper holdt stadig hendes hånd og stirrede ufravendt på hendes dødblege ansigt. Med et så hun op og ville igen sige noget, men kunne ikke få ordene tydeligt frem.

Jesper drejede hovedet om imod Sværken.

»Jeg ved ænne, hvad hun mener.«

Hans Sværke prøvede også at gætte, hvad det var, hun ville, men fik ingen forståelse af de mumlende lyde, der kom over hendes læber. Ane var ligeledes kommet til, men kunne heller ikke fange søsterens mening. Alle stod de tvivlrådige og uden at vide, hvad de skulle gøre. Det pinte dem ikke at kunne finde på råd, da de mærkede, at uroen derved kom over hende påny.

Sværken kunne nu se, at hendes øjne ligesom gled søgende mellem Jesper og Edsken, og en tanke slog ned i ham. Rolig, men bestemt trak han Ane nærmere hen ved sengen og lagde hendes hånd i Jespers og dermed Edskens ovenpå de unges. Et lysende forstående smil gled over Stines forpinte ansigt, medens Ane blev blussende rød. Hun var nu også klar over, hvad der mentes. Ved søsterens dødsleje skulle hun som troloves med hendes gamle mand og hendes unge hjertenskær.

Men der var intet afskrækkende heri. Hun kunne godt lide den skikkelige Søren Edske. Han havde altid været flink både imod hende og hele familien, så Ane vidste, hun ville få det roligt og

trygt hos ham. Og siden kom så gården og den unge, pæne Jesper. Noget bedre kunne vel ikke bydes hende, da der ingen var, hun havde bundet sig til.

Den lille begyndte nu at græde, og Ane tog barnet op til sig og gyngede det sagte i sine arme. Stine rettede en stund blikket imod søsteren og den lille pige. Det blev det sidste bevidste glimt, der sås i hendes øjne.

Senere lå hun stille hen, og ud på natten var alt forbi. Jesper holdt trofast vagt hos hende til det sidste, medens Edsken sad sammenkrøben henne i kakkellovnskrogen med tophuen trukket langt ned i panden. Han frøs og var træt af den lange nattevågen og stærke sindsbevægelse. Stines død gik ham nær til hjerte og havde taget hårdt på ham.

»Det var den fjerde på så kort tid,« sagde han med rusten stemme. »Næste gang bliver det min tur, og det varer nok heller ænne så længe.«

»Ingen ved, når ens time kan komme,« sagde Hans Sværke, der ikke havde kunnet bekvemme sig til at tage hjem, før kusinen havde draget det sidste suk. »Nu ser vi med Stinne — ingen havde tænkt, at hun skulle gå først.«

»Nej, man mente jo, det havde været mit tilfald, men Vorherre har set anderledes på det. Og nu må vi så se at få det hele ordnet, som Stinne ønskede, det skulle være. Og Ane skal så ænne hos mig hente sig en død, som Stinne nu har fået.«

Lidt efter red Hans Sværke hjem. På vejen mødte han Edskens karl, der kom kørende med doktoren. Nu kunne han vende om og køre ham tilbage igen. Stine behøvede ham ikke.

Sværkens stemme havde sin vante kolde klang, da han gav karlen de nødvendige ordrer, og selv lod han uanfægtet af det, der var sket i nattens løb. Men inde i ham hulkede det dog, og han var stærkt rystet af Stines død, der ligesom havde revet op i alt det, der stod i forbindelse med Trine.

For Hans Sværke havde rejsen til Roskilde været den store berigelse, som han sent ville glemme, og med den mest levende interesse fulgte han de deputeredes forhandlinger igennem Stændertidende, som han nu holdt sammen med Hald. I særlig grad spejdede han efter, om der var noget fra eller om Peder West.

Han var falstringen og den, der som på en vis måde var gået i hans sted; derfor måtte han følge ham nøjere end nogen anden. En dag fandt han også hans navn. En af herremændene havde hånlige talt om de sjællandske bønders mangel på dygtighed, og derefter fulgte et skarpt svar fra Peder West.

»At bondestanden står tilbage er rigtig nok,« indrømmede han, »men hvis er skylden? Blot bønderne bliver menneskeligt behandlet, vil der også af bondestanden opstå mere duelige og interesserede mennesker. Men som sognefoged iblandt fæstere kan jeg vidne, at det ikke kan nytte at kræve menneskelig stilling, når de mangler dissers rettigheder. Men nu er der mange tusinde, der venter meget af stænderne.«

Hans Sværke skubbede bladet længere ind på bordet. Ja, der var ventet meget af stænderne, men mon der blev så meget ud af det? Lange taler kunne der holdes, og mange nedsættende og foragtelige ord kunne man komme med om bønderne, men her havde Peder West alligevel svaret godt. Hald havde også talt med nogle stænderdeputerede, som han kendte fra København, og de havde alle erklæret, at West forstod at hævde sig, så det var glædeligt at høre om, men ellers — — —

Sværken skubbede atter til bladet og fik så øje på en udtalelse af Drewsen.

»I stænderne er 9 bønder og dermed 9 dosmere,« siger han og kommer stærkt irriteret med flere hånlige bemærkninger om de bondedeputeredes kluntede ubehjælpssomhed og optræden.

Sværken vendte bladet. Ja, sådan var det at komme i højere selskab, end man ellers var vant til at færdes i; og havde han stået iblandt de deputerede, havde der været en bonde og en dosmer mere. Derfor heldigt, at han havde holdt sig, hvor han hørte hjemme, så han ikke behøvede på lignende vis at blive generet af en herre som denne Drewsen.

Hald kom i det samme ind i stuen. Han havde haft et ærinde nede ved stranden og ville samtidig benytte lejligheden til at aflægge et lille besøg i Sværkegården.

»Nå, du er i lag med Stændertidende, så har du vel set, hvad hr. Drewsen takserer sine bondekollegaer for,« sagde han, da han havde taget plads på bænken.

»Ja, og når de derinde vurderes på den manér — hvad så med alle vos andre?«

»Antagelig mener han vel, at I står endnu lavere.«

»Ja, vi er naturligvis dosmerpander alle i hob efter de karles mening, og det er jo osse galt, at vinne ved noget mer.«

»Ja, bønderne burde have en bedre undervisning, og alle landsbyskoler skulle op i et højere plan, sådan som du ved, at jeg altid har været tilhænger af.«

»Ja, det ved jeg.«

»Vort skolevæsen blev betydeligt forbedret ved loven af 1814, men det er langt fra, som det burde være,« fortsatte Hald. »Og når I bønder nu er repræsenteret i stænderne og føler med jer selv, at I trænger til en større kundskabsmængde, så skulle I indsende et andragende, der går ud på at omdanne landsbyskolerne, således at de kunne yde hver enkelt elev en fyldigere undervisning.«

»Ja, det ville være en fordel at få lært noget mere.«

»Det ville være en fordel, ja — og det bliver også en nødvendighed, i fald I vel tænke at hævde jer iblandt de andre klasser.«

»Ja, vist så — men vun æls med det andet?«

»Hvis du ønsker det, skal jeg gerne skrive et andragende, som du så må se at få så mange underskrifter på som vel muligt for derefter at indgive det til stænderne ved Peder West, der er jer særlige repræsentant.«

Forslaget fo'r hastigt gennem Hans Sværkes hoved. Tanken tiltalte ham stærkt, og ikke længe efter erklærede han sig villig til at prøve på at bringe det til udførelse. Her evnede han at sætte ind, og her ville han ikke skyde opgaven fra sig. Bønderne måtte og skulle se at få mere oplysning, så man ikke vedblivende kunne titulere dem for dosmere!

Her som ved alt andet gik Hans Sværke så frem med sædvanlig energi og uden at ænse den tidsspilde og bekostning, der var forbundet med at skaffe de fornødne underskrifter på andragendet, som Hald havde formet og skrevet. For at adressen kunne få den rette vægt, skulle den underskrives af det størst mulige antal og fra så vid en kreds, som det på nogen måde kunne lade sig gøre, og her var Hans Sværke en udmærket mand på pladsen. Han

havde vilje og evne til at tale sagen, så han kunne formå størsteparten af sine jævnlige til at sætte deres navne under andragendet, og han havde råd til at bringe de ofre, der skulle til både af tid og penge, når han måtte udenfor sognets grænser.

Maren gruede også af hele sit hjerte ved at se ham sadle en af de unge raske heste, de havde på stald, og derefter give sig ud på en flere mil lang ridetur. Stadig var han en flot rytter, og hendes vandblå øjne fulgte ham beundrende, når han red bort fra gården. Så høj og statelig, han var, kom kun de færreste op ved siden af ham, men skammeligt var det at spille al den tid og alle de daler på det tossede andragende, som aldrig kunne blive bønderne til andet end udgift, hvis det trådte i kraft. Det havde hendes broder, Mikkel Spur, sagt, og det syntes hun også selv måtte være rimeligt nok, men sige noget herom til Hans Sværke turde hun ikke, lige så lidt som hun vovede at beklage sig over de skillinger, han gav ud til fortæring og staldrum, når han tog ophold på en kro; thi selv om han for det meste søgte at komme hjem om natten og ligeledes mange forskellige steder blev beværtet med mad og drikke, hændte det dog alligevel ikke sjældent, at han skulle betale både for sig og hesten.

Og altsammen løb det op! Hjemme måtte de desuden give flere daghyrer ud, fordi han ikke kunne være med, som han plejede, så der var rigeligt at græmme sig over. Men hun måtte bide det hele i sig overfor ham og nøjes med at lade sit onde lune ramme folkene og særlig knappe dem af på kosten for at indvinde lidt af det, som Hans Sværke brugte på sine mange farter.

Endelig kom så dagen, da Hans Sværke havde nået det mål, han havde sat sig, og fået samlet en lang række underskrifter fra alle kanter af Falster til støtte for kravet om en udvidet undervisning i landsbyskolerne. Andragendet blev indsendt til Peder West, der så skulle overbringe det i stænderforsamlingen, og i største spænding afventedes resultatet.

Længe trak det ud, før man hørte noget derom, men omsider kom det — stænderne havde forkastet at behandle andragendet.

Som en kold stråle ramte meddelelsen Hans Sværke. Her havde han gennem længere tid ofret sig for at få denne adresse frem, og nu var den så pure afvist. Det var et nederlag, som bed. Ikke

alene havde han spildt tid og penge til ingen verdens nytte, men hvad værre var — nu kunne alle de, der havde stablet sig op og erklæret, at et sådant krav aldrig kunne hjælpe det fjerneste — nu kunne de hovere og håne ham for hans tåbelige og dumme idé. Åbenlyst eller direkte turde vel kun de færreste komme frem dermed, men i desto højere grad ville de gøre det bag hans ryg.

For hans øre lød Mikkel Spurs hæse grin, som han vidste flere ville istemme. Og indrømmes måtte det, at han her var fejlet til side som aldrig nogensinde før. Idet sagen var så stor, som den i virkeligheden var, blev afvisningen og forkastelsen så meget større, og nu kunne han se, hvor lidt han egentlig mægtede at gøre. Når han skulle være helt ærlig for sig selv, måtte han erkende, at ikke alene var det ønsket om bøndernes større uddannelse, der havde drevet ham til at kaste sig ind i alt dette arbejde, men den inderste drivfjeder havde dog været den, at han havde håbet her at finde sin store Sværke-ogave.

Som de gamle havde deres æresminde, hvortil deres navne var knyttet, sådan havde han også drømt om, at han igennem en forbedret landsbyskoleundervisning skulle få sit navn indskrevet for de kommende slægter. Men nu var det hele styrtet i grus, og alt vejret hen. En stolt sæd havde han håbet at så — spot og skade var høstens bitre frugter!

Til ham lå der ikke andet end at hjælpe tjenestefolk og skræderbørn tilrette. Husflidsarbejdet havde han da også på lignende vis som faderen fået i en hel god gænge, og Ane var efter Stines død blevet kone på Edskegården.

Jo, her var opgaver, som han havde evnet at føre ud i livet!

Ikke længe efter, at han havde fået meddelelse om andragendets skæbne, red han op i skolen.

»Ja, du kan vel tænke dig, hvorfor jeg kommer,« sagde han til Hald, som han traf ude på legepladsen.

»Det kan jeg, og vi må indrømme, det er et nederlag for dig som for mig og Peder West, men den slags stød giver verden, og den danske bondestand vil sikkert komme til at tage imod adskillige af lignende art, før den opnår sine ønskers mål og får de goder, den har krav på.«

»Ja, det bliver nok ænne den eneste skuffelse, vi bønder kom-

mer til at lide — osse med hensyn til stænderne, som vi havde ventet vos så meget af, men som der kas ænne bliver ret meget ved ilejn.«

»Forventningerne var måske også spændt for stærkt til at begynde med,« sagde Hald, »og når det så ikke går, som man ønsker, daler troen. Og der kan jo også siges, at man taget som helhed allerede står ret ligegyldigt overfor stænderne.«

»Ja,« sagde Sværken med en stram trækning om munden, »men det er vel, fordi vi er dosmere.«

Hald smilede lidt.

»Sådan kan der jo nok siges, men nu gælder det om ikke at hænge sig i en enkelt mands hadske bemærkning. I må f. eks. også se på Algreen-Ussing, der i sine taler har sagt meget godt og sundt om og til bønderne. Og der er Orla Lehmann, som hævder, at bondejorden bør høre bondestanden til.«

»Ja — den slags vejer jo noget — —«

»Og endelig har vi jo også A. S. Ørsted, der står både som kongens og folkets mand, så der må siges at være adskillige lyspunkter i selve mørket.«

»Men så Stemann?« indskød Sværken.

»Ja, han repræsenterer jo konservatismen i sin stiveste form, men vi må håbe, at liberalismen tilsidst må vinde sejr på de afgørende punkter.«

»Jeg så, at en af de deputerede — Nygård i Viborg — har talt om formindskelse af hær og flåde, så vore militærudgifter kunne gå lidt ned, og det synes jeg må være meget fornuftigt,« sagde Sværken lidt senere.

»Ja, og Orla Lehmann mener jo også, at vi kun skal indrette os, så vi kan værnes imod voldeligt overfald, og deri er jeg fuldt enig med ham. Men hvad jeg ellers også finder burde tages op til nærmere behandling, er husmændenes stilling, da der er megen fattigdom iblandt de jordløse.«

»Ja, husfolk har jo aldrig hørt til de velhavende,« sagde Sværken. »Men husmændene snakkes der junne noget videre om i stænderne; derimod er der mere røre om fæstebønderne.«

»Ja, og det er sandelig også et spørgsmål, der trænger til at røres op i,« udbrød Hald. »Og det er skændigt, at hoveriet ikke helt og fuldt bliver afskaffet, så selv den fattigste fæster kan

blive løst af slaveriet til herremanden. I det hele er der mere end nok, der kalder på alle gode kræfter, men det vil sikkert gå dermed, som det nu er gået for dig og mig, at der skal tømmes adskillige beske snapse, før man når de ønskede mål.«

»Men mon det så æls kan ventes, at vi får denne her landkommunallov, som der har været snakket om et stykke tid?« spurgte Sværken senere i samtalens løb.

»Ja, der menes, at når først både København og købstæderne har fået deres nye styreform, så vil turen komme til landet.«

»Og mon det så bliver præsterne, der skal sidde og kommandere over det hele?«

»Man tror i hvert fald, at de vil blive formænd for skolekommissionen samt få en væsentlig afgørelse over de økonomiske forhold, men fødte formænd for kommunalbestyrelsen bliver de dog næppe —«

»Men medlemmer skal de vel være?«

»Ja, det undgås vist ikke, og de store hartkornsejere vil ligeledes få et privilegium.«

»Ja, naturligvis! Men hvad mon man så æls skal tro, at navnet på styrelsen bliver?«

»Ørsted har jo fra først af foreslået sogneråd, men senere ændret det til sogneforstanderskab, så det er ikke godt at vide, hvilket der vælges.«

»Jeg for min part kunne da æls bedst lide sogneråd.«

»Det ville jeg absolut også stemme for, hvis jeg havde noget at sige.«

»Men det får vi vel ænne — lige så lidt som vi fik det med en bedre landsbyskole,« kom det bittert fra Sværken.

Han kunne stadig ikke glemme den krænkelse, han havde været ude for.

Hans Sværke havde været en tur oppe i byen og der hørt, at Frederik den 6. var død. Meddelelsen kom overraskende. Selv om kongen var gammel og af og til havde været syg, havde dog ingen ventet, at døden var så nær.

Sammen med ordren om, at alle kirkeklokker skulle ringe dødsbudskabet ud over by og land, havde degnen også fået at vide, at bønder fra forskellige egne af landet ville møde op for at bære kongens lig et stykke af vejen, når han skulle føres fra København til Roskilde. I samme øjeblik Hans Sværke hørte dette, slog det ned i ham, at her ville han være med. Ganske vist havde han ikke forgudet Frederik den 6., som så mange andre gjorde, og der var adskilligt, han måtte kritisere. Særlig havde han ikke kunnet glemme, at kongen, skønt han ellers var meget krigersk stemt, i sine yngre dage var rejst bort fra København, da han frygtede, at engelskmændene ville komme.

Heller ikke havde han glemt statsbankerotten, tabet af Norge og hele den forfærdelige krise, som havde hærget landet i en række af kongens regeringsår, og kunne alt dette end ikke lægges denne til last, kom man dog ikke uden om, at han havde sin store part af skylden herfor. Hans blinde tro på Napoleon, hans og svigerfaderens, prinsen af Hessens ønsker om krig, hans store mening om, at »Vi alene vide«, skønt »Danmarks konning har og den skik — ak, den må ærgre folk til døde — ukyndig i al sand politik« — som der før havde været skrevet — dette og mere til havde kostet landet kolossale summer.

Og der var hele den kostbare hofholdning og kongens flotte uddeling af de mange embeder, ofte til nogle, der slet ikke var posterne voksne, fordi majestæten ikke tålte nogen, der var ham overlegen i ånd og forstand.

Gennem forhandlingerne i stænderne var det også gået op for

bønderne, at det var frihedsvennerne, der talte deres sag, medens kongen ikke ville give dem friheden, så her var i grunden intet at takke ham for.

Endelig var der også forholdet til fru Dannemand. Selv for en konge, og måske også netop af den grund dobbelt forargeligt af ham, var det forkasteligt af en mand at stå i forbindelse med en anden kvinde, når hans hustru levede.

Om kongen af egen fri vilje havde valgt den hessiske prinsesse til sin dronning, vidste Sværken ikke, men enten hun var ham påtvunget eller ej, burde han være hende tro, når først han havde taget hende ind til sig. Ingen mand, hvilken stilling han så stod i, kunne slippe uden om dette, og konge eller ikke konge måtte han som enhver anden ægtefælle her gøre sin pligt!

Men når så alt dette havde passeret revu for Hans Sværkes kritiske øjne, måtte han også vende bladet og se sagen fra den anden side. Og her så han først og fremmest stavnsbåndets løsning. Med det havde Frederik den 6. vundet alle danske bønders hjerter, selv om de hverken ville eller kunne måle dybden og højden heri. Og der var hans indsats for, at værnepligten ikke alene skulle påhvile bondestanden, men også ramme andre samfundslag. Og der kom hans arbejde for vejenes forbedring, og ikke mindst var der skoleloven af 1814. Det var en vigtig ting, skønt den ikke svarede til, hvad der nu kunne ønskes.

Og der var omsorgen for stakler og stoddere. Ved at mindes moderens sindssyge, der igennem flere år havde tynget hjemmet på det hårdeste, havde han fået en forståelse af, at det var nødvendigt med sindssygeanstalter, hvor de ulykkelige mennesker, der havde mistet deres forstand, kunne få den nødvendige pleje. Og om blinde og døvstumme måtte der siges noget lignende.

Med hensyn til fattigloven kunne han fra en vis side set ikke prise kongen, og han måtte være enig med de mange, der havde ment, at en yderligere udvidelse af den gældende fattigforsørgelse kun ville fremkalde dovenskab og virke skadelig og ødelæggende på mange dårlige individer, når de vidste, at de kunne få det nødtørftige til livets ophold uden selv at gøre noget derfor.

Efterhånden som tiden var gået, var folk dog faldet til ro herover og forbitrelsen imod den nye fattiglov stilnet, så man nu tog det hele som noget selvfølgeligt, der ikke kunne være ander-

ledes. For sit eget vedkommende måtte Sværken desuden indrømme, at han kendte adskillige gamle, udslidte mennesker, som fra deres barndom uhjælpeligt havde været bastet og bundet til den yderste fattigdom, så det var dem en komplet umulighed at stå anderledes, end de gjorde. For disses og flere andres skyld var fattighjælpen en retfærdighed. Og det var en pligt at hjælpe dem.

At andre og helt uværdige kom til at nyde godt af det samme, var vel ikke til at undgå, og taget som helhed kunne der således ikke lægges kongen noget til last. Der måtte ses på, at loven hvilede på et retfærdigt grundlag, og det var så de enkelte fattigforstanderes opgave at forvalte den på forsvarlig måde. Med det personlige kendskab skulle de kunne gøre så nogenlunde ret og skel i deres egen kreds.

Set på alt dette og mere til burde det siges, at Frederik den 6. havde været landet en god konge, og under hans regimente var bondestanden gået frem som aldrig nogensinde før. Derfor måtte bønderne ære ham nu ved hans død, og han ville være mellem dem, der viste den afdøde monark sin ærbødighed og taknemlighed.

I mulm og mørke kørte førkarlen ham en tidlig morgenstund til Gåbense, hvor han skulle over med færgen til Vordingborg og derfra videre med den agende post til København. En kold tur var det i den bidende vinter at køre de mange mil, men han var vant til at færdes ude, hvordan vejret var, og hans gode nye vadmelklæder og tykke fedtlæderstøvler skærmede ham godt imod kulden, så han kom velbeholden til hovedstaden.

Som til åbningsmødet i Roskilde havde Hald også her givet ham anvisning på et gæstgiversted, hvor han kunne bo, mens han opholdt sig i byen. Ved ankomsten tog han straks en hyrekusk til at køre for sig derhen. Det var ikke billigt, og han kunne nemt have gået på sine ben, men han skulle ikke være til nars for de grinende københavnere ved at spørge sig frem fra det ene gadehjørne til det andet. Når han først var indkvarteret og havde orienteret sig lidt, kunne han med sin skarpe stedsans snart finde sin vej alene efter de oplysninger, Hald havde givet. Og heri tog han heller ikke fejl. Allerede næste morgen var han tidlig på

færde og kunne derpå vandre fra sted til sted uden at spørge sig videre for. Og som han gik her alene i sin flok, havde han tid til at se, hvad han ville, og opholde sig netop ved de ting, der særlig kaldte på hans interesse.

En herlig dag i lighed med åbningsfesten svandt hurtig til ende, og fuld af nye indtryk søgte han atter til hvile i sit logi, glad over, at han havde bestemt sig til at komme dagen før ligbegængelsen skulle foregå, da han derved havde fået lejlighed til at se den store, ubekendte by. En dyr dag havde det ganske vist været, men når han havde gjort turen hertil, ville han også have alt det ud deraf, som med rimelighed kunne forlanges.

Maren havde givet ham en stor madpose med hjemmefra, så han kunne forsyne sig deraf undervejs, når de gjorde holdt ved de forskellige kroer, hvor de skulle bede eller skifte heste. Hun havde også ment, at han skulle tage øl og brændevin med, ligesom hun havde budt ham det, da han skulle til Roskilde, men han havde begge gange hvast afslået hendes opfordring. Han skulle ikke slæbe rundt hverken med det ene eller det andet af den slags. Det var nok med maden. Drikkevarerne kunne han købe, som han trængte til dem. Og nu i dag havde han så også købt sin mad. Det løb altsammen højt op, og i virkeligheden højere end han havde beregnet, så det tog et godt greb i de mange daler, han havde med sig.

Men han følte ikke, de var givet ilde ud; tværtimod var han beriget af alt det, der havde slået ham i møde af nyt og fremmedartet. Tillige havde han fået en lille forståelse af, hvad det kostede de mennesker, der var tvunget til at færdes ude. Ellers havde han for det meste ment, at de rejsende og købstadsfolk i det hele taget flottede sig altfor galt; nu måtte han ligesom under opholdet i Roskilde se med lidt andre øjne på forholdet. Det var også en ting, han havde fået ud af sine ture.

Begravelsesdagen var Hans Sværke igen fra morgenstunden ude for at se på byen og det bølgende folkeliv, der rørte sig rundt om i gaderne, som ligtoget skulle passere. Aldrig havde han tænkt sig noget lignende. Alt det, han havde set i Roskilde og nede i Gåbense, når der havde været noget på færde, blev for ingen ting at regne imod dette. Og værre og værre blev det, som

det led henimod aften. Kongens lig skulle klokken 9 føres fra Amalienborg gennem strøget og Vesterport til Frederiksberg og derfra videre ad landevejen til Roskilde.

Hans Sværke havde tidlig taget opstilling i nærheden af Frihedsstøtten, der var smykket med krans og guirlander og oplyst med fakler og store blus. Han syntes, at her ved mindet for stavnsbåndets løsning måtte just være pladsen for en bonde, der ene i sin flok stod i hovedstadens vrimmel for at ære sin afdøde konge.

På en forhøjning ved støtten skulle en del fakkelbærende bønder stå, og rundt om i sidegaderne stod andre fakkelbærere. Det var et storslået syn at se disse hundreder af lysende fakler i den mørke aften, medens alle vinduer var illuminerede.

Og nu kom ligtoget — en næsten endeløs skare af lakajer og staldknægte og en mængde kareter med 6 heste for og ridende kavalerer både foran og ved siderne. Prins Ferdinands vogn var den smukkeste af dem alle og trukket af 6 skimler med sorte fletninger og lange sorte tæpper.

I processionen var også en flok amagere i nationaldragter, mændene foran, kvinderne bagefter, og alle med fakler i hænderne. Ved frihedsstøtten gjorde toget holdt et øjeblik, og bønderne sang Heibergs »O, stands, før byen du forlader!«

Det var en gribende stund, og der lagde sig som en tåge for Hans Sværkes øjne, så han måtte gøre vold på sine følelser for ikke at slå følge med de omkringstående, der frit lod tårerne rulle nedad kinderne.

Så vidt det var muligt, fulgte han efter i processionen ud til Frederiksberg, hvor toget opløstes og kun den behørigte eskorte fortsatte videre til Roskilde. De fleste søgte tilbage til hovedstaden igen, men Hans Sværke ville ikke mere slå sig til ro der. Han ville være ved Roskilde-Hvile, hvor han vidste, der skulle standses, og hvor bønder andre steder fra holdt vagt for siden at bære kongen det sidste stykke af vejen til domkirkens port.

Og her ville han være med, hvis det på nogen måde kunne lade sig gøre. Men for at nå rettidigt dertil, måtte han køre. Skønt en god fodgænger turde han dog ikke vove sig ud på den 4 mil lange tur, når han skulle være der til bestemt tid. Han ville ikke risikere at komme et kvarter eller blot nogle få minutter for sent.

Hvor meget det end skulle koste, måtte han se at få en vogn. Nogen vanskelighed ved at finde en hyrekusk var der ikke, men betalingen var stram, så Sværken fik igen at føle, hvad det ville sige at være kommen til København.

Men han havde nok at tage af, og som mangfoldige gange før meldte tanken sig, at han havde ingen at samle i lade til. Som han stod uden børn, vidste han bestandig heller ikke, om han ønskede sig nogen eller ej. Han havde aldrig været børneven og tænke sig at have et barn, der skulle lægges i Marens arme og være under hendes indflydelse, var ham en ubehagelig tanke.

Men igen var der også navnet, som ville dø bort, og gården og alt det, der ville komme i fremmede hænder — det var noget ganske andet. Her måtte han ønske sig en arvtager af sit eget kød og blod.

På den lange køretur i den mørke nat og halvt om halvt som i kongens ligfølge havde han rig lejlighed til at gruble over liv og død og arv, der senere skulle skiftes enten i lige linie eller spredes ud til sidegrene.

Da de et langt stykke hen på natten nåede Roskilde-Hvile, hvor ligtoget skulle stoppe, indtil det var dag og tiden inde til at fortsætte videre til kongegravenes by, var der allerede forsamlet en stor skare bønder, som ville holde den tavse vagt ved kongens kiste. Efterhånden som det gled længere ud på morgenstunden, kom flere og flere til.

For alle blev ventetiden lang i den kolde vinterdag, men endelig blev der givet ordre til opbrud, og i tætte skarer stimlede bønderne sammen for at få lov at være med til at bære kisten et stykke henad vejen.

»Kongen havde båret bøndernes byrder, derfor rimeligt, at bønderne nu bar kongen,« var der blevet sagt og skrevet ved hans død, og dette skulle nu ske fyldest. Hans Sværke havde flere gange ved ombytningen af ligbærerne søgt at komme hen til kisten, men hver gang var nogen kommet ham i forkøbet, så han havde halvvejs opgivet håbet om at nå frem til den eftertragtede ærespost. Først da man skulle skifte for at få nye bærere til det sidste stykke, nåede han at komme med og var så imellem dem, der bar den gamle konge til domkirkens port. Her stod flere broderede herrer og tog imod kisten. Bønderne havde intet mere

at gøre, og langsomt skiltes det store bondetog og drev ud i byen. Senere hen på dagen kunne Hans Sværke igen tage med den agende post hjemad — hjem til Maren.

Han vidste, hun ville gyse, hvis hun fik at vide, hvor meget turen havde kostet, men det havde han heller ikke i sinde at gøre hende regnskab for. Forøvrigt havde han forlængst begyndt at sætte penge ind i den sparekasse, der 1828 var oprettet i Nykøbing, og når han talte de ikke få renter sammen, som disse indsatte beløb havde givet, måtte han uvilkårligt anerkende de folk, der havde stillet sig i spidsen for sparekassens oprettelse.

I begyndelsen var foretagendet mødt med mistro og uvilje, og mange mente, det var det rene bedrageri altsammen, men i de forløbne år havde ledelsen skabt respekt om navnet, og flere og flere penge blev stadig overgivet i sparekassens varetægt. Både Maren og hendes broder Mikkell havde straks været iblandt dem, der stod i de mistroiskes rækker, men deres modstand havde ikke hjulpet, og Sværken indsatte de penge, han mente at kunne undvære. En tid ville der dog nu gå, før der blev noget tilovers til sparekassebogen. Turen til København havde taget længere tids overskud, men den var det også fuldt ud værd!

Da Hans Sværke kom hjem, tog Maren imod ham, som havde hun ikke ventet at se ham vende tilbage fra en sådan udenlandsfærd, og hun havde da også været helt ude af lave i hans fraværelse. Men knap havde han fået foden indenfor døren, før hun som sædvanlig begyndte at udbrede sig over al den pine, hun havde lidt, mens han havde været borte.

»Uh — det har rusket og suset i mit hoved, så jeg dårlig har vidst af mig selv at sige,« jamrede hun, »og jeg har da heller aldrig lukket et øje i alle de nætter, du har været væk, for jeg har stadig måttet tænke på alle de ulykker, der kunne ramme dig derinde i København.«

»Mig behøver dunne at ligge vågen for — jeg er gammel nok til at kunne klare mig, hvor jeg kommer hen,« fejede Sværken hende kort af.

»Jamen der kan da komme sån noget pludseligt på, som ingen kan væрге sig for,« blev Maren ved, »og man ved aldrig, hvad der kan indtræffe hverken her eller der.«

»Å!«

Sværken stødte det foragteligt ud, idet han satte sig på den nederste ende af langbænken og begyndte at trække sine støvler af.

Maren var straks tilrede, da han satte foden på støvleknægten.

»Skal jænne holde lidt ned på støvlen?«

»Nej — jeg kan nok hjælpe mig selv!«

Med et par raske svup røg begge støvler af, og Maren kunne så hænge dem op på sømmene under bordpladen ved den nederste bordende, hvor mændenes støvler havde deres plads. Der hang de tørt og godt, og der risikeredes ikke, at læderet blev muggent. Hun fik også snart støvlerne til side og Sværkens nye vadmestøj hængt op på en knag ved døren for at tørres, inden det næste dag skulle luftes og børstes og lægges ned i klædekisten. I et og alt havde Maren orden i sine sager, og Hans Sværke havde i så henseende intet at beklage sig over hendes husførelse. Som den anden Spurredatter, der i sin tid var kommet ind som kone på Sværkegården, var hun proper og dygtig, og selv om hun for det meste var syg og ikke mægtede at udrette meget, skulle hun nok sætte pigerne i trit, så intet blev for sømt.

Hendes husmoderlige dygtighed måtte han derfor lade hende, men når det var nævnt, var også det hele sagt. Udover det var der ikke det mindste, der kunne stemme ham til anerkendelse — langt mindre noget andet.

Hans Sværke drak en gang af ølpotten, der stod på bordet, og gik så ud for at se til kreaturerne. Synet af de mange gode, værdifulde dyr kunne stedse fylde hans sind med stolthed og glæde.

Godt, at han havde dem at sysle med. Her var altid tilfredsstillelse at hente.

Og nu havde han mindet om den store københavnerrejse at lade tankerne dvæle ved. Turen derind blev sikkert den største, han kom til at opleve i sit liv.

Med Marens helbred gik det stadig nedad bakke, og i længere tid havde hun holdt sengen. Som sædvanlig brugte hun en mængde forskellige husråd, men intet hjalp, og for hvert nyt middel hun prøvede, blev hun dårligere. Flere gange var hun

blevet åreladt og havde fået blodkopper på. Igler havde ligeledes bidt hende, og foruden hyldethe og kamillethe havde hun drukket mangfoldige pletter brændevin med perikon, hvidløg, timian, merian, kommen og flere andre slags urter eller rødder, bark eller blade i.

Sværken havde som tidligere tilbudt at hente læge, men herom ville hun ikke høre tale.

»Jeg skanne have doktor,« erklærede hun gentagende, »for så ved man da nok, at man skal dø.«

»Doktorne kommer vel for at kurere folk — —«

»Jamen det har du vel aldrig set, de har gjort,« afbrød Maren. »Alle de, jeg ved af, der har været doktor til, de er bare døde og ænne kommet sig.«

»Som regel bliver doktorne vel heller ænne hentet, førend det er for sent.«

»Jeg ved ænne, hvornår der er sendt bud efter dem — jeg ved bare, at de syge er døde,« blev Maren stædigt ved.

Hun plejede ellers såre sjældent at gå Sværken imod; kun når spørgsmålet drejede sig om læger og medicin, stillede hun sig på tværs af alle hans meninger og var her ikke til at rokke i sin fordom, ligesom heller intet kunne rokke hendes tro på de gamle husråds helbredende kraft. At de ingen lindring eller helbredelse bragte hende, skyldtes andre årsager.

Efter en usædvanlig pinefuld nat, hvor hun ikke havde lukket et øje for smerter, gik Hans Sværke et par gange frem og tilbage på gulvet om morgenen, men blev så stående foran hendes seng.

»Nu i dag kører jeg til Stubbekøbing efter doktoren,« sagde han i en tone, der ikke tålte nogen modsigelse.

Maren brast i fortvivlet gråd.

»Så du vil altså have slået mig ihjel!« hylede hun op.

Sværken vendte sig kort om.

»Jeg vil have dig kureret, hvis det kan lade sig gøre.«

»Jamen det ved du jo godt, at denne kan. Når jeg skal have doktor, skal jeg bare dø.«

»Du får sige, hvad du vil. Vi skanne have en nat til som den sidste, un at der bliver gjort noget for det.«

»Men du kan jo lægge dig op i stadsstuen, så dunne kan høre, hvis jeg jyer mig.«

Hun var ellers meget næn over sine nye, tykke dyner oppe i stadsstuesengen og tillod ikke gerne, at nogen kom til at ligge i dem, men hellere ville hun dog lade rede op der til Sværken, end hun ville under en doktors behandling.

»Der skanne gøres nun anstalter for min skyld — jeg klarer mig nok,« sagde Sværken, idet han lagde hånden på dørvrideren. »Men det andet bliver, som jeg har sagt, og nu kan du så forberede dig på, at doktoren kommer en gang hen på dagen.«

Uden at afvente hendes svar åbnede han døren og gik ud i gården for at få vognen i stand til den forestående køretur. En halv time senere var han på vej imod Stubbekøbing. Så vidt han vidste var det kun tredje gang, der var hentet doktor ned på Sværkegården.

Første gang var til hans farbroder Klavs, der døde ganske ung af blodforgiftning i den ene arm. Næste gang var til moderen, som da var syg både til legem og sjæl. Og nu gjaldt det så Maren. Skulle det mon også være forgæves ligesom til de to andre. Ingen vidste det, men lade hende ligge hen, som hun ellers selv ønskede, kunne han ikke forsvare overfor sin samvittighed. Det var hans pligt at redde hendes liv, så vidt det var muligt.

Da han nåede Stubbekøbing, var doktoren ikke hjemme og ventedes først om et par timer, så han havde god lejlighed til at se sig om i byen. Ret mange gange havde han ikke været der, så selv om købstaden kun var lille og ikke havde nogen særlige seværdigheder at byde på, var der dog altid noget at forslå tiden med.

Han fik også en passiar med købmanden, som han havde staldet ind hos, og denne havde en hel del at fortælle om den nye konge og kronprins.

»Kristian den 8. skal jo være en meget klog mand og et helt jern til at arbejde,« sagde købmanden i samtalens løb, »men der menes ikke, han har ret meget rygrad, og han ved nok heller ikke rigtig, hvad han vil eller skal — altså er noget ubeslutsom.«

»Ja, det tror jo de fleste om ham, og det er da æls en slem fejl ved en, der skal være med at bestemme og regere over andre.«

»Ja, og dronningen siger man skal være meget tysksindet, så det er ikke godt at vide, hvad det kan føre til. Og kronprinsen

er jo en særdeles jævn og jovial mand overfor småfolk, men har hidtil været en meget vidtløftig herre.«

»Men der menes æls, at han skal have forbedret sig lidt, siden han er blevet skilt.«

»Ja, prinsesse Vilhelmine havde vist ingen heldbringende indflydelse på ham — og det var jo skade, at de ikke kunne blive sammen, da det danske folk gerne havde set de to danske kongebørn på Danmarks trone.«

»Ja, det var skade,« gentog Hans Sværke halvt som for sig selv, idet hans tanker gik tilbage til købmandens ord om, at prinsessen ingen heldig indflydelse havde haft på kronprins Frederik. Sådan gik det sikkert i flere ægteskaber, og det kunne vist heller ikke siges, at hans kone havde indvirket heldigt på ham selv. Han var ikke blevet bedre af at leve sammen med hende — hvis det da ikke netop var sådan, at han havde spejlet sig i hendes fejl og derved rettet lidt af sine egne. Ikke mindst overfor tjenerne og andre småfolk.

Men når alt kom til alt, var det dog mest faderens uskrevne testamente og krav om at handle i hans ånd, der havde haft den største og bedste indflydelse på ham. Og nu lå Maren dødssyg derhjemme. Han kunne ikke sørge, hvis hun døde, men det var hans pligt at redde hendes liv, så hun kunne leve. Og hvad der kunne gøres for hende, skulle blive gjort!

Tiden var nu inde, da han måtte køre hen til doktoren, som han også traf hjemme og rede til at følge med til Sværkegården. Maren lå dybt begravet i dynerne, da de kom ind til hende og var næppe at formå til at meddele lægen, hvad hun fejlede. Hendes rædsel for doktoren stod tydelig skrevet i hendes vandblå øjne, og så snart han havde endt sine undersøgelser og var gået op i stadsstuen, faldt hun helt sammen.

»Nu dør jeg snart,« hviskede hun mat til Hans Sværke, der endnu opholdt sig i hverdagsstuen.

»Å, vist,« slog han hen, »nu får du noget mikstur, når jeg kommer tilbage, og så hjælper det nok.«

»Du kan gerne spare dig at købe meksin til mig — for jeg tager hende ænne,« erklærede Maren fast.

Hans Sværke stod et øjeblik, som ville han fare op imod den meningsløshed, hun her udviste, men han betvang sig, og uden

et ord gik han ind i den anden stue. Doktoren skulle ikke høre dem strides om dette spørgsmål. Når han kom fra Stubbekøbing igen og havde medicinen med, kunne de altid tales nærmere ved herom.

Men Maren havde ikke forandret sin mening, da han vendte hjem. Med en hårdnakkethed, hun aldrig tidligere havde vist sig i besiddelse af overfor Sværken, modsatte hun sig på det bestemteste at bruge nogle af de medikamenter, han bragte med sig fra apoteket. Som hun ikke havde kunnet forbyde ham at hente doktor, skulle han ikke kunne tvinge hende til at tage medicinen. Så kunne det gå lige op.

Hans Sværke vidste knap, hvordan han skulle forholde sig. Det kogte i ham af harme over Marens meningsløse stædighed, og sin natur tro var han mest tilbøjelig til som på de fleste andre områder at sætte hårdt imod hårdt og tvinge sin vilje igennem; men han betvang igen sin opbrusende vrede og satte tavs den store medicinflaske og pulveræsken hen i vinduet. Så kunne det stå der, hvis Maren skulle få i sinde at tage doktorens lægemidler, dersom smerterne blev hende for stærke. På forhånd var han dog nu overbevist om, at hun ikke rørte dem. Når først hun havde begyndt at trodse hans vilje, ville hun fortsætte dermed. Og hvad hun ikke i livet havde vovet, veg hun på dødens tærskel ikke tilbage for.

En gang ville hun dog vise ham, at hun var støbt af det samme ler som han. Ikke for ingen ting var hun hans søskendebarn. Hidtil havde hun blindt rettet sig efter det, han havde budt, vel nok i det håb om derved at vinde ham for sig — nu følte hun om end måske ubevidst, at det aldrig ville lykkes, og at det hele snart ville være slut, derfor var det ligegyldigt, hvad han ønskede eller fordrede. Og overfor den forhadte medicin skulle hans magtbud ikke strække sig, hvad der så end ville komme over hende.

Hans Sværke følte klart sin magtesløshed overfor den svage, dødssyge kvindes modstand, og uden et ord forlod han stuen. Hun fik nu råde sig selv. Da han var gået, faldt Maren slapt sammen i puderne. Sine sidste kræfter havde hun anspændt for at kæmpe imod medicinen, og ved at vinde sin første og eneste sejr over den mand, hvis ønsker og vilje altid havde været hendes lov, var det ude med hendes kraft.

I en tung døs blev hun længe liggende uden at ænse, hvad der foregik om hende, men smerterne kaldte hende atter til live, og hun lå igen højlydt klagende uden at kunne finde ro noget øjeblik. Pigerne måtte bringe snart et og snart et andet af de gamle lægeråd, som hun vidste, at moderen og mormoderen havde brugt, når de selv eller deres nærmeste fejlede noget, men intet bragte den forønskede lindring.

Tid efter anden havde hun nu fået troen om, at det var kræft, der sled i hende, og som et middel imod de forfærdelige pinsler, der rasede i hendes indre både ved dag og nat, ordrede hun førpigen til at lave en salve af fåregødning og honning.

Plasteret blev lagt på hendes bryst og skiftet flere gange, men værre og værre blev smerterne. Hendes ben begyndte nu også at hæve og lå tykke og svampede til langt over knæet.

»Nu har jeg osse fået vattersot,« gispede hun en morgen, da hun skød dynen lidt til side og så, hvor opsvulmede benene var, »så nu må I smøre mig med komøg på maven.«

Førpigen vekslede et hurtigt blik med lillepigen. Hun var ikke glad for ordren, men vovede ikke at kny. Sin madmoders befaling var hun nødt til at lyde. Når hun vred sig lidt i det, var det nærmest, fordi hun vidste, at Hans Sværke havde købt så meget mikstur, det havde været meget nemmere og behageligere at gå i lag med end alt dette gødningsvæsen. Ubegribeligt også, at Maren kunne blive ved at være så sær og holde så stærkt på det gamle lige til det sidste.

En anden ting var det, når folk ikke havde råd eller af en eller anden grund ikke kunne få fat i apotekerverer, så var de tvungne til at bruge det, der kunne skaffes af det hjemmelavede; men når her stod et meget stort glas med medicin og en lang æske fuld af fint pulver, så gik det over al forstand, at Maren ville have alt det svineri på sig.

Og som der dog også lugtede i sengen, når de skulle hjælpe hende tilrette med al den plastersmørelse! Intet under, at Sværken så bøs ud, men mærkeligt nok tav han stille dertil, skønt de vidste, at han var harm over, at hun ikke ville prøve det, han havde købt til hende i Stubbekøbing, og som sikkert havde været meget dyrt. Så var de penge jo også smidt hen til ingen verdens nytte.

Som pigerne havde gættet, var Hans Sværke mere end harm over Marens opførsel og stædighed. Ved at høre hendes ordre til pigen om midlet imod kræft, havde han rynket brynene stærkt, og der kom en trækning om munden, som ville han bide sig i læben.

Den modbydelighed, han følte, lod han alligevel ikke komme frem. Maren fik nu i et og alt gøre, som hun ville. Det var ikke som for nogle år tilbage, da hun også havde i sinde at bruge et råd af lignende art. Han var da straks trådt hårdt op derimod.

»Du får tage, hvad fanden du vil til indvendigt brug, om du så vil drikke af møddingpølen,« havde han sagt, »men med det udvendige må du holde dig, så dunne forpester andre mennesker.«

Maren havde grædt ynkeligt ved ikke at måtte anvende det middel, hun mente kunne helbrede hende, men havde da ikke vovet at trodse hans vilje. Og som hun den gang havde håbet, at han skulle blive glad for hende, ville hun heller ikke gå imod hans bud. At tækkes ham og være ham til måde i småt som i stort, havde hidtil været hendes højeste ønske, og hun lod det derfor fare. Men nu ville hun prøve, hvad de gamle havde rådet i så henseende, og nu var det Hans Sværke, der bøjede af.

Han havde doktorens ord for, at Marens time snart ville komme, og at intet kunne hjælpe hende — heller ikke den medicin eller det pulver, der var købt; det kunne blot lindre og døve, og når hun så ikke ville tage imod den hjælp, der herigennem blev hende budt, måtte hun selv vælge, hvad hun fandt for godt.

Ingen skulle kunne sige, at han tyranniserede hende på det sidste.

Men hårdt faldt det ham at tie til alt det, hun forlangte af pigerne. Idet hun mærkede, at der ingen hindringer lagdes hende i vejen for at bruge og få det, hun i den retning ønskede, grænsede det næsten til det utrolige, hvad hun kunne få i sinde at kræve.

Og nu lå hun så der stønnende og svedende af pinsler og al den uhyrlighed, hun havde omgærdet sig med, så det omtrent ikke var til at være i hendes nærhed. Så proper hun end havde

været i al sin færd som husmoder på Sværkegården, så uappetitlig blev hun på sit hårde sygeleje.

Allerhelst havde Hans Sværke også lagt sig op i stadsstuesengen, som Maren tidligere havde anbefalet ham, men som hun nu stredes med døden, kunne det ikke forsvares at lade hende ene om natten, så han måtte holde til i den anden af hverdagsstuens omhængssenge. Det var også slået ned i ham, at han kunne ordre pigerne til skiftevis at sove inde i stuen hos Maren, men han skød straks tanken fra sig. Når de to unge piger skulle udføre alt deres arbejde om dagen og foruden hele den almindelige syssel også passe den syge, kunne de nok trænge til at få den tilbørlige nattesøvn. De måtte derfor tilbringe nætterne ude i det lille kammer, han før sit bryllup havde ladet indrette i et hjørne af bryggerset, da han ikke ønskede at have sine tjenestepiger i den samme stue, hvor han selv skulle sove.

Mange havde da fundet, det var en sær nymodings idé at forvise pigerne fra hverdagsstuen, hvor de gerne havde deres sengeleje i slagbænken ved den øverste bordende. Men han havde ladet folk mene, hvad de ville derom, og på trods af almindelig skik og brug havde han lavet det lille pigekammer. Og der havde gårdens forskellige tjenestepiger holdt til i alle disse år, og det skulle de vedblive med — også under Marens sygeleje.

Men var det end kun et kortere tidsrum, der var igen, blev det dog svært nok for dem alle på gården. Karlene mærkede det jo mindst, da de kun opholdt sig inde i stuen, mens de spiste og lidt om aftenen, til de havde fået nadver, men alligevel var de uhyggelig tilmode ved at høre Marens jammerklager og skyndte sig ud, så snart det på nogen måde kunne lade sig gøre. Men pigerne var bundet derinde hele dagen igennem, mens Hans Sværke selv tog nattevagten.

At døden ikke måtte være langt borte, kunne enhver se, der kom for at aflægge et skyldigt sygebesøg, men hendes sidste kræfter strakte alligevel længere end nogen havde tænkt.

En nat havde det været usædvanligt svært, og Hans Sværke var tung og døsigt, da han om morgenen gik ud for at kalde på folkene. Efter at de var kommet op og havde fået deres ordre, tog han et dækken og lagde sig ind i laden for at få et lille blund i halmen. Her var friskt og godt imod luften i den beklumrede

stue, og efter de mange timers nattevågen følte han et stærkt velbehag ved at lade hvilen falde på. Ret længe fik han dog ikke lov at ligge. Snart hørte han ilfærdige træskotrin hen over gårdspladsen, og lillepigen spurgte karlene, om de vidste, hvor Sværken var henne. Han kunne straks tænke, der var noget med Maren, og skød hurtigt dækkenet til side og kom ud i gården.

»Jeg skulle sige fra vor mor, om I ville komme ind til hende,« sagde pigen forpustet og gjorde derpå rask omkring og løb tilbage til bryggeret.

Hans Sværke stod kort efter inde ved Marens seng. Han kunne se, hendes træk var forandrede på den korte tid, han havde været borte, og øjnene lå stive og glasagtige i deres huler, medens en kold sved perlede på hendes pande.

»Å — bliv hos mig — jeg er så bange!« stønnede hun besværligt og slog angstfuld ud med armene.

Sværken trak en stol hen ved hendes seng og blev siddende der. Ofte havde han ønsket, at Marens sidste stund måtte komme en gang, når han var ude, så han kunne blive friet for at være ved hendes dødsleje, men som hun nu i den højeste angst bad ham blive hos sig, måtte han opfylde hendes sidste ønske. Han burde lette hende vejen, når han evnede det, og han så med det samme, der straks faldt ro over hende ved at se ham sidde ved sengen.

Et øjeblik lå hun stille hen, men med en sidste opblussende kraft rejste hun sig pludselig halvt op og greb hans ene hånd imellem begge sine.

»Du må aldrig gå fra mig!« hviskede hun gurglende, idet hun sank tilbage på puderne og blev rolig liggende, imens et fredeligt udtryk bredte sig over hendes forpinte ansigt.

En ubehagelig fornemmelse jog igennem Sværken ved at mærke hendes klamme fingre krampagtigt lukke sig om hans hånd, og han fik en følelse af, som skulle han spytte sig selv i synet ved så rørende at sidde her, når den kvinde, der havde været hans livs tungeste kors, skulle drage sit sidste suk.

Som samlivet med hende havde været ham en byrde, ville hendes død blive ham en lettelse — og så skulle det endda siges, at han så kærligt havde siddet ved hendes dødsleje med hendes hånd i sin.

I grunden var det forargeligt spil, og sandheden tro burde han ærligt sige hende, at for ham var der befrielse ved at se hende dø, men det kunne han ikke.

Han havde ikke ret til at forstyrre et døende menneskes fred, og når han kunne se og mærke, at for Maren var der trøst og glæde ved at klamre sig til hans hånd, så var det hans pligt at blive siddende ved hendes ildelugtende seng, til hun var sovet ind. Sit eget ubehag måtte han betvinge for at give hende ro i døden.

En tid lå hun med lukkede øjne og halvåben mund, medens vejret gik stærkt og hivende i hendes bryst, men vågnede så op og så bønligt henimod ham. Hun prøvede også på at bevæge læberne, men der kom ingen lyd over dem. Lidt efter gled hendes øjelåg sagte i for stedse — Marens vandblå øjne havde sendt Hans Sværke sit sidste tryglende blik.

Nogle minutter senere var alt forbi. Sværken rejste sig langsomt og frigjorde sin hånd, som Marens fingre var stivnet om i døden og næsten ikke vilde slippe. Da han havde friet sig for hendes krampagtige tag, bredte han lagnet op over hendes ansigt og gik så ud for at få drengen af sted efter et par af byens koner, der skulle komme for at ordne det afsjælede legeme.

Selv skulle han til snedker og graver og hos præst og degn, og bud måtte der ud til hele familien for at samle den til Marens begravelse. Og brygges og bages og slagtes skulle der i store måder, så hun kunne få den henfart, hun som byens største bondekone havde krav på. Et jernkors ville han også senere rejse på hendes grav.

Ret mange monumenter fandtes der ikke på de falsterske landsbykirkegårde, og de få, der stod, var alle simple trækors, som snedkerne lavede og maledede med navn og årstal og somme-tider et salmevers eller et skriftsted på. Men en gang havde Maren på Nykøbing kirkegård set jernkors og stærkt beundret disse — nu skulle hun nyde den ære at blive den første, hvis navn blev prentet i jern og hensat på Sværkernes lejested og for eftertiden vidne om, at hun havde været kone i Sværkegården. Højere ville hendes ønske sikkert ikke gå ud over døden, og ved at efterkomme dette havde han givet, hvad han med rimelighed var hende skyldig. De måtte dermed være kvit.

Marens begravelse var forbi, og de to unge piger fortsatte med at ordne det fornødne vedrørende husvæsenet efter Sværkens ordre. De byggeplaner, han i sit stille sind længe havde tumlet med, men alligevel ikke rigtig brudt sig om at bringe til udførelse, mens Maren levede, tog han nu for alvor op. Et nyt stuehus ville han have, og det gamle skulle så laves om til redskaber og flere større svinestier. Gården skulle dog bevare sit vante præg og holdes i den firbyggede stil, der var karakteristisk for de falsterske bøndergårde. Den mindste og simpleste af længerne måtte falde og give plads for den nye stuebygning. Lidt ændring af haven blev derved nødvendig, men det betød ikke stort og kunne nemt ordnes. Blot stadshave og urtehave kom om på den anden side frugthaven og humlestykket, lå det hele igen, som det skulle.

Trods det, at Hans Sværke aldrig havde nævnt et ord til nogen om sine byggeplaner, havde han dog en hel del materialer liggende rede, og hvad han ikke havde, kunne forholdvis hurtigt skaffes, da han ikke som farfaderen Morten Sværke i sin tid behøvede at se så nøje på daglønnen, men havde råd til at betale håndværkerne og de ting, der skulle bruges. Han kunne derfor også i den følgende sommer få det nye stuehus rejst.

Tidlig på efteråret blev det taget i brug, og ved et festligt gilde skulle det indvies. En klar septemberdag samledes foruden alle folkene, der havde været beskæftiget ved byggeriet og deres familier, tillige hele Sværkens gildeslav og nærmeste slægt.

Aldrig nogensinde havde så mange mennesker på en gang været samlet i Sværkegården, selv ikke til de store bryllupper, der var holdt før i tiden. Men plads til alle gæsterne var der, endda inde i selve stuehuset. Når der ellers før havde været gilde, havde man altid ligesom alle andre steder måttet tage loen

til hjælp, men nu var det ikke længere nødvendigt. Her var både den mægtige stadsstue og store hverdagsstue samt en rummelig mellemstue og et godt sovekammer at opholde sig i. Desuden var der forstue, køkken, bryggers, spisekammer, en ølkælder og en mælkekælder og et pigekammer. Aldrig havde man kendt noget lignende i en almindelig bondegård. Og en mængde vinduer var der, og fjællegulv i alle stuerne. Noget herligere kunne næppe tænkes. Nye møbler skulle der nok også komme, og et stort flot poleret chatol med klap og en mængde skuffer og fire hemmelige rum havde Sværken allerede anskaffet sammen med et klapbord, en lang hestehårssofa og flere stole med drejede ben og betrukne sæder, alt til at stå i mellemstuen. Det var vel nok noget, der tog sig ud!

Og i stalden og på loerne var meget i større eller mindre grad lavet om og forbedret, så det hele både ude og inde stod mønsterværdigt og måtte kalde på alles beundring eller misundelse, ligesom folk var indstillet til.

»Det eneste, der mangler her i denne dejlige gård, er en kone,« småhviskede Lone Tømmer til Nille Smeds ved bygningsgildet, da de havde været en omgang rundt for at bese hele herligheden.

»Ja, for selv om der æls ænne var noget sån særlig ufordelagtigt at sige om det første giftermål, så er der dog ingen, der tror, at han sørger over Marne, så han af den grund ænne vil gå i lag med en anden.«

»Nej — der er ingen, der har set ham sørgendes, fordi hun gik bort.«

»Nej, savnet hende har han vist ænne, så derfor er det dobbelt uforståeligt, at hanne endnu har gjort en forandring.«

»Ja,« nikkede Nille, »og det er da også mærkeligt, at Sværkin ænne har giftet sig igen for længe siden.«

»Ja, og selv om han virkelig havde sørget over hendes død, var det jo da ligegodt kun så naturligt, at han havde taget en anden til sig, og i grunden er dænne nun mening i, at han sån bliver ved at slide sin tid alene.«

»Nej, og især da der rundt omkring sidder så monne giftefærdige piger, der heller end gerne vil gå ind som kone på Sværkegården.«

»Ja, og det er nok ænne så helt lidt, der er mødt som friere for deres døtre eller søstre, så han har haft rigeligt at vælge imellem.«

»Ja, han behøver sm' bare at række hånden ud for at hente en hjem til sig.«

»Ja, det er slet ænne til at forstå, hvad han tænker! Og som tiden går, uden at der sker noget, er det osse ved at falde adskillige for brystet. For hvad ligner vel det, at en mand i sin bedste alder og ejer af byens bedste og største gård sån stamper rundt som enkemand den ene måned efter den anden.«

Lone Tømrers stemme var helt forarget over Hans Sværkes uforståelige langsommelighed vedrørende et nyt giftermål, og Nille Smeds var fuldstændig enig med hende deri.

»Naturligvis kan den nærmeste familie være glade for, hvis Sværkin ænne gifter sig igen, så børnene en gang kan komme til at arve både gård og penge,« sagde hun, »men alle til begge sider har det jo godt, og nun af dem, som hos Kimrens og Spurrens, har selv mere end rigeligt, så der er ingen mening i at puge sammen til den slags folk.«

»Nej, og det har da osse alle dage været skikken, at yngre mennesker gifter sig igen, sån kort efter at en mand eller kone er forsynet væk. — Og når der så som her ikke en gang er børn at tænke på, så forstår manne, hvad der går af manden ved at blive siddende sån på enkesædet.«

Hans Sværke var fuldt klar over, hvordan snakken gik ude omkring, men det anfægtede ham ikke. Lige kold og utilnærmelig gik han de veje, der passede ham bedst, uden hensyn til, om det behagede andre eller ikke.

Allerede før Marens død havde han gjort op med sig selv, at han nok ved lejlighed ville lade en anden gå ind på hendes plads, men han ville ikke forhaste sig. Han ville vente og se, om der skulle vise sig en, der ligesom stod lidt over de øvrige. Dermed tænkte han ikke på nogen udenfor bondestanden. Tværtimod skulle hun først og fremmest være runden af bondeæt, men hun skulle tillige kunne hævde sig indenfor bøndernes kreds. Han ville ikke slide sine dage sammen med en, der ikke vidste andet at snakke om end hør og blår og grød og vælling og hvad dertil hørte. Hun skulle også kunne dele lidt af det, der udadtil havde hans interesser.

Mindet om Trine steg ligeledes frem for ham. Helst skulle den anden ligne efter hende — være smuk og mild og hjertevarm — ikke sur og sær og klynkende som Maren.

Men en sådan havde han ikke fundet endnu. Hvor han var kommet hen, havde han ransagende ladet sine gennemborende øjne følge flere af de giftefærdige piger, både de, der var budt ham, som de, han kunne antage ville komme, hvis han kaldte, men ingen af dem havde stået ham an. Enten var der det ene eller det andet, som ikke huede ham.

Men pludselig fik hans tanker en bestemt retning. Ved et gilde hos en fjern slægtning, som han ellers ikke plejede at komme sammen med, havde han truffet flere nordfalstringer og der mødt en datter fra Priergården. Kirsten hed hun og var den ældste af en lang række døtre. Kun 19 år gammel, fin og skøn som ikke mange andre.

Moderen, Inger Prier, sad enke for anden gang og var kendt som en klog og dygtig kvinde ud af god og anset slægt. Her var den, han havde ventet på!

Priergårdskvinderne havde gennem mange led været særprægede og stået højt i alles agtelse, og skønt gården ikke var stor, og der aldrig havde været særlig rigdom til huse, var de mange døtre derfra dog altid kommet ind på egnens bedste gårde. Sådan havde det vel gået århundrede tilbage, og nu fjeredes et nyt kuld af friske unge døtre under Priergårdens tag. Fikse og ferme og lidt udenfor det almindelige var de trods deres ungdom, og frie og sikre i hele deres optræden. Ud af deres kreds måtte han hente den, der siden skulle gå ind som kone i hans store, prægtige hjem.

Så lidt han i grunden kendte til den unge pige, og så koldt og nøgternt han altid foretog sine beregninger, havde han dog hurtigt fuldt og fast truffet sit valg. Prierens Kirsten skulle inden længe sidde som Kirsten Sværke.

Tilfældigvis traf han ved en mindre sammenkomst kort efter igen sammen med Priergårdsfolkene og kom her til at tale med Inger Prier om en treårsplag, som hun ville sælge. I det samme gik Kirsten forbi dem. Hans Sværke fulgte hende med øjnene.

»Du har en meget smuk datter — og der vil osse komme en frier til hende med det første,« sagde han med en egen betoning.

»En ordentlig mand skal være velkommen,« svarede Inger Prier rolig. »Men det haster æls ænne med at få Kestne afsat; hun er junne ret gammel.«

Hendes få ord og tonen, de blev udtalt i, gav Hans Sværke som en afsvaling. Inger Prier kunne ikke være i tvivl om, hvem han mente, og hans frierfærd ville blive hendes purunge datter til ære, men alligevel var der en vis tilbageholdenhed i hendes høflige svar. Men netop sådan var Prierslægtens kvinder, ikke just som alle de øvrige af deres lige.

Et stænk af krænket forfængelighed steg hastig op i Hans Sværke, fordi Inger Prier ikke viste sig smigret ved det, som de fleste andre ville have taget imod med kyshånd. Men kun for et øjeblik lod han bitterheden få råderum. I hele Inger Priers måde at svare på var der just noget, der faldt i tråd med hans eget og kaldte på hans respekt. Rimeligvis følte hun sig dog bæret ved at tænke ham som frier i sin gård, men hun ville ikke lægge sin tilfredshed blot, så længe alt lå hen på det uvisse. Det var en klog handle måde, og det var den slags kvinder, der i virkeligheden måtte ses op til. Således kunne han også ønske sig, at hans kommende hustru skulle være — en stolt og selvstændig kvinde, der tillod sig at have en mening, selv hvor det ikke passede alle og enhver, således som Inger Prier havde vist sig nu overfor ham.

Jo mere Hans Sværke tænkte såvel på moder som på datter, desto klarere gik det op for ham, at Kirsten fremfor nogen anden var den kvinde, han ønskede at dele livet med. Og vished om, at det kunne blive sådan, ville han snarest skaffe sig.

En tidlig formiddag sadlede han en af sine unge, raske heste og red op til Priergården. Udenfor porten stod gårdens mangeårige gamle tjenestekarl Mads og huggede brænde tillige med en yngre Karl, der hed Ole Tambor.

Idet Hans Sværke svang sig af sadlen, hørte han den gamle fortroligt hviske til sin unge makker: »Der kommer nok en frier til Kestne!«

Uvilkårligt så han hen imod karlene. Ole vendte sig i samme nu, og et hadefuldt gnistrende blik ramte Sværken. Uden at gøre sig klart, hvad der lå bagved karlens mærkelige holdning, gik Hans Sværke ind i stuen, hvor han traf Inger Prier alene.

»Ja, du kan vel nok gætte, hvad ærinde jeg har,« sagde han, da han havde hilst og var budt til sæde ved bordenden.

»Å ja, det kan jeg jo nok,« svarede hun med et lille smil, »men for ænne at jy forkert besked, vil jeg dog høre, hvad det er, før end jeg svarer.«

»Ja, det er jo kun så rimeligt,« sagde han og rejste sig op. »Og jeg vil da så osse sige, at jeg er kommet for at fri til din ældste datter og vil bede dig jy mig hende til kone.«

Inger Prier havde ligeledes rejst sig og rakte ham sin hånd.

»Du skal være mig velkommen som svoger, Håns Sværke, hvis Kestne vil jy dig sit ja — men hun er ænne hjemme, så du kanne få nun bestemt svar i dag.«

Et drag af skuffelse gled hen over Hans Sværkes kønne, glatbarberede ansigt, og den selvbevidste mine gav plads for et ærgerligt udtryk.

»Jeg troede, at du kunne svare på din datters vegne,« sagde han stødt.

Det krænkede hans stolthed stærkt, at Inger Prier ikke forud var vis på, at datteren med glæde ville tage imod hans ærefulde og fordelagtige tilbud. Når han kom som bejler, måtte det være hævet over al tvivl, hvad svaret ville blive, og på forhånd betragtede han sin frierfærd som en i forvejen afgjort sag. Det hele, mente han, var blot en ydre form, som skulle til, men i virkeligheden intet særligt havde at betyde.

Men nu så han sig pludselig stående overfor det, at hans fremtidige skæbne så at sige blev lagt i en purung piges hånd, og at han efter den særegne myndighed, der prægede Priergårdskvindeerne, kunne være udsat for at hente sig en kurv, i fald der ved hans person eller væsen var noget, som ikke huede den, han bejlede til.

Skønt han vidste og egentlig også ønskede, at hans tilkommende hustru skulle være en fri og selvstændig natur, havde han dog ikke tænkt sig, at den skulle strække sig så vidt, som han nu var ude for.

Tanken om den mulige ydmygelse blandet med såret forfængelighed var for en stund ved at kalde harmen frem hos ham, men et blik fra Inger Priers kloge, grå øjne ligesom lagde en dæmper på det, der var ved at blusse op.

»Jeg kunne osse nok svare på Kestnes vegne, for jeg tror, hun siger ja,« kom det roligt. »Men forud love noget vil jænne. Mine piger skal selv få ret til at bestemme, hvem de vil have. Og jeg skulle osse mene, at det for dit eget vedkommende må være en bedre tanke, at Kestne frivillig rækker dig sin hånd, fremfor at risikere at få en kone, der halvvejs var tvungen til at tage dig.«

»Nå, ja — sån kan der jo osse ses på det,« sagde Hans Sværke langsomt.

Det var ham en besk pille at sluge, at en kvinde måske halvvejs skulle tvinges til at gifte sig med ham. Den mulighed havde han aldrig drømt om kunne hænde; men den uventede hindring, der ligesom lagde sig i vejen for ham nu, æggede kun stærkere hans lyst til at vinde den unge, ejendommelige Priergårdsdatter.

»Men sæt dig nu ned og få en bid brød og en tår øl,« bød derpå Inger Prier, »og så snart jeg får snakket med Kestne, skal du få bud og besked.«

Hans Sværke tog atter plads for bordenden, og medens der blev dækket op for ham, fulgte hans øjne opmærksomt moderens og døtrenes raske, huslige færden.

Trods de mange børnefødsler, det hårde slid og den tunge sorg, som Inger Prier havde bag sig, var der endnu et ungdommeligt præg over hende. Rank og snekker, som i sine pigedage og med sit fine, skære ansigt mindede hun mellem sine voksne døtre mere om en ældre søster end om moderen, så havde det ikke været, fordi Hans Sværke vidste, at det ikke frugtede, og han desuden selv havde en gård, som han ville have en kone ind i, kunne han godt tænke sig at leve livet sammen med hende. Den sikre myndighed, der prægede hele hendes væsen, viste, at hun var ret som et mønster på en ægte gårdmandskone. Hende selv kunne det dog ikke nytte at tænke på, men det var hendes datter, den unge, smukke Kirsten, der sikkert ville tage arven op efter den kloge, dygtige moder. Hende var det, han ville føre ind på Sværkegården.

Dagen efter talte Inger Prier med datteren om Hans Sværkes frieri. Kirsten hørte tavs og tungtåndende derom.

»Ja, det er en stor ære for dig, at den mand vil have dig til kone,« sagde moderen. »Men hvis dunne synes, der er noget ved ham, som du siden kan komme til at bryde dig om, så skal du

sige nej, for så vil livet blive en plage for dig. — Men i hvad bestemmelse du end tager, har du min velsignelse.«

Efter at Kirsten endnu en stund havde stået ubevægelig og med nedslåede øjne, vendte hun sig halvt om imod moderen.

»I kan hilse Håns Sværke, at jeg siger ja,« sagde hun dæmpet, »for jeg tror, det vil være det bedste for — — vos allesammen.«

Inger Prier klappede hende ømt på kinden.

»Gud velsigne dig, min pige!« hviskede hun bevæget. »Jeg tror osse, du har valgt det rette, og det vil nok blive det bedste for hver enkelt af vos.«

Som Inger Prier havde lovet, fik Hans Sværke straks bud om Kirstens svar, og allerede samme dag kom han igen til Priergården for at træffe aftale vedrørende troløvelse og bryllup.

»Penge får dunne med Kestne,« sagde Inger Prier i samtalens løb, »for selv om jeg, som man siger, har et par daler på kiste-bunden, så er dænne noget at begynde at dele ud af til den første, når der er så monne tilbage. Men godt forsynet både med uldent og linned og hvad dertil hører, skal hun blive.«

»Du kan jy hende, hvad du synes — jeg trænger hverken til penge eller klæder,« svarede Hans Sværke, »men stort bryllup vil jeg have, og er der noget, du mangler til det, kan du bare sige til.«

»Brylluppet skal jeg nok selv sørge for,« erklærede Inger Prier, »og det skal blive så stort og pænt, som der med rimelighed kan forlanges.«

Om de forskellige enkeltheder angående tingenes ordning herskede der i det væsentligste enighed, kun da Hans Sværke udtalte ønsket om, at Kirsten efter den endnu de fleste steder brugelige skik skulle flytte til ham, så snart de var sammenskrevet, satte Inger Prier sig bestemt derimod. Som hun selv for over en snes år siden havde fået lov at bryde skikken, skulle hendes døtre følge efter; og først når Kirsten var hans ægteviede hustru, måtte hun drage med ham til hans hjem.

Hans Sværke smagte lidt på det. Det passede ham ikke at få et afslag på sit ønske, og han fik en følelse af, at han i dette kvindeselskab var ved at miste noget af sin vante myndighed. Her var det ikke ham, der alene var den bestemmende. Her var der andre, som ville snakke med og sætte tingene på plads. Det

var noget nyt, han var ude for, og som han siden sine drenge- og første ungdomsår ikke havde kendt til. I særlig grad havde Maren ydmygt bøjet sig for ham, men hendes underdanighed havde ikke bragt ham nogen glæde — tværtimod! Hån og foragt var kun det, som hendes slaviske eftergivenhed havde kaldt til live i hans sind, så her var intet vundet — langt fra! Men nu var han ude for en helt ny vind, og det kunne ikke siges, at den helt var ham med. Snarere gik den ham imod, og han måtte lade den blæse, som den ville. Ingen drejede møllehatten, for at han kunne komme i læ.

Og nu måtte han ikke få sin trolovede fæstemø med sig til sin gård. Han havde kønt at vente på hende, til brylluppet var forbi. I sig selv var det en krænkelse af den gamle husbondsret, men på den anden side måtte han indrømme, at så længe to mennesker ikke var lovformeligt gift, burde de i grunden heller ikke flytte sammen. Men sådan havde det været fra Arilds tid og derfor fået som lovbundet hævd. Rigtignok var der hist og her enkelte bønderfolk og deriblandt Inger Prier, som holdt på det nye — og det skulle han så ind under, fordi det passede Priergårdskvinderne. De ville have ham bort fra det gamle, ind i det nye, til at være nymodings!

I mange retninger ville han jo også selv væk fra meget af det, der tidligere havde været gængs mellem egnens bønderfolk, både hvad der angik arbejde og driftsform og mere andet — nu kunne han ligesådan med hensyn til sit giftermål bryde gammel skik og sædvane. I grunden svarede det godt til det øvrige, og han kunne altså her på dette område være med til at føre an — fordi andre førte ham!

Under forberedelserne til brylluppet, hvor han af og til kom på Priergården for at være behjælpelig med et og andet, var han kun meget lidt sammen med Kirsten, og aldrig alene. Om hun undgik ham, kunne han ikke afgøre, da hun stadig var at finde ved sit arbejde, men så meget var han i hvert fald klar over, at hun ikke gjorde sig anstrengelser for at være i hans selskab.

Det var ikke som i sin tid med Maren, der helst kredsede i hans nærhed som en hund og overalt fulgte ham med sine tryglende, vandblå øjne og ydmygt vogtede på, om hun på nogen måde kunne være ham til tjeneste.

Af dette fandt han intet hos Kirsten. Roligt og frit hilste hun ham, når han kom og gik, og henvendte han et ord til hende, fik han et klart og høfligt svar, dermed var alt forbi. I denne som i flere andre henseender var der en forskel på hendes og Marens væsen overfor ham, som nok skulle mærkes.

Et par dage før brylluppet skulle finde sted, var han også i Priergården for at være med til at ordne loen, hvor der skulle danses. Ved middagsbordet kom han pludselig i tanker om, at han slet ikke i al denne tid havde set Ole, den yngre karl, som han havde lagt mærke til den første gang, han var på gården.

»Jeg synes ænne, du har den anden karl mere,« sagde han så til Inger Prier, der sad ved siden af ham på slagbænken ved den øverste bordende.

»Nej — han har altid haft lyst til at se sig om i verden, og så for et par ugers tid siden hjalp jeg ham til at komme til København med en skipper, der lå ved Gåbense.«

»Så du ville sån lade ham stikke af udenfor bissetid?«

»Ja, når lejlighed bød sig for ham, mente jeg, det var bedst, han benyttede den — og jeg vil ønske, det må gå ham godt, for han var en flink karl.«

»Ja, det var han,« istemmede den gamle Mads varmt. »Og han var rask til sit arbejde som ænne monne andre.«

»Hvor stammede han æls fra?« spurgte Sværken, idet han skar sig et stykke af flæskeboven, der stod foran ham.

»Fra Vålse fattighus,« svarede Inger Prier, »så han var ud af meget simpel familie, hvad der også trykkede ham stærkt. — Men det er æls sandt, nu mens jeg husker det, så må vi endelig ænne glemme at få hentet de nye sække, som Rævens har snakket om, at vi må låne til at klæde et stykke fra inde i laden, så der kan stå et bord til at sætte noget fra sig på om natten.«

Samtalen var dermed inde i et helt andet spor, og de fleste af de tilstedeværende var igen stærkt optaget af de forskellige forberedelser til festen. Oles hastige bortrejse var dermed tilsyneladende glemt. Men hos Sværken havde det alligevel bidt sig fast, at denne unge, kønne og dygtige karl, der igennem flere år havde haft som sit hjem i Priergården, pludselig havde forladt den, da husets ældste datter var blevet trolovet. Skulle der mon ligge noget skjult her?

Hans Sværke havde under samtalen flere gange set skarpt hen på Kirsten, der sammen med de andre søstre stod ved den udvendige side af bordet og søbede af det dampende grønkålsfad, men ikke en muskel fortrak sig i hendes bløde, udtryksfulde ansigt. På samme vis som forhen førte hun sin blankslidte træske hen til fadet, imens hun vekslede en bemærkning til søsteren, der stod hende nærmest. Senere lod hun også sine mørke øjne glide forbi ham henimod moderen, og heller ikke i hendes blik var der mindste antydning af, at der rørte sig noget særligt hos hende. Lå der et eller andet bag ved alt dette, forstod hun i hvert fald at skjule det, hun ville.

For dem alle på Priergården havde der været nogle travle dage. I rigt mål var der slagtet, brygget og bagt, for at Hans Sværke kunne få så stort og fint et bryllup, som han ønskede. Gården var også pudset op over det hele. Væggene klinet og kalket, et par stigange på stuehuset nytækket, og i stuer og kamre og overalt både ude og inde var der hvidtet og skuret.

Kirsten havde slidt som for to. Ikke en stund kunne hun være ledig, og denne kasten sig ind i arbejdet tjente til yderligere at hæve hende i slægt og venners øjne. Og som de måtte prise hende lykkelig, fordi hun skulle gå ind til Sværkegårds herlighed, således måtte Hans Sværke føle sig tilfreds og glad ved at få så rask og dygtig en kone. Med rette kunne der siges, at her var et par, som himlen havde smilet til. Her var rigdom og anseelse, ungdom og skønhed, dygtighed og klogskab — her var alt, hvad menneskehjerner med rimelighed kunne begære.

Bryllupsdagen oprandt med høj himmel og blæst.

»Sikken et bryllupsvejr,« skæmte de mosteren, Grete Ræv, da hun om morgenen hilste på Kirsten, »man kan rigtignok deraf tage et godt varsel.«

Kirsten smilede svagt. Hun havde også selv taget som varsel af vejret, men havde særlig lagt mærke til kulden. Koldt som vejret var, ville hendes ægteskab sikkert blive. Kendte hun Hans Sværke ret, ville der ikke strømme megen varme ud fra ham. Være koldhjertet og klarhjertet var nok hans særlige hovedtræk. Hjertelighed og ømhed lå ham vistnok fjernt.

Men retsindig var han, så han ville nok yde hende fuld retfærdighed, og mere ønskede hun heller ikke. En overstrømmende kærlighed ville være hende imod. Når hun intet kunne give, ville hun helst være fri for at tage, og nu på sin bryllupsdag kunne hun ikke andet end føle en vis lettelse ved at vide sin brudgom som en kold og lidenskabsløs natur, en mand, der ikke satte pris på det bløde eller følelsesfulde, men lod sig lede af den klare fornuft og satte den i første række.

Ved valget af hende havde han nok også ene ladet fornuften spille ind. Skønt hun ikke var rig som han, vidste hun sit gamle slægtsnavn så agtet, at det vejede adskillige daler op. Og hendes huslige dygtighed havde han antagelig også regnet med og set sin fordel ved at få hende til at styre sit hus og hjem.

Men når hun havde bedømt Hans Sværke for at se alt fra fornuftens stude, måtte hun på den anden side også ærlig indrømme, at hun selv ligeledes havde ladet sin forstand spille ind. Da hun havde givet ham sit ja, havde hun både set på hans rigdom og store ny gård. At blive nævnt som en af Vestfalsters rigeste bønderkoner og få alt, hvad hun indenfor rimelighedens grænser kunne ønske sig, havde øvet en stærk tiltrækningskraft på hende. Det virkelige forhold var derfor, at fornuften i allerhøjeste grad var taget i brug på begge sider.

Og som alt var begyndt fornuftigt og halvvejs forretningsmæssigt, ville det vel blive fortsat til fælles gavn, men aldrig til rigtig hjerteglæde for hende.

Men var det end således, at hun gennem hele Hans Sværkes handle måde kunne spore hans kølige, forstandsmæssige beregninger, skulle han dog ikke komme til at undgælde herfor. En flittig og god hustru ville hun blive ham, og det løfte, hun om nogle timer skulle aflægge for Guds alter, ville hun holde, til døden skilte dem ad.

Men det billede, hun bar i sit hjerte af en køn, lyshåret ungersvend med to dunkle, bedende øjne, kunne hun ikke slette ud, og som et helligt minde ville hun gemme det i sin lønlige vrå.

Moderen og et par af søstrene kom nu for at smykke hende som brud. I hånden bar Inger Prier et fint lin med ægte tønder-ske kniplinger, som hun for ikke længe siden havde købt af en

omvandrende kniplingskræmmer. Så kostbart et brudelin havde Kirsten ikke drømt om at skulle bære, og med fugtige øjne tog hun imod den store gave.

Hvor havde hun ikke meget at takke sin moder for. Selv havde hun fra først af kun kendt små og dårlige kår, men ved jernflid og dygtighed havde hun arbejdet sig frem, så hendes mange børn havde fået et dejligt hjem og levet et rigt og herligt liv. En sådan moder kunne de ikke være taknemlige nok, og altid burde de omfatte hende med den største kærlighed og lytte til hendes råd med den dybeste ærbødighed. Og som et lysende eksempel til efterfølgelse ville hun altid stå for hende selv.

Under pyntningen gled Inger Priers hånd ligesom tilfældigt, men dog kærtegnende henover Kirstens hår og kinder, og deres hænder mødtes flere gange. Begge var stærkt bevæget ved tanken om brudefærden og den nær forestående adskillelse, men stærkest var de grebne af det, der ikke måtte nævnes.

Den sidste nål var lige fæstet, da en vogn med en usædvanlig let og ejendommelig lyd rullede ind i gården. De to unge søstre kikkede straks henne ved vinduet.

»Nej, vil I dog bare se! Der er Håns Sværke i en splintrende ny vogn!« råbte de overvældet i munden på hinanden.

Kirsten og Inger Prier drejede sig også for at se ud på den nye holstenske vogn med de to dybe agestole, som Sværken havde købt til brylluppet og første gang var ude at køre i. For vognen var et par unge, blankbrune heste, og i den bageste agestol sad brudgommen, myndig og selvbevidst, som det var hans vane, medens en af hans karle knejsede som kusk på det forreste sæde.

Mage til køretøj kunne ikke en eneste gårdmand på hele Falster møde op med, og mangfoldige daler stak heri, så her var noget at se og beundre.

En statelig brudgom var Hans Sværke også, som han kom frem i den vide mørkeblå vadmelsfrakke og bukser af samme stof, stribet hvergarnsvest med sølvknapper, halvlange skaftestøvler og høj hat. Det stolte træk i hans ansigt vidnede om, at han var sig bevidst, hvilke fortrin der var knyttet til hans person og hele fremtræden.

Men i enhver henseende kunne Kirsten stå mål med ham. I sin smukke, rigt udstyrede nationaldragt med silketørklæde om skuldrene, det fine kniplingslin på hovedet og de lange silkebånd fra lindhuen nedad nakke og ryg, var hun i al sin friske ungdom så skøn en brud, som ikke længe havde været set i begge gildeslag.

Hans Sværke var heller ikke blind herfor, og at hun var smykket i så rig en dragt, huede ham godt og stemte hans sind til velvilje. Glædelig overrasket blev han også, da han sammen med hende tog plads for den øverste ende af det lange brudebord, ved at se, hvor pragtfuldt det var dækket. En fin dug var bredt ud over hele bordet, og ved hver enkelt plads stod en kulørt fajancetallerken med kniv og gaffel lagt overkors ovenpå. Kød og flæsk og pølser lå på mægtige stegefade, smør og fedt var skivet op i asietter, rødbeder på underkopper og sennep i små spølkummer. Det mørkskummende øl var tappet i flammende forgyldte krus, og for bordenden stod en tykmavet klukflaske omgivet af en kreds af blanke glas, alt flimrende i solens stråler. Her var i sandhed et brudebord, hvis lige aldrig havde været set ved et bondebryllup. Ikke en eneste ting var af ler eller træ. Hver en del af glas, porcelæn eller fajance. Det var en ny tid, som også her var ved at vinde frem, og alle kvinderne måtte i deres stille sind ønske en gang at kunne dække et lignende gildesbord. Men der var nok langt igen. Kun de færreste ejede et par fajancetallerkener, langt mindre kunne de dække op til så mange mennesker som her.

Selv ejede Inger Prier heller ikke alt det, hun havde pyntet op med, men rundt om hos søstre og andre nære slægtninge, som var i besiddelse af et eller andet stykke fint husgeråd, havde hun lånt, hvad hun manglede. At der var flere forskellige slags tallerkener og fade, betød intet. Her sås blot på, at det var fint og kosteligt købetøj. Hårdest havde det holdt at få knive og gafler skrabet sammen. Kun meget få spenderede penge på disse unødvendige spiseredskaber, men omsider var det dog lykkedes hende at få det fornødne antal til veje, så der var nok til brudebordet. På de andre borde var der rettet an med træbrikker, sulebøtter og lurfade, men ingen tænkte på, at dette stak så fattigt af imod det andet. Alle så kun, at brudefolkenes bord strålede

dobbelt ved siden af den sædvanlige opdækning; og havde det altid været en ære at have sin plads der, var det endnu i højere grad tilfældet ved denne lejlighed.

Men æren havde sine ubehageligheder. For de fleste af gildesgæsternes vedkommende gjaldt det, at de aldrig havde haft en gaffel i hånden, og det faldt dem derfor højst besværligt at behandle en sådan genstand. I deres ubehjælpssomhed ønskede nogle af dem sig henne ved et af de andre borde, hvor de på god gammeldags manér kunne bruge foldekniven og fingrene. Men de måtte holde pinen ud både nu og senere. Ingen af dem ville være bekendt, at de var kede af at bruge det nymodens stykke værktøj, og bagefter kunne det også være stort at tale om, hvordan det var at spise på samme måde som præsten og madammen, der var med til brylluppet og naturligvis var dem, som allerbedst forstod at håndtere kniv og gaffel.

Efter dem kom degnen og hans kone. Begge var bedre folks børn, og selv om de end var temmelig fattige og levede såre tarveligt hjemme, havde de dog en vis øvelse i at tage på de besværlige gafler.

Lærer Hald var også bedt med til brylluppet, men grundet på sygdom kunne hverken han eller hans kone komme, hvad der var Sværken en skuffelse, da han gerne ville haft sin mest fortlørlige ven med på sin store højtidssdag.

Flinkest af alle bønderfolkene til at bruge gaflen var Kirsten. Under et ophold i Gåbense færgesgård havde hun ofte haft lejlighed til at føre de moderne spiseredskaber, og i smug beundrede Hans Sværke, hvor let og behændigt hun tog på det hele. Selv søgte han at aabe hende efter, da han nødig ville stå tilbage i nogen som helst retning.

Endnu var det ellers skik og brug, at brudefolkene kørte på hver sin vogn til og fra kirke, men her skulle Kirsten køre sammen med Sværken i hans nye holstenervogn. Det var også et brud på en gammel sædvane, men alle fandt det dog rimeligt, at bruden skulle frem i det fineste køretøj.

Ved middagen herskede en fornøjelig stemning, og alle var parate til at gå godt i lag med kødbollesuppen. Flere steder måtte man stadig nøjes med sødgrød og klipfisk til gildesmiddagen, men Inger Prier var her som på flere andre områder

foran med det nye, hvad maden angik, så grød og fisk måtte hos hende vige for suppe og bagefter kød med peberrodssovs. Da kødet var spist, gjorde de fleste sig klar til at tage fat på risengrøden, der tildels var blevet en stående efterret ved gilderne, men stor var forbavselsen, da skafferne viste sig med fadene, hvorpå var anbragt en underlig svajende æggegul masse med kunstigt formede toppe på.

Det var æggeosten, som her holdt sit indtog ved et nordfalstersk bondebryllup for derefter i længere årrække at stå som den fineste eftermad ved en gildesmiddag. Ude på loen var der pyntet op med blomster og grønt, hvad der aldrig tidligere havde været set, og her gik dansen strygende den hele nat.

Da bruden ved midnatstid var danset ud af pigernes lag og ind i konernes, og disse i sluttet trop førte hende ind i stuen for at give hende den sorte konehue på, fulgte Hans Sværke langsomt efter. Med korslagte arme og ben lænede han sig op imod en kiste og så til med sit sædvanlige kolde, overlegne smil. Da huen sad, som den skulle, åbnede konerne kredsen, for at brudgommen kunne træde frem og give bruden det pligtskyldige kys.

Hans Sværke rettede sig også straks og gik hen til Kirsten, der sad med nedslåede øjne og blussende kinder, men til de omståendes bestyrtelse tog han hende blot ved hånden og førte hende ud på loen for at danse det første stykke med hende, efter at hun havde fået konehuen på.

Konerne så måbende på hverandre. At Sværken ikke efter god gammeldags sædvane kyssede sin kone, tog næsten vejret fra de ældre. De vidste, at han selv havde valgt Kirsten og skulle nok også være den mand, der ville vide at tage sit brudekys, når det passede ham, så dette betød ikke, at han intet havde tilovers for sin unge kone, men det var et brud på en gammel hævdvunden tradition. De var dermed også klar over, at på dette område var ligeledes en ny tid ved at bryde igennem. Når en mand som Hans Sværke kunne lade være at kysse sin brud, ville det sædvanlige brudekys have fået et grundskud, det aldrig forvandt.

Dagen efter andendagsgildet var Sværken rede til i sin nye holstenervogn at føre Kirsten hjem til Sværkegården. Ved siden af holdt Mads med en stor arbejdsvogn fuldt belæsset med forskellige af den unge kones ejendele. Der var først den nye fint

polerede dragkiste, som moderen havde givet hende som særskilt brudegave. Kun såre få fandtes mage til indenfor de falster-ske bøndergårdes vægge. I dens skuffer lå Kirstens mange gode klæder. Den nederste og største var fyldt med skørter af vadmel og hvergarn, og i faste bestemte folder var de rullet sammen og fæstet med to nåle. I den næste havde hun sine forklæder, mest af sribet hvergarn, men også hvide hørlærreds til om sommeren. Desuden hendes fine brudeforklæde af blødt, uldent købetøj. De to andre skuffer var pakket med lændetrøjer, hoser, bul og halstørklæder og forskellige mindre sager, og i den øverste, der var smallere end de øvrige, gemte hun sine dyreste skatte. Her havde hun sine lin og sine to hvide lommelærklæder, sin salmebog og bibel, sit hovedvandsæg og ravperlekrans.

Det var som en hel helligdom for hende, og med stor forsigtighed havde hun drejet nøglen om og hængt den i et bånd om sin hals.

En ny grønmalet klædekiste med forbogstaverne til hendes navn, omslynget af en rød rosenkrans, havde hun ligeledes fået, og her fandtes adskillige par lagner, nogle af hør, andre af blår. Hun havde også her sine særke og en del fine pudevær og pyntestykker til ved festlige lejligheder at smykke sengeomhængene med. På alt dette havde hun syet falstersyning eller en slags kniplesyning, hvis mønster forestillede dyr og blomster, det hele meget kunstfærdigt udført.

På vognen var stablet dyner til to senge, en stor skinnende kobberkedel, Kirstens rok og garnvinde, en lang uldkurv med et par karter i samt flere bylter hverdagsklæder og forskellige smågenstande.

Som kronen på hele medgiften stod den sorte treårsplag, en dejlig mørkerød kvie og en stor gimmer, som et par karle var ved at trække af sted med.

Hans Sværke mønstrede veltilfreds kreaturerne og det svære læs indbo. Inger Prier var ikke dårlig at få til konemoder, selv om der ikke vankede nogle skillinger straks. Han havde dem jo heller ikke behov. Der var rigeligt i pengeskabet og i sparekassen endnu flere. Og nu havde han så Kirsten! Hun var sikkert mere værd end mange daler!

»Efter det, vi har fået til mad herhjemme i de sidste dage, kan det passe, at vi får sulevælling i morgen,« sagde Hans Sværke henvendt til Kirsten, da hendes sager var kommet så nogenlunde på plads i Sværkegården, og hun havde set sig lidt om både ude og inde.

Sulevælling var jo en af de højeste hverdagsretter, og som en slags opmærksomhed imod sin unge kone havde han med velberåd hu netop valgt den, så hun kunne få lejlighed til at koge og byde på noget af det bedste den første dag, hun skulle have med maden at gøre der i huset.

»Ja, så tænker jeg osse, det kan blive sån,« svarede hun, idet hun gav sig til at ordne lidt ved bordskuffen.

Hans Sværke stod et øjeblik. Der var noget i hendes måde, der halvvejs forvirrede ham. Fra Maren og pigerne var han vant til, at de slaveblindt fulgte de ordrer, han gav angående maden såvel som alt øvrigt, men her stod denne purunge kvinde, uanfægtet af den anvisning, han havde givet, og lod på sin milde, stiltfærdige, men alligevel så selvstændige måde ham vide, at hvis det kunne lade sig gøre, ville hun muligvis rette sig efter det, han havde sagt.

Det var noget nyt og fremmed at møde indenfor sine egne vægge, og skønt han nok havde tænkt sig, at Kirsten i nogen grad var sin moders datter, kaldte det hele dog en ejendommelig følelse til live hos ham. I grunden vidste han knap, om han ville vredes eller ej. Havde det været andre, der var kommet med et lignende svar, når han gav en besked, skulle vedkommende nok have fået tilbage på en vis, der ikke var til at tage fejl af, men her hos Kirsten var noget, der ligesom afvæbnede og forvirrede ham. Hun satte sig jo ikke op imod det, han ønskede, men lovede at efterkomme, hvad han henviste til, så i og for sig var der intet at bebrejde hende, men alligevel var der ved det hele noget, han ikke rigtig kunne give navn, og som fra en vis side set mere forbavsede end harmede.

Og så var der selve sulevællingen. Ikke med en mine viste Kirsten, at hun var glad eller tilfreds med, at hun kunne få lov straks at byde på den gode ret i sit nye hjem. Uanfægtet fortsatte hun blot med det, hun havde mellem hænder.

Efter at Hans Sværke en stund havde stået halv uvis, om han ville sige mere eller ej, vendte han sig kort og gik ud i køkkenet for at få fat i den store brødkniv. Efter gammel skik fra Marens sygdom og i al den tid, pigerne efter hendes død havde sørget for maden, og hvor han havde ordret hver en lille enkelthed, var det også blevet vane, at han skar sulestykket, som skulle koges.

Dette mente han at ville fortsætte med. Selv om Kirsten var nok så dygtig, var hun dog meget ung og ukendt med gårdens skikke, så det sikkert i hvert fald foreløbig var det klogeste, at han gav hende, hvad der kunne være passende. Siden, når hun blev ældre og mere indlevet med forholdene og viste sig skikket til selv at stå for det hele, kunne hun altid få ret til at bestemme over al den slags, således som han huskede, at faderen stedse havde overladt husførelsen til moderen og fasteren.

Med brødkniven i hånden gik han ned i kælderens, hvor den store sulolden stod. Efter et øjeblik søgen skar han et stykke af en flæskeside og skulle just til at lægge låget på sulekarret, da der lød lette trin oppe i bryggerset, og Kirsten kom til syne i kælder døren.

»Du behøver ænne at gøre dig ulejlighed med noget af den slags, Håns Sværke,« sagde hun rolig, men bestemt, »for min mor har lært mig at skære et stykke mitssul, så jeg kan selv tage, hvad der skal bruges.«

Sværken stod igen med denne underlige halvflove fornemmelse, som han ellers aldrig tidligere havde kendt, men som Kirsten med et par få jævne ord atter kaldte til live. Fra en vis side set havde han mest lyst til kort og hårdt, som det var hans natur, at lade hende vide, at således ønskede han, det skulle være, og derefter havde hun som alle andre sig at rette, men der var igen noget, der tvang ham til at lade være. Med sin stille ro slog hun ham påny våbnene ud af hånden, og over hendes fine ungpigeskikkelse var en værdig myndighed, så han kom til at føle sig som en slukøret skoledreng, der ikke turde sætte sig op imod hende. Det hele var som en tavs kortvarig styrkeprøve, hvor han med uhyggelig klarhed følte sin egen underlegenhed og afmagt. Men lade sig mærke med, at han lå under eller var truffet af

hendes ord, kunne aldrig falde ham ind. Ydmyget eller dukket skulle hun ikke se ham.

Med en ligegyldig bevægelse lod han sulet plumpe ned i lagen.

»Det er godt, hvis du kan klare alting selv — jeg vil helst være fri for at have noget med dette her at gøre.«

Uden at sige mere gik han op ad kældertrappen og lagde kniven tilbage på køkkenbordet. Kirsten havde dermed frihed til at ordne resten, som hun ville, og han selv frasagt sig bestemmelsesretten uden at miste noget af sin værdighed.

Når husholdningen nu i længere tid var ført uden en kone, men kun ved to yngre pigers hjælp, var det en ganske naturlig sag, at han havde haft hånd i hanke med husførelsen og givet sine ordrer både om dette og hint.

Og det kunne vel også menes nødvendigt med lidt oplysninger og en lille støtte til så purung en husmoder, men når hun erklærede sig dygtig nok til at stå på egne ben, var det ham en tilfredsstillelse at blive fritaget for alt besvær med maden og deslige.

Således skulle det hele forstås, og der var heller ingen udenforstående, som ville lægge noget andet deri. Kun med hensyn til Kirsten stod han usikker.

Om hun til bunds gennemskuede hans nederlag og loddede dybden af sin egen sejr, var han ikke på det rene med. Men overfor sig selv måtte han indrømme, at han var dukket som aldrig før. Og uden et sværdslag havde han rømmet valpladsen. Det lignede ham ellers ikke, og han forstod knap, hvordan det i virkeligheden var gået til.

Så lille end sagen var, kunne den dog svulme op og antage et uoverskueligt omfang. Som Kirsten havde stået der i kælderdøren, mild og skøn og ungdomsfrisk og med dette underlige faste blik i de dybe, mørke øjne, havde der udstrålet en uimodståelig magt og kraft fra hende.

Og denne magt vovede han ikke at bryde! Rank og halvvejs utilnærmelig med den ene hånd let støttende på dørkarmen, som han stadig måtte se hende for sig på en gang så uendelig blid og alligevel så bydende, at hun som beherskede alt og alle, der kom i berøring med hende. Og selv blev han som voks i hendes hænder. Aldrig havde han været ude for sligt!

Hvordan det ville have gået, hvis han efter sædvane havde søgt at tvinge sin vilje igennem, skød han bestandig fra sig uden at ville tænke tanken til ende. Over det hele var der noget egenartet og særpræget, hvis forskellige enkeltheder han ikke ønskede at kende, men helst ville vige udenom.

Men midt i det altsammen blandede der sig en følelse af dyb respekt for den unge kvinde, der næsten uden ord havde forstået at hævde sig således. Skønt det i første omgang var ham selv, det var gået ud over, kunne det dog kun glæde ham, at en sådan kone var bleven hans. Med den hende egne og vel næsten medfødte højhed, hun var i besiddelse af, ville hun sikkert vide at skaffe sig respekt overalt, hvor hun kom frem. Hun var netop som en Sværkekone skulle være! Kunne han end nok ønske sig underdanighed af den, han skulle følges med gennem livet, lod det sig ikke nægte, der var stolthed i dette at slå følge med en, der i nogen måde stod mål med ham selv.

Aldrig havde han kendt noget lignende hos en kvinde, og overfor dette måtte selv Trines billede blegne. Om Kirsten var smukkere, end hans ungdomselskede havde været, vidste han ikke, men det var han klar over, at Trine aldrig ville have sat ham til vægs, som Kirsten her blidt og næsten umærkeligt, men alligevel så ubegribelig fast, havde gjort i dag. Hun havde da hårdt imod hans vilje som magtstjålet ham og i samme nu tvunget ham ud af den bane, han ellers plejede at følge. Og samtidig havde hun vist ham, hvor hun ville have sin plads, og hvor han skulle holde sig borte.

Men ikke et eneste uvenligt ord havde hun haft. Kun i kraft af blikket i sine mørke, grå øjne og den myndighed, der så at sige udsprang fra hele hendes holdning, havde hun formået at gøre ham så myg og bitte lille, som han aldrig tidligere havde følt sig. Det var det forunderligste, han i sit liv havde været ude for, og gang på gang måtte han tilbage til det, der var overgået ham.

Et øjeblik jog det også harmfuldt op i hans sind, at han så uhjælpelig var kørt ned af denne unge, egensindige tøs, men han ligesom ikke evnede at fastholde den hastige vredesbølge — alt smuldrede hen og blev borte i en hemmelig fryd over Kirstens frie, sikre selvhævdelse.

Midt i al overlegenheden havde hun også vist den fineste takt. Fritage ham for det huslige besvær var det eneste, hun lagde for dagen — kunne han vel så forlange noget bedre.

Nej, her blev ikke rum for vrede eller krænket forfængelighed, her var kun plads for en berettiget stolthed over, at en sådan kvinde skulle styre hans hus og hjem. Her var Sværkegårds-konen af højeste rang.

Som i en tåge gik han om ved sine sysler, og hvor han end vendte sig, stod Kirsten for ham og nu på en helt anden vis end tidligere. Siden han havde været til gildet, hvor han bestemte sig for at komme som bejler på Priergården, havde hans tanker idelig beskæftiget sig med Kirsten. Men da havde han foretaget en klar og kølig vurdering af de forskellige forhold, så alt både for og imod blev lagt i vægtskålen.

Ganske vist havde også den gang hendes skønhed og friske ungdom vejet godt til, men han havde dog først og fremmest set på hendes gamle familienavn og den ansete slægt, hun tilhørte. Det ry for dygtighed og gode sæder, som Prierdøtrene fra gammel tid havde siddet inde med, håbede han også var gået i arv til de yngre, så han i Kirsten ville få en ærbar og stræbsom kone, lagdes også til hendes fordel, så hvor hen han da så, kunne ingen veje hende op.

På forhånd vidste han, at han i Inger Prier ville få en kone-moder, der ikke lod sig skubbe til side af alle og enhver, og at Kirsten vel nok i mangt og meget var sin moders datter, kunne der egentlig heller ikke tvivles om, så han kunne forud have sagt sig selv, at en anden Maren fik han ikke igen — men alt dette tiltrods havde hans unge kone dog overrasket ham i allerhøjeste grad.

Hele aftenen og den følgende morgen var han endnu under indtrykket af den forunderlige sindsstemning. Da de midt på formiddagen kom ind for at få klokkenti, blev han forbavset ved at se hver enkelt portion lagt på en sulebrikke i stedet for som ellers blot at stå rundt om langs bordet.

Det var en ny skik, men der var også kommet en ny kone til gårds. I og for sig fandt han ikke, der var nogen grund til at stadse en hverdags-klokkenti således op. Her kunne husets gamle skik godt være holdt i hævd, og han ønskede heller ikke altfor

store omvæltninger i det tidligere tilvante, men han måtte indrømme, at dette tog sig pynteligt ud. Og ville Kirsten have ulejlighed med at skure og vaske alle disse hvide træbrikker uden at forsømme noget andet for den sags skyld, var det jo ret ligegyldigt, enten brødet stod på en brikke eller på det bare bord, så det var bedst her at lade hende have sin vilje uden at sige noget hertil.

Som et lyn slog det pludselig ned i ham, at han godt kunne sige, at han ikke ville, da sandheden dog var den, at han ligesom ikke turde!

Det var en beskæmmende fornemmelse, og for en stund holdt han op med at tygge ved tanken om, at han ikke mere som forhen var enehersker i sin gård. Hans ønsker og bestemmelser var ikke længere eneste og højeste lov — nu kunne der allerede handles uden om ham. Siden Maren var kommet til gården, havde der så godt som ikke været spist eller drukket noget, han ikke havde givet besked om. Nu var han med et slag blevet helt overflødig på disse områder. Det var et indgreb i hans rettigheder, som han nok skulle føle, men alligevel — igen kom dette, at Kirsten kun ville lette ham for besværet!

Han måtte nu næsten smile ved sig selv ved at tænke på den lettelse, der var tilflydt ham. En byrde skulle være taget bort fra hans skuldre, men i stedet havde han fået et bånd om sine hænder. Så mærkeligt det end var, havde Kirsten blidt og snildeligt lagt ham i lænker, som han i virkeligheden ikke følte sig tynget af.

Og som han sad her og spiste sin gode klokkenti, der stod pænt og appetitligt på den hvide nyskurede træbrikke, kunne han ikke andet end tiltales af det altsammen. Udmærket smagte maden ham også. Med det samme han fik øje på sulebrikkerne, havde han ligeledes set, at her var et halvt stykke hvedekage til mands. Det var også en ting, der faldt udenfor de daglige rammer. Hvedekage og sigtebrød hørte kun til i højtiderne og høsten og de store arbejdsdage, men ikke på en almindelig søgnedag, hvor der intet særligt var på færde. Men naturligvis kunne der siges, at her var en vis anledning, når en ny husmoder første gang bød på klokkenti; desuden kunne han se, at det ikke var af den hvedekage, de selv havde bagt for nogen tid siden. Styk-

kerne her var nyere, så de stammede sikkert fra de gildeslevninger, han vidste, Kirsten havde fået med sig hjemmefra. Det var derfor tildels som helt af sit eget, hun gav, og når hun ønskede at dele det således ud, måtte det blive hendes sag.

Til brødet var også et stykke fersk kød, ligesådan fra gildesgården, og han kunne ikke undgå at lægge mærke til de glade øjne, hvormed folkene betragtede Kirsten og den lækre kost, hun lod dem blive til del. Fersk slagtemad var ligesom hvedekagen en stor sjældenhed at sætte tænderne i, så hver enkelt nød i fuldt mål de godbidder, den ny madmoder med rund hånd tildelte dem.

Og selv sad hun der ved bordet, fiks og køn, og spurgte venligt ud om forskellige ting, som hun gerne ville have rede på. Det var noget andet end at se på Marens sure ansigt, mens hun kunne være oppe, eller høre på hendes klynk og klage, da hun blev syg og sengeliggende. Tavs og indadvendt havde han da også for det meste siddet for bordenden, og tit var maden blevet spist, uden at der var vekslet et eneste ord. For folkene havde det ofte været helt uhyggeligt og knugende, men når Sværken ikke havde noget at sige, vovede de andre ikke at bryde tavsheden.

Men nu med Kirsten var der som på uforståelig måde kommet som en hel anden ånd til huse, og rent uvilkaarlig følte de alle en mildere luftning, uden at nogen rigtig kunne påvise omslaget. Stærkest følte Hans Sværke det, og han fornåm noget af den samme tone, som faderen havde anslået efter moderens død og derved lettet det tryk, der under hendes sygdom havde hvilet over hjemmet. Alt dette gik igen her igennem Kirstens tilstedeværelse, og hun hævede som luften om sig, så alt blev lysere, end det ellers havde været.

Og dog var det ingenlunde nogen sprudlende livsglæde, der strømmede ud fra hende. Snarere var der et skær af vemod og dyb alvor bag hendes milde ro, men alligevel kastede hun lysglans og fred over stuen.

»Her har vi så nær ved Guldborgsund,« sagde hun, imens de spiste, »det har jeg tit set ned imod, når jeg har stået hjemme på Møllebanken. Og når solen skinner på vandet, glinser det som sølv.«

»Ja,« sagde Hans Sværke, »vandet tager sig altid godt ud i solskin og solnedgang.«

»Ja, særlig oppe på Møllebanken — der har man den skønneste udsigt over Nordfalster.«

»Å ja — men her på Vestfalster er osse smukt ved skov og sø.«

»Ja, hvert sted kan jo have sit at byde på, men der, hvor man er født og vokset op, vil man nok altid finde det smukkeste og det bedste.«

Kirstens øjne fik et drømmende udtryk, og tankerne gled tilbage til hjemmet og Møllebanken, hvor hun havde leget som barn, og hvor hun havde mødt ham, som hun var kommet til at elske. Med velberåd hu havde hun søgt at døde sin unge kærlighed, men rykke den op med rode havde hun ikke formået; der-til havde den for dybe rødder i hendes hjerte.

Og nu sad hun så som kone på en af Vestfalsters største bøndergårde og var gift med en af egnens mest ansete mænd. Herved var hun nået så højt, som hun med rimelighed kunne vente at komme, men trods al størheden var der dog et knugende savn, der aldrig kunne stilles, og altid ville mindet om ham, for hvis skyld hendes hjerte blødte, kaste lange skygger over hendes liv. Men som hun i frivillighed havde valgt den vej, hun ville vandre, således var det også hendes pligt at gøre ret og skel, hvor hun var gået ind. Det ville være uret at lade andre lide under, at hun havde lydt fornuftens i stedet for hjertets bud. Hun havde taget en agtet mands navn og sat sig tilrette i hans store gård — det måtte hun give sit vederlag for. Fra sin barndom havde hun lært, at alle gode gaver forpligtede, og ingen burde blot nyde, men også yde.

Og der så hun nu Hans Sværke, denne hårde, stolte mand, der havde skænket hende de mange store goder, som rigdom og anseelse førte med sig, for ham måtte hun blive en god og flittig hustru og være med til at værne om Sværkeslægtens gamle, agtede navn.

Og der var folkene. For alle disse fattige mennesker, hvis ve og vel i flere retninger afhang af hendes styrelse, burde hun altid blive en retsindig og forstående madmoder. Tjeneres og arbejdsfolks kår var i sig selv ikke blide, så det kunne nok tiltrænges

at lette lidt af trykket, der hvilede over dem. Alt dette havde hun lært af sin prægtige moder, og dette skulle blive hende en lære for hele livet. Moderen fortjente, at hendes livssyn kunne leve videre hos døtrene. Og i troskab ville hun her øve den gerning, der var blevet hendes.

Og når hun nu sad sammen med mand og folk, skulle hun se at sprede lidt af den kulde, der hvilede over Sværkegården og prøve at skabe mere lys og varme om dem alle. At det sved i hendes hjerte, så hun egentlig heller ville græde end smile, kunne hun ikke lade dem lide under, og let og fint ledte hun samtalen hen på forskellige ting, som de alle kunne være med i. Knap før de vidste det, var maden spist, og tiden fløjet, så de atter skulle ud til deres arbejde. Det var den festligste hverdags-klokkenti, folkene nogensinde havde nydt i Sværkegården, og med det halve stykke hvedekage, den lille bid ferske kød og sine venlige ord havde Kirsten Sværke straks vundet sine undergivnes hjerter.

Hans Sværke var også selv stadig omspundet af det trylleri, der udstrålede fra hende, og pludselig da han hen på formiddagen stod ved sit arbejde, forekom det ham så længe til middag, at han imod sædvane lagde det fra sig, han havde mellem hænder og gjorde sig et ærinde ind i stuen blot for at få et glimt af sin unge hustru. Hun stod i skorstensrummet og puttede nogle urter i den dampende gryde, der hang over ilden, så han kunne deraf slutte sig til, at det var sulevælling, hun tilberedte.

I det han gik forbi skorstensåbningen, vendte hun sig halvt om og så ud imod ham med dette åbne, frie blik, der gav som en stille hilsen og varmede helt ind i sjælen. Det var ikke, som han kendte det fra Marens vandblå øjne, der sygt og tryglende hængte efter ham, hvor han gik og stod. Det havde altid opbragt ham og yderligere kaldt hans hårdhed og kulde frem, så han blev endnu mere hård og sårende både overfor hende og andre, som han i det daglige levede sammen med.

Men her fra Kirsten slog som en varmebølge ham i møde, og han kom til at længes efter påny at se ind i disse dybe grå øjne med det mærkelige blide, men alligevel så faste blik. Han tænkte også straks i forbigående at give hende et ord, men kunne ikke i øjeblikket finde noget passende at sige. Komme med en bemærkning om vind og vejr eller anden ligegyldighed, ville kun

lyde dumt og pjattet, og som en fjantet springfyr ville han ikke skvatte op. Så hellere tie og vente til der var noget virkeligt at tale om. Ved sin tavshed havde Kirsten jo også vist, at hun ikke på dette tidspunkt ønskede nogen særlig samtale, men idet hun havde drejet sig og skænket ham et blik, stillede hun sig heller ikke ligegyldig for hans komme, og det måtte være ham nok og var i grunden også det, han helst ville have. Der skulle ikke være tom snak til hver en tid, og en stille tavs forståelse var ofte bedre end mange ord.

Til sin store glæde så han også begge pigerne sidde ved deres rokke og spinde blå, da han kom ind i stuen. Det var længe siden, at rokkene havde snurret i Sværkegården om formiddagen, knap nok om eftermiddagen eller aftenen. Under Marens lange sygeleje og i tiden efter hendes død havde de to unge piger ikke magtet mere end det allermost nødvendige og dårligt det, så meget var gået hen, som det bedst kunne og ikke, som det skulle. I hørhus og uldsække havde det derfor også hobet sig op, så der var nok at gå i lag med. Det havde været hans håb, at når først der kom en Priedatter ind på gården, ville hun i tidens løb få oprettet det forsømte, men at hun allerede havde begyndt at tage fat, var ham en stor overraskelse.

Og morgensyslingen havde hun ikke skubbet forbi, således som det ellers var manges skik, når andet skulle nås. Gulvet var nyfejjet, og sandet strøet så fint, som han næsten aldrig havde set det før. Det var sikkert Kirstens lette hånd, som havde været her. Ellers plejede gulvsandet at ligge i tunge, uregelmæssige klumper, som pigerne havde kastet om hist og her, men i dag lå det i et jævnt tæt lag over det hele. Her var en forskel, man nok skulle lægge mærke til.

Om den, der var skrap til at strø sand, blev altid sagt, at hun var skrap til at danse og ligeledes omvendt, hvilket slog godt til i dette tilfælde. Kirsten dansede lettere end de fleste, og gulvsand kunne hun strø, så kun de færreste gjorde hende det efter. Og sit arbejde forstod hun at få til side, og sine piger kunne hun sætte i trit — jo vist var det sådan en Sværkekone skulle være!

For et kort nu slog det atter ned i ham, at han til alt dette kunne føje, at ham ville hun ikke alene befri for al besvær — hun ville også holde sin part af tøjlerne, men han skød det hur-

tig fra sig. Der var ingen virkelig grund til at fordybe sig i noget ubehageligt. Han havde kun grund til at glæde sig over, at han havde fået den smukke, dygtige Prierdatter til at styre sit hus og hjem.

Da de kom ind til middag, stod maden på bordet. Det var sulevælling, således som han havde bestemt og givet anvisning på, men han så straks, det var ikke det samme stykke sul, som han havde skåret til at putte i middagsgryden. Stykket her kunne dog være ligeså passende, så der var intet at sige til byttet; men at det var blevet et andet talte sit tavse, men tydelige sprog om, at Kirsten ville nok rette sig efter hans ønsker, når hun fandt, det kunne lade sig gøre, men hun ville ikke ind under alle hans bestemmelser. Hun ville fri ham for alt besvær!

Tid eller plads for ny bitterhed derover blev der dog ikke, sulevællingen smagte fortræffelig, og som ved klokkentien havde Kirsten igen et og andet at føre på bane, så inden han ret vidste det, var de færdige med søbemaden. Efter gammel vane var han just ved at gribe efter brødkniven for at skære et stykke middagssul ud til hver, men inden han nåede det, havde Kirsten kniven fat og begyndte at dele ud af sulet. Og her var det som med at strø sand. Med let og sikker hånd skar hun stykkerne, som om hun aldrig havde bestilt andet end skære middagssul til en større flok, og snart havde hver fået sit, hvortil de kunne spise alt det tørre grovbrød, de orkede. Da hun var færdig med at dele rundt, skubbede hun sulefadet med brødkniven ved nærmere hen foran Sværkens plads, som ville hun dermed vise, at i fald han ønskede mere, kunne han selv skære, hvad han fandt for godt. Der var et fint hensyn i dette, men tillige som en slags nådesbevisning, hvor han højmodig blev bevilget at få lidt udover det, hun havde tildelt ham.

Ellers havde det været ham, der havde stået for sulefadet; nu var det hende, der bestemte. Alligevel følte han ikke nogen egentlig tilsidesættelse derved. Her var jo kommet en dygtig husmoder til gårds, hvad under så, at hun tog sig af alt det, der hørte husvæsenet til, så han ikke skulle have det besvær!

Noget at beklage sig over var der heller ikke her. Hans sulestykke var større end nogen af de andres, og hun havde også givet i den hævdvundne orden, først til ham, derefter til før-

karlen og de øvrige mandfolk i den rækkefølge, som de sad på langbænken. Senere kom turen til pigerne, og sidst tog hun selv sin bid. Alt viste, at hun havde kendskab til, hvorledes det hele skulle være.

Med et halvt øje så han, at folkenes sulestykker var en kende større, end de plejede at være i hans og Marens tid, men det var dog ikke så meget, at det var værd at påtale, og i alle tilfælde kunne han ikke gøre det her. Tjernerne skulle ikke høre, at der på et sådant punkt var uoverensstemmelser mellem ham og Kirsten. Mand og kone måtte drøfte deres særlige anliggender i enrum og uden vidners nærværelse, og husbond og madmoder burde i folkenes øjne stå enige. Skulle det senere vise sig, at Kirsten blev mere rundhåndet, end der var rimelighed for, kunne han altid træde op derimod og forholde hende, at der ikke måtte fortsættes på den vis. Men i dag blev det ikke. Nu var alle færdige med at spise, og middagsstunden var inde.

Før Sværken forlod stuen, så han lillepigen trække den ene bordskuffe ud og sætte saltkarret ned deri. Skuffen var nyskuret, hvilket den også længe havde trængt til at blive, eftersom den altid gav plads for en del fedtede madvarer. Men i dag var der kun saltkarret samt nogle knive og skeer. Alle fødevarer var stillet ud i spisekamret. Det var sikkert også det bedste og sundeste, og der blev brødet hverken så hårdt eller tørt, som når det lå inde i stuen. Og sulet holdt sig naturligvis bedre i kulden end i varmen, så det var kun rimeligt, at det hele sattes der ud. Det var jo også til maden, at et spisekammer var indrettet, men dette med bordskuffen var noget, man fra gammel tid plejede at benytte, så trods de mange lange hylder, som var anbragt i spisekammer og kælder, havde man dog stablet ned i bordskufferne. Men nu havde Kirsten straks ryddet op og sat tingene på deres rette plads. Fortsattes der således, kunne der måske ventes adskillige omvæltninger, men gik de blot i den rigtige retning, ville det jo også være godt.

Eftermiddagen blev formiddagen lig for Sværken. Uafbrudt kredsede hans tanker om Kirsten, imens han utilnærmelig og afvisende som altid gik ved sit arbejde sammen med de andre. Efter deres skøn var han stadig den samme, han hidtil havde været — hård og bydende og den, hvis vilje var alles lov, og som

alting drejede sig om. Ingen kunne ane, hvad der foregik i hans indre, og det lå skjult for enhver, at han i løbet af det sidste korte døgn havde bøjet sig som aldrig før. Selv så han heller ikke fuldt omfanget af det, der var foregået, men med al sin skarpe nøgterne sans var han dog klar over, at Kirsten havde trængt ham et hanefjed ud af den kurs, han hidtil havde holdt.

Det var en ny følelse, han ikke tidligere havde kendt, og så underlig modstridende det end forekom ham at være, virkede Kirstens magt bestandig så mærkelig tiltrækkende. Han var her inde i et kvindespind, som han ønskede at kende nøjere, endskønt han halvt ubevidst følte, at han ville blive den tabende.

Men hvad gjorde egentlig det, når det var Kirsten, der vandt. Hun var sikkert klogere end de fleste af hendes lige, ellers kunne hun ikke have stillet ham, som hun havde gjort. Og som hun var klog, var hun dygtig og god, så det ville ikke blive til skade for det fælles bedste, at hun fik større råderum, end Maren havde haft. Og sidst, men ikke mindst var hun smuk som ikke mange andre!

Og nu stod hun der for ham igen, frisk og indtagende. Fra det mærkbare gilde havde han vidst, hvor køn hun i grunden var, og i tiden fra sammenskrivningen til brylluppet havde han jævnlige haft lejlighed til at se hende — og nu havde hun i fem døgn været hans kone, så han skulle vel vide, hvordan hun egentlig var, men først i går og i dag havde han ret fået syn for, hvad han ejede i hende. Med nogle få ord og et blik fra sine øjne havde hun aftvunget ham en respekt, der bøjede ham nærmere ind til hende og drog ham med en uimodståelig kraft.

Efter at have spist medaften, blev Hans Sværke og Kirsten en stund ene i stuen. Hun havde nu en lænkehose mellem hænderne, og lænestikkernes lette klirren var den eneste lyd, der hørtes. Sværken betragtede hende et øjeblik ufravendt. Som hun sad der så fristende nær hos ham på slagbænken, trak hun ham endnu mere til sig, og med en let bevægelse lagde han sin arm om hendes skulder. Han mærkede en heftig sitren imod sin hånd, som fo'r hun forskrækket sammen ved hans berøring, men hun unddrog sig ikke hans arm og blev roligt siddende uden at se op.

I det samme hørtes skridt ude i køkkenet, og Hans Sværke

tog armen til sig. Ingen skulle kunne sige ham på, at han sad her og pjankede med sin unge kone. På en vis måde var det ham næsten også en lettelse uden videre at kunne slippe Kirsten. Ved at tage hende ind til sig var der jaget en isnende fornemmelse igennem ham. Den skælven, han havde mærket hos hende, vidnede ikke om, at det var hende nogen fryd at blive kærtregnet af hans hånd, men uden at kny havde hun taget derimod, fordi det var hendes pligt. Han var jo hendes ægtemand og husbond, og som sådan vidste hun, hvad hun var ham skyldig.

Og nu talte hun igen venligt og oplivende til ham og folkene, der atter var samlet i stuen, så der påny skabtes den lune hygge, som hverken han eller tjenerne havde kendt i Marens dage eller i den tid, han havde været ene med dem. Der var fred og tilfredsstillelse i alt dette, men alligevel blev der en egen tomhed om Hans Sværke. Hvad Kirsten her gav, skænkede hun ligeligt såvel til hans dreng og lillepige og alle folkene tilsammen som til ham selv. Et smukt og godt sind havde hun fået i vuggegave, og som med sandet på gulvet forstod hun at strø velvære og fredfyldt stemning ud iblandt sine omgivelser. Det var en herlig ting, som han ikke miskendte og sikkert også videre frem i tiden ville lære at værdsætte, hvis hun vedblivende fortsatte, som hun havde begyndt, men i den stemning, hun fra den tidlige morgen som aftenen forud havde kaldt til live i ham, sad han alligevel med et eget sugende savn, som hun vist ikke havde sind til at stille.

Den meget omtalte landkommunallov var kommet august 1841, og man skulle nu til at indrette sig på valgene i de forskellige sogne. Som ved stændervalgene var flere stærkt optaget af, hvordan det hele ville falde ud, men en stor skare stod også sløve og ligegyldige overfor det altsammen.

I Hans Sværkes hjemsovn var interessen jævn god, og ved valget af sogneforstanderne, der fandt sted i skolen, mødte størstedelen af de valgberettigede. Hans Sværke fik det højeste antal af de afgivne stemmer. Trods det, at han kun havde få personlige venner indenfor bymændenes kreds, følte de dog, at ham kunne de ikke gå udenom. Han var selvskreven til at være med. I bymandslavene havde man altid haft brug for en Sværke, og her ville man sikkert også få det, selv om bystyret var lagt om på en anden bov.

Nu skulle man jo tillige have præsten med. Det var noget ganske nyt, og det var ikke godt at vide, hvorledes han ville tage på sagerne. Rimeligvis ville han kommandere over hele sognet og sætte alting i en ganske ny gænge, så for alle tilfældes skyld var det bedst at få Sværken med til at holde ham stangen, dersom han skulle få i sinde at køre altfor stærkt i ring med byens og sognets sager. Sværken var jo langt den klogeste af dem alle og havde rede på mangfoldige ting, som de andre slet ingen besked vidste med; og han var ikke bange for at sige sin mening, selv om det hverken passede præsten eller nogen af de store, så ham kunne de ikke undvære som sogneforstander.

Til medlemmer af sogneforstanderskabet valgtes foruden Sværken og præsten en mindre godsejer og fire af de største gårdmænd. Dagen før det første sogneforstanderskabsmøde skulle holdes, kom lærer Hald ned på Sværkegården.

»Nå — har du så bestemt, hvordan du vil stille dig overfor

valget i morgen?» spurgte han Sværken, som han traf omme på hæspladsen.

»Ja — jeg mener, vi må vælge præstin til formand.«

»Du tør så ikke give dig i lag med posten?«

»Nej, jeg ved, der vil blive en hel del skrivelser og regnskaber både om ditten og datten, som jænne er inde i, og jeg skal så ænne have noget af at stå der som en anden dumrehås, der hverken ved frem eller tilbage.«

»Det er naturligvis meget fornuftigt ikke at give sig i kast med noget, man ikke kender tilstrækkeligt til; men hvad det ellers angår med regnskab og skrivelser og hvad dertil hører, kunne jeg nok have hjulpet dig tilrette hermed.«

»Det siger jeg tak for — og når jeg skal være helt ærlig, må jeg osse indrømme, at jeg selv har tænkt over på alt det, for det er junne sån at overlade bymandsstyret til en præst, manne bryder sig noget om. Særlig så, når ens familie vel i umindelige tider har stået som de førende.«

»Det forstår jeg så udmærket godt, og det er også noget af den grund, at jeg mener, du skulle give dig i lag med førerskabet.«

»Nej, jeg vil ænne,« kom det afgørende, »for når de gamle har taget fat, og jeg selv ligesådan hidtil har siddet som den første i lavet, så er det, fordi vi har vidst, at vi kunne fylde vor plads mellem bønderne. Men når vi nu skal have præstin og den hovne godsejer med, så indser jeg, at selv om du ville hjælpe mig med forskellige slags, så kan der ligegodt ved møderne komme til at foreligge noget, der skal ordnes med det samme, og som jænne er klar nok over — og jeg vil så ænne ved sån en lejlighed risikere at blive sat til vægs af de to herrer, der naturligvis har mere lærdom end jeg.«

»Selvfølgelig har både præsten og godsejeren flere kundskaber end du og dine lige, men derfor behøver I bønder dog ikke alle vegne at holde jer tilbage for de store.«

»Det mener jeg just heller ænne, når bare vi har den fornødne dygtighed, men som ved stændervalget holder jeg på, at man skal ænne springe højere end skrævet kan holde. Og man kunne gerne gøre bønderne en dårlig tjeneste ved at påtage sig noget, som manne magter.«

»Ja — sandt nok.«

»Ja, og selv om man så æls nunlunde kunne klare sognets sager, når man fik lidt hjælp, så kan sån et par karle som præstin og godsejrin kas ligegodt ved ekstra-lejligheder sidde og file rundt med en, så man blev til grin for hele flokken, og det er jænne lunsen efter at komme ud for. Så hellere vente og se tiden an. Og når man endda er med i vognen, kan man nok være med til at bestemme farten lidt.«

»Å ja,« smålo Hald, »jeg tænker nok, man vil komme til at mærke, at man har dig med, selv om du ikke sidder ene på bukken. — Og det kan naturligvis også være klogt at holde sig lidt i baggrunden og derfra trække noget i snorene.«

Som Hans Sværke havde sagt, kom det også til at gå. Indenfor sogneforstanderskabet blev det i mangt og meget hans vilje, der blev den afgørende, skønt han ikke sad på formandspladsen. I kraft af hele sin gamle stilling som sognefoged og fører i bøndernes lag, var det hans mening, der havde den største betydning overfor de øvrige gårdmænd, og præsten og godsejeren måtte her lade sig sige. Havde end Sværken i erkendelsen af sin ringe boglige viden foretrukket at give afkald på det sæde i formandsstolen, som de fleste af hans ligemænd gerne havde set, han havde taget i besiddelse, var han dog såre langt fra til sinds at lade præsten og godsejeren handle efter eget forogdtbefindende.

I begyndelsen tog begge herrer meget overlegent på tingene og fandt det ofte næsten overflødigt at drøfte de forskellige spørgsmål, som lå for, men de fik snart at mærke, at så let slap de ikke igennem sagerne. Havde de end kun med en flok bønder at gøre, kunne der dog ikke køres i ring med dem. De lod sig ikke skubbe til side, og med Hans Sværke som leder og fortaler kom præsten og godsejeren til at stå som et lille mindretal, der ikke evnede at rokke det store flertal.

Adskillige gange kom det til ret skarpe sammenstød særlig mellem Hans Sværke og præsten, og som helhed var det Sværken, der gik af med sejren. Igennem Hald skaffede han sig mange oplysninger om meget af det, han vidste kom til at ligge for, så han kunne være forberedt på at tage kampen op, og da han aldrig vovede sig ud i noget, han ikke var grundig inde i og så temme-

lig sikker på at få sine standsfæller med til enten at fremme eller holde nede, så blev præsten egentlig mest kun som sogneforstanderskabets sekretær og regnskabsfører. Og der havde Sværken på en vis måde ikke noget imod at have ham.

Da der skulle vælges amtsrådsmedlemmer, var Hans Sværke også stærkt på tale og fik flere opfordringer om at modtage valg, men han havde stædig bidt sig fast i dette, at han ville ikke udenfor det, han kendte. Han blev derfor kun amtsrådsvælger, ligesom han havde været valgmand ved stændervalgene.

Ved det andet stændervalg var han yderligere opfordret til at stille sig som stænderdeputeret i stedet for Peder West, men hans beslutning var heller ikke her til at rokke. Han ville ikke stå som en af de dosmere, som de lærde skulle råbe hånsord efter, fordi de ikke evnede at fylde deres plads. Om Peder West kunne der ellers ikke siges andet, end at han havde forstået at hævde sin stilling i stænderforsamlingen, men andet var trængt ind, og han måtte vige pladsen.

Mikkel Spur var en dag kommet ned på Sværkegården for at røgte et ærinde.

»Ja, du har vel hørt, at nu er forgyldningen røget noget af Westin,« sagde han til Sværken, da de havde taget plads ved bordet for at få en snaps og et krus øl.

»Nej, vun det?«

»Jo, han skal jo være kommet hjem til gården med et frugt-sommeligt fruentimmer, og efter at hun har fået barnet, bliver hun ligegodt ved at være der, så nu kalder man ham Pa To-kunne.«

Spurren grinede onskabsfuldt. Det morede ham, at man havde heftet et sådant øgenavn på Peder West, og nu var der noget at holde grin med, når folk kom sammen.

Sværken kunne ikke dele Spurrens syn. Skønt Peder West langt fra var hans ven, ville han dog have ønsket, at dette ikke var sket, så han var blevet denne plet foruden. Hans fald viste tillige, det kunne være farligt spil at blive revet ud af de vante fuger. Og dette var en skandale, ikke alene for ham selv, men på en måde ramte det hele den falsterske bondestand. Nu havde de, der var modstandere af at få bønderne frem, grund til at spotte og håne dem alle. Når de, som blev sat på de høje tillids-

poster, ikke en gang kunne holde deres sti ren i moralsk henseende, så man kunne agte dem som ærlige og hæderlige bondemænd, var det nødt til at give bagslag.

I følge deres opdragelse og hele uddannelse var de tvungne til at stå i nederste række, men i dyd og gode sæder behøvede de ikke at være de sidste. Såvel ude som hjemme burde de vandre ad pligtens veje, og når deres karakter her svigtede, måtte de vige og andre træde i stedet.

Og Peder West var så veget. De falsterske bønders første tilidsmand var trådt ud af stænderforsamlingens kreds, og gårdmanden Peder Steffensen fra Alstrup var kommet i hans sted. Om byttet var godt eller dårligt, skulle så tiden vise.

Men en ting var i hvert fald bevist, at det for mange gode mænd rummede en fare ikke at være knyttet fast til hjemmet. Om flere end Peder West gik der rygter, som fortalte, at de deputerede glemte både kone og børn, når de var ude, og svir og spil kunne de nok heller ikke sige sig fri for. Et slags driverliv var det i grunden også for alle dem, der ellers var vant til legemligt arbejde, og hvem vidste, om de ikke herigennem kunne få afsmag for det grove slid og få fine og magelige vaner, som det bagefter ikke var så helt nemt at komme ud af, hvis de siden hen skulle tilbage til den hjemlige trædemølle. Æren og den ophøjede stilling kunne i så tilfælde gerne blive dyrt betalt.

Endelig var der også den økonomiske side af sagen. Ganske vist fik de deputerede 3 rigsdaler om dagen i den tid, de var inde, hvilket kunne siges at være en mægtig betaling, men den virkelige fortjeneste blev langtfra så stor, som den ved første øjekast kunne se ud til. Igennem den smule kendskab, Hans Sværke fra sine rejser til Roskilde og København havde fået til at bo på gæstgiverier og være borte fra hjemmet, var han klar over, at alt udendørsliv slugte flere penge, end der almindeligvis regnedes med.

Og hvad gik der så ikke tabt hjemme i bedriften, når manden ikke kunne have den daglige ledelse i sine hænder, men skulle overlade alt til andre. Her var meget nødt til at gå i skudder-mudder, og adskilligt mere kunne nævnes, så når det ene lagdes til det andet, blev det endelige facit ikke så særlig glimrende.

Nej, alt nøje overvejet og betænkt, var der ikke meget for en

bondemand at vinde. Men på den anden side var det alligevel forkert, at bønderne ikke for alvor kunne være med, hvor der skulle tages bestemmelse om det, der angik land og rige. Når bønderne udgjorde så stor en part af befolkningen, var det deres ret at være med, og deres stemme burde høres, ikke mindst, hvor det drejede sig om deres egne anliggender. Det var meningsløst at overlade alt til andre, som kun ville søge at holde dem nede. Men atter og atter kom dette, at først måtte de kunne stå så nogenlunde mål med de øvrige stænders repræsentanter. Det måtte ikke være dosmere, men oplyste mænd, som magtede at løfte de opgaver, der var dem betroet. Oplysning og dygtiggørelse var derfor stedse det, bondestanden måtte have for øje, om den ville sit eget fremtidsvel.

Foruden den hjemlige avis holdt han nu også både Stænder-tidende og Almuevennen. Den sidste blev udgivet af skomageren I. A. Hansen, Slagelse, og lærer Rasmus Sørensen, Fuglebjerg. Bladene kunne afhentes i Guldborg, hvor der var brevsamlingssted. Når man havde læst de forskellige aviser, gik de på omgang hos slægt og venner, så de også kunne få lejlighed til at se, hvad der var fremme af dagens spørgsmål.

Igennem samtaler med Hald fik han yderligere uddybet det, han læste, så han var ret godt hjemme i det offentlige livs rørelser. Han kendte også navnene på de personer, der enten på den ene eller den anden vis stod som de førende i landet. Ikke alene var det Ørsted, Algreen-Ussing, Stemann, Hall, Monrad og Orla Lehmann, han havde klarhed over og vidste, hvor de havde deres stode, men også Balthasar-Christensen, Hother Hage, Carl Ploug og flere andre fulgte han med interesse. Heller ikke husmand Peder Hansen, Lundby, der talte fæstebøndernes og herregårdsarbejdernes sag, var undgået hans opmærksomhed. Og det store bevægede møde, der var afholdt i Nykøbing, og hvor Orla Lehmann talte og senere blev tiltalt for, havde han været med til og fulgte spændt sagens videre forløb, så der var nok at lade tanker arbejde med, når han gik i sin daglige dont. Desuden var der alt det, som kom inde fra — — —.

For Hans Sværke blev den nærmeste tid efter hans giftermål en blanding af stolthed og glæde i forening med en aldrig stillet

længsel efter noget, han snart var sikker på ikke at kunne nå. Som dagene var gået, og han havde set Kirsten færdes i sit hjem, rolig og stiltfærdig, som hun var kommet, men alligevel med denne uforklarlige værdighed over sig, så hun derved fik alle til at følge sit mindste vink — og han så hende vokse med sin gerning, så hun blev en pryd for hans gård, var han kommet til at elske hende med en kærlighed, rigere og stærkere, end han i sin ungdom havde følt den for Trine.

Utallige gange havde han kaldt sig selv for en meningsløs tåbe, der lig en forelsket dreng kunne spejde efter et glimt af genkærlighed i den elskedes øjne — men hvad hjalp det, at han hånede sin egen tåbelighed, når det ligefuldt sved sygt i hans hjerte.

Men ingen anede, det stod således til med ham. Kølig og korrekt som forhen gik han sin gang, hvad enten han var hjemme eller ude, og af alle bekendte ansås han for at være en af de mest misundelsesværdige mænd under solen. Med sin store gård og hele prægtige ejendom, sin rigdom og anseelse og sin unge, smukke kone var han en af de mest begunstigede i samfundet.

Og der fandtes jo heller ingen, som han for nogen pris ville bytte med, og havde i grunden alt, hvad et menneske med rimelighed kunne begære. Han havde held med sig i sin bedrift og var friet for alle økonomiske sorger.

Og han havde Kirsten! En kone, som ikke blev mange mænd til del, og som var ham til måde i enhver henseende. Bad han hende om en ting, var hun straks villig til at imødekomme hans ønsker, og aldrig havde der været dem et ondt ord imellem. Forlængst havde han indset, at den ret, hun krævede for sig selv den første morgen, hun var kommet til gårds, kunne han trygt overlade hende. Som ikke mange forstod hun at kalde på det bedste hos dem, der var i hendes brød. Og som hun havde begyndt, ville hun sikkert fortsætte. Hendes rolige, ligevægtige styre var en borg for det godes trivsel der i hjemmet.

Men for ham selv personlig var der i en vis forstand ikke mere i vente, end der blev hans vogterdreng til del, således som han havde følt det straks efter, at hun var kommet ind på gården.

Begge fik de et godt ord og et venligt blik med på vejen, alt dette, som hun i så rigt mål delte ud til alle, der kom i hendes nærhed. For drengen kunne det også være store ting, men for ham selv blev det til tider så uendelig småt og ringe. Og dog kunne han ikke på et eneste punkt rette nogen bebrejdelse imod hende. Skulle han søge at nævne, hvad han savnede, kom han til at bruge store, højtravende ord, som han aldrig plejede at tage i sin mund.

Og det egnede han sig heller ikke for, og det ville klæde ham ilde, hvis han prøvede derpå. Over det hele måtte han lukke og som hidtil mure sig inde i den kulde, der var ham egen, og hvor han var vant til at færdes.

Men var han end tilsyneladende den samme som før, var der alligevel mildnet noget i hans sind, så han ikke så så bittert og hårdt på alt som i forrige dage. Det var en af Kirstens bedste gaver til ham, og uden at hun selv eller nogen andre mærkede noget dertil, havde det svundne år i hendes nærhed og under hendes bløde hænder hidført en forandring, som inderst inde skabte ham en ukendt ro.

Og nu var der kommet en lille pige til gården. Omkring årsdagen for deres bryllup havde Kirsten skænket ham en datter, og med ejendommelige følelser betragtede Hans Sværke det lille væsen. Så underlig stemt havde han aldrig tænkt sig at kunne blive for et barns skyld, og da hendes små fingre ubevidst lukkede sig om hans ene, smeltede hun en sten i hans bryst. Allerhelst havde han bøjet sig dybere ned og taget hende ind til sig, men han blev rolig stående ved Kirstens seng og så på barnet med et køligt, overlegent smil.

Så gammel han var, ville han let blive latterlig, om han viste nogen overstadig faderglæde. Men hjerteglad var han for sin kønne, velskabte datter, selv om han ikke lod sig synderlig mærke dermed. Helst havde han ønsket sig en dreng, men når det nu var blevet en pige, skulle hun også være velkommen i sin faders gård. Og nu var der så nogen af hans eget kød og blod til at tage arven op efter ham. Det var en velgørende tanke. Ikke at skulle overlade Sværkegården og alt det, han havde samlet og arbejdet med, i fremmede hænder, men lade det gå til nogen af

sine egne, var noget af det bedste, der kunne møde ham på hans vej.

Forøvrigt skulle der vist gås flere hundrede år tilbage, siden det ældste barn her på Sværkegården havde været en datter. Altid havde det været en søn, så måske den gamle mærkelige skæbne om førstesønnens tidlige død nu ville blive hævet.

Tavs blev han en stund stående ved Kirstens seng, efter at barnet var lagt til hendes bryst, og her fik han i hendes øjne set det kærlighedsskær, han havde håbet at møde, men som aldrig var blevet ham til del. Heller ikke nu gjaldt det ham — det var ene barnet, som fyldte hendes gode hjerte med ømhed og fryd. For ham var der kun den milde venlighed tilovers!

Det trak om Hans Sværkes smalle læber. Med en kort bevægelse vendte han sig og gik ud på loen. Ingen skulle se ham svag eller vide, der var rørt ved noget i hans indre, som han måtte gemme for andres blik. For sidste gang måtte han sige sig selv, at han aldrig ville opnå det hos Kirsten, som han havde håbet og ønsket i al den tid, hun havde været på hans gård. Den ømme hengivenhed, der lå på bunden af hendes sjæl og sikkert nu ville udfolde sig i al sin styrke, ville hun ene omslutte barnet med. Det var noget, som bed lige ind til marv og ben.

Og så var det kun en elendig fattighusdrengets skyld, at han, den rige gårdmand, skulle føle sig så arm og syg i sit indre! Med sin menneskekundskab og hele sin skarpe forstand kunne han også sige sig selv, at der måtte være noget, som lå skjult fra Kirstens første ungdomsdage, og ved korte, halvt ligegyldigt henkastede spørgsmål, snart om dette og snart om hint, var han tilsidst blevet stående ved Ole Tambor fra Vålse fattighus. Hans lange ophold i Priergården, og hans hastige bortrejse i utide kort før Kirstens bryllup dannede et fast grundlag for mistanken om et eller andet forhold mellem de to. Dertil kom også hendes korte, tildels tvungne svar om Ole. Selv om hun altid så frit og roligt på ham, når talen faldt på den så godt som forsvundne tjenestekar, var det dog ikke undgået hans fintmærkende øre, at stemmen havde en lidt egen klang, når hun nævnte Oles navn, og aldrig førte hun ham selv på bane eller kom med oplysninger ud over det, hun blev spurgt om; derimod var det ofte tilfældet

med de tidligere tjenestefolk og andre, som hun hjemme havde haft forbindelse med, og som det var ganske naturligt at flette ind i en samtale. Det ene lagt til det andet blev derfor et samlet hele, som han kunne bygge sine slutninger på.

Og her så han så en ung, køn tjenestekarl med to raske hænder og en ærlig vilje, men en fattig stodder og med et så nedværdigende familieskab som tænkes kunne — og denne usselige stymper havde vundet Kirstens hjerte helt og fuldt, så der for ham, der var blevet hendes husbond, kun var de udbrændte slagger tilbage.

»Vor lille pige skal vel hedde Marne?« sagde Kirsten en dag til Hans Sværke.

»Ja, det er jo, hvad der passer sig bedst,« svarede han.

I grunden havde Kirsten helst givet barnet sin moders navn og kaldt hende Inger, men det ville ikke været ret imod mandens afdøde hustru. Hun burde først af alle opkaldes, og denne ret ville hun ikke træde sårende op imod, så det måtte blive, som den gamle skik bød.

På sin side syntes Hans Sværke, det halvvejs var synd, at den lille, dejlige pige skulle bære Marens navn. Sur og sær og klynkende, som hun altid havde været, fortjente hun ikke at skulle leve videre i det yndige barn. Men nu var hun død og borte, og de døde burde hvile i fred; og han burde også skænke hende, hvad hun tilkom i sin grav. Pigen skulle derfor hedde Maren.

Som Sværkens ældste søster var det Karen Kimmers tilfald at holde det første barn over dåben. Den gemytlige Rasmus Kimmmer slog et stort knald med pisken, da han som gudfader og kusk for gudmoderen kørte ud af gården.

»Du er kommet for sent på det med at gøre kirkegangsgilder, min får!« råbte han til Hans Sværke, der ikke skulle med til kirke, men blive i hjemmet. »Nu kan du tro, jeg skal lade de brune ordentlig danse af sted til kirken, så du snart kan komme til det igen.«

Hans Sværke smilede lidt. Han kendte nok den gamle regel, at der skulle køres småt til kirke, da der ellers hurtigt måtte gøres gilde påny, og det ville svogeren nu yde sit bidrag til ved at lade det gå i stærk fart på udturen.

Og Kimmerens trusel var også sket fyldest. Den lille Maren var kun godt et år, da Sværken atter måtte stille an til kirkegangsgilde.

»Der kan du se, det hjalp, at jeg kørte så stærkt forrige gang,« drillede Rasmus Kimmer, da han mødte op til gildet. »Nu skal vi bare have samme fart på igen.«

»Jamen denne gang er det danne dig, der skal bestemme farten,« smålo Sværken, »og det kan da være, at denne her gudfår er lidt mere manerlig.«

»Vi kan jo osse dreje det om og sige, det er dig, der skal være lidt mere manerlig,« skogrede Kimmeren, »for du er ligegodt en grov gammel torn nu, da du endelig har fået begyndt.«

Rasmus Kimmer havde stadig sit gode humør i behold og var halvvrøvlet, som han altid havde været. Men hans pudsige måde at lade det komme frem på, og hans lystige og godmodige latter virkede lige så smittende, efter at han var blevet ældre, som i hans yngre dage. Selv Hans Sværke i al sin kolde alvor fandt det helt fornøjeligt en gang imellem at være i selskab med den meget snakkende svoger, der foruden at være hans ældste søsters mand tillige var hans mellemste søsters svigerfader. Kimmeren holdt også bestandig sjov med det indviklede familieskab, hvor han var sin eneste søns medsvoger og Karen svigermoder til sin egen søster. Desuden blev hans sønekone også hans svigerinde, og hele forholdet kunne vendes og drejes på flere forskellige måder.

»Ja, det er jo sån noget kunstigt noget hos vos,« plejede Kimmeren ofte at sige, »men som jeg tænkte fra begyndelsen af, så har hver da ligegodt altid kunnet hitte sine egne ben — og det har gået svært godt med vos alle fire.«

Peder og Birthe havde nu overtaget Kimmervgården, og unge og gamle havde byttet om med sengene, som Rasmus Kimmer ligeledes forud havde bestemt, og dermed var i grunden den væsentligste forandring foretaget.

Enten det ene eller det andet hold stod for styret, gik alt i den gamle gænge, og begge parter var veltilfreds med stillingen. En lille Rasmus hos de unge havde yderligere sat kronen på tilfredsheden, og særlig var farfaderen ovenud begejstret for sønnesønnen.

»Mage til dreng findes ænne på hele Falster,« forsikrede han stadigvæk, »for han ligner jo mig både i sind og skind, og så ved man nok, han skal være af de gode.«

Hans Sværke smilede overlegent ved at høre Kimmeren køre op om alt det vidunderlige, han tillagde sin lille navne, men i sit stille sind var han ikke så overlegen, som han gav det udseende af. For hans øjne var Maren også et vidunderligt barn, men han talte ikke om det for andre, og slet ikke måtte hun mærke det. Børn kunne som regel ikke tåle at vide, de blev beundret af forældrene, og hans børn skulle ikke ødelægges af pjanket kæleri. De skulle opdrages til at blive dygtige og pligtopfyldende mennesker.

Og nu var der så også kommet en lille dreng til huse. Længe før hans fødsel havde Sværkens tanker kredset om, hvorvidt han skulle lade ham få sin faders navn, hvis det blev en dreng. Han kunne ikke komme bort fra den mærkelige skæbne, der gennem flere menneskealdre havde ramt den ældste Sværkesøn, at dø, før han blev mand på gården, så der for hver ny ejer var kommet et nyt navn ind. Det var ikke som på de fleste andre gamle familiegårde, hvor et par samme navne stadig gik igen omtrent på lignende vis som i den oldenborgske kongerække.

Hans moder havde jo så forlangt at få den gamle skik brudt med at opkalde den ældste søn efter farfaderen og givet ham morfaderens navn, men heller ikke det havde friet ham for førstesønnens tidlige død. Efter broderen var han selv kommet til, og nu stod han og skulle navngive sin førstefødte søn. Skønt han havde set, at moderens omskiftning ikke havde haft den forønskede virkning, nærrede han dog en vis respekt for, at farfaderens navn yderligere skulle sætte den snarlige døds stempel på drengen. Så overtroisk eller bundet af det gamle som så mange andre var han ikke, men hans slægts underlige skæbne bandt alligevel, så han her krympede sig ved at gå ind under familieloven.

Nu havde han set denne lille vakre dreng, der var som hans eget udtrykte billede. Det var allerede svært at tænke på at skulle miste ham, og hvad så ikke, når der var gået kortere eller længere tid. Men på den anden side stod også hensynet til faderen. Det ville lade ilde ikke at vise hans navn den skyldige respekt,

og det var ikke ret, som moderen havde handlet. — Og når det så ikke havde skånet hans lille broder — —.

Sværken havde stået ved vuggen med øjnene stift rettet imod det sovende barn. Om eftermiddagen skulle han op for at få det indskrevet til dåben, så nu var der ikke lang betænkningstid. I løbet af et par timer måtte han tage en bestemmelse om, hvad navn drengen skulle bære.

Kirsten kendte her i nogen grad Hans Sværkes uro og ængstelse for det gamle familienavn, og selv følte hun sig også lidt tyngtet af det underlige skæbnespil med Sværkeslægtens ældste sønner, men i sin gudstro fandt hun den styrke, hun havde behov overfor det, der muligvis ville hænde det elskede barn — ham såvel som den lille Maren, hende selv og Sværken og alle dem, hun var bundet til med blodets og venskabets bånd.

»Jeg synes, han skal hedde Niels,« sagde hun så stille. »Din får var en mand, der er værd at nævne op — og drengen står i Guds hånd, hvad navn vi så end giver ham.«

»Ja,« Hans Sværke rettede sig op af sin halvbøjede stilling, »det ser jeg osse helst, og når du ligesådan synes det, lad det så blive Niels.«

»Ja, jeg mener, det er det rigtige.«

Ja, det var det rigtige! Sværken strøg sin hue af. Det var hans pligt imod den dygtige, højtagtede fader at give hans navn til sin ældste søn, så fik det gå, som det ville. Nu skulle der ikke længere være tvivl herom. Drengen måtte hedde Niels!

Noget af det, der i begyndelsen af fyrrerne havde optaget sindene stærkt på Nord- og Vestfalster, var udtørringen af den store vig, der skød ind imellem Vålse, Kippinge og Nr. Vedby. Fra alle tre sogne havde nogle af de mest fremsynte mænd i længere tid tumlet med sagen, da de var sikre på, at en landvinding her kunne finde sted. Mangfoldige møder var afholdt såvel indenfor de enkelte bylav som i samlet flok, men længe varede det, inden der blev enighed om planerne. Endelig kom man dog så vidt, at man fik begyndt på arbejdet, men snese af vanskeligheder hobede sig stadig op, så vejen blev lang og trang, før man omsider nåede til målet.

Men nu var kanalen gravet, dæmningen bygget og det første pumpeværk anbragt. Tolv hundrede tønder land var dermed indvundet for de tre omliggende sogne. Selve dæmningens indvielse skulle finde sted ved en stor festlighed, hvor kongen havde lovet at komme til stede.

»Ja, nu må man med til al den stads, der skal være ude i vigen,« sagde Morten Nygård en dag, han havde et ærinde inde på Sværkegården, »for lidt fornøjelse midt i al slidet må man da have.«

»Der vil sikkert osse komme monne mennesker,« sagde Hans Sværke, »og jeg og Kestne har da lisdan bestemmet at tage med.«

»Ja, jeg har da bestemmet at smække både vor mor og faster Else og alle rollingerne op i høstvognen og så rulle af sted med hele kodiljen,« fortsatte Nygård, »for det er junne vist, man kommer til at opleve sån en stads mere i sit liv, og så må man benytte lejligheden, mens hun er her.«

Midt i alt arbejdet skulle der kastes et fornøjeligt lysglimt ind over dagliglivet. Det lettede føret også for gående, havde den gamle skræder ofte sagt, og denne lære hyldede Morten Nygård

fuldt ud og havde derfor bestemt, at hele familien skulle med til dæmningsfesten i Vålse vig.

Else Nygaard huskede for sit eget vedkommende, hvor stor en højtidsdag det havde været for hende, da hun som barn var med i Gåbense, da det første dampskib kom sejlene hertil. Noget lignende ville børnene her få ved dæmningsens indvielse.

»Ja, det bliver jo så en gevaldig ære for vos falstringer sån at få kongin herover,« snakkede Morten Nygård videre op, »det vil da sige, dersom han da æls kommer, for efter hvad der fortælles, lover han så meget, som hanne holder.«

»Nej, han skal junne være sån at stole på,« svarede Hans Sværke.

»Nej, men et rædsomt bæst skal han nok være til at arbejde, siges der med — og en god mening skal han vist æls osse have, men der er bare dette her, at han står sån og tripper og ved ænne, enten han vil trine til højre eller venstre. Og så ender det jo mest med, at hanne kommer til nun af siderne.«

»Ja, det er jo ulykken,« sagde Hans Sværke hårdt.

Igennem det, han havde hørt af andre og læst sig til, havde han også fået lidt kendskab til kongens ubeslutsomhed, og dette forringede ham stærkt i hans øjne. En konge måtte være en mand, der vidste, hvad han ville, og ikke stå der og tælle på knapperne til hver en tid.

»Men nu skulle kongin æls tage og give vos en frihed ligesom den, nordmændene fik,« vedblev Morten Nygård, »for det må da ligegodt blive det bedste, når folk kan være med til at regere over sig selv.«

Nygården fulgte også temmelig godt med i det, der begyndte at røre sig rundt omkring, og de rejste frihedskrav fandt han, at alle burde støtte.

»Men det går vel som med så meget andet, der er snakket om, at det bliver ænne til noget i denne konges tid,« bemærkede Sværken.

»Ja, hvis det så ænne var så ugudeligt, måtte man jo ønske, at denne her snart ville krapere, så en anden kunne komme til.«

»Ja, dersom den anden så ville blive bedre.«

»Ja, en lystig krabat skal han jo være, men der menes osse, der er meget godt i ham.«

»Ja, men det er en farlig redelighed med alt det gifteri og skilsmisse og alle de fruentimmerhistorier, han er inde i.«

»Ja, man kan junne forstå, vun sån nun karle er indrettet, siden dinne kan have nok af en,« lo Morten. »Men det er nu det samme med alt det, for nu vil jeg ud og slå et lille slag ved dæmningsfesten, men jeg skal nok skikkelig bare holde mig til vor mor og lade alle pigerne i fred.«

Med et gemytligt svip med piskesnerten hilste han af og kørte ud af porten.

Hans Sværke så et øjeblik efter svogeren. Nygården var ikke nær så rig en mand som han selv, men i sit muntre, tilfredse sind ejede han en rigdom, som mange måtte misunde ham, og han og søsteren var lykkelige som kun få. Den kærlighed, de nærede til hinanden, gjorde livet til et paradys for dem. Sådan var det, når to holdt af hinanden. Det kunne ikke gøres med den ene part.

Sværken vendte sig brat om og gik ind på loen. Her stod flere sække hvede, som han havde solgt og skulle levere i Guldborg. En god pris havde han opnået for sit tørre velrensede korn, og en stor skilling kunne han nu tage ind. Som sædvanlig havde han her heldet med sig. Sådan gik det ikke alle vegne.

Med sol og høj himmel oprandt indvielsesdagen, og i store skarer strømmede folk ud til vigen, hvor festen skulle stå på Storholmen. Aldrig nogensinde havde man set så mange mennesker til en fest. Men det var jo også det største landvindingsarbejde, her var udført på Falster, og landets konge skulle foretage indvielsen af den høje dæmning, derfor intet under, at alt dette kunne trække folk til i hundredevis.

Som Hans Sværke havde sagt, ville både han og Kirsten være med til festen, og i god tid var de mødt for at få del i hele højtideligheden. Straks efter ankomsten traf de sammen med Kimmerfamilien.

»Det er forresten løjerligt, at du ænne er interessant her i Vålse vig,« sagde Rasmus Kimmer til Sværken. Du er jo æls altid med på det nymodings, så dette her måtte da have været noget for sån en høvl som dig.«

Kimmeren tog altid munden fuld og ville særlig gerne i al gemytlighed stikle til den stive, afmålte svoger.

»Jeg har osse lige fra begyndelsen interesseret mig meget for udtørringen og hele dæmningshistorien,» svarede Hans Sværke, »men jeg synes, der blev for lang en vej fra mit og til vigen, så det kunne ænne betale sig at have et stykke græsning derude.«

»Nej, såmænd — og fordelene skal du jo nok se på.«

»Det kan vel ænne nytte at brække sig ind i noget, dænne kan blive en til gavn. Og er det end godt med en stor græspart til en gård, så står jeg da heller ænne helt foruden, når jeg både har Majer og Tangdynner.«

Hans Sværke så for sig sin store eng ved stranden, hvor han kunne slå de mange læs hø og have flere kreaturer gående i græsning en lang tid af året, så også af den grund havde han ikke ønsket at gå ind i Vålse vigs interessentskab. Men han havde været stærkt optaget af arbejdet og følte en vis stolthed ved at vide alt dette udført af egnens bønder.

Mens de vandrede rundt på festpladsen, undgik det ikke Hans Sværkes opmærksomhed, at fleres øjne fulgte hans unge, smukke kone. Som hun gik der rank og let og iført sin fineste falsterdragt, var hun måske den allerskønneste kvinde ved hele festen. For Sværken var det en stolt følelse at møde frem med hende imellem de mange mennesker. Det var ikke som tidligere, når han havde Maren med ved de forskellige festlige lejligheder. Hende var der ingen, som så efter for hendes gode udseendes skyld, og skulle han have fulgt sit inderste ønske, havde han helst ladet hende sidde hjemme. Men budt hende det havde han aldrig. Han burde tage hende med de steder, hvor det var ret og rimeligt, at fruentimmerne kom med i laget. Hun havde krav på at være med, som det sømmede sig en stor bondekone, og han havde derfor heller aldrig forholdt hende denne ret. Men nogen glæde havde han ingensinde haft af hendes følgeskab; derimod smigrede og glædede det ham altid at vise sig sammen med Kirsten. Hun var en ganske anden end Maren!

Efter den højtidelige indvielse af dæmningen spadserede kongen jovialt rundt på festpladsen og betragtede med særlig interesse de ejendommelige falsterske folkedragter, som kvinderne bar. En gang imellem nippede han i de stærkt stivede kniplinger i deres hovedlin. Det morede ham, at de kunne stå i så rund en bue omkring hovedet.

På vejen gennem folkeskaren kom han også i nærheden af Kirsten Sværke og trak ligeledes lidt i hendes lin. Rødmende blev hun stående, men så dog frit op på ham.

»Kønne Falster-piger — kønne Falster-dragter!« sagde kongen derpå henvendt til præstemadammen fra Kippinge, som bæret trippede af sted ved siden af majestæten, medens præsten, pastor Næsted, sammen med flere andre fulgte lidt bagefter.

Rasmus Kimmer puffede med albuen til Hans Sværke.

»Pas bare på, at kongin ænne ser Kestne, når det bliver mørkt, for så er dænne vist, at han nøjes med at trække hende i linet,« drillede han.

»Å — det har ingen nød«, slog Hans Sværke hen.

»Jaja — hvis det var mig, der havde sån en nøle ung kone, skulle jeg dog vide at sætte hende i glas og ramme, når der var sån en karl i farvandet — for kongerne er nu gerne nun rene sataner efter fruentimmer, som ser lidt godt ud.«

Hans Sværke trak på den ene skulder. Kongernes svaghed for unge, skønne kvinder vedkom ikke ham. På Kirsten kunne der stoles. Hun var tro som guld.

»Men kors dog — der har vi Skvatte-bødkeren!« hørte Sværken så Kimmeren sige.

»Ja, han skal jo nok møde op, hvor der er noget på færde.«

Hans Sværke så hen efter en lille, ældre, meget snakkende mand med høj uldhat på hovedet.

Af profession var han bødker og havde sit hjem i Øster Kippinge. Ved hans hus var flere store pile, og til at begynde med havde han derfor fået navnet Pile-bødkeren, men siden var det forandret til Skvatte-bødkeren, fordi han næsten ustandselig skvaldrede op. Endelig var der også en del, der kaldte ham Vise-bødkeren, da han havde lagt bødkeriet på hylden og givet sig til at skrive viser, som han gik omkring og sang og solgte. Viserne var noget elendigt sammensurium og afskrevet på små papirlapper, som han puttete i sin høje hat, når han var ude på vandring for at få dem afsat.

Som det var at vente, var han nu også mødt op til dæmningsfesten og havde straks efter indvielsen haft den dristighed at synge en nylavet vise for kongen. Til tak herfor havde han fået

5 rigsdaler. Det var noget andet end de 2 skilling, der ellers var taksten for viserne.

»Jeg vil da osse gerne synge en til!« erklærede han beredvilligt, da han havde modtaget den store betaling.

»Nej, tak, min gode mand — nu kan det være nok!« lo kongen og gik derpå videre med sit følge.

Alle morede sig over Skvatte-bødkeren, der brændte inde med sin vise, men han var ikke forknyt og slog sig vigtig for brystet, hvor han gemte de kongelige 5 rigsdaler.

Med musik og dans og drikken og snakken fortsattes der til ud på den lyse morgen, og frem til senere slægter gik der ry af dæmningsfesten.

Hans Sværke og Kirsten var iblandt de første, der tog af sted. De ville hjem til børnene og sørge for, at den kommende dag ikke skulle gå til spilde. En festdag var god og hørte til, men den måtte ikke trække i utilbørlig langdrag. Alt skulle gå som efter en snor både ude og inde.

Og som der var begyndt, blev der fortsat med dygtigt arbejde og stigende velstand. Til at tage arven op var der nu også flere. Efter Niels var der kommet en anden lille dreng, der fik navnet Rasmus efter Kirstens egen fader, og siden kom den tredje broder, som blev døbt Henrik. Det var den gode stedfaders navn, der her skulle leve videre i Sværkesønnen. Egentlig havde Kirsten helst opkaldt den første dreng efter Henrik Prier, som hun havde elsket af hele sin barnesjæl, men hun indså, at både Sværkens og hendes egen fader gik forud her, så først da de var nævnet op, kunne der være tale om det andet. Om navnene til de sidste smådreng, der med kort mellemrum holdt deres indtog, havde der heller ikke været anstillet særlige betragtninger. Og lige så let gik det med de to små tvillingpiger, der fulgte efter Henrik. Her var det mormoder og farmoder, som skulle opkaldes, og Inger og Grete var straks knyttet til dem.

Ved deres fødsel var den gamle Birte, der lige fra sine purunge dage havde tjent i Priergården, taget over for at hjælpe Kirsten med de mange småbørn, og opofrende og trofast, som hele hendes væsen var, ydede hun her sit bedste hos datteren, som hun havde gjort det hos moderen. Men for en tid siden havde hun brækket det ene ben, så hun kunne ikke være med

ved det grove slid som før; men hjælpe den kære Kirsten med de mange små kunne hun bedre end de yngre. Hun var derfor her på sin rette hylde, og Kirsten var hjerteglad for at have den gamle pige i huset. Hos Hans Sværke delte hun kår med de øvrige folk, men noget mere havde hun heller ikke håbet eller ventet, så hun led ingen skuffelse ved hans kølighed.

Kimmeren havde grinet højt for hver gang, han kom til kirkegangsgilde på Sværkegården, men allerstærkest drillede han Sværken, da der skulle holdes gilde med de to små tvillingsøstre.

»Det er jo det, jeg altid har sagt, at når sån en gammel støder får begyndt at sætte børn i verden, så ved han hverken ende eller begyndelse med det,« grinede han og daskede Sværken lystigt på armen. »Og bliver du æls sån ved bare en halv snes år, så kan der blive en ordentlig flok til siden at slås om dine grunker.«

Hans Sværkes læber krummede sig. Ja, nu var der adskillige til at dele det, han havde samlet. I grunden ønskede han ikke, der var alt for mange arvinger til hans rigdom, da der så ikke ville blive ret meget at sætte hver i vej med. Men børnene kunne ikke gøre ved, at de var kommet til verden, og det var en faders pligt at tage vel imod dem, der var ham betroet.

Kimmeren gav ham nu et nyt dask.

»Forresten er du osse en farlig karl til at snyde alle vos indenfor familien, for naturligvis har både jeg og hele slænget før i tiden sat næsen op efter et gevaldigt arvegods, når du en gang fik i sinde at kradse af.«

»Ja, sån går det jo gerne, hvor der er et barnløst menneske,« indskød Sværken.

»Ja, sån går det,« gentog Kimmeren, »for man kan jo da hverken tage gård eller penge med sig i graven, selv om man er nok så forlibt i det hele, så man er nødt til at overlade det til andre; og når man så ænne har sørget for at lægge sig nun til selv, må man jo gå længere ud i leddene.«

Sværken nikkede lidt hen for sig. Ja, det var det, man måtte, men det var også det, han aldrig havde kunnet forlige sig med. Altid havde det været ham imod, at Sværkegården skulle over på fremmede hænder. Men heldigvis var der nu heller ingen fare herfor. Kunne børnene blot stå på sunde ben, havde han her de rette arvtagere.

»Men når du nu æls sån har snydt mig for at få fat i noget af det, du har mokket sammen, så kan du kas unde mig lidt sån på tredie hånd,« blev Kimmeren ved, »for når du nu har så monne piger, så kan du vel slå en lille handel af for vor Rasmus.«

»Nej!« Hans Sværke skød tobakstønden længere ind på bordet. »Jeg giver mig ænne af med at handle om mine piger.«

»Ja, foreløbig kan drengen da osse godt nøjes med en!« gnækede Rasmus Kimmer. »Siden så ved man junne, hvor gridsker han bliver på hvedekagen.«

Sværken rejste sig og gik ind i den anden stue. Nu ville han ikke høre mere på Kimmerens vrøvl, og ingen fik ham til at binde sine børns skæbne til en anden. Han kendte nok selv til, hvad det ville sige at blive lovet bort på vuggen. Det havde forbitret for ikke at sige ødelagt hele hans ungdom og et godt stykke af hans manddom. Hans børn skulle ikke rammes på lignende vis.

Hans Sværke havde fået sine aviser og sat sig tilrette med dem henne ved bordenden, medens den øvrige husstand sad med deres forskellige arbejder rundt omkring i stuen. Ligesom i faderens tid blev aviserne stadig læst højt, så alle kunne nyde godt af det, de bragte.

Så længe Maren levede, havde oplæsningen blot været hørt i den stilhed, som ingen vovede at bryde, men om der var nogen, som interesserede sig for det læste, stod ikke Sværken helt klart. Ofte havde han også tænkt, at han i grunden lige så godt kunne læse bladene for sig selv. Det var både hurtigere og nemmere, men alligevel kunne han ikke føre det igennem.

Men siden Kirsten var kommet til gården, var der som på mange andre felter indtrådt en stor forandring. Nu læste han ikke for døve eller sløve øren, nu var der vågen opmærksomhed, og bagefter skulle der nok komme gang i samtalen om det hørte. På sin fine, forstående måde vidste Kirsten at trække folkene ind i det meste, og skønt hun lige så lidt som han selv kunne rede alle trådene i det, der forelå, evnede hun dog altid at sætte tankerne i bevægelse.

»Tesdorpf begyndte i 1845 på Ourupgård en aftenskole for gårdens og omegnens unge karle,« læste Sværken nu op. »Den

begyndte med 30 elever, men siden er det ikke lykkedes at samle en snes.«

»Hvor er det trist, at den slags ænne kan gå fremad«, bemærkede Kirsten.

»Ja, det er ænne så underligt, at bønderne skal blive ved at stå tilbage, når dinne vil se at skaffe sig den oplysning, der er at få.«

Hans Sværke vendte bladet med en hastig bevægelse. Det harmede ham altid, når han fik beviser på bondebefolkningens ligegyldighed overfor det, der tjente til dens vel. For længere tid tilbage havde han også talt med Hald om aftenskole, og denne havde beredvillig taget sagen op, så han nu i adskillige vintre havde givet undervisning for de unge. Men et slid var det at holde skolen gående, og bestandig måtte både han og Hald rundt såvel hos forældre og husbondsfolk som hos de unge selv for at få et nogenlunde rimeligt antal elever at arbejde med. Og de var begge overbeviste om, at i det øjeblik, de nøjedes med blot at udsende en almindelig indbydelse, ville det hele falde sammen. Folk skulle som puffes og skubbes frem for at få dem ind i oplysningsarbejdet.

Men når det så endda kunne holdes vedlige, måtte man være tilfreds. Værre var det, hvor det gik helt i stå. Men så længe han evnede at komme rundt og ruske lidt op både i yngre og ældre, skulle hans bysbørn ikke få lov at slumre ind. Han ville se at holde dem vågne nok til at tage imod den undervisning, som deres dygtige og nidkære lærer bød dem igennem aften-skolearbejdet.

»Den rige pastor Dresler i Flintinge har ladet sælge kød af en syg ko,« læste han så videre.

»Men det var dog forfærdeligt af en præst,« udbød Kirsten.

»Ja, netop af en præst!« sagde Hans Sværke med en stram trækning om munden.

Han kunne haft den største lyst til at sparke nærmere på præsterne, der handlede så afskyeligt imod deres næste, som de ellers fremfor nogen andre skulle foregå med et godt eksempel, men han tav af hensyn til Kirsten. Det kunne ikke siges, at hun var nogen præstetilbeder i almindelig forstand, men hun blev altid bedrøvet og ilde berørt ved at høre, at de, der skulle for-

kynde Guds ord ikke viste sig at være i besiddelse af simpel retfærdighedssans.

»Ved et julegilde i Rasted på Lolland skød ungdommen 2 rigsdaler, 2 mark og 11 skilling sammen til en arbejdsmand der i byen, hvis hus var brændt, og han havde mistet alt det, han ejede,« fortsatte Hans Sværke læsningen.

»Det var et smukt træk af de unge — og sån set heller ænne så lille et beløb,« sagde Kirsten, »men ligegodt forslår sån et par daler ænne ret meget, når der skal købes ind til en nøgen familie.«

»Nej, men det er osse forkert, at folk ænne ser at få assureret deres sager, for når vi nu har et brandforsikringssselskab her på Falster og Lolland, så burde alle sikre sig i ildebrandstilfælde.«

»Ja — men det er junne sån, når der i det daglige er brug for hver en skilling til andre ting.«

»Det kan være svært nok for monne imellem at skaffe de nødvendige assurancepenge,« indrømmede Hans Sværke, »men flere gange er det heller kun ligegyldighed, som ligger bag ved.«

Han skubbede lidt til ølpotten, der stod ved siden af ham. Ja, stadig væk var det sløvhed og gammel slendrian, der trådte hindrende i vejen for mangfoldige ting.

»Forresten står her et stykke om brandforsikringssselskabet,« begyndte han igen. »Der skal jo snart være generalforsamling og valg af formand, og nu er der så en, som skriver, at den nuværende formand, gårdejer Hans Olesen, Sædinge, er god nok på monne måder, men har den fejl, at han er lollik — og falstringerne burde have en af deres egne til at ordne deres sager.«

»Jamen så skulle de vel osse have deres egen forening?«

»Ja, det snakkes der jo osse om. Men her anbefales så æls Borchter Skytte fra Systofte i stedet for Hans Olesen, og man indbyder »Bondevennernes Selskab« her i stiftet til et møde i Sækkjøbing. Men »Falsters Landmandsforening« har udsat sit årsmøde indtil videre. Og »Maribo Amts økonomiske Selskab« klager over, at der er for ringe tilslutning til arbejdet.«

»Men der er osse nun, som mener, at selskabet er for fornemmet for almindelige bønder,« indskød Kirsten.

»Ja, det er jo de høje herrer, Knuth, Tesdorpf, Wilhjelm og

flere andre store karle, som står for sagerne, så det kunne siges andet, end at det er fine folk.«

»Det er æls en rædsom hob foreninger, som her nu er blevet,« sagde arbejdsmanden, der tit blev siddende lidt efter fyraften for at høre nogle af nyhederne. »Før i tiden kendte manne ret meget til den slags.«

»De fleste af dem er osse kommet i de senere år. Og de kan osse være meget gode hver for sig, men man kan junne stå i dem allesammen. Men derfor kan man ligegodt ønske, de må gå fremad, for de fleste har jo da til formål at samle og oplyse folk om et eller andet.«

I nogen tid havde kongen været syg, og de sidste blade bragte også stadige bulletiner om hans sygdom.

»Hvis han så skulle dø og kronprinsin blive konge — hvem mon der så skal komme efter ham?« spurgte førkarlen.

»Ja, det tronfølgerspørgsmål er junne ordnet endnu, for så længe kronprins Frederik var gift, håbedes der jo stadig på, at han skulle få en arving, men når nu han er skilt for anden gang og bare holder til med denne her Lovise Rasmussen, bliver der nok ingen efterkommer, der kan tages i betragtning — så der må søges andre steder hen.«

»Men nun snakker da æls om kongens broder — ham prins Ferdinand, der er gift med Frederik den sjettes datter.«

»Ja, men han er jo meget ældre end kronprinsin, og der er heller ingen børn, så det giver ænne nun rigtig løsning.«

»Men der tænkes jo osse på kongens søster, landgrevinde Charlotte af Hessen, og hendes børn,« sagde Kirsten.

»Ja, det er vel dem, der har de bedste udsigter, og vun det så end går, slipper vi jo nok ænne siden for en eller anden tysker.«

Med vågen interesse fulgtes i de følgende dage meddelelserne om kongens helbredstilstand. Ganske vist var man ikke så optaget af Kristian den ottende, som man havde været af Frederik den sjette. Hans regeringstid kunne i år slet ikke måle sig med den gamle konges, og dertil kom hans ubeslutsomhed og svingende meninger, der havde sat sine forskellige spor, så man ligesom ikke rigtig regnede med, hvad han ville eller mente. Også vestfalstringerne havde han så at sige personlig skuffet. Ved

dæmningsfesten og det påfølgende besøg i Kippinge præstegård havde kongen lovet, at den tidligere så berømte hellige kilde ved Valfartskirken skulle blive rensset op og istandsat, men løftet var ikke holdt, så kilden lå hen som før. Så lidt det hele end var, havde adskillige følt sig stærkt brøstholdne herover, og iblandt disse var Hans Sværke. Et kongeligt ord skulle der kunne stoles på i stort som i småt, ellers tabte personen noget af sin værdi.

Foruden dette lokale kom også og hvad værre var, at man havde ventet folkefriheden ved Kristian den ottendes hånd. Som han havde skænket nordmændene en fri forfatning, måtte han vel også kunne lade danskerne blive det samme gode til del. Men årene var gået, og intet var sket. Det kølnede begejstringen.

Men nu lå han alvorligt syg, og hvad der end kunne siges, var han dog kongen, så alle måtte være berørt af, enten det blev liv eller død for ham. Og det blev så døden.

I første nu virkede det overvældende, og for den store part af befolkningen, hvor aviserne ikke var en daglig gæst, kom budskabet som en overraskelse, da man knap havde været helt klar over sygdommen; men næppe havde man fået sundet sig lidt, før jublen over den nye konge rejste sig i al sin vælde.

Det var jo den jævne og folkekære kronprins Frederik, der nu skulle regere, og hans valgsprog »Folkets kærlighed min styrke« fløj rundt med fart fra gård og til hus. Og nu var frihedens time sikkert nær.

»Aldrig før har folk vist været mere spændt, end de er i øjeblikket,« sagde Hans Sværke til Kirsten en dag, han havde været et ærinde oppe i byen, »og det er lige meget, hvor man kommer hen, så snakkes der om frihed både først og sidst.«

»Ja, det er et underligt røre, der er kommet mellem alle mennesker,« svarede hun. »Om det så er pigerne, spørger de efter, om vi får fri forfatning.«

Hans Sværke smilede lidt spodsk.

»Ja, der ser man, vun den slags kan gribe om sig, når sån nun tøse ligesom osse vil give sig til at snakke politik.«

»De hører jo, hvad du læser op fra aviserne, og så er det kun, som det skal være, at de lægger mærke til det, der er fremme,« kom det fast og bestemt fra Kirsten.

»Ja, vel så.«

Sværken trak lidt langt på det. Selvfølgelig var det meningen, at folkene skulle høre efter, når han læste op, men al denne slags gjaldt jo da egentlig kun mandfolkene. Fruentimmerne skulle ikke blande sig i sligt. Men Kirsten havde jo sine egne meninger på de punkter, og værd at trættes med hende herom var det ikke.

»Vil du med til kongens begravelse?« spurgte hun lidt efter.

»Nej,« Hans Sværke lagde sine vanter op på den store firkantede kogekakkelovn, der havde afløst den lille bilægger inde i hverdagsstuen, »når jeg har været til én kongebegravelse, kan det være nok.«

»Vist så, og den ene kommer vel osse til at ligne den anden, men jeg tænkte, at du kas ville derind, så du kunne prøve at køre med den ny jernbane, der er kommet mellem Roskilde og København.«

»Ja, det kunne jeg osse godt have lyst til, men det får vente til en anden lejlighed.«

Siden den korte jernbanestrækning året i forvejen var blevet anlagt, havde Hans Sværke ofte ønsket at få dette mærkværdige befordringsmiddel at se. Men det skulle udskydes, til der bød sig en passende anledning. Og med til kongebegravelse ville han ikke. Det skulle ikke kunne siges om ham, at han vigtede sig op og fløj af sted, hver gang en konge blev begravet.

Men med i det hele fulgte han, både det, der vedrørte begravelsen, som alle øvrige begivenheder ude i landet og fulgte det endnu ivrigere end nogensinde før. Tidligere havde det ellers været skik, at aviserne ved deres ankomst blev lagt op på hængeskabet til om aftenen eller de hellige dage, men nu var de knap kommet indenfor døren, før han gik i lag med dem for at se det vigtigste nyt. Senere læste han så højt som sædvanlig. Og nu var her stof, så man aldrig havde kendt mage. Der var begejstringen over den nye konge, som nu ville indkalde til en grundlovgivende rigsforsamling, og sidst, men ikke mindst var der Slesvig-Holsternes oprør.

Det uvejr, der længe havde ligget og ulmet under Kristian den ottendes sidste regeringsår, var nu ved hans død for alvor brudt løs, og krigen med Tyskland uundgåelig. Kirkeklokkerne kaldte store skarer af landets våbenføre mænd under fanerne, og som sognefoged og lægdsmand måtte Hans Sværke også rundt for at

give de pågældende i sit sogn de nødvendige ordrer angående rejsen.

Alle vegne var der sorg og fortvivelse ved at se mænd og sønner drage af sted. Ingen anede, om de nogensinde vendte tilbage. Død og fare lurede overalt, når krigen var inde. Selv de, der blev hjemme, kendte sig heller ikke sikre. Når fjenden var i landet eller i hvert fald stod for døren, var det ikke godt at vide, hvordan det ville gå. Uro og forvirring var der overalt. Men det kunne ikke hjælpe. Alle skulle stride sig igennem, og det var deres pligt at gå i kamp for fædrelandet!

Hidtil havde kun de færreste skænket Danmark en tanke. Vel vidste de nok, at de var danske og Danmark var deres fædreland, men noget særligt forbandt de ikke hermed. Fædrelandskærlighed var for de fleste iblandt menigmand et ukendt begreb.

Man havde et land — ja, men det styrede kongen, og ingen havde noget af betydning med det at gøre. Man dyrkede blot sin jord eller passede sit håndværk eller gik på arbejde, som det var faldet i ens lod, men fædrelandet og alt, hvad der hørte ind under — nej, det var udenfor den almindelige rækkevidde.

Men pludselig, som et lyn fra en klar himmel, var der kommet noget i luften, og rundt om svirrede det med fædreland og folkefrihed, skønt manganen en næppe nok forstod, hvad det egentlig betød. Som et uventet bølgebrus fra en smilende sø skyllede nationalbegejstringen ind over landet, uden at nogen knap nok kunne sige, hvorfra den kom, og hvorhen den fo'r. Men den var der og rev alle med sig, så det blev som et helt nyt folk var dukket op af tågen. Bruset inde fra hovedstaden gav dønninger over det hele land.

Også til Vestfalster var røret kommet, og rundt om surrede det med navne, som man ellers i almindelighed ikke kendte det mindste til. Og man havde videre hørt om studentertoget til kongen og det rejste krav om en grundlov og frihed som i Norge, og man vidste, der havde været kasinomøde og at et martsministerium var dannet. Og den nye konge ventede man sig alt det største af, fordi han var så folkelig og jævn. Ikke altid skulle han have været så taktfuld og fin, som fra højeste kredse krævedes af en herre i hans stilling — og skilt fra to prinsesser var han og boledet sammen med denne modehandlerinde, som sladdereren

ikke levnede ære for en hægte — så der var nok at sige ham på. Men jævn og jovial og fuld af lune var han og i det hele taget i besiddelse af mange egenskaber, som huede og tiltalte det store, brede lag. Derfor måtte man trods alt elske ham og se op til ham.

Og nu kaldte han så på alle landets gode sønner — og for konge og fædreland måtte de være rede til at gå i kamp og ofre liv og blod, om det skulle være.

Men skønt der var rørt ved en hel ny streng og vakt en hidtil ukendt følelse til live, så man med en egen jubel kunne tale begejstret og opstemt om konge og land — og skønt det gamle tyskerhad var blusset op med forøget styrke, så man af harme og had ildnedes yderligere op til at være med i kampen — skabtes der dog sorg og kummer i hvert eneste hjem, hvor indkaldelsesordren lød.

Især blev der sorg hos Morten Nygaards. Lyse og muntre var hjemmets dage hidtil svundet bort og blevet til år, og hvert år havde sine skønne minder. Ret en herlig tid havde det været for Else og Morten, og den kærlighed, de allerede i barneårene havde omfattet hinanden med, var i tidens løb stedse blevet dybere og stærkere.

Og sammen med fasteren havde de frydet sig over den store, sunde børneflokk; og aldrig havde de lukket hånden for Mortens fattige slægtninge. Altid havde de fundet, det var skønt at give, og der hvor hjælpen var kommet, havde de mødt taknemmelighed og glæde, som yderligere kastede sin glans over tilværelsen.

Og nu skulle Morten så rives bort fra sit glade, lykkelige hjem og alle sine kære for måske aldrig mere at vende tilbage. Det var det tungeste slag, som kunne ramme. Else formåede næppe at holde sig oprejst, da han skulle af sted, og Morten selv var stærkt bevæget, men søgte dog at trøste og opmuntre, så vidt det var muligt.

Det var jo hans pligt at lyde kongens bud, og som ærlig dansk mand måtte han være med til at væрге landet imod tyrannerne, der ville røve et stykke af Danmarks rige.

»Og du må jo så prise dig lykkelig ved at kunne blive i hjemmet med børnene og der få det daglige brød, selv om jeg er væk,« sagde han til Else ret før afskedens time slog, »så midt i alt det mørke er der dog osse noget lyst og godt.«

»Ja — ja —« indrømmede hun, »skulle jeg skilles fra jer alle-sammen — eller vide børnene lide sult og nød, var det naturligvis værre — — —«

Men alle trøstegrunde kunde dog ikke dæmpe hendes dybe hjertesorg ved adskillelsen fra ham, der var både den første og den sidste hos hende, og da han endelig måtte rive sig løs for at kunne slå følge med sine lidelsesfæller til Gåbense, hvorfra de skulle sejles til Vordingborg og siden befordres videre til Køben-havn, kastede hun sig hulkende på sengen og blev længe liggende med hovedet begravet i puderne.

Da hun havde grædt en tid, kom fasteren ind til hende.

»Ja, det er strikt for dig«, sagde hun bevæget, »for det gør altid ondt at skilles fra dem, man mest holder af, men dagens arbejde skal gøres, og du må hverken for Mordins eller børnenes skyld synke sammen eller give op. Du må tage fat, hvor I begge to har sluppet, og du må gå jere børn i Mordins sted.«

Else rejste sig halvt op i sengen.

»Ja — jeg må jo skotte dem og det hele, så godt jeg kan — —«

»Ja, og så vidt det kan lade sig gøre, må dunne lade noget for-falde, mens Mordin er borte. Når han kommer hjem, skulle han gerne se det i samme orden, som da han tog af sted.«

»Ja,« Else rejste sig nu helt op, »der er meget at tage vare, og jeg skal osse nok se at gøre min pligt.«

Hun følte, at nu måtte hun som gå i ilden for sit og Mortens og børnenes fælles vel. Heldigvis havde hun også fasteren som trofast støtte, og hos hende ville hun stedse kunne finde for-ståelse og deltagelse, når de tunge timer var inde. Godt, at hun som i barneårene havde hende at ty til med al sin sorg!

Og hendes brødre, Hans Sværke og Morten Brodt, der var deres nære naboer, ville også hjælpe med råd og dåd. Den anden tvillingbroder, Klavs Drage, samt svogeren på Kimmegården kunne derimod ikke på samme vis være behjælpelig med går-dens drift, da de boede for langt borte, men de kom dog for-holdvis ofte hos hende og gav en hånds-rækning med, hvad de kunne, så alt var til megen oplivelse.

Og børnene var flinke og gjorde, som hun bød dem, og med avling og kreaturer gik det jævnt hen, som det plejede, så under omstændighederne kunne ingen have det bedre. Kun var det

savnet af Morten, som trykkede, og angsten for, hvordan det ville gå ham i krigen.

Ind i alt dette kunne der også skyde sig en streg af bitterhed, fordi han ene udaf hele hendes nærmeste familie skulle være den, der måtte ud på slagmarkerne, medens alle de øvrige kunne blive i deres hjem. Heller ingen af dem havde været soldater. De havde enten trukket sig fri, eller der var stillet for dem. Men sådan var det ikke gået Morten. Han havde været iblandt dem, der trak sig til soldatertjenesten, og ingen havde han haft til at betale for sig, så han kunne slippe for garnisonen. Han måtte ind og gå alle strabadserne igennem, endda i hele to år — og nu fik han så krigen i tilgift!

Det var stadig husmandsdrengens mærke, der sad på ham, selv om han var kommet ind i gårdmændenes kreds. Og svært var det så godt som intet at vide om hans skæbne. Efterretningerne fra krigsskuepladsen kom kun sparsomt ind. De få aviser, som hist og her blev holdt, var ikke særlig godt underrettede, ligesom nyhederne ikke var af sidste dato. Breve var det også en sjældenhed at få. Ingen af bondsoldaterne var vant til at befatte sig synderligt med brevskrivning, så selv om de ikke helt havde glemt, hvad de havde lært i skolen, gik det dog kun trægt med at få en pen i hånden. De fleste tider var de også trætte og udasede, når de havde en ledig stund, så brevskriveriet kom kun yderst sjældent i gang. Underretningerne om de forskellige indtrufne begivenheder ude fra fik man derfor kun i ny og næ. Alt stod mest i uvishedens og rygternes tegn. Af de sidste var der også utallige. Snart fortalte man dette, snart hint, uden at nogen havde virkelig rede på, hvad der lå til grund for det, der fløj rundt med lynets hast og voksede sig stort og uhyggeligt på sin vej fra mand til mand.

Hans Sværke kom en dag ind i skolen til Hald.

»Kunne du æls ænne hjælpe lidt på oplysningen om krigen og begivenhedernes gang ved af og til at samle folk en aftenstund og så læse noget op for dem fra aviserne og forklare, hvad du ved om slagene og de forhandlinger, som føres inde i København?« spurgte han. »For jeg tror, der er monne, som gerne ville være med ved sån en lejlighed.«

»Ja, jeg har forresten også selv tænkt på noget i den retning,

men ikke gjort alvor deraf, særlig fordi min kone og et par af børnene har været syge i længere tid,« sagde Hald. »Men nu er de bedre, og lad os så blot se at få begyndt, for jeg mener også, der er trang til stede efter at få lidt at vide om de foreliggende forhold.«

»Ja, det er der,« forsikrede Sværken. »Selv folk, som æls aldrig før har brudt sig om enten det gik op eller ned andre steder, de spørger nu ud både om det ene og det andet, som man slet ænne skulle tænke sig, de spekulerede på.«

»Ja, der er ved at komme mere liv over alt og alle,« udbød Hald, »og jeg skal gerne her være med til at puste til flammen.«

»Det skal du have tak for!« sagde Sværken i en varmere tone, end han ellers plejede at anslå. »Jeg tror, det vil have stor betydning, hvis vi kan samles en gang imellem, og er der æls noget, jeg kan hjælpe med, er jeg villig til det.«

Han følte stadig, at han, som havde alt på det tørre og ikke skulle ud i krigens elendighed, burde være med til at yde sit, når han sad derhjemme. Enhver, som kunne, havde en pligt til at bringe et offer for at lette trykket, der hvilede over andre.

»Hvis du vil levere lidt brændsel, så vi kan fyre i skolestuen de aftener, vi samles i vintertiden, ser jeg det gerne,« sagde Hald. »Jeg sørger så for belysningen.«

»Jeg skal nok komme med brænde, så vi kan sidde lunt og godt,« lovede Sværken. »Men vun mener du æls, det hele skal gribes an?«

»Jeg tænker, det er bedst vi foreløbig fastsætter en bestemt aften, enten hver uge eller hver anden, som der viser sig trang for. — Siden kan vi aftale nærmere, når vi ser, hvordan det går.«

Som Hans Sværke havde ment, var der indenfor byens beboere længsel efter at høre noget ude fra. Allerede første aften kom der mange til stede og de følgende endnu flere. Til at begynde med læste Hald sine aviser højt og forklarede, hvad han vidste fra krigsskuepladsen og hovedstaden. Ofte havde han også en eller anden skrivelse, som kunne bringe bud om ekstra begivenheder, og adskillige af de tilstedeværende fik herigennem oplysninger om forhold, som de ellers ikke havde det mindste kendskab til.

Altid havde han også nogle trøstende og opmuntrende ord at føje ind til de nedbøjede og bekymrede, og til slut blev der sun-

get et par salmer. Efterhånden som tiden gik, og de mange nye krigsviser kom frem, lærte han dem at synge de bedste af disse, så aftnerne i skolen svandt hastig hen. Med længsel imødeså man den fastsatte aften, og kun den mest tvungne nødvendighed kunne holde byens folk borte. Som intet andet havde dette knyttet dem sammen, og her var ingen, der spurgte om stand eller stilling. Her kom hel- og halvgårdsmænd, håndværkere og arbejdere, aftægtsfolk og indsiddere, rige og fattige, mænd og kvinder og halvvoxne børn, alle i én skøn forening for at høre, hvordan det gik konge og fædreland, kendte og ukendte, som kæmpede derude på liv og død. Midt i al sorg og uro skabtes her en samfølelse, som ingen nogensinde før havde kendt, og herigennem spredtes noget af slagskyggen, der var kastet ind over dem og hjalp til at holde modet og håbet oppe.

Med små midler havde Hald støttet af Hans Sværke her haft lykke til at vække slumrende kræfter til live og berede jordbunden for den ny tid, der var inde og siden skulle komme. Og heldet havde fulgt disse små beskedne sammenkomster, fordi der var grøde og grotid i luften, så de fleste med åbne sind var rede til at fange den friske luftning, der som en bølge skyllede henover Danmark under treårskrigen.

Udadtil havde man heller ikke ligget på den lade side, men rundt omkring i planløs orden søgt hist og her at oprette et eller andet værn, som man mente skulle kunne beskytte den hjemlige arne imod et muligt angreb.

»Nu har Nr. Alslev og Nr. Vedby sogne vedtaget at danne frivillige vagtposter ved deres kyststrækning både dag og nat,« fortalte Hans Sværke en eftermiddag, da han havde været en tur oppe i byen, »og der skal være 25 mand vagt ad gangen, og desuden vil de have en særskilt patrulje på 8 mand.«

»Jamen hvor kan de dog magle alt det, når de har en hel hob inde som soldater?« udbrød Kirsten.

»Nej, jeg tænker osse nok, det vil komme til at knibe dem, hvis krigen skal vare ved i længere tid,« svarede Sværken, »for det er den slags, som nok er til at få i gang lige straks, men det er ænne nemt at blive ved med det — og så kan dænne hjælpe at ryge hedere i, end man kan holde til.«

»Jamen vil du kas ænne prøve at lave noget særligt her?« spurgte hans broder, Morten Brodt, som just var der i et ærinde. Hans Sværke lukkede sit pibebeslag med et lille smeld.

»Jeg vil gøre, hvad der bliver forlangt af mig som sognefoged.«

»Jamen jeg mente sån noget ekstra og frivilligt — og noget mere nede ved Guldborgsund.«

»Å — jeg tænker ænne, at lollænderne vil komme og overfalde vos.«

»Nej, vel så —«. Morten kunne nok høre spotten. »Men fjenden kan jo da komme fra den åbne strand og ind gennem sundet.«

»Det kan han, men skulle det ske, så tror jænne, at vi med de midler, der står til vor rådighed, kan forhindre ham i det ilejn.«

»Det kan vi kas nok ænne — men vi bør da søge at gøre lidt modstand.«

Sværken strøg en avne væk fra sit trøjærme.

»Du skal heller ænne være bange — der skal nok blive gjort, hvad øvrigheden sætter vos til.«

»Men sån som i Horbelev sogn har de jo sammen med de øvrige byer under det classenske fideicommiss oprettet et frivilligt korps af samtlige våbenføre mænd fra 17 år og op til 60 for at danne en kystvagt,« blev Brodten ved.

»Ja, jeg har nok hørt det, men derfor skal jeg ligegodt ænne have noget af at stable mere af den slags på benene, end man er pisket til,« erklærede Sværken, »for jeg husker nok, vun det var, så længe vi havde kystmilitisen liggende og drev rundt nede ved stranden — hvad fik vi vel ud af det? Ænne andet end drik og svir og slagsmål og fruentimmerkommers både først og sidst.«

»Ja — —« Morten Brodt virrede lidt med hovedet, »noget af sån uvæsen kan der jo altid blive, når folk i længere tid ænne skal andet end holde vagt, som denne giver rigtig noget at bestille. Men fordi der nu ænne skete noget af betydning i forrige tider, så ved man junne, vun det nu vil gå.«

»Nej, men vi ved nok så meget, at hvis der kommer fremmede søfolk, som vil ind et eller andet sted, så har de sikkert skydevåben med, så det kan blive til noget, og så hjælper denne meget, at vi står der og peger med et par gamle muskedonnere eller en jertyv og en buløkse og nun lange stager, og hvad vi nu æls kan få fat i.«

»Ham den Peder Hansen fra Lundby på Sjælland, som der skrives og snakkes så meget om, har da æls tilbudt at ville komme herover og hjælpe med at inddele Falster i distrikter til kystvagtjeneste,« begyndte Morten lidt efter igen.

Hans Sværke gav et lille fnys.

»Peder Hansen kan sikkert være skrap nok til at fortælle om fæstebønder og herregårdsarbejdere, men jeg tror ænne, han dur ret meget til at være komdérskersant ved krigsvæsenet.«

Morten Brodt stod påny et øjeblik uden at sige noget.

»Der er da osse monne steder, de begynder at holde skiveskydninger for at øve sig med gevæerne,« fortsatte han derpå. »Sån som henne i Tåderup indbyder ham magister Lindberg til at komme og have skydeøvelser ved præstegården. Og bagefter skal der synges nun af de nye krigsviser af Grundtvig og Ingemann.«

»Ja, lad dem bare synge og skyde lige så meget, de har lyst,« sagde Sværken, »men de får da nok mere fornøjelse af syngningen end af skydningen. Forresten er den Lindberg jo en mand, der gerne vil give oplysning om forskellige ting,« føjede han lidt efter til i en anerkendende tone, »og nu har han begyndt at gøre opmærksom på en ny bygsort, som kaldes palæstinabyg og menes at egne sig godt for jorden her.«

»Ja, jeg har læst stykket, der er skrevet, og har osse tænkt på at ville se at få fat i lidt af det byg,« sagde Morten Brodt, der ligesom Hans Sværke var en dygtig landmand og gerne ville prøve noget af det nye, som blev anbefalet.

Men over den fremmede bygsort, som den kendte Tingstedpræst havde gjort sig til talsmand for, stod alligevel for tiden den frivillige folkevæbning, og endnu en gang ville Morten Brodt forsøge at ombestemme broderen, som han mente var den, der bedst kunne bringe planerne til udførelse.

»Jeg synes ligegodt, vi skulle se at gøre, hvad der gøres kan for at stille noget op, hvis fjenden skulle komme,« tog han atter fat.

»Ja, så kan du jo se at stille noget i vejret — jeg gør denne!« kom det affejende tilbage.

Morten Brodt indså omsider det håbløse i at få broderen med til særskilte sikkerhedsforanstaltninger ad frivillighedens vej.

»Vi, som har fået lov at blive hjemme, må hellere se at få passet vore egne sager og hjælpe der, hvor nun er indkaldte, så de osse kan få noget ud af deres — derved tjener vi vist landet bedre end ved at spille vor tid og vore penge på at støjre om nede ved stranden til ingen verdens nytte,« sagde Hans Sværke, og herfra var han ikke til at rokke.

Brodten drog et dybt suk. Den kolde, beregnende forstands synspunkter skinnede her som i de fleste andre tilfælde igennem hos Hans. Og ved denne lejlighed ville det rimeligvis få alle ekstra sikkerhedsforanstaltninger til at strande der i sognet. Når Sværken ikke ville tage del dæri, blev det meget besværligt for ikke at sige umuligt at sætte et ordentligt forsvar i gang, hvor begejstrede og ivrige end mange af de andre bymænd var for planerne herom. Selv turde han heller ikke tage ansvaret derfor. Når han i det mindste ikke kunne få støtte hos broderen, mang-

lede han evnerne til at træde op og dirigere med den indsigt og myndighed, som skulle til for at lede en sådan bevægelse, så den ikke skulle smuldre i stykker allerede under forberedelserne. Hvor trist det end var, kom man derfor nok til at lade det hele fare.

»Alle Falkerslev fæstebønder har jo givet hver en hest til hæren,« sagde han, idet han gjorde sig rede til at gå, »og en af dem skal have sagt, at han havde måttet sende sin bedste dreng i krigen, så nu ville han også sende sin bedste hest.«

»Ja, det er noget, jeg kan forstå,« sagde Sværken, »og min den røde hoppe har jeg osse lovet til armeen.«

Her ville han ikke stå tilbage, og så snart han havde hørt om kongens opfordring til landmændene om at stille såvel heste som fourage til rådighed for hæren, havde han straks ladet sig indtegne for levering af sin unge, stærke hoppe og foder til den for længere tid.

I så henseende skulle de nok finde ham rede til at bringe et offer for fædrelandet, og det samme var tilfældet, da der senere kaldtes på hjælp i klingende mønt. Han gav da mere end nogen af de andre af byens bønder.

Mens brødrene talte om det frivillige forsvar, havde Kirsten Sværke siddet henne ved sin rok og opmærksomt lyttet til deres samtale, men hun tav til det hele, da hun ikke var fuldstændig klar over, hvem af dem hun skulle slutte sig til. På den ene side syntes hun som Morten, at der burde gøres noget for at værges sig imod de farer, der truede, men til gengæld havde Hans Sværke nok også ret, når han hævdede, det var håbløst at begynde med et ekstra selvforsvar, som intet kunne gavne, men blot være til bekostning og tidsspilde. Derfor vel bedre at nøjes med det, der var planlagt, og så vente og se tiden an. Det var jo da også nede i Slesvig, at oprørerne fo'r løs, og det var slet ikke givet, at de kom til de sydlige øer. Derfor nok heldigst at slå koldt vand i blodet og tage det hele med så nogenlunde ro, sådan som Hans Sværke mente.

Foruden heste og fourage og rede penge kaldtes der også på det danske folks offervillighed i mange andre retninger. Et sted var der indsamling af undertøj til soldaterne og et andet fødevarer. I store måder ofrede særlig bønderkonerne af kisternes

indhold, og bjerge af skjorter og strømper, sokker og vanter, nattøjer og mavebælter strømmede ind, så fædrelandsforsvarerne kunne få noget at lune sig i. Og kød og flæsk, pølser, ost, ærter, gryn og mel og syltetøj kørtes i svære måder til Nykøbing, så snart blev der afsendt to store skibsladninger fødevarer derfra.

Aldrig nogensinde før havde man kendt mage til gavmildhed. Alle ville hjælpe, og alle var rede til at bringe deres offer — stort eller lille, som de evnede for fædrelandets frelse. Men kongen selv havde jo også vist dem vejen, idet han gav en fjerdedel af sine indtægter til landets forsvar, og hans eksempel burde enhver god dansk borger følge.

»Nu skrives der om, at man gerne vil have lagner og charpi til hjælp for de sårede soldater,« læste Hans Sværke en aften, da han havde fået aviserne fat.

»Så må vi osse se at hjælpe med det,« sagde Kirsten, »for det er jo da forfærdeligt, hvis de stakkels forskudte mennesker skal ligge og mangle, hvad der er nødvendigt for at lindre deres pinsler.«

»Ja, de, der har ofret liv og lemmer for landet, skulle gerne have den bedst mulige pasning, så du må helst med det første tage noget frem, som siden kan sendes af sted.«

Et stort skår havde det allerede taget i beholdningerne af nye skjorter og strømper og forskelligt andet undertøj, som han havde haft liggende, og nu ville det også skåre imellem lagnerne, der var tiltænkt børnene, men det fik være det samme. Til hans eget brug var der endnu mere end nok for hans levetid, og inden børnene var nået til skelsalder, ville Kirsten sandsynligvis have sørget for deres behov, så der blev erstatning for det, som nu blev givet bort. Men derfor var det jo ligefuldt et tab, når så store partier gik væk fra gården, og så mange, som han havde at dele ud til, ville der altid være brug for så meget som muligt.

Men det fik blive hermed, som det ville. Soldaterne og landet i det hele taget skulle hjælpes, og det måtte i øjeblikket gå foran alt andet. Hverken for sin egen samvittigheds skyld eller af hensyn til Kirsten kunne han her holde sig tilbage. Han vidste, at hendes gode hjerte ville vånde sig, hvis hun ikke med rund hånd måtte dele ud af deres overflod, og hun skulle ikke her få lejlighed til at kunne bebrejde ham noget.

Allerede var hun også fuldt optaget af, hvad der skulle gøres.

»Vi må i morgen se at få pillet noget charpi,« sagde hun henvendt til den gamle Birthe og de to unge piger. »Vi har en hel del tyndslidte larn, som er bløde og gode til det brug.«

Hans Sværke så videre i aviserne. Her var lange lister med fortegnelse over, hvad både den og den havde givet af flere forskellige ting. En hånlig trækning kom frem om hans mund, imens han lod øjnene glide hen over bidragslisten.

»Når folk kan få deres navne i avisen, bliver de kas osse mere villige til at punge ud,« sagde han, idet han lagde et af bladene sammen og tog et andet.

Hans blik faldt straks på en artikel om Tesdorpf, Ourupgård, der beskyldtes for at holde med tyskerne.

»I grunden er det vel heller ænne så underligt, om han gør det, når han selv er tysker,« sagde Kirsten, »men når han bor her i landet, skulle han jo ligegodt ænne have maskepi med vore fjender.«

»Nej, og han vil da osse gerne rense sig for beskyldningen og har derfor givet både en hest og meget andet til hæren.«

»Ja, det er jo et pænt træk.«

»Ja, men nun mener, at det har han sine bagtanker med, så helt slået uviljen ned har denne. Men æls forresten er der da osse monne, som tager ham i forsvar.«

»Ja, sån en mand bliver der nok vogtet på både af gode og onde.«

»Ja — og en meget dygtig landmand skal han jo osse være, men det er skamligt, som han ødelægger alle de bøndergårde.«

Al Hans Sværkes nedarvede bondeuvilje imod herremændene og deres vælde og tyranni rejste sig her overfor denne indvandrede tyske godsejer, der lagde mark til mark og bondegård til bondegård for her ud af at skabe et herresæde, hvor bønderne eller ihvert fald husfolk kunne få lov at trælle som de alle dage havde måttet på herregårdene. Var manden end nok så dygtig en jordbruger, skulle dog ingen bilde ham ind, at det blev til bøndernes gavn at få flere store godser.

Hans fader havde også indset dette. Da han sad med halvtredie gårds avling, havde han været klarsynet nok til at se, at på det samlede areal kunne der ligeså godt leve tre familier som en. Og

det havde også vist sig at holde stik. Han selv havde kunnet mere end leve, han havde også formået at samle i bunke til dem, der kom efter ham. Og broderen og søsteren, der havde fået de to mindste ejendomme, havde ligeledes haft deres gode, sikre udkomme.

I det hele havde mange flere mennesker her fundet deres brød ved avlingens deling, end hvis arealet havde været samlet. Og ejermændene havde siddet som frie folk. Det var også en ting, der måtte regnes med, når der taltes om at leve. Og de fleste af de mennesker, der skulle arbejde for deres brød hos andre, havde det dog som helhed bedre hos bønderne, end når de trælledede for en herremand. Alt det havde også sin betydning.

Da faderen meddelte ham sin beslutning om jordens deling, havde det sat hans sind i oprør, fordi hans stolthed og ærgerrighed drev ham ud i drømmen om storbondestillingen, der kunne hæve ham op over alle sine jævnlige, men inderst inde havde han forlængst sandet faderens ord om, at det var sundest og bedst, hvor en bonde selvanden eller tredie arbejdede med i bedriften. Og med dette og mere lignende i minde måtte han med uvillige øjne se på Tesdorpf's sammenlægning og nedlægning af de mange falsterske bøndergårde, selv om han måske drev jorderne bedre, end de forrige ejere havde gjort.

»Står der æls noget om, hvad nordmændene har bestemt sig til?« spurgte nu Kirsten.

»Ja, her skrives meget om »Den nordiske alliance«, og der menes, at der vil gå monne tusind svenskere med i krigen.«

»Ja, gid de dog ville komme og hjælpe vos.«

»Ja — men der er også nun, som tror, at det bliver ænne andet end til snak.«

»Det var meget trist, dersom det skulle vise sig.«

»Ja, det er junne godt, når der skal stoles for meget på fremmede. — Men her averterer en snedker Wilchen fra Nysted med, at han vil lave en korntærskemaskine af størrelse til tre hestes kraft, og hun skal kunne tærsk 3 travet vinterkorn i timen og det dobbelte af vårkorn.«

»Vorherre bevare vos dog for sån et maskineri!« udbrød arbejdsmanden forfærdet, »for hvad skulle vi arme arbejdsfolk dog så tjene føden ved, hvis ænne vi havde tærskningen.«

»Nej, det kunne jo blive slemt nok,« indrømmede Sværken.
 »Men kom der æls sån maskiner, som virkelig kunne tærskes kornet, så ville det jo være en fordel at få tærskningen til side i nunlunde god tid fremfor som nu at have høsten siddende i hæs eller på stænge til langt ud i foråret og få både korn og halm skåret i stykker af mus og rotter.«

»Ja, utøjet kan jo tit være slemt nok, men hvis i det hele taget sån et djævelskab af en maskine skulle kunne få noget af kornet ud, så ville hun da begribeligvis slå kernen helt i smask.«

»Ja, så ville det jo være galt.«

»Ja, der ville jo så ingen pris kunne vanke for sån nun knuste skaller.«

»Nej, naturligvis skal man levere ordentligt korn, dersom man vil tænke at få en ordentlig pris.«

»Jamen det vil I aldrig jere dage få!« erklærede arbejdsmanden på det bestemteste.

Uden nogen sinde at have set en tærskemaskine eller hørt om dens eksistens før nu i dette øjeblik, var han dog fuldt og fast klar over, at en sådan indretning absolut ville ødelægge sæden ganske og aldeles. Ikke en ærlig tønde korn ville der blive, hvis man gav sig i lag med den slags nymodens kunster! Nej, her var det plejlen, svunget af et par gode, stærke arme, som skulle til. Alt andet ville føre ud i den rene fordærvelse.

»Og selv om så sån et apparat kan hermesere sålænge med halm og korn, så der bliver pisket nun kerner ud, så er det da en hel umulighed at få strået tærsket rent,« blev han ophidset ved, »og når så det meste bliver siddende i halmen, så kan der rigtig blive noget til rotterne hele året rundt.«

Af sit inderste hjerte havde den gamle tærskemand den dybeste respekt for sin myndige husbond og arbejdsgiver, hos hvem han havde tjent føden i mangfoldige år, og i al almindelighed vovede han heller ikke at komme med ret mange fripostige bemærkninger hverken om dette eller hint og holdt også mest sine meninger for sig selv, da han vidste, det ikke sømmede sig for en simpel arbejdsmand at være altfor fremsagt — især når han også fik lov at nyde godt af de nyheder, som aviserne bragte; men overfor dette her med tærskemaskinen og alt, hvad der havde forbindelse med den, kunne han alligevel ikke dy sig. Her

måtte han rejse sig og på det kraftigste protestere imod indførelsen af et sådant ødelæggelsesværk. For ikke alene ville den fuldstændig ruinere bønderne, men den ville dermed også styrte alle arbejdsfolk ud i den yderste elendighed.

Hvad i himlens velsignede navn skulle vel husmænd og indsiddere gribe til, hvis de ikke kunne tærskes til pundes fra tidlig om efteråret og hele vinteren igennem og helst et godt stykke ud i foråret? Ikke en dags arbejde ville der så være at få! Og uden arbejde var der kun sult og nød, hvis ikke man ville søge trøsten hos fattigforstanderen.

Tanken om den trøstesløse udsigt, der var i vente for ham og mangfoldige andre tog nu helt magten fra ham. Al den opfarende ivrighed, som straks havde rejst sig til kamp og modstand imod det truende uhyre, der så at sige viste sig i horisonten, var nu dunstet bort, og tilbage blev en lammende rædsel for ikke at kunne tjene det daglige brød. Gråden sad ham næsten i halsen, og hans grove arbejdsslidte hænder dirrede.

»Ja, herregud — vun skulle det vel gå vos arme stakler, hvis ænne der blev nun tærskning!« klagede han med brudt stemme.

Kirsten Sværke så medlidende på ham. Hun forstod, hvad der rørte sig i hans indre.

»Ja, men så blev der nok hittet på noget nyt at gribe an i,« trøstede hun, »og så længe der heller ænne er kommet sån nun maskiner rigtig i gang, behøver du danne at kyse dig selv med dem. Og det går osse nok altsammen, skal du se.«

Hendes milde, medfølende ord havde en beroligende virkning og dæmpede angsten noget, men helt bortjage den hastig opblussende frygt kunne de ikke. Skønt han nu var mere rolig og behersket, ulmede dog stadig skrækken for en kommende tærskemaskine.

»Idestrup beboere har vedtaget ænne at holde gilde under krig,« oplyste så Sværken.

»Det er jo en pæn tanke,« sagde Kirsten, »og i grunden er det osse forkert at feste og holde kommers, når der er krig i landet.«

»Her hos mig skal der heller ingen gilder blive, mens alt dette står på,« sagde Sværken, »for der er andet at tage vare.«

Begge de unge tjenestepiger skottede lidt til hinanden. Når

bønderne vedtog ikke at holde gilder indenfor deres kreds, blev der sikkert heller ingen fornøjelser i ungdommens lag. Som de ældre gav eksemplet, var de yngre nødt til at følge så nogenlunde efter. Og her kunne det jo være kedeligt nok ikke at få de sædvanlige glade sammenkomster, særlig i højtiderne.

Men når der var krig i landet, måtte enhver tage hensyn dertil. Desuden manglede også de fleste af karlene, da de var indkaldte som soldater, så der var for det meste kun drenge tilbage — og dem var der ikke så meget ved. Alle ville helst svinges af karlene. Drengene tog man blot i nødstilfælde, og selv om de nu i mangel af nogen bedre kunne være gode nok for sig, ville der dog ikke blive det rette liv over ungdomsgilderne, når man skulle undvære karlene. Alt betænkt ville det derfor ikke blive så slemt endda at slå en foreløbig streg over den gængse højtidskommers. Og bare krigen snart kunne blive forbi og i hvert fald ikke komme til Falster, var det andet heller ikke noget at beklage sig over.

Hans Sværke kom nogle dage senere op i stadsstuen og traf Kirsten stående bøjet over en af de store klædeskister. Fra dens dyb havde hun taget en stabel lagner, som skulle sendes til lazaretterne. Sværkens øjne fæstede sig på linnedbunken. Det var ikke nogen ringe værdi, som denne repræsenterede, og meget slid var der lagt heri. Først ved hørrens dyrkning med alt, hvad dertil hørte af bragning, skætten og øvrige tilberedning foruden spind og syning samt væverløn. Men som han havde sagt sig selv mangfoldige gange, så var det enhver pligt at ofre noget for sit land. Og når man som her kunne nøjes med de døde genstande, var det for intet at regne. Langt mere vejede det, når der skulle ofres liv og blod.

Hans blik faldt nu på de små bogstaver, der med fint hvidt, hjemmespundet hørgarn var syet i lagenernes ene hjørne. K. R. D. P. stod der. Kirsten Rasmus Datter Prier. Det var altså Kirstens egne lagner, som hun havde fået i medgift fra sin moder og nu ville give til de sårede. Helt af sit eget tog hun, skønt der lå store bunker fra Marens og hans moders tid. Så fin og taktfuld var hun her som på så mange andre områder. Men hvem var vel også som hun!

Han følte i dette øjeblik, som skulle han slå armene om hende

og knuge hende ind til sig i et stormende favntag — ja, han kunne, om det skulle være, falde på knæ og skjule sit ansigt i hendes skød. Men latterligt ville det være at prøve på sligt!

Med en rolig bevægelse lagde han blot sin hånd på hendes ene arm.

»Du skanne tage alt af dit eget,« sagde han lavt. »Gem det hellere til børnene; de vil blive mere glad for at få, hvad der har tilhørt dig, end fra nun andre.«

Han bøjede sig ned og tog en del op, som han vidste var af Marens spind og tilvirkning.

»Tag det i stedet og læg dit eget ned igen.«

»Når du synes, det skal være sån, ser jeg det gerne,« sagde Kirsten stille og så på ham med et af disse vidunderlige taknemlige blikke, der varmede ham helt ind i sjælen.

Ved siden af lagnerne havde hun en stor bunke fint pillet charpi, som ligeledes skulle sendes ind til lazarettet. Sværken så også på de omhyggeligt ordnede gartrevler, som var samlede under Kirstens kærlige hænder og i sig selv som skabt til at lindre de blødende sår. Noget helt andet var det med Marens lagner. Der havde ikke været flettet nogen kærlighedstråde ind i dem, men nu blev de alligevel barmhjertighedsgaver og ville som sådan gøre deres gavn, stærke og solide, som de var.

»Her står noget om de forfærdelige forhold, som skal være i »fattighuskælder« i Nykøbing«, sagde Hans Sværke en aften, da han som sædvanlig havde fået fat på aviserne. »Lergulvet er hul på hul i jorden, og ingen kakkelovne findes; kun opvarmes rummene af en ildgryde, der oser, så folk får kvalme og hovedpine og bliver syge deraf.«

»Å, herregud, de stakler!« sukkede Kirsten medynksfuldt. »Det er osse forfærdeligt, at nun mennesker skal have det så elendigt, selv om de så er fattiglemmer.«

»Ja, det er hårdt at være på sognet,« sagde arbejdsmanden tungt, »det har jeg set nok af med mine forældre, så man må bede Vorherre bevare en for at komme under fattigvæsenet.«

Der blev et øjeblik stilhed, imens de fleste af de voksnes tanker dvælede ved de ulykkelige kår, som fattiglemmerne i mer eller mindre grad måtte friste alle steder. Især blev Kirsten Sværkes tanker ved at kredse herom.

»Jeg må stadig tænke på alt det i fattigkælderer«, sagde hun, da aftensædet var forbi, og hun og Hans Sværke var kommet ind i sovekamret for at gå til ro, »og selv om vort her vel ænne er dårligere end så monne andre fattighuse ude på landet, er det ligegodt meget simpelt.«

»Men det er osse simple mennesker, som holder til der.«

»Ja — men vun skal de vel blive andet under de kår, der bliver dem budt.«

»Nej — ret meget kan der vel nok ænne forlanges af dem.«

Hans Sværke lod som alle fattighuslemmerne passerede en hastig revy for sit indre øje. Der var Sidse Knevregås. Aldrig stod munden lukket på hende, når hun var i nærheden af andre mennesker, og sladre og bringe byens nyt fra dør til dør, så vidt hun orkede, var omtrent det eneste, hun foretog sig. Og vel også så godt som det eneste, hun kunne med de halvlamme og forkrøblede hænder, hun havde.

Sammen med hende boede Stine Klatøje. Fra barn af havde hun haft dårlige øjne, der altid flød med materie, som hang i store klatter ved hendes rødé, svulne øjelåg. Deraf havde hun fået sit øgenavn. Anden sygelighed havde hun tillige været plaget med, så ret meget havde hun ikke evnet, og den smule, hun kunne, vred hun sig ved, så den meste tid havde hun holdt til i fattighuset og mest været at finde i sengen.

Og der var Duksakken. Ved fødslen havde han været temmelig stor, og moderen erklærede, at han var en gevaldig duksak. Hendes kælebetegnelse havde vedblivende fulgt ham, selv efter at det viste sig, at han blev en stakkels undermåler både i den ene og den anden henseende.

Ligeledes var der Hæle-Birte, som aldrig havde hæle i hoserne, og Lamme-Jørgen, der engang havde forsøgt at stjæle et lam. Og der kom Mette og Hans Kusk, i og for sig meget skikkelige folk, men et par stakkels skrog, som alle havde kunnet rende døre op med, så det hele havde været så sølle, som det vel kunne blive.

Men som Kirsten sagde — hvor kunne det ventes, at disse mennesker skulle være anderledes. Efter hele deres stilling og opdragelse og de forhold, de havde levet under, var de nok nødt til at blive, som de var.

Og når ikke engang bønderne, som gennemgående var født og opvokset i langt bedre omgivelser, kunne forstå at hævde sig stærkere, end de gjorde, og komme videre ud af det, de fra fødslen var bundet til, så kunne der vel heller ikke forlanges mere vilje og kraft af dem, der var skudt op imellem det allerdårligste, som eksisterede. Af dem, der intet var givet, kunne ikke meget kræves, huskede han også, den gamle præst mange gange havde sagt.

»Forresten mener jeg osse, det er sogneforstanderens pligt at sørge så nunlunde for sognets fattige,« begyndte Kirsten igen, »og det er uforsvarligt at lade dem have det dårligere end de umælende.«

Sogneforstandernes pligt! Hans Sværke standsede herved. Ja, selvfølgelig havde sogneforstanderskabet forpligtelser overfor fattiglemmerne. Det havde han altid følt, men spørgsmålet var, hvor vidt denne forpligtelse strakte.

De skulle ikke have det dårligere end de umælende, havde Kirsten sagt. Sværkens tanker gik ud til hans kreaturer i stalde og stier. De havde det alle lunt og godt og fik alt det, de havde behov. Men hvordan stod det til i fattighuset? Det var gammelt og dårligt, skønt det var bedre end så mange andre sognes fattighuse, men hvad hjalp vel det, at noget var ringere, når dette var så usselt, som det vel kunne tåle at være. Taget var ganske vist helt og ingen af væggene faldet ned, men både døre og vinduer var åbne og utætte, så blæsten kunne trænge sig igennem for ikke at tale om regn og sne.

Og føden — ja, den var det nok ikke værd at snakke om ved siden af det rigelige foder, som blev hans heste og køer til del.

»Ja, hvis du kunne få sat igennem, at her kom et nyt og ordentligt fattighus, ville du gøre mig en stor glæde,« hørte han så Kirsten sige.

Hans pligt som sogneforstander! Og gøre Kirsten en glæde! Om disse to punkter drejede tankerne sig uafbrudt længe efter, at han var kommet i seng, og næste morgen meldte de sig påny, så han atter og atter måtte beskæftige sig dermed, uden at fattighuset kom nærmere på tale.

En uges tid senere skulle der være møde i sogneforstanderskabet. Som sædvanlig samledes man i skolen, og før mødet

havde Hans Sværke en længere samtale med Hald. Det var sent ud på aftenen, inden han vendte hjem til Sværkegården. Børnene og folkene var gået til ro, men Kirsten sad oppe for at tage imod ham. Det plejede hun gerne at gøre, når hun vidste, han kunne ventes tilbage før midnat. Uden at han nogensinde havde nævnet et ord derom, var hun klar over, at han følte sig vel tilpas ved at finde lys i stuen og veksle et par ord med hende om det, der var foregået, hvor han havde været. Og i al sin venlighed ville hun gerne lade den lune hjemlige hygge slå ham i møde, når hun mærkede, at han følte sig tiltalt deraf.

Da han kom ind i stuen, skød hun straks rokken til side.

»Du er nok blevet våd,« sagde hun, »så lad mig hellere få din frakke og hue.«

»Ja, det er osse et fælt vejr,« svarede han, idet han skilte sig af med noget af det våde tøj. »Men jeg har så æls en glædelig nyhed til dig,« føjede han lidt efter til.

»Har du det?«

Hun så spørgende på ham.

»Ja — jeg har i dag fået de andre sogneforstandere med til at bygge et nyt fattighus.«

En lysende glædesbølge skyllede hen over Kirstens fine, udtryksfulde ansigt, og hendes mørke øjne ramte ham med et varmt, inderligt blik.

»Det var pænt af dig — og det er jeg meget glad for at høre!«

Ja nu havde han så gjort sin pligt som fattigforstander og skaffet Kirsten en glæde. Og sin løn havde han fået derfor. Hendes levende bevægelse og glansen i hendes øjne havde sagt ham, at hun var hjertensglad og taknemlig for hans handlemåde. Og det vejede rigelig kampen op, som han havde måttet tage for fattighusets skyld. Til at begynde med havde han ved mødet så godt som ingen af sogneforstanderne med sig. Alle var mere eller mindre imod at lægge nye byrder på kommunens beboere. Nu i krigens tid, hvor der var så meget, som kaldte på offervilligheden og gav bekostning snart i den ene og snart i den anden henseende var lysten og viljen til at foretage noget, der yderligere kunne sætte udgifterne i vejret, endnu ringere end nogensinde før.

Når krigsskatten steg og steg, og der fra alle mulige sider kald-

tes på hjælp til soldater og hær og hvad der ellers kom ind under krigsvæsenet, kunne man ikke strække sig videre end hidtil overfor det hjemlige. Skulle der snakkes om forandring, kunne man endda helst tænke sig at knibe fattigudgifterne og deslige et hak længere ned. For alt vedrørende krigsvæsenet kunne man ikke komme udenom. Skatterne her blev pålagt ovenfra, så dem måtte man se at udrede, og hvad anden krigsbeskatning, som man om end frivillig, så dog halvvejs var tvungen til at punge ud med, gik da også i al almindelighed til nogenlunde ordentlige folk og i hvert fald til nogen, der var med i krigen og vovede liv og lemmer for fædrelandet — så her blev det en hel anden sag. Men disse stoddere, der så godt som altid havde hængt på andre og hørte til den simpleste bærme i hele sognet, måtte man meget have sig frabedt at ofre mere end lige det allernødtørftigste på.

»Jeg synes, det lod pænere for vor egen skyld, om vi tog og ordnede fattighuset af vos selv, end vente til nun andre tvinger vos til det,« havde Hans Sværke så brudt ind i snakken.

»Tvinge — hvem skulle vel kunne tvinge vos til det?« fnøs en af sogneforstanderne.

»Ja, du ved da nok, at amtet står over sogneforstanderskabet — og det kunne kas osse tænkes, at helt udenforstående fik i sinde at snakke med.«

»Og hvem skulle det vel være?«

»Ja, der er jo ham Hans Rasmussen, sognefogeden ude fra Egense, der nu sidder som medlem af den grundlovgivende rigsforsamling — det er en mand, der tør sige sin mening både til store og små, og hvis det passede ham, kunne han gerne få i sinde at trække dette frem på en måde, som vinne ville synes om.«

»Ja, han fører en meget kras pen,« bemærkede præsten.

»Ja, det er ænne så behageligt at komme i lag med ham.«

Adskillige af sogneforstanderne havde enten hørt eller selv læst en del af det, Hans Rasmussen havde skrevet, og nogle af dem begyndte straks at vakle i deres modstand. Et par af de andre fulgte hurtigt efter. Skulle man virkelig ad en eller anden vej blive tvunget til at bygge et nyt fattighus, var det naturligvis mere værdigt frivillig at tage skridtet fremfor at have pishen hængende over nakken for at komme i gang.

Og huset var så elendigt, at ret længe kunne det ikke stå, så i løbet af forholdsvis kort tid ville spørgsmålet om byggeri melde sig på en sådan måde, at man ikke slap udenom, hvordan man end vendte og snoede sig. Det var derfor alligevel nok det bedste og klogeste snarest at gå i lag med det, man ellers så nødig ville.

Præsten havde til at begynde med ikke taget ret megen del i diskussionen, og godsejeren var ikke til stede, så da Hans Sværke havde fået gårdmændene, hvor han ville have dem, var sagen i virkeligheden afgjort.

At præsten senere kom med en hel del indvendinger tjente kun til, at bønderne sluttede sig mere sammen, for at hverken han eller godsejeren siden skulle kunne sætte deres vilje igennem. Hans Sværke vidste derfor, at selv om der endnu var visse formaliteter, som skulle bringes i orden, ville det nye fattighus dog snart rejse sig, så han turde allerede samme aften bringe Kirsten det glædelige budskab, hun ønskede at høre.

Men at det hele så hurtigt var gledet i lave skyldtes i nogen grad det, at han havde flettet rigsdagsmandens navn ind i henstillingen. Det havde straks haft den tiltænkte virkning, så der så man, hvor megen betydning en mand fik i andres øjne, når først han kom ind i en ledende og højtstående stilling.

Som Hans Sværke før havde beskæftiget sig med Peder West og senere med Peder Steffensen, var han nu også optaget af Hans Rasmussen, der sad i den grundlovgivende rigsforsamling og altså havde sin gang på Kristiansborg slot, hvor forsamlingens møder holdtes. Det var stolt for denne bondemand, som det havde været for Peder West og Peder Steffensen at sidde i stænderne.

Atter og atter måtte han også ind i dette, at om han havde villet, kunne han vel ligeledes have siddet i rigsforsamlingen. Han havde været på tale ligesom ved stændervalgene, men som han havde sagt nej til disse, måtte han endnu i højere grad sige nej til det sidste. Han kunne ikke føle sig værdig nok til at være med at lovgive for Danmarks riges grundlov.

Ganske vist var han klar over, at de forskellige lovforslag ville blive udarbejdet af lærde og højtstående mænd, så de mere menige medlemmer blot havde at stemme derom; men det var egentlig heller ikke så lidt. Når der skulle svares et ja eller nej til

noget, måtte man være overbevist om, hvilket der var det rette og ikke stemme i blinde eller nøjes med at gå efter ordre fra andre.

Så meget Hans Sværke end i nogle retninger troede om sig selv, var hans kritiske sans stadig så skarp, at han helt ud kendte sin egen begrænsning og ikke ville lade sig blænde af det, at han fuldt så vel som så mange andre kunne træde ind i fyldhobens store skare.

Men med sit nej her til muligvis at blive medlem af den grundlovgivende rigsforsamling, havde han også dermed uigenkaldelig sat den sidste slutsten for deltagelse i det offentlige liv udenfor sognets grænser. Han indså, at hverken Hald eller nogen anden mere ville rette en opfordring til ham. Men det var jo også, hvad der kunne ventes, og det var det, han ønskede. Når det var hans faste bestemmelse ikke at ville træde ud over den tærskel, han som bonde stod indenfor, blev det jo meningsløst vedblivende at komme med henvendelser.

Foruden alt det andet, der hidtil havde stillet sig hindrende i vejen, kom nu også hans alder. Ret langt var der ikke til det halve hundrede, og selv om han bestandig var rask og stærk og ikke følte sig trykket af årene, vidste han dog, at fremad gik det ikke mere. Måske han et stykke endnu kunne holde sig på den linie, hvor han stod i øjeblikket, men længe kunne det ikke vare, før alderen ville begynde at gøre sin ret gældende enten på en eller anden vis, og som en mulig svækket mand ville han endnu mindre end før tænke at få plads imellem dem, han i lærdom ikke nåede til skuldrene.

Og her i den grundlovgivende rigsforsamling så han mænd som A. S. Ørsted, Orla Lehmann, Grundtvig og mange flere, hvis navne havde klang og betød meget. Ærefuldt og stort havde det været at komme i deres selskab om end kun i nederste række — men for sidste gang uigenkaldeligt nej — der havde han ikke haft sin plads. Han var bonden og sognefogden og nu også sogneforstanderen — og her måtte han som tidligere finde sig tilrette og have sit virke. Her var han skabt til at være, og her kunne han fylde pladsen!

Det første krigsåar var slidt hen, og man var inde i det andet. Med spænding havde alle fulgt krigens gang, så vidt det var dem muligt, og en stor del havde tillige været stærkt optaget af forhandlingerne i den grundlovgivende rigsforsamling. Spørgsmålet om en fri forfatning havde fast tag i mange, medens en anden part stadig stod sløve og ligegyldige her overfor. Hvad det egentlig betød, var for adskillige så temmelig uforståeligt.

I slutningen af maj hed det sig, at nu var man snart ved målet, og de falsterske aviser for den 9. juni bragte så sine læsere budskabet om, at kongen den 5. havde underskrevet Danmarks riges grundlov. Hans Sværke havde dagen i forvejen været oppe i skolen og der hørt om begivenheden, som Hald havde fået underretning om igennem præsten, til hvem der var kommet en skrivelse med posten fra København.

»Nu har vi fået den fri forfatning,« sagde Sværken til Kirsten, da han kom hjem, »så skal det vise sig, hvad den vil bringe.«

»Det bliver kas ænne altsammen, som der er ventet,« svarede hun, »men glade for det må vi jo være ilejn.«

Ja, glade måtte de være, og glæde blev der i manges sind. Begejstringen for Frederik den 7. steg, og i skrift og tale hyldedes han overalt, selv hvor man ikke loddede dybden i den frihed, han havde skænket sit folk. Og hans ord om, at Danmark måtte ikke deles, og Slesvig ikke rives fra Danmark lød fra mund til mund.

»Det er ligegodt en rigtig konge, vi her har fået!« udbrød den gamle arbejdsmand en dag, da de kom ind for at få klokkenti. »Han vil jo lade folk selv være med til at bestemme, vun der skal regeres, og han venne lade tyskerne få noget af landet.

»Han har sagt »Det skal ej ske!« — og så sker det nok heller ænne!«

Den gamle var forud overbevist om, at hvad kongen havde sagt stod klippefast, og denne tro gjorde ham lykkelig. En konge, man kunne stole på og se op til, var omtrent menigmands højeste ideal. Kongen var kongen, og som sådan hævet over alle andre. Ved siden af ham blev alt øvrigt kun småt og ringe, og den kongelige glans, der udstrålede fra hans person, fik alt andet til at blegne.

»Og nu vil der så blive rigsdagsvalg igen,« sagde Hans Sværke lidt efter.

»Ja, det vil der kas nok,« svarede manden i en ligegyldig tone.

Et valg interesserede ham ikke som kongen gjorde. For ham kunne de vælge, hvem de ville. Han var ligeglad med hele den viderværdighed. Det havde han heller ingen forstand på, så det kunne ikke hjælpe at bryde sit hoved dermed.

Som ved de forrige valg blev spørgsmålet brændende for Hans Sværke. Ganske vist var der, som han havde tænkt, denne gang ikke nogen, som henvendte sig til ham med opfordring om at gå ud som valgkandidat, men derfor måtte han ligefuldt tumle med alt det, der havde forbindelse med valgene og kandidaterne.

Da der skulle vælges medlemmer til den grundlovgivende rigsforsamling, havde »Bondevennernes selskab« på Falster foreslået sognefoged Hans Rasmussen og Peder Steffensen som kandidater for Stubbekøbing, og bagermester Kryger, Nykøbing, og gårdmanden Ole Rode, Gedesby, for Nykøbing-kredsen.

I den anledning havde fuldmægtig Wilcken, Nykøbing, skrevet i Stiftstidende: »Man ved ikke, om man skal le eller græde, når disse fire anbefales. De kan være flinke mænd i deres stilling, men egner sig ikke til at være rigsdagsmænd.«

Hans Sværke huskede ordene, som havde han læst dem i går. Og det var jo det sædvanlige, at bønder og alle jævne folk ikke havde uddannelse nok til at kunne træde ind i lovgivernes kreds. Hans Rasmussen var dog blevet valgt for Stubbekøbing, og særlig i en vis henseende kunne Sværken ønske, at man ville genvælge ham. Han havde nemlig i rigsdagen rettet en forespørgsel til kongen om at nedlægge bispeembederne til forbedring af folkeskolen og havde dermed vundet Hans Sværke stærkere end med noget som helst andet.

Få en bedre undervisning i den almindelig skole var en sag,

der stadig havde hans varmeste interesse, og skønt han selv havde lidt sit livs største nederlag på dette spørgsmål, og mangfoldige stillede sig afvisende og hånende heroverfor, tvivlede han dog ikke om, at sagen var rigtig og havde den allervideste betydning for hele det menige folk.

Til forespørgslen havde ministeren svaret, at rigsdagen ikke kunne tænke på slige foranstaltninger, før grundloven var vedtaget. Hans Rasmussen var dermed fejlet af, ligesom Sværkens henvendelse igennem Peder West var blevet det i stænderforsamlingen. Men det hjalp ikke. Tanken var berettiget og kunne ikke dø, og den ville sikkert senere hen blive taget op af andre, om ikke før, så når både han og Hans Rasmussen forlængst var borte.

Men nu var grundloven vedtaget, og i oktober skulle der atter være valg, så der ville igen blive lejlighed til at sætte Hans Rasmussen ind. Han kunne da påny forsøge med sit forslag, og evnede han måske ikke at føre det igennem, kunne der muligvis dog vækkes lidt røre om folkeskolen og dens undervisning. Og biskopperne kunne sikkert undværes. Når man havde præster og provster, måtte det være nok.

»Man siger jo osse, at Hans Rasmussen er republikaner,« sagde Kirsten en aften, da Hans Sværke havde talt med hende om valgene, »og så vil han vel af med kongin.«

»Ja, det må han jo ville.«

Sværken strøg sig hen over panden. Her vidste han ikke rigtig, om han kunne følge rigsdagsmanden fra Egense. Med kongen var det noget ganske andet end biskopperne. Ganske vist syntes han ikke, det var helt rigtigt eller retfærdigt, at nogen skulle fødes til en bestemt ting for siden at indtage en høj stilling i samfundet, sådan så både skurke og idioter uden videre skulle sættes op over andre ærlige og fornuftige mennesker. Det meningsløse heri havde man for eksempel set med Kristian den syvende. Men skulle folket selv ud til valg om en fører eller topfigur, hvad man nu vil kalde det, havde det mon så valgt Frederik den sjette eller den nuværende konge til at stå som de øverste i landet? Helt sikker på det kunne man ikke være, og i hvad der så ellers kunne indvendes imod dem begge, skulle man dog vist lede længe for at finde nogen bedre.

I hvert fald skulle ingen ønske sig at komme af med Frederik den syvende. Han var manden efter folkets hjerte, ham, der havde skænket det friheden! Som stillingen var, kunne han derfor ikke i øjeblikket blive republikaner, som Hans Rasmussen fik skyld for at være. Men muligvis kunne der komme en konge, som han ikke brød sig om at holde på. Hvem der skulle være tronfølger, lå stadig hen i det uvisse. Arveprins Ferdinands ud nævnelse vidste man var kun af midlertidig karakter, og så var der vel en eller anden fjern slægtning fra Tyskland, som man stadig beskæftigede sig med. Men nogen af de tyskere var der vist ingen særlig stads ved at få til lands. Her ville det måske være bedre, som republikanerne sagde, at vælge en af landets egne mænd til at stå for styret. Som ovre hos de franske var der jo et vældigt røre om alt dette, men det hele var så indviklet, at det ikke blev let at klare disse spørgsmål.

»Til de kommende rigsdagsvalg foreslås nu her på Falster foruden biskop Monrad osse kateket Mørk-Hansen fra Nykøbing, Peder Steffensen, Alstrup, og skolelærer Sidenius, Skovby,« læste Hans Sværke så op om aftenen. »Og imod Peder Steffensen skrives, at han uden tvivl er en såre agtværdig mand, duelig til at bestyre sin gård og tage del i kommunens anliggender, men han har som stænderdeputeret vist, at han ikke er i stand til at kunne tage nogen virkelig eller selvstændig del i lovgivningsarbejdet. Han kan hverken tale eller skrive, således som det må forlanges af en rigsdagsmand — noget, der i hans alder aldeles ikke ned sætter hans ros som en udmærket bonde.«

Ja, det var det samme igen! Hans Sværke glattede lidt på et hjørne af bladet. Det var kundskaberne og uddannelsen, det stadig var galt med.

Men også de lærde kunne få deres hip, men dog af en hel anden art. Her var det meningen, men ikke dygtigheden, man pukkede på.

Om biskoppen blev der således skrevet: »Han vil gå med til Slesvigs deling, derfor må han ikke vælges, hvor dygtig han end ellers er, og hvor store fortjenester han har indlagt sig i martsministeriet og ved grundlovens gennemførelse.«

Men et andet sted hed det: »Biskop Monrad er født til statsmand — et geni — en overordentlig personlighed. Og folket er

endnu i sin politiske vorden, så det evner ikke at vurdere eller værdsætte ham.«

Ja, sådan var det jo. Det store brede flertal vidste ikke, hvor de skulle stå. Alt var så nyt og så fremmed, fordi de ikke havde kundskaber nok.

Men her var nu noget, som måske kunne være med til at hjælpe bondestanden frem.

»Det classenske fideikommis begynder på Næsgård en agerdyrkningskole for at bibringe ynglinge af bondestanden kundskaber og færdighed som jordbrugere« averteredes der i et af bladene. »Undervisningstiden 2 år, 100 rigsdaler i betaling for begge årene.«

I forvejen havde Sværken hørt lidt om skolen, så han stod ikke helt fremmed overfor planerne, og så små hans drenge end var, havde han dog bestemt, at når de kom så vidt, at de kunne følge med i det, der blev dem budt, skulle de i lære på Næsgård for at blive dygtige og oplyste landmænd.

»Der er osse en guldsmed og tandkunstner, som averterer med kunstige tænder,« fortalte Kirsten Sværke, der havde taget en af aviserne og løbet den lidt igennem.

»Kunstige tænder!« gentog gamle Birthe. »Det måtte være noget for mig, der snart ænne har en tand i munden.«

»Jamen sån nun må man danne kunne tygge med,« mente lillepigen.

»Ja, så kunne det danne nytte, man havde dem.«

»Det skulle så være for stads.«

»Jamen den slags stads kommer tjenestepigerne til at holde sig fra,« sagde Birthe. »Og i det hele er det vist heller ænne noget for almindelige folk. — Men det er ligegodt forskrækkeligt, så der kan hittes på.«

»Jamen, vun kan sån nun tænder sidde fast?« spurgte den lille Maren.

»Ja, det ved jænne, min pige, for jeg har aldrig set nun af dem.«

For et øjeblik var barnet stærkt optaget af disse kunstige tænder, der var læst om, og undrende kom hun med mange forskellige spørgsmål, som ingen af de voksne helt kunne besvare, da det ligeledes altsammen var nyt og ukendt for dem.

I broget forvirring kom også underretningerne ude fra krigskuepladsen, og som det hele tiden havde været, var det en dag frem og en anden tilbage.

Men nu kom meldingen om slaget ved Frederits og den store sejr, der var vundet. Som en løbeild fo'r budskabet fra hus til hus og fra gård til gård, og overalt vakte det jubel. Men general Rye og Schleppegrell var faldet, og sammen med dem var mange andre tapre krigere blevet derude på ærens mark. Det lagde vemod over begejstringen. Sejren havde været blodig og var købt dyrt.

Kirsten Sværke var dybt rørt ved at læse om de mange faldne og sårede både på dansk og tysk side.

»Hvor er det dog osse forfærdeligt, at alle de stakkels mennesker sån skal ødelægge hverandre!« udbød hun og foldede uvilkaarligt sine hænder.

»Jamen her har tyskerne kun fået, hvad de har godt af,« erklærede arbejdsmanden. »Og nu kan det kas være, at de forbandede slejvigholstenere kan holde sig lidt i skindet for fremtiden.«

Kirsten Sværke drog et tungt suk.

»Ja, man kan junne andet end ønske, at tyskerne må standses i deres onde færd, sån som de stiller sig overfor vos. Men det er jo de store, som det kommer fra, og de andre almindelige mennesker kan junne gøre for, at de bliver sendt af sted for at slå vore soldater ihjæl. — Og derfor er de lige så meget at ynke som ens egne, når først de ligger skudte og elendige.«

Hendes medfølelse hjerte blødt ved tanken om de såredes pinsler, hvad enten det så var ven eller fjende, selv om danskerne havde den største plads hos hende.

»Men se æls her, hvad der skrives om en fredskongres i Paris,« fortsatte hun ivrigt ved at kikke nærmere i en avis. »Her står — Under de morderiske krige, er den gamle tanke om almindelig fred dukket op igen. Og fra at være et religiøst og filosofisk spørgsmål, er det blevet et statsøkonomisk og politisk — og fra at være en genstand for de enkelte mænds tænkning, må det blive genstand for en folkeviljes beslutning. — Det var digteren Viktor Hugo, der bød velkommen ved kongressen, og engelskmanden Richard Cobden holdt her en glimrende tale, hvor han

siger »Der vil komme en dag, da våbnene også vil falde af nationernes hænder. Tilsidst må man kunne samles i ærbødighed for menneskenes broderlighed og skaberens magt — og til hele verden siges — vi er alle brødre!«

Kirsten Sværke sad betaget, og en tåre trillede sagte ned ad hendes kinder.

»Sån skulle det være,« hviskede hun stille frem for sig. »Vi er alle brødre og søstre — og alle Guds børn.«

Hans Sværke så hen på hende. Han var ikke så grebet af fredsspørgsmålet som hun og troede heller ikke på, at freden kunne føres igennem over hele verden, men han ville ikke træde forstyrrende ind i hendes rene håb på det godes sejr over det onde. Hun skulle få lov at drømme videre om det fredsevangelium, som den store, engelske statsmand havde talt så begejstret over. Hvor fast hun end stod med begge fødderne på jorden, levede hun alligevel i en verden, der var såre forskellig fra hans egen. Men det skulle ikke lægges hende til last — tværtimod! Hendes natur var ren og ædel, og det var synd at kaste skygge over de skønne fredelige drømme i hendes bløde sind.

»Her har denne balletdanser August Bournonville fra København skrevet en hel del om krigsinvalid,« sagde han efter en lille pause. »Og han hylder så først de faldne soldater og fortæller, vun den franske konge Ludvig den 14. har bygget et invalidehotel i Paris, hvor 5000 lemlæstede soldater får deres fulde forplejning — mens Danmark giver sine krigsinvalid 18 rigsdaler om året.«

»Ja, det er nu osse alt for lidt,« indskød Kirsten, »de, der er ødelagt i krigen, burde have så de kan leve anstændigt.«

»Ja«, sagde Hans Sværke med et fast nik, »og Bournonville skriver osse, at den danske krigsinvalid skulle ikke have en upassende hjælp, som smager af almisse — for Gud hjælpe den, der skal leve af sognets hjælp på sine gamle dage, siger han.«

Hans Sværke plejede ellers ikke altid at læse den slags op, når folkene var tilstede, da det tit kunne sætte ondt blod ved at høre den bestående fattighjælp blive kritiseret, men her syntes han, at snerten måtte komme frem. Det var ikke ret, at nogen skulle sætte livet i vove for andre og så bagefter som lemlæstet friste

den bitreste nød. I det samme hørtes klaprende træskotrin ude i gården. Det var en af Morten Nygårds drenge, der kom med bud fra moderen, at gamle faster Else pludselig var blevet meget syg. Kirsten Sværke gjorde sig straks rede til at følge med drenge hjem.

Hun havde altid godt kunnet lide den dygtige, bestemte kvinde, der hele sit liv var gået op i arbejdet for andre, først på Sværkegården og siden hos Else og Morten. Ikke sjældent havde hun også tænkt på, at den gamle pige sikkert havde haft sin historie, siden hun den før så kønne og altid ansete gårdmandsdatter ikke var blevet gift, men havde henlevet al sin tid i ensomhed og stedse ofret sig for sine slægtninge. Men nogen forklaring på, hvad der muligvis lå bag ved, havde hun aldrig fået og heller ikke spurgt efter. Hun ville ikke forsøge at trænge ind i noget, som den gamle ønskede at gemme hos sig selv.

Da Kirsten Sværke nåede hen til bryggersdøren, kom Else Nygård hende i møde.

»Det er sløjt med faster,« sagde hun dæmpet. »Jeg tror ænne, hun står det igennem, og hun snakker så forvilret hele tiden.«

Else var stærkt bevæget og strøg sig med hånden over øjnene.

»Faster er jo ænne ung mere, og jeg tror osse, hun er veltilfreds med at dø, men det er ligegodt så strikt at tænke på, at vi kas snart skal af med hende. Hun har altid været som en mor for vos allesammen — og særlig mig har hun gjort så uendelig meget godt.«

»Ja, du vil sikkert komme til at savne hende hårdt, og alle vi andre kunne osse nok ønske, hun måtte blive her lidt endnu, men er det Vorherres vilje, at hun skal herfra, må vi takke for den tid, vi har haft hende.«

»Ja, vist så — men det bliver så svært for mig — især fordi jænne har Mordin — og jeg er osse så bange for, vun det går ham. Det er jo så forfærdeligt med den krig!«

Kirsten Sværke nikkede tavs. Ja, det var forfærdeligt med disse krige og alt det myrderi! Og grusomt, at gode, ordentlige mennesker, som aldrig havde set hinanden eller vekslet et ondt ord, skulle slå hverandre ned for fode, som var de skabede dyr.

Det var umenneskeligt, og det måtte hævn sig en anden gang, ellers var der ingen retfærdighed til. Og alt det onde, som kri-

gen var og havde i sit følge, måtte vende sig imod dem, der stod med ansvaret for selve krigen på deres samvittighed.

»Ja, det er forfærdeligt med krigen!« gentog Else. »Og I andre ved ænne, hvor lykkelige I kan være, når I hverken har mænd eller børn ude i det slagteri.«

»Nej, men jeg har da et par søstermænd og fire søskendebørn med, og der er osse ængstelse for dem,« sagde Kirsten. »Men mor har lært vos at lægge hver en ting i Guds hånd og tro, at han føjer alt til det bedste for vos.«

»Ja,« Else Nygård foldene uvilkårlig sine hænder, »det tror jeg i grunden osse, men det er bare så vanskeligt at være rolig, når alt er i uro både hjemme og ude. Men lad vos nu gå ind til faster.«

Svigerinderne fulgtes ad ind i det lille kammer ved hverdagsstuen, hvor den gamle havde sin seng. Hun lå med lukkede øjne, da de kom, men åbnede dem straks efter.

»Goddag, faster,« hilste Kirsten mildt og tog varligt om den syges tynde, men arbejdsvante hånd. »Vun har I det?«

»Jeg har det godt,« kom det lidt hæst, »for jeg blev jo her på Falster, sån som Niels sagde — så jeg nåede aldrig ned til Slesvig.«

»Faster har flere gange snakket om Slesvig — det er nok, fordi hun ved, at Mordin er dernede,« hviskede Else Nygård.

Kirsten Sværke svarede ikke. Hun havde straks fået en anelse om, at der lå andet bagved.

»Og på en måde fortryder jeg heller ænne, at jænne rejste — men det var dog ligegodt så strikt ilejn,« vedblev den gamle, idet hun vendte sig lidt om på siden.

En stund lå hun rolig hen uden at ænse de to, der stod ved hendes seng, men pludselig rejste hun sig halvt op.

»Der kommer jo den slesvigske soldat for at hente mig!« stødte hun besværligt frem. »Jep Nissen — nu følges vi ad til Slesvig!«

Et forklaret skær gled over hendes ansigt, der endnu trods alderen var fint og smukt, og som i den højeste lykke bredte hun armene ud, så slappedes alt med et ryk.

Else Mortensdatter Sværke var gået på rejse — længere end til Slesvig.

Kirsten Sværke rettede bevæget hendes døde legeme, medens

Else Nygård gik grædende bort. Nu havde hun midt under krigen mistet sin barndoms bedste trøster, den faster, der også senere hen i livet havde været hendes trofaste hjælper og nu i angstens dage havde hjulpet hende med at holde modet oppe under adskillelsen fra Morten. Det var et hårdt slag, som her havde ramt.

Lidt efter kom Kirsten ud i køkkenet til hende.

»Der fik vi nok lige på det sidste en part af fasters livshistorie,« sagde hun stille, »og den mener jeg må blive mellem vos to.«

»Ja — —,« Else trak det noget ud, »jeg har da heller ænne tænkt at fortælle det un til Mordin.«

»Jeg fortæller denne til Håns,« sagde Kirsten Sværke bestemt, »for som faster ænne har nævnt noget om det til nun mennesker, mens hun var ved sin fulde sans, så synes jænne, det skal komme videre, fordi hun fik det sagt, da hunne længere var klar over sig selv.«

»Nej — sandt nok — — —«

»Ja, vi kan jo sætte vos i hendes sted,« blev Kirsten indtrængende ved. »Havde vi noget, vi gerne ville gemme for andre, så ville det vist gøre vos ondt, hvis det alligevel kom frem, når vi lå og skulle dø og ænne kunne samle, hvad vi sagde —.«

Hun tænkte her på sine følelser for Ole Tambor. Aldrig havde hun nævnt en stavelse derom undtagen til moderen, og hvad hun havde begravet dybt i sit hjerte, ønskede hun at bære tyst ind i døden. Og som hun håbede at kunne bevare sin egen hemmelighed, således ville hun også dække over det, den gamle faster havde åbenbaret i dødsstundens uklare tåge.

Krigen gik så ind i sit tredje år. Efter den sidste våbenhvile havde man stadig håbet på, at den endelige fred helt skulle komme, men atter var alle soldaterne kaldt ind, og igen gik det løs forskellige steder i landet. Angsten havde nu også stærkere tag i befolkningen end nogensinde før. Slesvig-holstenerne rejste bestandig truende hovedet, og ingen vidste, hvordan det skulle ende. Når krigen påny blussede op som med forøget styrke, så alt håbløst ud, og freden var ikke til at øjne.

Og endnu hårdere end før trængte soldaterne til hjælp; og hjemme havde man de stakkels invalider og alle de krigsramtes

familier at tænke på, så her var trang til støtte, hvorhen man vendte sig. Og foreninger og selskaber og enkelte personer bad vedblivende i barmhjertighedens navn om alt, hvad nævnes kunne, for at hjælpe snart her og snart der.

I kirkerne blev der ligeledes bedt om ofre til at læge krigens sår, og ikke så helt små gaver lagdes på altrene. Nogle steder sendte man det hele stiltiende af sted, andre forkyndte først, hvor meget der blev givet.

Fra Nr. Vedby sogn meldtes således i aviserne, at der var indsamlet 167 rd. 4 skilling i kirken, medens Nr. Alslev kun kunne møde med 105 rd. 2 skilling. Man begyndte ligeledes ved disse forskellige indsamlinger at tænke mest på sine egne ved hæren, og beløbene sendtes da specielt til denne eller hin bys soldater. Blandt andet bekendtgjorde Rasmus Stigel, Ravnse, at byen der havde sendt 17 rigsdaler til deres indkaldte, og noget lignende fandt sted overalt. Og her var ikke mindst tjenestepigerne med. Mange af dem ofrede gladelig en rigsdaler, hvor gårdmændene havde givet to.

»Her bliver bedt om hjælp til krigsinvalid væver Mads Andersen fra Væggerløse,« sagde Hans Sværke, idet han åbnede en af aviserne, som drengen lige havde hentet.

»Ja, det er fanden til hob tiggeri!« bandede Mikkell Spur, der var kommet med et stykke træ, som han gerne ville have drejet på Sværkens nye drejelad. »Man kan jo aldrig lukke en avis op eller komme udenfor en dør, un at man bliver overrendt først af det ene og så af det andet for at få slæbt den smule fra en, som man har.«

»Ja, meget er der, som man ønsker hjælp til,« nikkede Sværken.

»Ja, meget — det er snart det hele!« snerrede Spurren. »Nu ser man bare sån som i nun af aviserne, der tigger de »Til betrængte jyder«, »Til et mindesmærke for de faldne krigere«, »Til folkene i Frederiksstad«, »Til de danske krigsfanger i tysk fangenskab,« foruden alt det meget andet af mad og klæder, heste og penge, som man er slået for til soldaterne og deres efterladte. — Og bazarer og koncerter og udstillinger og skidt og møg i lange baner har man osse — så der er nok til at trække penge fra folk.«

»Men der kan heller ænne siges andet, end at det altsammen er gode formål,« sagde Kirsten Sværke, »og man får jo så selv afgøre, hvad man vil støtte, for selvfølgelig kan kun de færreste magte det hele.«

»Nej, så skulle man jo halvvejs være millionær, og så forslog det vel endda ænne, sån som der hænges på. — Men nu som alle de fine købstadsdamer, der stabler sig op for at hitte på et eller andet, som kan smage lidt af godgørenhed, det er da nok for det meste kun nun, der skal have tiden til at gå med noget, som kan sætte deres navne i avisen.«

»Man kan altid lægge noget dårligt i velgøreheden,« sagde Kirsten sagtmødig. »Men når bare der kan blive en hjælp til de, der trænger, så er det jo godt.«

Spurren fnøs hånligt.

»Jamen meget af det, der sån bliver stillet på benene, er nu ænne værd at lette sin ende for! Og inden alle omkostningerne kommer fra, er der vist monne gange ænne meget tilbage.«

Hans Sværke sad og vippede lidt med sin ene træsko. Al den veldædighed, der var fremme, smagte heller ikke altid ham. Og slet ikke syntes han om alle disse bekendtgørelser, at nu havde denne givet 1 rigsdaler til et formål og et par hoser eller en skjorte til et andet. Hvad man ville give, burde ikke udbasuneres, for at både Per og Poul kunne vide, hvor godgørende man var.

Forøvrigt havde redaktøren af Lolland-Falsters Stiftstidende da også måttet melde pas overfor de mange bidragslisters navne. Skulle han have kundgjort dem alle, ville der ikke blive plads til andet. Den lille avis, der endnu kun kom 3 gange om ugen, kunne i sine små spalter ikke optage ret meget af den art, hvilket naturligvis var kedeligt nok for dem, der gerne ville offentligt æres for deres godgørenhed.

Heri var han enig med Spurren. Men hermed hørte enigheden på dette punkt også op. For kunne man end ikke støtte alt og alle, der kaldte på hjælp i disse urolige og svære tider, burde man dog indenfor rimelighedens grænser gøre sin pligt, når man sad med så mange goder, som andre måtte savne.

»Ja, nu har de da så osse hittet på at lave fireskillings-foreninger,« blev Spurren ved, »så hvad manne kan få i store pulsjuner, det prøver man så at hive i små.«

»Ja, her kan jo monne være med,« sagde Kirsten, »og man ser osse, vun både husfolk og tjenere kommer med deres fattige skillinger. Og det er smukt af dem, når de æls selv kun har lidt at give af — men enkeskærven er vel kas den, der er mest vel-signelse ved.«

»Tjenere og arbejdere har æls ænne så helt lidt nu,« sagde Spurren, »for i de sidste år har de nok vidst at skrue fordringerne op.«

Begge pigerne skulede hen til ham, men de vovede ikke at sige noget til hans påstand. De havde jo også fået pålæg på lønnen, så de nu havde mere, end de ellers plejede. Men alting var også steget, så blot de skulle have et par nye træsko eller en lap på en gammel skosål, løb det straks langt højere op end tidligere.

Heller hverken Kirsten eller Hans Sværke havde sagt noget, fordi de skulle lægge lidt på lønnen, men Spurren var en stakkelhader, som naturligtvis ikke kunne tåle, at fattigfolk fik noget for deres. Men det var ikke noget nyt fra den kant! Det lå til familien og havde vel hængt ved den, sålænge den havde eksisteret.

»Men er lønningerne steget, så er alt det, som bønderne har solgt, osse gået til vejrs, og det ene følger gerne med det andet,« sagde nu Kirsten. »Og hvor meget der end kan være af forskellig art, så har bondestanden jo aldrig haft så stort et overskud af bedriften som nu i krigsårene — og særlig i 48.«

»Ja, kan alting fortsætte på den manér, skal vinne klage,« føjede Hans Sværke til.

Mikkel Spur brumlede noget frem for sig. Siden Kirsten var kommet til gårds, havde Sværken forandret sig meget, og det var ikke sådan nu, som da Maren levede. Hun havde så godt som altid været enig med ham, særlig i de forskellige spørgsmål om tjenere og arbejdsfolk og byens særskilte anliggender, men hos Kirsten kunne han aldrig få medhold i sine beklagelser eller kritiseren af dette eller hint. Altid var hun rede til at glatte ud og kunne stedse finde så mange undskyldninger, så der efter hendes mening stadig var noget lyst og godt, hvor han syntes alt var mørkt og forkert.

I det hele var Kirsten af en støbning, som han egentlig slet ikke kunne med. Derfor heldigt, at de ikke havde ret meget med hinanden at gøre.

Dog måtte han lade hende, at hun var gæstfri som kun få, og nu havde hun da også i en hånd vending dækket op med sigtebrød og hvedekage og et saltmadsfad så lækkert, at man skulle lede længe efter for at finde mage til på en almindelig hverdag.

»Har du hørt, at Ønslev-Eskildstrup sogneforstandere har søgt amtet om hjælp til underhold af det sindssvage fruentimmer, Karen Pedersdatter, og hendes uægte børn?« spurgte Spurren, da de havde begyndt at spise.

»Ja — men amtsrådet vil junne bevilge noget.«

»Nej, for kommunen får jo 20 daler om året fra amtsfattiggassen til et andet sindssygt fruentimmer — og da de i forhold til andre kommuner ænne er bebyrdet med ret meget fattigforsørgelse, så skal de klare sig selv.«

»Ja, det skal de jo.«

»Ja, og det er jo både ondt og godt, at sognene sån skal spørge disse amtsrådsmedlemmer både om det ene og det andet.«

»Ja, det er det.«

Sværkens svar faldt korte og knappe. Han var i øjeblikket ikke oplagt til at diskutere fattigforsørgelse med Mikkel Spur. Men en ting var sikkert, at for de kommuner, der havde mange sindssyge at drage omsorg for, kunne det blive et svært tryk. Og det samme var tilfældet med uægte børn og andre, som kom ind under fattigvæsenet.

I grunden var alle disse spørgsmål ikke så helt lette at løbe til. Nu havde de fået et stort nyt fattighus med 4 stuer og 2 køkkener, så ingen kunne her lægges noget til last. Kirsten havde også på sin fine, hjertevarme måde takket ham for det, han havde gjort for at få huset frem, og lemmerne var overstadigt glade, da de kunne flytte ind i de pæne, lune stuer. Men nogen skønsomhed havde de ikke senere vist. De sloges og drak, som de hidtil havde gjort, og holdt til tider et syndigt leben, ligesom de også allerede havde ramponeret på adskillige ting, så særlig fornøjelse ved at have hjulpet dem ind i bedre forhold var der i grunden ikke. Men den forpligtelse, som Kirsten holdt så stærkt på, at hver by og sogn havde overfor sine fattige, kunne man i hvert fald ikke bebrejde ham at have skudt fra sig. Og som Kirsten ligeledes sagde, skulde der rimeligvis også lang tid til for at få den slags folk til at rette sig og blive ordentlige mennesker.

Det tog måske mere end et slægtled, så han fik nok ikke fra den side set nogen løn for sit arbejde. Men hvis så endda de, der kom efter ham, kunne høste frugterne deraf, var det jo heller ikke spildt. Og at han selv stod med frelst samvittighed og havde gjort Kirsten en glæde, kunne også siges at være løn nok.

»Ja, nu fik jo så Pa Staffing — ham landstingsmanden, som han nu er blevet, dannet en ny forening, »Falsters Folkeforening«, som hun kom til at hedde, skønt der jo æls er en hel del lollændere med,« begyndte Mikkell Spur, da han var kommet bort fra fattigforsørgelsen. »Og den skal samle folk både fra by og land, så det bliver ænne så helt lidt, hvis vi kommer allesammen.«

»Men det gør vi nok heller ænne.«

»Nej, hvad mon man osse skulle der efter? — Og der er da osse snart så monne foreninger og selskaber, så det halve kunne være nok.«

»Ja, der er skudt en hel del op i de sidste åringer.«

»Ja, nu har vi jo da både »Maribo Amts økonomiske Selskab« og »Falsters Landmandsforening«, og »Folkevennernes Selskab«, og »Understøttelsesforeningen for Falster og Lolland«, foruden nu denne her »Falsters Folkeforening« og et brandselskab og »Fireskillingsforening« og fanden og hans oldemor og meget andet, som man heller ænne ved, hvad det skal gøre godt for.«

»Ja, de kan vel æls hver for sig have noget godt at virke for.«

»Nej, det meste af det er da noget skidt. — Alting var meget anderledes, førend krigen kom og fik sat alt dette på bagbenene!«

Endnu længe blev Spurren ved at rakke ned på det meste af det, der var fremme, men tilsidst var det tid at bryde op og se at komme hjemad.

Hans Sværke blev stående lidt ude i porten og så efter ham, da han skridtede nedad den lange pileallé, der førte fra byevejen op til gården.

Hvor var der dog himmelvid forskel på Marens og Kirstens familier. På den ene side det sure, hadske sind og misfornøjelse med hver en ting, der ikke havde særlig tilknytning til dem selv eller kunne blive til deres egen fordel.

Og på den anden så altid retsind og glæde over fremskridt og det, der var lyst og smukt, og levende optaget af, hvad der kunne virke til held og gavn både for sig selv og andre.

En af smådrengene kom i det samme springende i lystig tagfat med gårdens gamle puddel. Da han kom hen ved faderen, standsede han lidt og så op imod ham med sine glade øjne. Sværken strøg ham let henover håret.

Heldigt, at han som alle sine søskende ikke var Marens, men Kirstens barn.

Som en bombe midt ind i alt det øvrige kom så budskabet om, at kongen i august havde holdt bryllup med jomfru Rasmussen eller fru Danner, som hun nu skulle kaldes. Overalt fremkaldte meddelelsen den højeste bestyrtelse. Vel vidste man nok, at kongen gennem mangfoldige år havde stået i forhold til denne af så mange foragtede modehandlerinde, og man kendte endvidere, at hun omtrent siden Kristian den 8.s død havde boet på Kristiansborg slot — men at det tilsidst ville gå så vidt, at kongen lod sig vie til hende, havde man dog alligevel ikke ventet. Rigtignok var hun heller kun blevet viet til hans venstre hånd, men derfor var hun dog ligefuldt hans kone.

Men der kunne man se, hvor jævn og ligetil kongen i grunden var. Her viste han ret, at han ikke så ned på småfolk, men kunne bøje sig helt ned til de nederste lag. Ja, han var helt ud folkets mand, og folkets kærlighed hans styrke!

»Nå — hvad siger du nu til, at kongin sån gik hen og giftede sig?« spurgte Hans Sværke, da han nogle dage senere traf sammen med Hald.

»Ja, hvad skal man sige andet, end at når en mand lever sammen med en kvinde, kan han i virkeligheden ikke gøre noget rettere end at gå ind i et lovformeligt ægteskab og anerkende hende overfor verden.«

»Ja, naturligvis var det forkasteligt på den måde, som det gik, men det er kedeligt, at hun har så dårligt et rygte.«

»Ja, i de højere kredse vender man sig også forarget bort — men forargelsen gælder sikkert mere hendes simple stand end hendes moralske færd, selv om det er den, man mest hænger sig i.«

»Men der siges jo osse, at hun skal være en meget klog dame — og hun holder nok stærkt igen på kongin, så hanne skal drikke for meget, hvad der jo kan være nødvendigt.«

»Hendes forstand og klogskab er der vist intet at udsætte på,

og hvad det andet angår, tvivles der ikke om, at hun i alle måder har omsorg for kongen.«

»Ja, det er jo så en stor ting.«

Hans Sværkes tanker gik hjem til Kirsten. Hvor meget havde hun ikke betydet for ham. Godt, om fru Danner også kunne få en heldig indflydelse og betydning for kongens liv og levned.

»Hvad mener du æls om det nye brandforsikrings-selskab, som David Petersen og Hans Eriksen fra Øster Kippinge har averteret om at få lavet for falstringerne selv?« spurgte han lidt efter. »Når vi havde et i forening med lollænderne, kunne det så ænne være ligeså godt?«

»Jo, men man synes vel, at nu, da der stadig er flere og flere, som indser nødvendigheden af at få forsikret deres ejendele, så kan flere selskaber leve — og flere få et lille ben at gnave.«

»Ja, det gælder jo om at hitte på noget, så der kan blive en skilling at tjene,« sagde Hans Sværke med sin stramme trækning om munden.

Det huede ham ikke helt, at bønderne således søgte at komme ind i en eller anden slags geskæft, hvor der var en lille fortjeneste at hole. Det havde alle dage været god gammel bondeskik, at en bonde var bonde, og som sådan holdt sig til sin gård og avling uden at nappe en bid her og en bid der. Det var noget, man hidtil havde ladet andre om.

Men på den anden side var der naturligvis heller intet ondt i, at bønderne prøvede at være med, hvor noget nyt skulle føres frem, og i øjeblikket så det jo ud til, at der åbnede sig mere plads for dem både i den ene og den anden henseende. Men de skulle vel vogte sig for ikke at lade sig blænde af noget, de ikke havde forstand på, og i hæsblæshed efter at få en fortjeneste burde de ikke glemme, hvem de var, og hvad de var. Først og fremmest måtte de stå som bønder. Alt øvrigt kom i anden række.

»Har du set i rigsdagsreferaterne, at Balthasar-Christensen stærkt kritiserer krigsministeren, fordi soldaterne får krumslutning,« spurgte Hald lidt senere.

»Ja, jeg har læst det,« svarede Hans Sværke, »og ham Grundtvig er jo da osse imod.«

»Ja, og nu er der ligeledes forslag fremme i rigsdagen om, at hustugten skal bortfalde, så tjenestepiger over 15 år og karle

over 18 år ikke må prygles. — Og frugtsommelige arbejdskoner må jo da heller ikke bankes, så der er alligevel mange glædelige tidernes tegn om, at det er ved at gå fremad i humanitet.«

»Ja, og det er jo godt, at særlig herremændene kan blive holdt lidt i ave. De har længe nok hundset vos bønder, og nu, da vi er sluppet så nunlunde ud af deres vold, har de jo kun arbejdere og tjenere at hænge sig på.«

»Ja, da gårdmandshoveriet blev ophævet, kom husmandshoveriet ind, så det forsløg noget, og i grunden har husmændene vel aldrig haft det stort værre end i de senere år, så det er på høje tid, at der bliver gjort noget for dem.«

»Ja, der er da osse røre om det hele. Og nu snakker de jo igen om en ny kommunallov, og der vil de jo så have, det skal hedde kommuneråd og kommunefoged.«

»Ja, navnet kan jo på en vis måde være ret ligegyldigt, men kommunefoged synes jeg dog ikke om.«

»Det gør jeg heller ænne. Jeg mener, det allermest rigtige var, som Ørsted fra forad havde bestemt det med sogneråd og sognerådsmedlemmer.«

»Ja, og en sognerådsformand. Men nu er der så ellers noget helt andet med hensyn til stillingen for os lærere. Vi har jo i lange tider haft mundkurv på og været elendigt stillet i mange henseender, men nu er der måske ligesom ved at komme en lille lysning. Kongen har jo da beklaget, at vore forhold er så dårlige, og udtaler håbet om, at der senere må blive rettet noget derved, så standen kan føle sig lykkelig og tilfreds.«

»Ja, det er jo godt for jer at høre.«

»Ja, og i rigsdagen er også blevet sagt, at en lærer skal være en myndig og selvstændig mand og ikke som nu blot gå i provster-nes ledebånd, så jeg håber, at vi en gang slipper for præsterne i skolen.«

»Der har de vel heller ænne noget at gøre lige så lidt som flere andre steder.«

Tankerne var dermed hos sogneforstanderskabet. Hvad skulle man i grunden med præster der? De havde jo deres kirker og hele præstelige gerning at øve, så det måtte være nok. De behøvede ikke at skulle stå for andres sager.

Men der var jo det, at man ikke mente bønderne og øvrige småflok dygtige nok til at varetage de foreliggende spørgsmål — derfor måtte de have de præstelige formyndere. Her som overalt var det igen, at der manglede kundskaber og skortede på undervisning.

Krigen var endt. Efter de tre års spænding og ængstelse var freden endelig sluttet, og folket kunne atter ånde lettet op og trygt gå ind under det daglige livs virke. Og som sejrherre var de danske soldater vendt hjem, og rundt om i sognene holdtes der krigerfester, hvor man hædrede de tapre mænd, der havde kæmpet for konge og land.

Også på Vestfalster beredte man sig på at feste for de hjemvendte fædrelandsforsvarere. Hans Sværke havde beredvillig stillet sin gård til rådighed, så sognets folk kunne samles der til fest sammen med de soldater, der havde taget deres tårn i krigen. Kirsten Sværke havde brygget og bagt og slagtet i flere dage, og ude på den store lo var der pyntet op med blomster og grønt. Her skulle der spises i samlet flok og bagefter danses. Fra den tidligste morgenstund var der liv og feststemning overalt, og knap var det middag, før gæsterne begyndte at strømme til. Man længtes efter at komme ind og nyde samværrets glæde.

Og her havde man for alvor grund til at feste og være glade. Ikke alene havde man den fælles lykkefølelse over freden og fædrelandets frelse, men også indenfor deres egen snævre kreds måtte man glæde sig i allerhøjeste grad. Forholdsvis mange havde været indkaldt der fra sognet, men kun én var faldet og tre sårede. Den ene af disse var Morten Nygård, der havde mistet sit venstre ben i en træfning på Als. De to andre var sluppet med et længere sygeleje, og alle var for en tid siden udskrevet som helbredede fra lazarettet. Resten af soldaterne var vendt uskadt hjem og uden mén af de udståede strabadser, så der var meget at være taknemlig for.

Da festen blev vedtaget, spurgte Kirsten, om ikke præsten skulle anmodes om at være med og holde hovedtalen, men det satte Hans Sværke sig bestemt imod.

»Præstin hører til i kirken — andre steder bryder han sig hel-

ler ænne om at komme. Og vi venne savne ham her og kan nok holde fest ham foruden.«

»Ja, vist så — og det er heller ænne, fordi jeg har noget særligt tilovers for ham,« svarede hun, »men jeg synes bare, at en præst skulle være med ved en sån lejlighed.«

»Det skulle han osse, hvis han var af samme støbning som den gamle. Men ham her har vinne noget brug for. Og han har ænne noget brug for vos i det daglige, så vi skanne rende ham på dørene med noget af den slags. Her har vi Hald, og han skal nok være mand for at kunne sige det, som vi bryder vos om at høre.«

Og derved var det så blevet. Selv om der var en anden indenfor festudvalget, der ligesom Kirsten hældede til den anskuelse, at en præst hørte med ved en takkefest for krigerne, bøjede de sig dog for Hans Sværkes vilje, og præsten var dermed lukket ude. Om han følte sig tilsidesat derover eller fandt det i sin orden, at man ikke ulejlignede ham med noget af den art, vidste ingen og spekulerede heller ikke videre derpå. Alt gik blot i den samme ligegyldige skure som hidtil.

Og nu holdt så lærer Hald ved bordet en gribende tale over de faldne, der havde fundet døden ude på slagmarkerne og ofret liv og blod for fædrelandet og sov den sidste søvn i de store fællesgrave langt borte fra de steder, hvor de ellers hørte hjemme, og hvor deres kære nu kun havde minderne at pleje.

Som Hans Sværke havde ment, var Hald mand for at finde de rette ord og tale, så det gik til hjertet, og kun få øjne var tørre, da han sluttede. Og han havde forstået at samle dem om det, der var det egentlige grundlag for festen — at takke for fædrelandets frelse. At de var danske, havde de først i disse krigens år ret for alvor lært at forstå. Og Danmark var deres land, hvor de havde hjemme, og det, de måtte værge og elske af al deres kraft og hele deres sjæl.

Da Hald talte for de faldne, var Kirsten Sværkes tanker uafbrudt hos Lars Pilts enke, som lå syg i en lille indsidderstue oppe i byen. Hendes mand var den eneste fra sognet, der var faldet, og mens så at sige hele den øvrige befolkning kunne samles til fest og glæde, lå Mette ene med sin sorg og sit savn i det fattige hjem. Tre småbørn var der, og selv var hun svagelig og kunne ikke påtage sig noget strengt arbejde, så hun havde ikke stort andre

udveje end at vandre om med tiggerposen. Det var hårde kår for den, der ellers altid havde sat en ære i at holde sig oven vande.

En smule understøttelse for tabet af forsørger ville hun vel nok senere få, men det var ikke afgjort endnu, og i hvert fald blev det sikkert så lidt, at det ikke kunne give sulteføde hverken til hende selv eller børnene. Hvorhen hun end så, ville derfor ikke være andet end kummer og elendighed i vente.

For den første tid kom hun dog ikke til at lide nød. Da der på Sværkegården var slagtet og bagt, havde Kirsten pakket en stor kurv med brød og kage og sul og sendt karlen derop med en aftenstund. Hans Sværke havde set lidt til kurven, men intet sagt. Han var nu vant til ikke at blande sig i den slags. Alt det var Kirsten ene om at bestemme. Som hun den første dag havde sat ham til vægs vedrørende husholdningen for selv at tage tøjlerne i sin hånd, således havde hun fortsat årene igennem. Aldrig spurgte hun, om hun måtte give eller tage, men handlede helt efter eget for godtbeholdende.

Og havde hun end her været mere rundhåndet, end han egentlig skøttede om, og særlig i førstningen, kunne det dog ligesålidt på dette som på andre områder angående de indvendige sager falde ham ind at modsætte sig hendes bestemmelser. Omtrent med det samme havde han indset, at hun var sin plads voksen, så han ikke behøvede at frygte, at alt ikke skulle gå, som det burde.

Og som årene var svundet, havde han stadig fået fuldgode beviser på hendes husmoderlige dygtighed, så det hele trygt kunne lægges i hendes flittige hænder. Også det, der angik fattigfolk, havde han uden et sværds slag overladt til hende. Kunne han end ikke selv have bekvemmet sig til just at dele ud på den vis, som hun gjorde, måtte han dog indrømme, at hun handlede forsvarligt. Her var ingen utidig eller meningsløs kasten bort — der var kun ind i det alt sammen et ømt og medfølelse hjertes godgørelse, som havde noget tilovers for dem, der led ondt.

Og nu havde hun ved denne lejlighed særlig tænkt på Piltens enke, der lå sørgende hjemme i sin fattige stue med sine tre små børn, mens alle de øvrige festede og morede sig. Det var i grunden kun så naturligt, at hun fik sin rigelige part af gildet.

Og åbent og ligetil som altid var Kirsten gået frem hermed. Her var ingen snigen ud af bryggersdøren, når han ikke så det.

Nej, alt lå blot, så han kunne vide, at sådan var det. Gav hun ham ikke nogen forklaring om de enkelte ting, men tog, som det passede hende, så skjulte hun aldedes ikke, at det var en stor slump, som skulle af sted. Uden videre havde hun bedt en af karlene om at bringe det op til Mette, da det var for meget for pigerne.

En underlig kone var hun i virkeligheden for ham, der aldrig hverken i den ene eller den anden henseende havde haft noget tilovers for fattigfolk. Hvor han havde hjulpet, havde han kun givet, fordi det var hans pligt, hjertet havde aldrig været med deri — og så skulle han få en af de mest hjertensgode og hjælp-somme koner, der fandtes. Og endda gik alt i den største fordragelighed imellem dem. Så underligt kunne det gå her i verden.

I al sin blide ro var hun større end de fleste!

Efter at Hald havde talt for de faldne og her særlig dvælet ved Lars Pilt og dem, som hørte ham til, blev der et øjeblik højtidelig stilhed. Kirsten Sværke, der efter skik og brug som værtinde ikke sad med til bords, men kun gik lidt fra og til for at se, om alt var, som det skulle være, trådte nu hen til midterbordet, hvor hædersgæsterne havde plads sammen med deres nærmeste.

»Jeg tror, at når vi nu glade samles med alle jer, der er kommet lykkelig og vel hjem fra krigen, så må vi, som Hald osse før nævnte, især tænke på Piltin og hans stakkels enke, der nu ligger grædende, mens vi andre morer os,« sagde hun lavt og bevæget, men dog højt nok til, at enhver kunne høre det. »Og kan vi så ænne lade en tavle gå rundt for at samle lidt ind til Mette Pilt, så hun osse kan få et godt og glædeligt minde her fra krigerfesten?«

»Jo! Jo!«

Som med et trylleslag løstes den tunge bundne stemning sig i dette ene at kunne omsætte sin grebthed i virkelig handling og bringe en hjælp til en af dem, der havde lidt som for alle. Nogle tallerkener blev sendt rundt, og den ene kærlighedsgave lagdes til den anden. Aldrig nogensinde før havde man set mage til denne læggen på tavle ved et gildesbord. Ellers var reglen kun

nogle få skilling eller, når det gik højt, en mark, men her var både daler og specier i stort tal. Målt efter Mette Pilts forhold blev det en hel kapital, som nu kunne overgives hende.

Og alt sammen var det sket ved et par stille, indtrængende ord fra Kirsten Sværke. Hvem skulle vel have tænkt sig, at noget sådant kunne lade sig gøre. Men som ordene var kommet fra hjertet, var de gået til hjertet, og de var talt i den rette stund, derfor havde alt maget sig så vidunderligt.

Hans Sværkes øjne havde ufravendt været fæstet på Kirsten, mens hun talte. Ingensinde før var det hændt i et gildeslag, at en kvinde havde taget ordet for at komme med et sådant forslag; men så frit og naturligt, som havde Kirsten aldrig foretaget sig andet end tale til en større forsamling, havde hun stået der og bedt dem ofre en gave. Og hendes ord og henstilling var slået an, så man ikke tidligere havde kendt noget lignende.

Kirsten — hans hustru gennem flere år — blev ham som ny for hver dag og åbenbarede sider af sit væsen, som han ikke før havde haft kendskab til.

Og her stod hun nu med en tak på læben, da de fyldte tallerkener kom tilbage. Stemningen var under indsamlingen kommet op, og en summen af glade stemmer lød rundt omkring.

»Det er vel bedst, at fattigforstanderen får pengene til uddeling, så Mette kan få lidt af og til, som der er brug for,« var der en, som foreslog.

»Nej,« kom det bestemt fra Hald, »ikke fattigforstanderen, men Kirsten Sværke skal have rådighed over det, der er kommet ind. Det var hende, der bragte forslaget, og det er kun så rimeligt, det bliver hende, som deler det ud.«

»Ja — lad hende bare det — hun skal nok ordne det hele på bedste måde,« råbtes der i enigt kor fra alle sider.

Hans Sværke sad bestandig halvt som drømmebundet. Nu fik Kirsten de mange penge overrakt til forvaltning. Det var lige så uhørt, som at hun havde taget ordet og talt til forsamlingen.

Det var i sandhed en underlig tid, der levedes i, og hvor så meget nyt og hidtil ukendt kom op. Og der var så mange rørelser, som man ellers havde stået fremmed og ligegyldig overfor, men som nu pludselig væltede ind, uden at man blev særlig overrasket derved. Sådant også her. Ingen var blevet forarget ved

at høre en kvinde holde en tale, og ingen havde fundet det upassende, at hun opfordrede dem til at bringe et offer. Tværtimod!

Alle havde de bevæget lyttet til det, hun sagde, og hendes opfordring havde de fulgt i så rigt et mål, at mændene intet kunne stille op ved siden af, når de ved festlige lejligheder bad om en skærv til et eller andet.

Og nu var hele det store beløb overantvordet i Kirstens hænder lige så selvfølgelig, som om hun til daglig var vant til at være kassefører i et større pengeforetagende. Det var snart noget af det mærkeligste, Hans Sværke fra en vis side havde været ude for. Ikke fordi han tvivlede om, at hun ikke skulle kunne magte den opgave, der var hende betroet — det var langt fra tilfældet. Han vidste forud med sikkerhed, at hun bedre end nogen mand ville kunne hjælpe den fattige enke at anvende det indkomne beløb på rette vis — men der var stadig dette, at fruentimmerne havde som skubbet mændene bort og trængt sig ind i noget, der ellers havde været deres ubestridelige rettigheder.

I sandhed var det en mærkelig tid, der var brudt frem i 48 og stadig bredte sig videre.

Da Kirsten Sværke var overdraget de mange penge, rejste Hald sig atter og talte nu for de hjemvendte, for heltene, der havde båret sejren hjem. I kraftige, åndsbarne ord bragte han alles tak for den dåd, de havde været med til at øve, og som han før havde stemt sindene til dyb bevægelse, kaldte han nu stormende begejstring frem. Man jublede og råbte hurra, og senere kom sangene. »Den gang, jeg drog af sted« og »I natten klam og kold« og flere andre af de krigsviser, der var kendt, afløste slag i slag hverandre, og nogle blev sunget adskillige gange.

Og lystigheden steg bestandig, og over gæsterne var en stemning, der bar dem op på de største højder. Lykken ved at være kommet hjem til hustru og børn, forældre og søskende, alle slægtninge og venner og igen kunne gå ind i det virke, de før havde forladt, fik glæden hos veteranerne til at strømme over alle bredder og smittede hele forsamlingen.

Siden talte Hald også for ånden fra 48 — den, der var skrevet og sagt så meget skønt og herligt om, og som det gjaldt at føre ind i hverdagens trædemølle, så der blev mere flugt og højhed

over det daglige livs arbejde og nøgne virkelighed. Særlig ville han også lægge dem på sinde at prøve at løse de bundne skatte, der lå gemt i bogernes verden, og her søge at øse en styrke og berigelse, som de fleste hidtil kun havde kendt i så ringe grad.

Alle lyttede interesserede til hans ord, og båret af begejstringens bølge sang man videre på en måde, som heller ikke tidligere havde været kendt. Når man ellers sang ved en sammenkomst, var det så godt som kun skålviserne, der kom frem ved punche-soldene. Ved de store højtideligheder — bryllupper, kirkegangsgilder og begravelser — hævdholdt man endnu skikken med ved middagsbordet at synge et par salmer, der var passende for lejligheden, men almindelig sang ved et madbord kendtes ikke.

Men nu havde man fået dem, næsten uden at man ret vidste, hvorfra de kom. Så at sige var de som sprunget ud af luften og ført med blæsten landet over lig en smittende syge, som intet kunne standse på dens vej. Og Hald kunne dem alle. Med sin stærke, lidt rungende røst førte han utrættelig op.

Kirsten Sværke havde nu bragt de mange penge i forvaring og derefter taget plads ved en af de nederste bordender, da hun vidste alt vedrørende trakeringen i behørig orden; og dernede fra sang hun med af det, hun havde lært, og hendes rene, klare stemme tonede høj og lys ind imellem de øvriges, hvoraf mange sang rivende falsk.

Hans Sværkes øjne gled igen hen til Kirsten. At værtinden i gildesgården satte sig til bords for at synge sammen med gæsterne, havde heller aldrig før været hørt eller set. Men Kirsten viste, at det kunne lade sig gøre. Atter og atter — det var en underlig tid, der var inde!

Det var næsten også, som sangen aldrig ville forstumme, men omsider måtte man bryde op fra bordet. Loen skulle jo ryddes, så dansen kunne begynde. Lystigheden var høj, men ingen utilbørligt fulde, så der kom ikke nogen skurrende mislyd ind i gildesstemningen, og til de to musikanters toner svang man sig så den hele nat lige til den lyse morgen.

Morten Nygård kunne nu ikke mere danse, men sit gode humør havde han stadig i behold trods det, at han var invalid for livstid.

»Nu må I ordentlig svinge med Else, når jeg ænne kan,« sagde han til nogle af de omkringstående, »for æls sidder hun kas og ser sig altfor gal på mit træben.«

»Nej, jeg ser mig ænne gal,« protesterede Else, »jeg er jo så taknemlig for, at jeg fik dig hjem, som du er.«

»Ok ja — en mand med ét ben kan da osse sommetider være bedre end slet ænne at have nun,« lo Morten og klappede hende på skulderen, »og hvis folk nu ænne lader vos to i fred, så tager jeg træbenet af og knalder dem lige i skallen med det.«

Hans friske, glade latter lød ud i rummet og fik andre til at slå følge. Som i gamle dage var det altid fornøjeligt at være i selskab med Morten Nygård, og han var ikke for intet Ane Sofies søn eller barnebarn af de gamle skræderfolk. Det lå ikke til den familie at tabe humøret, selv om der gik en sky for solen.

Og skønt det havde været svært nok for Nygården at miste sit raske ben og komme hjem til kone og børn som en haltende krøbling, så vidste han, at de med glæde tog imod ham, som han var, og de skulle ikke yderligere trykkes af hans ulykke ved at høre ham klage derover.

Som han tidligere havde været, ville han fortsætte og glad vandre sin vej gennem livet i den tid, han havde tilbage. Der var jo også nok, som han havde at glæde sig ved — sin trofaste Else, sine flinke børn, sin gård, sit hele hjem og gode udkomme! Ilde ville det være, om han med alt dette i behold jamrede, fordi han havde måttet ofre sin førlighed i kampen for sit fædreland!

En ondartet tyfus havde begyndt at rase på Falster, og kort efter dens ankomst fik den indpas på Sværkegården. Hans Sværke havde været ridende til Guldborg og følte sig ikke vel, da han kom hjem og måtte snart gå til sengs. Kirsten foreslog straks, at der skulle hentes doktor, da hun frygtede, det var den smitsomme syge, der havde fået tag i ham; men det ville han ikke høre tale om.

Dagen og den følgende nat gik derfor hen, uden at han fik anden hjælp, end hvad der kunne ydes igennem de almindelige husråd, men da morgenen kom, og han blev helt klar over, at såvel den gamle Birthe som et par af børnene var syge på samme vis som han selv med høj feber og stærke mavesmerter og opkastning, gav han tilladelse til, at der gik bud efter doktoren.

Men nu som tidligere skulle der en vogn den lange vej til Stubbekøbing for at få fat i en læge, og der gik mange timer, før denne nåede Sværkegården. Hans Sværke lå med sammenbidte tænder og fingrene krampagtig knuget om overlagnets snip. Ansigtet var askegråt og fortrukket, og en klam sved perlede på hans pande.

Med opbydelsen af alle sine kræfter og al sin viljestyrke tvang han sig til at besvare doktorens spørgsmål, men kun som i en tåge hørte han, hvad der blev ordineret. Uden knap nok at have set på lægen, havde han dog læst sin dødsdom i hans øjne, og han mærkede på sig selv, at det hele snart ville være forbi. Med rideturen til Guldborg var der blevet sat punktum for hans livsgerning og hans virke. En stolt rytter havde han altid været, og med et ridt skulle han så slutte af. Der var næsten blodig ironi i dette. Og ned til Guldborg var hans sidste ridetur gået. Med hele sin kolde stive natur havde han dog altid holdt af at færdes nede ved det blanke vand, og i går havde han så set sundet for sidste gang.

Og i forgårs havde han pløjet sin sidste fure. Ingen havde rost ham for den, men han vidste, at den lå lige og snorret som den, han i sine yngre dage havde slået, da han var til præmiepløjning på Engestofte. Men aldrig mere skulle han nu styre en plov eller slå en fure i sin gode frugtbare jord. Aldrig mere skulle han så eller høste eller komme i sin stald, hvor hans velfodrede kreaturer stod i lange rækker. Intet skulle han mere se. Alt skulle han forlade — også hustru og børn.

En halvkvalt stønnen pressede sig frem over hans blåhvide læber. Her blev det sværest at komme igennem! Ved siden af dette var alt andet kun småt og ringe. Hvad gjorde vel det, at han ikke mere kunne tage en ridetur eller se Guldborgsund — og pløje og så og høste og undvære synet af kreaturerne kunne også forsages — men Kirsten og børnene!

Å, for en kval at skulle skilles fra dem. Der var hans tre prægtige drenge — Niels og Rasmus og Henrik — og der var Maren, den ældste af dem alle — og de to tvillingpiger Grete og Inger — og den mindste, lille Ellen.

Skønt han var ældre, havde han dog håbet at kunne lede dem fremad, indtil de så nogenlunde kom til skelsalder og kunne skøtte sig selv — nu skulle de stå faderløse allerede som små. Ham ville det ikke blive givet at kunne styre deres fjed i de vanskelige ungdomsår, og det ville heller ikke forundes ham at hjælpe dem ind i gode stillinger. Det var en martrende tanke intet at kunne for at fremme sine børns vel.

Og så var der Kirsten. Ja, først og sidst var der hende. Var børnene end kød af hans kød og blod af hans blod, stod hun dog over dem alle. Hun var hans hustru og den kvinde, han havde lært at elske i alle de år, han havde kunnet kalde hende sin, endskønt han vidste, at hun ikke gengældte hans kærlighed.

En god og trofast livsledsagerinde havde han vundet i hende, og en dygtig og flittig kone havde hun været i hans gård — og hans børn havde fået en øm og opofrende moder, så her var meget at takke for, men den kærlighed, han havde hungret efter, havde han aldrig opnået. Han havde her midt i al sin rigdom været en fattig mand.

Sin pligt imod ham havde Kirsten gjort til det yderste, og han kunne ikke sætte sin finger på den mindste plet, hvor hun ikke

i troskab havde været ham den hustru, hun burde. Kun sit hjerte havde hun ikke kunnet skænke ham. Det havde en anden vundet, før hun lærte ham at kende, og denne anden ville beholde det til hendes sidste stund.

Og inden længe ville hun så være fri — fri og friet for alle bånd, der bandt hende til ham. Når han var død, kunne hun som fri mands enke handle, som det passede hende bedst. Hvis hun ville, kunne hun tage den elendige fattighusdreng fra Vålse og gøre ham til mand i Sværkernes gamle gård. Det var en endnu mere frygtelig og martrende tanke end alt det øvrige tilsammen.

Gård og kreaturer og hvad han ellers ejede af jordisk gods — ja, selv børnene kunne han tænke sig at skilles fra og miste for bestandig, men Kirsten givet til en anden og tilmed en ussel Vålse-stodder, det var ikke til at bære ind i døden.

En hæs strubelyd trængte sig påny frem imellem hans sammenbidte tænder, og krampagtig sled han i sengebåndets dusk.

Kirsten kom hastig til ham og tørrede blødt sveden bort fra hans pande. Den lette berøring af hendes hånd gjorde ham godt, og der faldt straks en egen ro over ham. Han kunne se, hun var ligbleg og hendes øjne blændede af tårer. Og disse tårer fældede hun, fordi han lå på sin sotteseng og snart skulle gå bort, så hun blev ene tilbage med deres børn. Der var husvalselse at hente i disse stille, blanke tåreperler, som gled fra hendes mørke øjne og gjaldt hans lidelser og nær forestående død.

Og dog kom det ham ikke uventet, at hun græd. Mild og god og blød af sind ynkedes hun jo over alle, der led ondt, selv om de ikke kom hende ved. Derfor intet under, at hun græd over ham. Han var jo hendes ægtemand og hendes børns fader, og de havde levet sammen i mange gode år — mærkeligt, om hun så ikke skulle være bevæget ved at se ham gå bort. Det var kun så naturligt altsammen.

Og nu skulle hun så stå ene om hjem og børn og gård og alt, hvad dertil hørte. Der ville blive meget for hende at tage vare på, men hun ville sikkert kunne føre det frelst igennem alle vanskeligheder. Ikke for intet var hun Inger Priers datter, og var hun end blid og blød, ejede hun dog den sjælsstyrke og kraft, der kunne bære ud over meget.

Og ville hun end stå grædende ved hans kiste, vidste han også,

at hans død ikke ville knække hende. Var han end hendes husbond og børnenes fader, havde han aldrig ejet hendes kærlighed, så hendes hjerte ville ikke bryde, fordi han blev kaldt bort. Som hun ville fælde en stille tåre ved hans grav, ville hun også græde, når hun fulgte Birthe til det sidste hvilested. Sådant var hendes sind, og han kunne ikke vente, at hun faldt sammen ved tabet af ham. Skønt en vis bitterhed kunne lægges heri, blev der også fred og trøst at hente, og godt var det at vide, at det, han havde fået til at gro, ville hun kunne føre til videre vækst.

Og hans minde ville hun bevare og lære børnene at agte og ære hans navn og gå frem i hans fodspor på pligtens veje.

Og ad pligtens veje ville hun også selv vandre, og som hun i sin pure ungdom havde fortaget sin kærlighed og vendt sig bort fra den, der havde vundet hendes hjerte, fordi han var af så jammerlig rod, således ville hun også gøre det nu.

Selv om Ole Tambor kom tilbage og senere krydsede hendes sti, når hun sad som enke, ville hun dog aldrig give ham en plads i den gård, der i flere århundreder havde været i Sværkernes eje. Såvel igennem alt det, der bandt hendes egen som hans slægt til fortiden, ville hun være lænket med de stærkeste bånd, så hun aldrig kunne vende sig imod en, der var ringere end hun.

Og som hun var bundet af slægten og alle dem, der var gået foran, var hun det endnu mere af børnene, som voksede op om hende, og som hun nu skulle være både moder og fader for. Trods det, at hun var ung, og at det var ret og rimeligt at gå ind i et nyt ægteskab, ville hun dog ikke gøre det. På forhånd vidste han, at friere ville der ikke komme til at mangle, og han kunne, om det skulle være, nævne adskillige, som han var sikker på mødte op, så snart han havde lukket sine øjne. Men de ville få nej hver og en!

Var de end af samme stand som han og Kirsten, ville hun dog ikke slå følge med nogen af dem. Hun havde haft ham som sin ægtefælle, og hun havde haft sine ungdomsdrømme — nu havde hun sine børn, og for dem ville hun leve resten af sit liv. Ingen plads ville der være for nogen anden, mindst af alle for Ole Tambor. Aldrig ville hun besudle Sværkebørnene ved at give dem sønnen af et fattighuslem til stedfader.

Døden gav ham nu som klarhed til at se alt dette, og det gav

ro som intet andet. Med visheden om, at der var lukket for alle og først og fremmest for Ole Tambor ind til Kirsten, kunne han dø rolig og møde døden som den stærke mand, han altid havde fået skyld for at være.

Et øjeblik efter faldt han hen i døs. Da han atter vågnede op, sad Kirsten ved hans seng med begge sine hænder foldede om hans højre hånd.

En underlig trækning krusede for sidste gang Hans Sværkes smalle læber. Som han havde siddet ved Marens leje, da hun skulle drage sit sidste suk, sådan sad nu Kirsten også hos ham. Selv om hjertet var andet sted henne, havde de begge vandret ad pligtens veje.

Samme nat døde Hans Sværke og den gamle Birthe, der i så mange år havde tjent først på Priergården og senere efter bedste evne hjulpet Kirsten med de mange småbørn.

Tidlig om morgenen kørte Inger Prier ind i Sværkegården. Kirsten kom straks ud for at tage imod moderen. Hendes ansigt var i de sidste svære dage blevet smalt og blegt og øjnene tunge af tårer og nattevågen, men i hele holdningen var der noget, som viste, at hun ikke var brudt sammen.

»Det har været strikke dage at komme igennem,« sagde hun med bævende stemme, »og nu er jeg blevet ene med alle mine små. Men noget lignende har I jo prøjt — endda to gange.«

»Ja, jeg ved, hvad det vil sige, men man må lære at se Guds vilje bag det altsammen,« svarede Inger Prier lavt. »Men vun går det æls med de andre syge?«

»Alle børnene har det da lidt bedre, så jeg tænker, jeg får lov at beholde dem.«

Talen faldt nu på begravelsen.

»Håns og Bærde skal begraves på en dag,« sagde Kirsten Sværke, »og hun skal ligge på vort lejested.«

»På fattigjorden havde hun heller ænne måttet komme,« sagde Inger Prier, »men jeg er glad for, at du selv har tænkt på hende.«

Ret længe kunne moder og datter ikke tale sammen. Foruden de syge, som skulle passes, var der meget andet, der kaldte, da ingen turde eller måtte komme, hvor den frygtelige sygdom rasede; men styrket ved moderens ord gik Kirsten ind til sine tunge pligter hos de syge og de døde.

Nogle dage senere fandt dobbeltbegravelsen sted. Kisterne var i forvejen sat ned i gravene, og efter jordefærden drog slægt og venner hver til sit. Her var ingen gildeslavs-sammenkomst hverken før eller efter højtideligheden, og da Inger Prier stod ved Hans Sværkes grav, randt de ord hende i hu, at i døden var alle lige.

Her lå han, den rige gårdmand, og lidt længere henne hans fattige tjenestepige, begge stedt i jorden på samme formløse måde. Den tanke, at når han en gang skulle stedes til hvile på Sværkernes gamle lejested, skulle det ske uden de sædvanlige æresbevisninger, havde sikkert været den stolte, ærekære mand fjernest af alt. Men her kunne man se, at når Herren rørte ved en med sin finger, var det forbi med al storheden.

Som Kirsten Sværke havde håbet, blev hun skånet for at få flere grave på sit lejested. Men lang tid tog det, før alle kom sig, og den følgende tid efter Hans Sværkes død blev trang og besværlig. Til at bestyre gården havde hun fået en af sine ældre fætre, en tro og pålidelig karl, som hun ventede ville blive hende en god støtte.

En eftermiddag fik hun besøg af moderen. Med glæde også iblandet lidt stolthed lagde Inger Prier straks mærke til, hvor godt datteren så ud. Endnu havde hun sin slanke figur, og var ansigtet end lidt magert, var det dog friskt og huden glat og blød. Om hun ville, kunne hun med lethed blive gift igen. Men Inger Prier ønskede ikke dette. Hellere så hun hende leve som enke med sine børn. Ganske vist havde hun selv giftet sig anden gang, men forholdet var da et andet. Hun kunne blive forenet med sin ungdomselskede, der trofast havde bevaret kærligheden til hende, men Kirsten skulle vende sig imod en fremmed.

Han, der tidligere havde vundet hendes hjerte, var borte og måske død, så om ham kunne der ikke være tale, og med en anden blev Kirsten næppe lykkelig. Det var derfor bedst, at hun vandrede sine egne veje, og af erfaring vidste Inger Prier også, at det ingelunde var den hårdeste lod, der kunne times en stærk og virksom kvinde. Stedse at holde gårdens og hjemmets tøjler i sin hånd og have sin egen fri vilje i alt, var ikke beklagelsesværdigt. Dele sorg og glæde med den, der ejede ens hele og fulde

kærlighed, var det herligste på jord, men udover det var frimandsret det største, en kvinde kunne få i eje.

Ved afskeden tog Kirsten Sværke fast om moderens hånd.

»Jeg kan sige jer, at Kasper Gren har friet til mig for sin konebroder, Nikolaj Pil, og Frederik Stub har været her om det samme for sin søstersøn, Markvard Kæp, men jeg har sagt nej til dem begge to. Jeg honne i sinde at gifte mig, men vil leve for mine børn, ligesom I har levet for alle vos søskende i de monne år.«

»Jeg tror osse, det er det bedste for dig,« svarede Inger Prier.

»Og Gud give så, at du i din ensomhed må blive lige så lykkelig som jeg.«

Kirsten Sværke nikkede tavs. Hun vidste, at hun som enke måtte leve resten af sit liv. Ved Hans Sværkes børn var der rejst en uoverstigelig skillemur mellem hende og Ole, og for tid og evighed måtte de være som døde for hinanden. Selv om han endnu levede og holdt af hende som i deres ungdomsdage, og selv om hun bedre end før kunne sætte sig ud over det, der tidligere havde holdt hende tilbage, så ville hun ikke gøre det for børnenes skyld.

Aldrig nogensinde skulle de kunne slynge hende i ansigtet, at hun havde givet dem en stedfader, hvis familie kastede skam og skændsel over dem, og om end hendes hjerte endnu kunne banke ungt og varmt og højlydt kræve sin ret til lykke og kærlighed, skulle hun dog vide at døve dets røst og drukne den fristende kalden i pligterne mod sine børn.

I den stille sommeraften sad hun siden sammen med dem alle ude ved porten. Et stykke borte lå Guldborgsund blankt og lysende af solens sidste stråler, der spejlede sig i vandet.

»Se, hvor smukt sundet er, når solen går ned derude i vest,« sagde hun og løftede hånden lidt. »Og dernede ved stranden holdt jer får osse meget af at være, og der tror jeg, han havde nun af sine bedste stunder.«

Børnene fulgte retningen, som moderen viste imod, men blev siddende tavse. De største af dem huskede godt, at faderen tit var gået en tur ned ved sundet, selv om han ikke havde særligt ærinde. Og dette talte på en egen måde. Ellers spildte han jo ikke tiden med noget unyttigt, men holdt strengt på, at hvert

minut skulle udnyttes til det yderste. Ikke alene gjaldt det folkene, men også for hans eget vedkommende. Flittig, som kun de færreste, havde han været, men Guldborgsund tog han sig dog tid til at aflægge særskilte besøg.

»Men det at holde af sundet skal altid have ligget til familien,« fortsatte Kirsten, »og Sværkerne har helst villet bo, så de har kunnet se vandet, selv om de æls ænne har brudt sig om at komme ud at sejle.«

Den ene af småpigerne rykkede nærmere hen til moderen, medens de større stadig blev siddende stille, lyttende til hendes ord. Det var så hyggeligt at være her i en lille fortrolig klynge og høre hende fortælle om mange forskellige ting.

Mest var det om slægten — Sværkerne og Prierne — hun fortalte, når de sådan sad ene, og derigennem lærte de adskillige af deres forfædre at kende, så de næsten blev som levende for dem.

Og frem af Sværkernes kreds gled en lang række store, stærke mænd, alle hårde og stejle, men alligevel retsindede og altid søgende at kæmpe for fremskridt og velstand. Fremdrift havde der været i dem alle, og udsyn havde de haft, så hver til sin tid havde betydet noget for sin egn.

Og som Sværkerne havde været iblandt de førende, havde Prierne også altid været imellem dem, der blev regnet med. Men her var det kvinderne, som betød mest. Ranke og egenartede havde disse mange Priedøtre været, og der var det dem, der arvede gårdene og førte navnet videre. Milde og blide, men dog faste af karakter, som de kendte det fra moderen, havde de fleste af Priegårdsslægtens kvinder været. Her var også noget at tage i arv og meget at lære, selv om de ikke særlig som i tidligere tider i rigdom kunne hamle op med Sværkerne.

Men havde Priegårdsfolkene ikke ejet store måder af gods og guld, så havde de været rige igennem deres lyse, hjertevarme sind, og det vejede sikkert mange blanke daler op.

»Og hvad Guldborgsund har været for Sværkerne, har Møllebanken været for Prierne,« vedblev moderen, »og begge har hver på sit sted bundet dem til deres hjem og slægt. Og derovre ligger så Kippinge kirke med sit høje spir. I gamle dage var hun for sin hellige kildes skyld en af de mest berømte valfartskirker

her i landet, og monne fine folk er kommet der og har lagt store gaver på alteret — Kirsten Munk, som var gift med Kristian den Fjerde, skal osse en gang have været der og da bedt om, at kongin måtte få en snarlig og hastig død.«

Kirsten Sværke standsede lidt og lod tankerne dvæle ved, hvor forfærdeligt det måtte være, når ægtefæller kom til at hade hinanden, og den ene søgte at gøre den anden skade. Kunne de ikke mødes i stormende kærlighed, måtte de dog kunne følges ad i fordragelighed, og evnede de ikke at skabe et himmerig i deres ægteskab, burde de dog ikke gøre det til et helvede. Som Hans Sværke så ofte havde sagt, skulle enhver have så meget herredømme over sig selv, at de kunne øve deres pligt. Og det var så det, hun skulle lære deres børn. Disse umyndige sjæle havde hun ansvar for, og så vidt det stod til hende, ville hun lede dem ind på de rette baner, så de kunne blive dygtige og gode mennesker, værdige efterkommere af de to ansete slægter, hvorfra de havde deres rod.

»Og som I så ser lidt af Falster og de steder, hvor al jer familie har boet, og hvor I nu lever som børn, sån skal I siden lade tankerne gå her tilbage og til de mennesker, der har været før I. Her er gode minder at hente, og det kan hjælpe jer selv til at gå fremad i det, der er ret og godt. Og som de gamle har været agtet og æret for deres dygtighed og retsind, sån skal I osse se at blive, og var nun af dem kas lidt for hårde, så prøv I at få mere mildhed ind i jert sind. Det vil blive både jer selv og andre til glæde.«

Kirsten Sværke havde rejst sig og lod sine øjne glide hen over det frodige landskab, der lå udbredt for hende i aftensolens sidste skær.

»Ja, I har en smuk og frugtbar fødeø — og I er kommet af ærlig familie og har haft et ordentligt hjem og aldrig lidt nød — alt det forpligter, og jeg håber og venter af jer, at I alle vil blive gode mennesker og altid som jer får lærte jer det gå frem ad pligtens veje.«

Ad pligtens veje

Efter Niels Sværkes død fører den stejle og kloge Hans slægtsgården videre under gode år til grundlovgivningen og treårskrigen. Hans velstand er stigende, men hans barnløse ægteskab med den sure, syge og klynkende Maren Spur er alt andet end lykkeligt.

Først ved giftermålet med den purunge og kønne Kirsten, Prier får han en kone, der har samme sindsstyrke og et hjerte, der kalder de bedste følelser frem i ham. Deres børneflokk bliver hans stolthed og glæde, men en tyfus-epidemi river ham bort, og ved bogens slutning sidder Kirsten Prier som ung enke på den store gård.

Vi hører en del om krigen og de politiske strømninger i tiden.